

935802
63.3 (4 Укр-43011 -
5 Гук)
К96

ІВАН КУШНІРЕНКО
ВОЛОДИМИР ЖИЛІНСЬКИЙ

Гуляй-Поле

63.3(4Фкр-43ал-5Фу)

К 96

Іван Кушніренко
Володимир Жилінський

Тулій - Поле

сторінки історії міста
Запорізької області

ш 935802

X

Запорізька обласна
бібліотека
ім. О.М.Горького

Запоріжжя
"Дніпровський металург"
2007

ББК 63.3 (4Укр-4Зап-5Гул)
К 96
УДК 94(477.64)

І. Кушніренко, В. Жилінський
К 96 Гуляй-Поле. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2007. – 410 с.
ISBN 978-966-2962-22-2

Книга "Гуляй-Поле" розповідає про життя і діяльність степового міста, що розкинулось на берегах тихої річки Гайчур, і про яке знає увесь світ, бо це батьківщина Нестора Івановича Махна. Але Гуляйполе Запорізької області відоме не тільки через постать ватажка Революційної повстанської армії України (махновців), тут жили і мешкають прекрасні люди, патріоти рідного краю. Про все це у даній роботі відомих у Запорізькій області краєзнавців.

Книга розрахована на широкий читацький загал.

ББК 63.3 (4Укр-4Зап-5Гул)

За сприяння Гуляйпільської міської ради.

ISBN 978-966-2962-22-2

© І. Кушніренко,
В. Жилінський, 2007
© КП "ЗМД "Дніпровський
металург", 2007

КАРТА РАЙОНУ

В'їзд від Успенівки. 1785. Гуляйполе

Любов Геньба

На Бочанській горі, там, де хмари цілюються сині
І ранкова зоря до схід сонця з півнями встає,
Гуляйполе моє-маків цвіт голубої України,
Ти і сурми сторіч, і дорога в новий Віфлієм.
Тут сідають вітри відпочити від дального виру,
І колише трава давнину, і шепочуть слова:
"Гуляйполе моє, я у тебе, як в матінку вірю,
Ти – частина мене, ти – Україноньки слава жива..."

Василь Діденко

ДОБРИЙ ДЕНЬ, ГУЛЯЙ-ПОЛЕ!

Добрий день, Гуляй-Поле! Пробач-но
За літа розлуки поміж нас.
Може, нею кривдив необачно
Я тебе увесь цей довгий час.

Устає над парки і алеї
Дим заводу в небо голубе.
Металісти, хлібороби, швей
Працею прикрасили тебе.

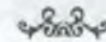
Я не знаю, правда це чи сниться:
Рідне все вернулось вмить.
Через Гайчур кладка-дощаниця
Під ногами радісно рипить.

А про давнє, що мені казати,
Хоч воно ще носить безліч див?
Матерями стали вже дівчата,
Що до школи з ними я ходив.

Йду... Земля пахуча, пружкотіла...
Серце ж, серце... чом воно сумне? –
Дідова Семенова могила
Зустріча за Сігорем мене...

Хтось до школи дзвоником подзенькав...
Та мене зове, мов чарівник,
Хата, де живе Іван Діденко,
Батько мій – звичайний трудівник.

Плинуть думи теплими роями,
І сильніше б'є у скроні кров.
Тут малим я бігав бур'янами
І цими дорогами ішов.

МІСТО НА КРИЛАХ ГАЙЧУРА

Восени 2007 року минає 222 роки, як на березі річки Гайчур виникла військова слобода Гуляй-Поле. З тих пір багато води утекло із цієї річки у Вовчу та Самару, а потім – у Дніпро.

Немало чорних, кривавих туч пронеслося на порубіжжі колишнього Дикого поля. Тут виросло не одне покоління вільнолюбивих нащадків запорозьких козаків та полтавських гречкосіїв. Свою неповторну сторінку Гуляй-Поле написало в роки громадянської війни 1918–1921 років на Україні. Слава добра чи не дуже (в залежності чиї вуста говорили) про його синів розлетілася по світу.

Та не тільки воїнами-захисниками відоме наше місто, а й невтомними трударями, вченими, вчителями, письменниками, механізаторами і доярками. І дуже добре, що автори книги взялися за неймовірно важку справу: відтворити сторінки історії міста Гуляйполя Запорізької області. І ось маємо книгу, яку без душевного трепету не можна розкривати, бо звідси на нас дихає історія.

Мені ж залишається лише побажати всім нам Щастя, Добра і Благополуччя.

З повагою
міський голова Гуляйполя
Олексій Григорович Неміч

ХАЙ БУДЕ ГУЛЯЙ-ПОЛЕ...

Гуляйполе – місто районного підпорядкування, розташоване в долині річки Гайчур, за 99 кілометрів на південний схід від Запоріжжя. До найближчої станції Гуляйполе Придніпровської залізниці – 8 кілометрів. Населення 18022 чоловік. Міській раді підпорядковані села Затишшя, Веселе, Зелений Гай, Марфопіль.

Гуляйполе – центр району, площа якого 1,3 тис. кв. км, населення 34290 чоловік (у т. ч. сільського – 16268, міського – 18022). Територія Гуляйполя заселена ще з давніх часів. Тут виявлено кургани та залишки поселень доби бронзи (II–I тисячоліття до н. ери).

З початку XIII ст. у степах між Дніпром і Азовським морем кочували ногайці – потомки Золотої Орди, які робили спустошливі набіги на благодатні землі з метою грабежу і загарбання людей у полон.

В розпал російсько-турецької війни 1768 – 1774 років за Указом російського уряду від 10 травня 1770 року розпочалося спорудження Дніпровської укріпленої лінії. Будівництво фортець, військових слобід велось від Дніпра по долинах річок Конки і Берди до Азовського моря, щоб "население малороссийских и слободских губерний навсегда от Европы и варваров обеспечены были".

В роки будівництва цієї лінії (в 1770 році) долина річки Гайчур була зрідка заселена збіглими від кріпосної неволі селянами, повстанцями-гайдамаками, недавніми козаками і т.п. Поселилися вони на правому березі річки Гайчур, кілометрів на 5 на південь від гирла балки Калмички (треба Кімлички – Авт.), у лощині, що йде від 3-ї ферми колишнього колгоспу імені Енгельса.

З цією метою катеринославський намісник у 1785 році своїм указом зобов'язав Новомосковський земський суд заснувати на правому березі річки Гайчур при балці Калмичці державну військову слободу.

На виконання даного указу Новомосковський земський суд постановив: "Создать воинскую слободу на балке Калмычка под названием Гуляйполе". У 1786 році і було засновано військову слободу Гуляйполе.

Відносно назви Гуляйполя в місті існує легенда, яка передається з покоління до покоління. Розповідають, що назву дав урядовець, який вибрав місце поселення. Вийшов він, кажуть, на могилу, що височіла, де зараз центральний парк, глянув навкруги – гуляє поле, морем колишуться буйні трави, сягаючи морем під пахви, вигукнув: "Хай буде Гуляй-Поле!"

Є й інша легенда, що першими поселенцями стали дід Василь та баба Катерина, які, опинившись серед безмежного, незайманого степу, що шумів ковилем та тирсою під голубим бездонним небом, захоплено ви-

гукнули: "Гуляй, поле, собі на втіху, а людям – на радість. Гуляй і слави собі заживай".

Хоча є й такі, що твердять: "Назву принесли перші переселенці з села Гуляйполя (нині Златопіль Кіровоградської області).

На початку 1786 року на лівому березі Гайчура з'явилося перше поселення (на розі вулиці 9 січня і провулка Мостового, де стоїть висотний будинок філії страхової компанії "Оранта-Січ" і дорога біля мосту йде на Успенівку).

Поселився тут Проскура. Це підтверджується і тим, що плесо, яке виходило мимо пилорами колишнього заводу побутових товарів (нині дочірнє підприємство "Машинобудівний завод" ВАТ Мотор Січ". – Авт.) на початку вулиці Шевченка називалося Проскуриним.

В 1786 році біля Проскури поселилося декілька сімей із Чернігівської, Полтавської і Київської губерній. Разом з ними селилися солдати російської армії, відпущені зі служби. Пізніше в Гуляйполе прибуло декілька сімей з Молдавії.

Одними з перших поселенців були Куці, Міщенки, Рябки, Семенюти, Качани, Сіриньки, Шрамки, Бодні та ін.

Спочатку поселяни займали невеликі ділянки землі. А коли сюди приїхав повітовий земський начальник Жакеєв, який відав поселенням, і заявив: "Беріть землі під садиби і в полі скільки хочете", тоді новосельці стали займати землі по десятині, а то й по три.

Одна з перших хат у с. Гуляйполі

Перші поселенці, в основному, займалися скотарством, у якому переважало вівчарство. Підтверджується це тим, що на старому дворіщі Федора Семенюти, де зараз новий корпус ВАТ "Завод сільгоспмашин" при копанні ями виявлено товстий шар овечого гною.

Перші хати стали поруч з Проскуриною. Потім нижче побіля річки, в районі червоного колодязя, що на території колишнього

колгоспу "Заповіт Леніна" і вище, за господарський двір заводу сільгоспмашин. Найпереконливішим доказом, де селилися перші гуляйпільці, є місце старого кладовища – на вході на колгоспний базар. Старі кладовища були на північ від колишньої Подолянської школи № 1, де колись був у китаїців млин; на площі, де була стара церква, недалеко від колишньої Херсонської школи; на Гурянській сотні, на Бочанах – біля Бочанської і Сігорянської школи.

Отже, перші поселенці появились там, де живуть Пурики, а на Сігорі – де Сіриньки, на Бочанах – де Васецькі, Морози.

В 1787 році в Гуляйполі вже проживало 150 душ. Заселяли його і далі українці, поляки, волохи.

В 1794 році в Гуляйполі налічувалося 150 дворів, а населення – 1298 душ, з них чоловіків – 906, жінок – 392.

Чисельна перевага чоловічого населення підтверджує військовий характер поселення, яке проходило сотнями. А Гуляйполе було напіввійськовою слободою і поділялося не на вулиці, а на сотні. Першою поселилася Подолянська сотня. Тут була збудована дерев'яна церква, збірна хата, в якій розмістили канцелярію старшини і писаря. Згодом появилася слободська поліція.

В міру розширення Гуляйполя створюються Гурянська, Вербівська, Бочанська, Херсонська, Піщанська сотні.

Назви сотень давалися за назвою краю, звідки прибули переселенці: Подолянська (люди прибули з Поділля); за назвою місцевості, де селилися люди, Херсонська (на балці Херсонка), Піщанська (де були природні піски), Бочанська (від слова "бік", по той бік річки).

Сотні поступово перетворилися у адміністративні одиниці, громади. Кожна сотня обирала щороку – на великодні свята – свого отамана.

Пізніше таким адміністративним одиницям назву "сотня" давали за традицією. Так, коли на початку ХІХ століття в Польщі було придушене правління і в Гуляйполі в 1805 році переселено 117 польських сімей (поселились вони в основному на території колишньої третьої бригади колгоспу "Заповіт Леніна"), то мікрорайон поселення поляків по традиції назвали Польською сотнею, оскільки вони і звичай-обрання отамана, тощо – перейняли у гуляйпільців. Згодом поляки вимерли або виїхали. Залишилося їх 17 сімей (Домбровські, Красовські, Бончковські та ін.).

Під час масового переселення в 1794-1796 роках із Чернігівського намісництва в Новоросію село "государственных казенных поселен" поповнилось новими жителями із Полтавщини і Чернігівщини. В результаті цього поповнення в Гуляйполі, крім старих російських і польських прізвищ, з'явилися прізвища спільні для багатьох сел Пологівського, Оріхівського, Токмацького та інших районів області. Наприклад, Супрун, Гринь, Качан, Крат, Левченко, Марченко, Мищенко, Онищенко, Прокопенко, Редько, Савченко, Сахно, Сушко, Троян, Чучко, Шепель, Штепа і т. д.

В 1797 році до Гуляйполя прибули переселенці із сіл Сорочинців, Клепаців, Вергунів, містечка Богачки, в 1800 році – з Решетилівки, в 1802 році – з Нечипорівки (сім'ї: Шейко, Карпенко, Крупа, Савченко).

В 1798 році Гуляйполе стає першим волосним центром на території нинішньої Запорізької області.

За церковним записом у 1802 році в Гуляйполі було 134 двори держав-

них селян (103 прізвищ), у яких мешкала 871 особа (416 чоловіків і 455 жінок). Ось прізвища деяких з них, крім названих, Бодня, Бут, Бондаренко, Вербицький, Ведмідь, Васецький, Веретельник, Гончаренко, Дейнега, Забава, Кириченко, Кись, Косяк, Кравченко, Кравець, Кошовий, Костенко, Левицький, Лютий, Левченко, Лисенко, Моценко, Мофа, Москівець, Маловічко, Мороз, Моргун, Марчен-

Селянин на збиранні хліба

ко, Нечет, Онопрієнко, Проскура, Пика, Плющ, Рибка, Рябко, Рогач, Руденко, Редька, Сердюк, Сахно, Семенюта, Сидоренко, Серєда, Тимошенко, Шамрай, Щербак, Яковенко, Якушонок та ін.

В 1803 році після переселення із сіл Березова Лука, Григорівки, Преображенки, Семенівки у Гуляйполі появились прізвища Білай, Генусь, Дерев'янка, Дяченко, Зінченко, Зачепило, Корж, Шрамко та ін.

Перші поселенці жили в землянках, рідше – в хатах, складених з дерну, займались землеробством і скотарством. Господарство носило натуральний характер.

Гуляйполе швидко зростало. У 1810 році в ньому проживало 1846 осіб, в т. ч. 929 чоловіків, 917 жінок, дітей до 17 років – 958 (485 хлопчиків і 473 дівчат). Крім державних селян, тут мешкали вже поміщики-кріпосники зі своїми селянами.

За віросповідальною книжкою Хрестовоздвижівської церкви в 1827 році в Гуляйполі налічувалось 25 духовних осіб (12 чоловіків і 13 жінок), 26 різночинців (10 і 16), 1887 державних селян (941 і 946), 486 поміщицьких селян (245 і 241). Всього 2416 (1206 чоловіків і 1210 жінок).

На 30 березня 1832 року в Гуляйполі поселилось 407 сімей, які нараховували 2438 осіб (1198 чоловіків і 1240 жінок). Сільським виборним був неграмотний Родіон Солошенко. Списки людей складав Андрій Рогаченко.

В 1840 році (у квітні) до Гуляйполя прибули козаки з м. Царицанки Полтавської губернії Самоволик і К. Хайло з дружинами, а в серпні – козак Кобиляцького повіту цієї ж губернії Григорій Пасюра.

В 1841 році в Гуляйполе приїхало 30 переселенців з Харківської гу-

бернії, в т. ч. з Волковського повіту – військовий обиватель Т. І. Боровик з дружиною і двома синами; з Богодухівського повіту – Ф. А. Новак з дружиною і трьома синами й дочкою; з Лебединського повіту – військової обиватель П. К. Мартиненко.

Але часто населення слободи переживало труднощі через неврожай, голод, хвороби. Особливо важким і страшним був 1848 неврожайний рік, коли від голоду загинуло багато людей.

9-й народний перепис, який проходив у Росії 1 листопада 1850 року, зафіксував, що у Гуляйполі проживало 2442 особи (1270 чоловіків і 1172 жінки).

10-й народний перепис, проведений 14 липня 1858 року, засвідчив, що в Гуляйполі є 2696 осіб (1356 чоловіків і 1340 жінок), у Сігорі мешкала 171 особа (85 і 86).

В слободі (селі) швидко розвивалася торгівля. В її інтенсивному розвитку чималу роль відіграли чумаки, шляхи яких пролягали через Гуляйполе та поблизу нього. 1859 року в селі відбувся перший ярмарок. Згодом їх влаштовували тричі на рік весною і восени (на вербнім тижні, Тройцю, на Воздвижіння). Ці ярмарки швидко стали відомими за межами Гляйполя. На них з'їжджалось багато купців. У 1863 році тільки на Тройцький ярмарок продали худоби на 40 тисяч карбованців. Торгівля сприяла припливу населення.

В 30-50 роках дев'ятнадцятого століття село вже було більшим і красивішим за повітове місто Олександрівськ. У Гуляйполі в 1859 році працювали церковно-приходська школа, богодільня.

Жителі села, як і всі державні кріпаки, в 1861 році отримали волю. Почалося розшарування їх на бідняків і середняків. Зросла потреба на сільгоспмашини і знаряддя.

В 1865 році на земських зборах виникло питання про перенесення повіту в Гуляйполе, оскільки воно знаходиться в центрі повіту, а Олександрівськ – на окраїні. Виникли бурхливі дебати. В 1869 році земські збори (4-8 лютого) одноголосно постановили бути мировим з'їздам в Гуляйполі, а не в Олександрівську.

В 1851 – 1865 роках у Москві виходила щотижнева газета "День". Видавцем і редактором був Аксаков.

У липні 1865 року (№ 28) у ній було вміщено замітку "Із Гуляйполя Ол. п. Кат. г." (Олександрівського повіту Катеринославської губернії – Авт.). Подаємо її в перекладі українською мовою і в трохи скороченому вигляді:

"Село Гуляй-Поле. Звідки одержано таку назву, невідомо. Мабуть, що ті, котрі перші поселилися, радіючи простору, дали це розгульне ім'я.

Це село із прекрасними садами і веселим видом, оперізується річкою Гайчур. Вода в ній підтримується греблями – досить поганими, але село багате колодязями.

Гуляй-Поле займає майже центральне місце стосовно до повіту (м. Олександрівська) і своєю зручністю напрошується називатися містом або, в крайньому випадку, містечком.

Розповідають, що у якогось начальника губернії виникла світла думка зробити Гуляй-Поле містом. Але запротестував місцевий предводитель – людина багата, яка найбільше цінувала особистий спокій. А статус міста позбавив би його цього.

І хоч в губернії усвідомлювали несправедливість подібного клопотання, не стали розглядати справу про переведення села Гуляй-Поля в категорію міста. Хоч м. Олександрівськ знаходиться на краю повіту, ширина якого сягає 50-60, а довжина – 300 верств.

Відсутність поблизу залізниці і швидкий розвиток торгівлі привели сюди промислових людей, особливо євреїв. Організовано торгівлю крупами, зерном, лісом, бакалією.

Кожної неділі і в святкові дні проводяться базари. Щороку – три ярмарки (Троїцький, Воздвиженський і Вербний). Найбагатший – Троїцький.

Селяни не ведуть торгівлю, а займаються хліборобством, тваринництвом. Це в основному українці, але є і переселенці із західних губерній. Є цигани, процвітає конокрадство, торгівля в руках євреїв.

Всіх поселенців – більше 2 тисяч. На широкій площі стоїть церква з двома причтами. Тут же волосне правління з садком, народне училище, богодільня з притулком для сиріт. Торгівля й ремесла – в руках євреїв.

Німці тримають в руках крупчатки, олійниці, вітряки. Є й російські купці та ремісники, але в них справи йдуть важко. Бо для них характерна риса – дорожити не карбованцем чи справою, а спілкуванням з доброю людиною.

Живе тут судовий слідчий, вільнопрактикуючий лікар, аптекар з вільною гарною аптекою.

Єврей-купець Островський за згодою з поміщиками та іншими жителями відкрив прийом приватної кореспонденції, невелика плата за яку іде на користь бідним.

Гуляй-Поле на 40 верств від свого центру створює зручності для своїх

Молоді рекрути

жителів. Його можна обрати центром для зборів земства за прикладом мирових з'їздів.

Тоді Гуляй-Поле служитиме віхою для душі і серця".

Важким тягарем лягли на плечі селян численні податки, розміри яких особливо зросли після опублікування царських указів 1866-1867 років. З ревізької душі щороку стягувалося близько 13 карбованців, а з десятини землі – 1,2 карбованця. Наділялось же землі на одну ревізьку душу 8,1 десятини.

В 1882 році гуляйпільська община мала 14780 десятин. А коли частина жителів переселилась на беріг річки Терсянки і утворила село Верхня Терса, з нею відійшло 1000 десятин землі. Так в гуляйпольської общини залишилось 13780 десятин землі, з них 12242 десятин придатної для вирощування сільгоспкультур.

ПРОМИСЛОВІСТЬ

У післяреформений період у Гуляйполі одне за одним виникали промислові підприємства. 1882 року почув працювати завод землеробних машин, що належав підприємцеві Я. Я. Кригеру і спадкоємцям.

Через 10 років ще один такий завод і паровий млин відкрив капіталіст Б. Кернер із синами. На обох заводах виробляли жниварки, кінні молотарки, соломорізки тощо. Великий паровий млин мав і поміщик Шредер. У наступні роки стали до ладу обозний і винокурний заводи, кілька олійниць, торговельні склади. В селі працювало 18 крамниць, торгівлею займалося близько трьох десятків купців.

1885 року в Гуляйполі налічувалось 730 дворів, у яких мешкало 5226 жителів. У селі було волосне правління, православна церква, синагога, богодільня, школа, 30 крамниць, 7 винних складів, 4 постоялі (заїжджі) двори, щороку 3 ярмарки, щодня – базари, працював трактир.

В середині 80-х років дев'ятнадцятого століття село Гуляйполе відвідав молодий учений історик, збирач матеріалів про запорозьких козаків Дмитро Іванович Яворницький. Яким же він побачив його? "Гуляй-Поле стоїть на возвышенном песчаном месте, при р. Ганчуле (треба Гайчур – Авт.), имеет две церкви, еврейскую синагогу, почтовую контору, несколько лавок и подвалов. Словом, многолюдное, и даже, можно сказать, достаточно культурное местечко с преобладающим, однако, еврейским населением. Из всех сооружений замечательно в Гуляй-Поле еврейское кладбище, обнесенное прекрасной оградой вокруг и наполненное хорошими памятниками в середине. На мой вопрос, почему местечко

носить названіє Гуляй-Поле, мне ответили, что в то время, как вся "округа", т. е. близь лежащие к слободѣ места, уже давно были заняты помещиками, это самое место или поле, что под слободой, долго лежало пустырем и потому прозвалось "Гуляй-Поле".

В 1898 році за 7 кілометрів від Гуляйполя будується залізниця – Чаплино-Бердянск. В цей період капіталіст Кернер будує міст через річку Гайчур, який зв'язав завод і млин Кернера з центром села.

Весною 1900 року розпочато спорудження другого моста через Гайчур у напрямі села Успенівки. Довжина його 30 сажнів, ширина – 3, висота – 3,2 сажня. Вартість робіт 23451 карбованець 18 копійок. Це сприяло подальшому швидкому економічному розвитку Гуляйполя. На той час тут уже функціонувало 76 торговельно-промислових підприємств. Загальний обсяг торгівлі становив 1 мільйон карбованців. Обороти двох заводів землеробних машин досягав понад 260 тисяч карбованців, а млина Шредера – 350 тисяч. В Гуляйполі вже працювала поштово-телеграфна контора.

Швидко зростало населення Гуляйполя. За даними 1898 року в селі було 8506 мешканців. А вже на початку ХХ століття населення становило близько 9500 чоловік.

В 1900 році торговий будинок "Кернер і С-ья" випускав жнивварки, букери, соломорізки, молотарки, плуги. Всього виробили продукції на 65 тисяч карбованців. Працювало 70 робітників.

Завод "Кригер Я. Я. и наследники" виробляв аналогічну продукцію на 40 тисяч карбованців, налічувалось 40 робітників.

У Б. Карманова (с. Карманово) 16 мужчин виробляли цеглу і черепицю на 5 тисяч карбованців.

На млині Костянтина Соломоновича Кернера і Бориса Соломоновича Кернера (відкритого 1873 року в с. Борисово) 20 чоловіків виробляли борошна на 200 тисяч карбованців. А паровий млин пущений в дію в 1886 році, Гергарда Абрамовича Классена в с. Бергфельд виробляв борошна на 100 тисяч карбованців у рік. Працювало 14 чоловіків.

Олійниця Ш. Б. Олевського, яку відкрили в 1875 році в Гуляйполі, переробляла насіння соняшнику на олію на 16 тисяч карбованців. Працювало 4 мужчини.

Олійниця К. А. Янцена, яка діяла з 1865 року, виробляла в рік соняшникової олії на 10 тисяч карбованців і це при тому, що тут трудилось двоє людей.

Незважаючи на це, Гуляйполе, як і інші села, залишалось темним куточком царської Росії. Переважна більшість населення була неписьменна. Яскравим свідченням цього є "Вирок гуляйпільського сходу" від 31 бе-

резня 1902 року, який зберігається в Запорізькому обласному музеї. З присутніх на сході 631 господаря 584 не вміли розписатись. За декого розписався Никифор Басараб, а всі інші проти своїх прізвищ поставили хрестики. Царський уряд не дуже дбав про розвиток освіти. Зате росли церкви. Тоді в Гуляйполі вже було дві церкви і синагога. Значна частина населення жила в злиднях, бідувала від безземелля, безробіття.

Всі кращі землі навколо Гуляйполя загарбали поміщики, капіталісти. На віддалі 3-4 кілометри від села поміщицькі землеволодіння, відгороджені від землі гуляйпільської громади глибоким ровом, міцним кільцем, як кліщами, стискували Гуляйполе.

Навколо Гуляйполя було розташовано більше двадцяти поміщицьких маєтків і господарств багатіїв, у володінні яких було понад 17 тисяч десятин землі. В той же час близько двох тисяч бідняцько-середняцьких господарств села мали всього 7 тисяч десятин землі. Решту землі гуляйпільської громади – 6 тисяч десятин – тримали у своїх руках, так звані, куркулі.

Знаходячись у таких умовах, більша частина селянства змушена була йти в найми до поміщиків і капіталістів, пролетаризувалась. Це створювало сприятливі умови для розвитку промисловості і кустарництва в Гуляйполі. І надавало самому селу все більших ознак промислового містечка.

У поміщиків Классена, Нейфельда й Шредера щороку працювало від 150 до 200 сезонних батраків. Вони нещадно експлуатувались, оплата праці була мізерною. Чоловікам, які наймались на сезон – від великодних свят до Покрови, – платили тільки до 40 карбованців, а жінкам – ще менш – до 30 карбованців.

На промислових підприємствах капіталістів експлуатація була не меншою. Робочий день на заводах Кернера і Кригера тривав 12-16 годин. До того ж їх діймали різні штрафи. На заводі Кригера залежно від "провини" встановлювалось 12 штрафів, на заводі Кернера – 10 (за неявку на роботу, за куріння, за припинення роботи раніше встановленого часу і т. і.).

На рубежі двадцятого століття чітко визначилося класове розшарування мешканців Гуляйполя. За даними перепису 1899 року тут налічувалось 1048 дворів з населенням 7196 чоловік. Земельні угіддя становили 12242 десятини. Але земля розподілялася дуже нерівномірно. В селі було 15 дворів т. зв. сторонніх господарств, які зовсім не мали землі, а також 835 бідняцьких і 155 середняцьких родин, їх становище відзначалося нестійкістю, вони вступали в супрягу або ж наймали тягло чи інвентар, залазючи в борги.

А тим часом кожне з 40 куркульських господарств, маючи по 50 і

більше десятих земель, ще й орендували у бідноти і середняків близько 2 тисяч десятин. Куркульські володіння зростали також за рахунок купівлі й оренди землі у поміщиків, колоністів. Обробляючи такі великі ділянки землі, кожне господарство використовувало по 8-10 голів рога-тої худоби, сівалки, жнивварки, молотарки; тут працювало і по кілька наймитів.

РЕВОЛЮЦІЙНА БОРОТЬБА

Невдоволення робітників і селян з кожним днем наростало і вони піднімалися на боротьбу проти безправ'я і експлуатації. Ще напередодні революції 1905 року в Гуляйполі виникла підпільна соціал-демократична група. Найбільш діяльними членами її стали робітники О. К. Білоконов, П. Ю. Сокрута, Ю. М. Ткаченко, А. І. Шнейдер, П. П. Жуковицький, вчителі А. Г. Нештоян, О. М. Прокоф'єв, службовець нотаріальної контори В. В. Галенко.

Соціал-демократи проводили активну агітаційну роботу серед населення. Перші революційні виступи робітників Гуляйполя спалахнули після петербурзьких подій 9 січня 1905 року. 22 лютого застрайкувало понад 180 робітників заводу Кернера і 146 робітників заводу Кригера. Вони вимагали поліпшення умов праці, скасування понадурочних робіт та численних штрафів. Підприємці частково задовольнили вимоги страйкарів, а невдовзі жорстоко розправилися з ними. Поліція заарештувала і ув'язнила керівників страйку М. С. Шрамка, братів Е. і Ф. Ейзелів та інших. 7 червня на гуляйпільських підприємствах з'явилися листівки РСДРП "Нова бійня на Далекому Сході".

У волості і в самому Гуляйполі почалися селянські заворушення. На настрої селян мала вплив політична література, що її розповсюджували робітники, зокрема, листівка РСДРП "З ким іти селянам". Під час Жовтневого всеросійського страйку в селі відбувалися політичні демонстрації, мітинги, сходки, збори.

У грудні того року трудящі селяни висловлювали свою солідарність із страйкуючими пролетарями Катеринослава та Олександрівська, трудящими Поліг і Федорівки.

29 грудня загін козаків, введений до Гуляйполя, вчинив розправу над революційно настроєними селянами. До в'язниці потрапили А. Г. Нештоян і О. М. Прокоф'єв. Олександрівський повіт, у т. ч. і Гуляйполе, перебували на військовому становищі з грудня 1905 року по січень 1907.

У 1905 – 1910 роках у Гуляйполі діяла анархістська група "Союз

бідних хліборобів". До її складу входило 50 активних членів – "бойовиків", кожен з них мав зв'язок з 4-5 "масовиками", тобто співчуваючими, які одержували від нього політичну літературу, листівки і розповсюджували серед населення. Таких "масовиків" було більше 200 чоловік. Група підтримувала зв'язок з Олександрівською, Донбаською та Катеринославською організаціями анархістів.

Організатором і керівником її був робітник заводу Кригера Вольдемар (Володимир) Антоні, а потім відважний і кмітливий наймит Олександр Семенюта.

До основної групи, крім них, входили: Прокіп Семенюта – брат Олександра, Іван Левадній, Назар Зуйченко, робітники заводу Кригера, Єгор Бондаренко, Клим Кириченко – робітники кузні Панькина, Петро Онищенко – робітник шведської майстерні, Єлисей Карпенко, який пізніше виріс у прогресивного українського письменника, Іван і Корній Шевиченки, Сергій Заблодський, Сафон Продан – селяни та інші.

Зв'язковою групи в Олександрівську була Марфа Півнева, у Катеринославі – Марія Мартинова.

Основною програмою діяльності гуляйпільської групи була пропаганда проти капіталістичного ладу, індивідуальний терор, вбивство царських чиновників.

Дружина Олександра Семенюти – Уляна Юхимівна Стефаненко (Стефаненко – прізвище другого чоловіка – Авт.) розповідала, що вона щонеділі йшла в центр Гуляйполя, ніби на базар, і несла повні корзини листівок і там розкидала їх під магазинами, вкидала в брички приїжджим на базар, в корзини жінкам.

В листівках викривався цар Микола II і його уряд як душители свободи, а трудящих закликали до боротьби з гнобителями, як, наприклад, листівка "Крестьяне, подымайтесь, уже солнце взошло", написана Вольдемаром Антоні.

Поліція і її таємні агенти металися, щоб знайти "крамольників", але робітники і селяни, які співчували революції, переховували членів групи. На Гурянській сотні вони це робили в Гната і Пилипа Онищенків, Савки Тимошенка, Івана Трохимовича Куца, Івана Сидоровича Дібровського, Никона Максимовича Колісника, Михайла Коростильова, на Півданській сотні – в Грищенка, Сафона Продана та ін.

Велику допомогу поліції в розшуках подавало реакційне чорносотенне "Общество истинно русских людей", очолюване поміщицею Черноглазовою і становим приставом Караченцевим. "Общество" влаштовувало допити населення і вимагало викриття революціонерів.

На утиски і репресії реакції "Союз бідних хліборобів" відповів поже-

жами. Запалали маєтки поміщиків Черноглазової, Шредера, куркулів – Кирика Васецького, Олексія Шаровського та інших. Дивлячись на заграви пожеж, Прокіп Семенюта говорив: "Це майбутня зоря великої помсти, великої революції".

В 1908 році таємному агенту Олександрівської поліції підполковнику С. М. Кушніру вдалося напасти на слід "Союзу бідних хліборобів". Він заарештував Єгора Бондаренка і Кліма Кириченка. Щоб не допустити розгрому організації, О. Семенюта та І. Левадній за рішенням зборів "Союзу..." убили Кушніра.

Поліція посилила розшуки, влаштовувала облави. Під час однієї такої облави 28 липня 1908 року поліції вдалося оточити в хаті Івана Леваднього значну групу членів "Союзу". Та сміливість, рішучість революціонерів перемогла. Вони розігнали поліцію і в перестрілці вбили урядника і поранили помічника пристава. Але й група зазнала втрати – було тяжко поранено Прокопа Семенюту, який через кілька годин застрелився, щоб не датися в руки поліції.

Події в Гуляйполі налякали повітову поліцію. Сюди прибув повітовий ісправник Вівільський. 3 серпня він зігнав сільський сход і в категоричній формі запропонував видати "розбійників". Але сход "висловив бурхливий протест, виражений в грубій формі" і відмовив у сприянні поліції.

І все ж поліції вдалося вислідити і 23 серпня 1908 року заарештувати в Катеринославі 8 членів гуляйпільської організації, в т. ч. Назара Зуйченка, Івана Леваднього, Івана Шевченка, Пилипа Чернявського, а також робітника Казимира Лісовського, у якого вони переховувались, і зв'язкову Марію Мартинову.

Оскільки Олександрівський повіт був на становищі посиленої охорони, то справу цих заарештованих передали на розгляд військового суду. 9 листопада 1909 року частину обвинувачених засудили в Катеринославі до страти через повішення, решту – до довічної каторги.

За це місцевий становий пристав Караченцев був нагороджений орденом Св. Станіслава III ступеня.

Рятуючись від переслідування поліції, Вольдемар Антоні, Олександр Семенюта, Петро Онищенко та інші члени організації емігрували до Франції. Та через півроку перші два повернулися в Росію, щоб помститися за товаришів, які загинули у царських катівнях. Та царська охранка не дрімала. Семенюта ще й до Катеринослава не доїхав, як поліція вже знала про його повернення. В Пологах таємні агенти впізнали і влаштували погоню. Рятуючись, Семенюта вбив стражника.

Зчинився переполох і в Гуляйполі. Караченцев підняв на ноги всю

поліцію і таємну агентуру, звернувся до народу з відозвою видати "розбійника", за що обіцяв винагороду – 500 карбованців золотом. Катував рідних Семенюти, щоб призналися, де він.

І в час активних пошуків О. Семенюта підкинув листа Караченцеву, в якому вказав день і час його вбивства. І виконав свою обіцянку. 21 листопада 1909 року він убив пристава, коли той вийшов з театру в супроводі урядника і 30 стражників.

1 травня 1910 року Олександр Семенюта, ставши жертвою підлої зради, загинув.

"Всеобщая маленькая газета С.-Петербург" за 1910-й рік писала про гуляйпільця: "Прославленный разбойник в течение долгого времени держал в страхе не только обывателей, но и полицию. И лишь 1 мая... удалось, наконец, ликвидировать "грозу" Катеринославской губернии".

А таким Гуляй-Поле в 1910 році побачив російський вчений В. П. Семенов-Тянь-Шанський: "Наступна залізнична станція Гуляй-Поле на 20-й версті за попередню. Загальний вантажооборот станції перевищує 1,3 млрд. пудів, найбільш характерним для неї є відправлення хлібних вантажів (до 550 тис. пудів).

Свою назву станція позичила у багатолюдного і торгового волосного села Гуляй-Поле, яке розташоване від неї на 6 верств на схід, на лівому березі річки Гайчур, в кутку декількох торгових трактів.

В селі біля 9/1 тис. жителів (в т. ч. більше 8,1 тис. православних і 1,2 тис. іудей), є православна церква, єврейська синагога, школа, богодільня, більше півсотні торгових підприємств із загальним оборотом біля 1 млн. карбованців, млин (оборот 350 тис. крб.), два заводи землеробних машин і обладнань (продукції виробляється на 260 тис. крб.), екіпажна майстерня, декілька гончарних закладів, щонеділі базари, декілька ярмарків у рік, поштово-телеграфна контора і т. д.

Біля с. Гуляй-Поля по схилу в долину р. Гайчур є вапняні поклади кароліну, припертий до макрового вапняку, піску і темносірої пластичної глини. Мимо села на захід, у напрямку села Жеребця (нині – Кірове – Авт.) неширокою смугою тягнуться темносірі сланцеві глини, які представляють дуже цікаве місцеве утворення сарматського басейну. Глини ці дуже багаті зростками гіпсу, які бувають часто до 0,3 метра в діаметрі.

"Таке багатство гіпсом цих глин, – говорив відомий дослідник Н. А. Соколов (Загальна геологічна карта Росії, лист 48, том IX № 1, стор. 131), – природно всього пояснити відкладенням їх в заплаві, сполучення якого із Сарматським морем було ускладнене мілинами, островами, а, можливо, з часом і зовсім припинено".

Від села Гуляйполя "розходяться у декількох напрямках ґрунтові й торгові дороги..."

В 1910 – 1914 в Гуляйполі створюються півтора десятка кустарних майстерень: олійниць, кузень, столярень тощо. Розширилися старі підприємства.

Роки реакції, занепаду тривали недовго і в революційному русі.

Великий вплив на розвиток революційного руху в Гуляйполі мав ленський розстріл, а також діяльність Власа Яковича Чубаря, який восени 1912 року став працювати на заводі Кернера. За короткий час він провів значну роботу по згуртуванню робітників і закликав їх до боротьби з експлуататорами. Та в грудні його заарештували і він більше не повернувся на завод.

Жорстока експлуатація, зниження розцінок, утиски, знущання майстрів з людей особливо на підприємствах Кернера, привели до нових виступів робітників.

У січні 1913 року робітники цього заводу припинили роботу і звернулися до підприємця з петицією. Випустили листівку "До всіх робітників заводу Кернера", яку розкидали на цехах і в якій закликали до боротьби проти визискувачів. Закінчувалася вона словами "об'єднані робітники". Поліція та жандарми так і не знайшли тих, хто складав, друкував і розповсюджував "злочинні відозви".

Ось що написала про це газета "Правда": "29 января забастовали 150 рабочих мех. завода "Б. Кернер и с-ья" (литейный цех не бастует) требуя: 1) повышения заработной платы; 2) установления в заводе старост от рабочих; 3) удаления старшего мастера Поветкина и др.

Рабочим на днях предъявлен расчет".

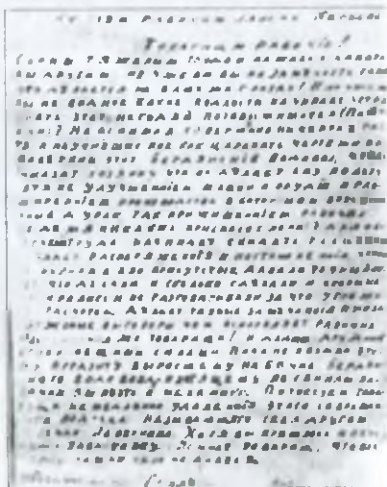
А ще через два дні вона писала: "Гуляй-Поле (Екатер. губ.).

С февраля жандармами произведены массовые обыски и аресты среди бастующих рабочих мех. завода "Б. Кернер и с-ья".

Страйк тривав 6 днів і закінчився перемогою робітників.

Тоді навіть сам начальник Катеринославського губернського жандарського управління визнавав, що на заводі Кернера були антисанітарні умови праці.

Поліція жорстоко розправилася зі страйкарями. Організатори страй-

Листівка страйкового комітету заводу Кернера, 1913 р.

ку Данило Трошкін, Петро Скоромний, Володимир Кузнецов, Порфирій Коростильов, Павло Жуковицький, Павло Сокрута, Микола Лелюк, Пилип Коначевський були заарештовані.

ТЮРМА

В 1870 році земська управа вирішила відкрити в Гуляйполі приміщення ув'язнення для привілейованих осіб. На це виділили 300 карбованців. Його відкрили в будинку сина купця Меринкіна. Наглядачем призначено надвірного родника Чангеліна (з оплатою 60 крб. у рік). Того року мировим суддею був А. К. Емніх.

В 1875 році побудували тюремне приміщення рядом з волосним управлінням (довжина 50 і ширина 20 аршин). Автором проєкту був князь Ухтомський. Приміщення складалося з двох половин: 5 кімнат для арештантів і 2 для наглядачів. Будівля цегляна, мала 11 вікон, 4 печі, 2 входи і 12 дверей. Довжина двору 54,5 сажня, ширина – 22. Тюремне приміщення було розраховане на 18 осіб, а у 1888 році через нього пройшло 122 особи.

ПОМІЩИКИ

1811 року колезький реєстратор Андрій Миколайович Косовцов мав 3319 десятин землі і 19 селян і дворових.

1812 року у Гуляйполі проживав 59-річний колезький реєстратор Гаврило Андрійович Єрезов із дружиною і двома дітьми.

29-річний канцелярист Василь Карпович Кисельов мав дружину, двох дітей і 17-річну робітницю Настю.

1820 року сім'я колезького реєстратора Андрія Миколайовича Косовцова складалася із дружини 20-річної Марії Олексіївни, дочок: Параски (6 років) і Анастасії (5 років). На них працювало 27 кріпаків, з них дорослих 21 (10 чоловіків і 11 жінок) та 6 дітей (4 хлопчиків і 2 дівчаток). Їх прізвища: Шахир, Петухов (удівець), Островський, Шахов, Лобков, Бовкун, Водько та ін.

В 1835 році титулярний радник А. М. Косовцов мав 24 сім'ї кріпаків (107 душ), з них дорослих – 70 (36 чоловіків і 34 жінки), дітей – 37 (відповідно 18 і 19).

В 1899 році в Гуляйполі і Сігорі були:

Борис Костянтинович Карманов (мав 3 десятини землі),

Борис Соломонович Кернер – 545 десятин,
Спадкоємці Віта Андрійовича Косовцова Олена і Олександра Вітівні – 65 десятин.

Катерина Дмитрівна Унру отримала спадкоємний висилок – 881,2 десятини землі.

Сігорянська община колишніх поліцейських селян утримувала 49 десятин.

Церковна земля займала 134,2 десятини.

Бердянська залізниця – 32,1 десятину.

Гурянська сільська община колишніх державних селян обробляла 12625,8 десятини землі.

ВИСТАВКИ

Відповідно до рішення земських зборів 26-29 травня 1884 року в Гуляйполі проходила виставка. Для цього було збудовано 2 тимчасових павільйони, обнесених тимчасовим тинном. На виставку витратили 165 крб. 98 коп. і на премії – 31.

24 експонати представляли 104 предмети, а саме: вироби землеробства, тваринництва, садівництва, гончарні, моделі механізмів, майстрів (швець, бондар, слюсар), рукодільні вироби, а також борошно, крупи, пшоно...

28 травня 1884 року експертна комісія відзначила бронзовими медалями: землевласника Е. А. Классена за краще вівчарство, продукти садівництва, борошно і крупу, селян: В. В. Міщенко за прекрасні гончарні вироби, Е. О. Ступеньського за рухомо-глинисту борону, Ф. І. Терещенка за кращого букера, міщанина Іакова Загоруйка за прекрасну вичинку шкур.

Похвальні листи і грошові премії по 15 карбованців сріблом отримали: селянин Д. Г. Сухов як механік-самоучка за допитливість застосування механізації в господарстві, заводчик Кригер за прекрасне виготовлення жнивarki по Леппу, землевласники В. В. Мартенс і В. І. Мартенс – за вівчарство.

Грошових премій удостоїлися: десятирічний син Д. Г. Сухова за нарізання кілець (1 карбованець), Іван Аникеев (3 крб.) за боклагу 2-літрової рідини, Марія Фоть (7 крб.) за мережине шитво, С. А. Прископ (5 крб.) за станок для стрижки овець.

Достойних відгуків почесних землевласників заслужили: Г. І. Кетлер,

Б. С. Кернер, Д. Шмідт – за вівчарство; пруський підданий Ламкерт – за духову піч чистої роботи; землевласник П. П. Корнес – за кобилицю, зразки сиру і сушені фрукти, шевці-майстри Качан і Верболовик, шапошник Іткін за вироби із майстерень, землевласник Г. І. Кетлер за цеглу, слюсар-механік Генріх Антоні (батько Вольдемара Антоні – Авт.) за відмінне виконання моделі вітряного млина.

1885 року на виставці було 13 експонатів із 38 предметів. Срібними медалями тоді нагородили: селянина Павла Васильовича Міщенка за гончарні й полив'яні вироби, поселянина-власника Гергардта Абрамовича Классена за 8-річну гніду кобилу, селянина Василя Федосовича Полікарпова за сірого жеребця в яблуках, міщанина Єрухима Ісааковича Вольнера за просте туалетне мило. (До останнього нагородженого експертна комісія поставила вимогу: медаль видати, а свідоцтво – ні).

Бронзової медалі удостоїлися: поселянин-власник Едуард Едуардович Галин за лимарні вироби (два сідла, дві шлеї (наритники), три вуздечки, зроблені міцно і красиво); міщанин із села Темрюки П. Н. Загоруйко за шкіру на підшову; селянин Василь Харитонович Давидов за вичинену овчину і сирицю (сиром'ятну кожу).

Похвальні листи отримали: поселянин-власник Адам Корнійович Янцен за жеребця гнідою 9-ти років і кобилу гніду 7-ми років; пруськопідданий Герман Кононович Ламкерт за машинку для начинення ковбас; поселянин-власник Яків Андрійович Янцен за сир домашнього приготування; селянин Назар Петрович Халемендик удостоївся похвального листа і грошової премії – 20 крб. – за корзину з вербової лози; селянин Іван Григорович Сергієнко – похвального листа і премії – 10 крб. – за чип на тачку (по типу самовара) для виливання киплячої води; міщанин Нафтель Абрамович Піддубний – 5 крб. – за ажурні роботи шкатулки.

Головою експертної комісії був Г. Синьогуб, експертами В. Тележінський, І. Бондаренко, Г. Шредер.

На сільськогосподарській виставці, яка відбулась 11-14 вересня 1912 року в Катеринославі, губернське земство від 13 вересня нагородило завод землеробних машин Я. Я. Кригера похвальним листом за дво-лемішний плуг.

17 жовтня 1926 року в день урожаю в Гуляй-Полі відбулася сільськогосподарська виставка. Її відвідало 500 чоловік. Панько Бохан з Гуляй-Поля отримав винагороду – 15 карбованців – за свинею йокширів.

У виставці взяло участь п'ять районів (Гуляйпільський, Пологівський, Покровський, Оріхівський та Новомиколаївський).

4 жовтня 1936 року на площі Жертв Револуції відкрилась сільгоспви-

ставка і ярмарок, в яких брали участь чотири райони: Гуляйпільський, Чубарівський, Покровський, Новозлатопільський. Виставку відвідало понад 10 тисяч гуляйпільців і гостей.

В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ

Напередодні першої світової війни, в 1913 році, в Гуляйполі налічувалося 1410 дворів, де проживало 16151 чоловік (8157 мужчин і 7994 жінки). Вони мали 12271 десятину землі (11897 десятин придатних для вирощування сільгоспкультур і 374 десятини непридатних).

В селі було 2 церкви, 1 єврейський молитовний будинок, 5 земських, 1 церковнопарафіяльна, 1 німецька, 1 фабрична і 2 єврейські школи, поштово-телеграфна і нотаріальна контори, волосне правління, 1 земська лікарня для тварин, 2 аптеки, 1 приватна лікарня, 2 парові млини, земська поштова станція, 1 земський і 2 приватні лікарі, 3 земські фельдшери, 1 земський і 3 приватних акушери, 3 лісних склади, одне товариство взаємного кредиту, земський начальник, становий пристав, суддя, 2 колодязя. Щонеділі проводилися базари.

В 1913 році в Гуляйполі працювали: земським начальником губернський секретар Микола Володимирович Козлов; начальником поштово-телеграфної контори надвірний радник Матвій Іванович Кравцов, його помічником – колезький секретар Іван Павлович Павлович; головою товариства взаємного кредиту – Ісай Борисович Кернер, членами названого товариства – Давид Іванович Шредер, Яків Петрович Нейфельд; головою товариства взаємодопомоги на випадок смерті – надвірний радник лікар Абрам Іссакович Аось; головою ошаднопочизкової каси майстрових і робітників заводу Кернера – Володимир Степанович Кузнецов; благочинний церковних парафій 2 округи Дмитро Сахновський.

В цей час багатії жили в цегляних будинках, а простий люд у мазанках. Вулиці потопали в куряві чи в багнюці. Лише зрідка обабіч них росли акації або клени.

В 1915 році землеробні заводи Кернера і Кригера у зв'язку з війною перейшли в акціонерні товариства і дістали назву "Богатир".

В 1916 році в Гуляйполі працювали: заводи Кригера і Кернера, млини Кернера, Шредера, Прищенка, Вибі, маслоробні Мілова, Гуревича, Гельдберга, Прищенка, обозні заводи Вічлінського і Рабіновича, кузні Пелькіна і Ходоша, бондарня Анікіна, жерстяна майстерня Рубана, шевські майстерні Григорукова, Левковича, Оселедчина, Домбровсько-

го, цегельний завод Карманова, хлібопекарня Уманського і кондитерська Анчишина, обозна майстерня Мелешкова, пекарня і кондитерська "Арарат" братів татар, кондитерська Іткіна, друкарні Лібмана і Шпеєра, шорні (лимарна) і чинбарні Старокоженка і Юрченка, гончарна Шейка.

В роки імперіалістичної війни, коли значна частина учасників революційного руху була кинута за ґрати, інша – забрана в армію, хвиля революційної боротьби в Гуляйполі дещо спала. Та лютнева революція 1917 року знову сколихнула село. Дізнавшись про повалення царя, робітники заводу "Богатир" (колишній завод Кернера), який у 1914 році перейшов у руки акціонерного товариства, солдати кулеметної команди, учні гімназії і селяни влаштували демонстрацію біля будинку пристава й урядника і позривали всі емблеми царського уряду, а жандармів розігнали.

На Ярмарковій площі (пізніше - Жертв Революції, тепер – Петровського – Авт.) демонстранти провели мітинг, на якому виступив з промовою один з організаторів страйку на заводі Кернера в 1913 році – Порфирій Коростильов.

У березні 1917 року на гуляйпільських заводах почав діяти робітничий профспілковий комітет. До його складу увійшли: Гнат Бобраков (голова), Павло Глазов, Юхим Дашко, Дмитро Сафронов, Самійло Шевченко, Епішев. Члени комітету добилися підвищення заробітної плати на 25 процентів.

Волосну Раду робітничих, селянських і солдатських депутатів, створену в березні 1917 року, очолив М. С. Шрамко. Штаб і Рада при допомозі революційних робітників відібрали в буржуазії зброю, надали допомогу олександрівцям у роззброєнні козаків, які поверталися з фронту на Дон, тощо...

МАХНОГРАД...

В кінці березня 1917 року на політичній арені Гуляйполя з'явився Нестор Іванович Махно, який повернувся до рідного села після ув'язнення в Московській Бутирській в'язниці, куди він попав за революційну терористичну діяльність, яку проводив як член групи анархістів-комуністів "Спілки бідних хліборобів". Військово-польовий суд 22 березня 1910 року засудив Н. І. Махна до страти через повішення. Але йому не було 21-го року, тобто він був неповнолітнім, а страчувати неповнолітніх не дозволяв закон (народився 26 жовтня 1888 року) і за клопотанням матері йому змінили вирок – на довічне ув'язнення.

Н. І. Махно

Місцеві анархісти зустрічали Нестора як борця за волю. Повернулися з тюрем та каторги колишні спільники Махна: Кириченко, Зуйченко та інші. Досить швидко в Гуляйполі анархісти створили секретаріат, до складу якого увійшов Нестор Іванович, організували свій клуб. Серед лідерів гуляйпільських анархістів 1917 року можна назвати також Саву Махна, братів Шаровських, І. Аютого, Ф. Крата, М. Калиниченка, П. Коростильова, О. Марченка, А. Семенюту, А. Шнейдера.

1 травня 1917 року Махно як голова Селянської спілки організував у Гуляйполі велику демонстрацію під гаслами "Геть всі уряди і партії!", "Геть війну!". Ця акція мала великий успіх, до неї приєдналися солдати місцевого гарнізону.

У травні на селянському з'їзді у повітовому Олександрівському Махно зачитав декларацію селянського комітету Гуляй-Поля про проголошення поміщицької землі общинним надбанням. З'їзд підтримав цю декларацію.

Навесні-влітку 1917 року Махно працював маляром на заводі "Богатир", де створив спілку металістів-деревообробників та лікарняну касу. Нестор Іванович вимагав від заводчиків збільшити платню робітникам, застерігаючи багатіїв, що "в противному разі для них... телеграфних стовпів вистачить".

Махно постійно висував питання конфіскації поміщицьких земель і через це здобув серед селян величезну популярність.

Влітку 1917 року він став головою волосної ради робітничих, селянських і солдатських депутатів та очолював майже всі виборні організації села: земельний комітет, профспілку металістів та деревообробників, районну міліцію.

У липні 1917 року як делегат від волості брав участь у губернському з'їзді рад у Катеринославі.

29-30 серпня 1917 року Комітет захисту революції Гуляй-Поля, очолюваний Махном, ухвалив рішення про роззброєння буржуазії та ліквідації її майнових прав на фабрики і заводи та прав поміщиків на землю. Після цього влада у Гуляйпільській волості перейшла до Рад та Комітету захисту революції, тобто до Нестора Махна.

З середини серпня 1917-го року він розподілив землі поміщиків та колоністів між селянами, з розрахунку на кожного члена сім'ї. Із волості почали виганяти чиновників, представників центральної, губернської, повітової влади. Розбіглися з волості крупні підприємці, поміщики. Ті ж

представники буржуазії, котрі залишилися, виплатили велику контрибуцію на користь Рад.

На конфіскованих землях – у трьох колишніх поміщицьких маєтках – створили сільські комуни, а в Гуляй-Полі утворилася промислова комуна – механічна майстерня. В комуні № 1 безкоштовно працював два дні на тиждень Махно та його перша дружина Настя Васецька, з якою одружився у жовтні 1917 року. До цього часу вся земля на Гуляйпільці, що перейшла від поміщиків, лежала зорана і засіяна озимими.

25 жовтня було оголошено добровільний запис до анархістської "Чорної гвардії" Гуляй-Поля. Всього до неї записалося 60 чоловік.

Протягом листопада та грудня 1917 року Нестор Махно зміцнював свою владу в Гуляй-Полі, здійснюючи анархістські експерименти та зміцнюючи фінансове становище своєї Гуляйпільської "республіки" контрибуціями з буржуазії та поміщиків.

У січні-лютому 1918 року Гуляйпільська волость залишалася незалежною від будь-яких центральних властей. Тоді тут не було жодного більшовицького осередку, жодної сили, яка б протистояла анархістам.

Радянську владу в Гуляй-Полі встановили у 1918 році. Раду робітничих, селянських і солдатів депутатів очолював анархіст Лука (Левко) Федорович Коростильов (Хундай). А волосний ревком, який утворився у лютому 1918 року, очолив Н. І. Махно. Він мобілізував "Чорну гвардію" на "боротьбу проти політичних сил", а також проти австро-німецьких окупантів, та сили були нерівні.

Наприкінці квітня 1918 року Махно разом з іншими місцевими революціонерами через Нижній Дон їде в Царицин (нині – Волгоград), а звідти – в Москву, де зустрічається з анархістами, а також із Я. М. Свердловим та В. І. Леніним, а потім повертається до Гуляй-Поля і проводить свої "революційні операції".

На початку травня 1918 року каральний загін спалив батьківську хату Махна в Гуляй-Полі, розстріляв брата Нестора – Омеляна, що повернувся з фронту тяжко контужений, без ока. Шукали і другого брата Нестора Саву, що був командиром загону "Чорної гвардії". Сава Махно разом з Нестором у квітні 1918 року воював проти австрійців, а потім брав участь у конференції анархістів у Таганрозі. Але після конференції повернувся у рідне село. Карателі прийшли і до його хати, але Сава встиг утекти горами. Тоді кати позбиткувалися над його дружиною – вирізали груди Федорі і закопали її ще живу у землю, підпалили хату Сави. Після похорону дружини, через кілька днів, Сава вбив зрадника Митька Соловйова, який очолював каральні "акції" в селі. Наступного дня Саву заарештували австрійки і відправили до Олександрівської тюрми. Звідти він утік во-

сени 1918 року. З того часу – командир махновської армії відповідав за постачання армії. Був розстріляний червоними взимку 1920 року.

Григорій Махно – учасник імперіалістичної війни, підпрапорщик, у 1918 році на командних посадах у Червоній армії, начштабу 37-ї червоної бригади на Українському фронті у 1919 році, з березня 1919 року – в загонах Махна, з квітня 1919 року – помічник начштабу у Махна. Загинув у бою у вересні 1919 року під Уманню.

Тоді ж, на початку травня 1918 року, був розстріляний побратим Нестора – анархіст Мусій Калениченко, забитий шомполами анархіст Павло Коростильов, сім гуляйпільських революціонерів були повішені на телеграфних стовпах у центрі Гуляй-Поля.

В 1918 році в астраханський газеті "Мысли самых свободных людей" було надруковано вірш Нестора Махна "Призыв" (під псевдонімом "Скромний").

Повертаючись на Україну, в червні 1918 року в Курську Махно зустрів земляка і товариша, анархіста з 1905 року Олексія Чубенка. Чубенко був ровесником Махна, учасником "ексів" та терактів у роки революції 1905-1907 років, працював ковалем, потім машиністом. У 1917 році – член Гуляйпільської групи анархістів, відзначався врівноваженістю і розсудливістю, тому пізніше у махновській повстанській армії очолював дипломатичну службу. Він незмінний керівник більшості дипломатичних місій махновців, армійський скарбник, ад'ютант "батька", член ради. Але у квітні 1921 року порвав з Махном і здався по амністії більшовикам. У 1939 році ще був живий.

У Курську Махно з Чубенком вирішили разом пробиратися додому для організації повстання. Неподалік від станції Гайчур (20 верст від Гуляй-Поля) вони зіскочили з поїзда і попрямували до села Різдв'янки.

25 липня 1918 року Нестор Махно, Олексій Чубенко, брати Семен та Пантелій Каретники (Каретникови), Ісидор Лютий, Олексій Марченко, Захар Гусар на горищі в Ісидора поклали початок повстанського селянського руху на Україні. До них приєднався колишній український есер Василь Шаровський, який добре знав артилерійську справу і пообіцяв дістати махновцям зброю.

У серпні 1918 року у степах України з'явився новий вид озброєнь – махновська тачанка.

27 вересня махновці вибили австрійків із Гуляй-Поля. 16 жовтня Махно вдруге відбив Гуляй-Поле у австрійських окупантів. На мітингу Махно закликав селян підтримати його повстання. У місцевій друкарні було виготовлено кілька тисяч листівок. У них зазначалося, що створено Революційно-повстанський штаб, що у Гуляй-Полі розбито австро-угорський загін, для керівництва місцевим життям обрано ревком.

10 жовтня 1918 року у Дібрівському лісі об'єдналися загопи Махна і Федора (Феодосія) Щуся, тут же Махна було визначено командиром і "батьком" за переконливу емоційність, несамовиту відвагу перемогти воєно, вирватися з оточення австро-німецьких військ.

30 жовтня 1918 року Махно знову взяв Гуляй-Поле і звернувся по телеграфу до повітової влади Олександрівська з вимогою звільнити з в'язниці Саву Махна, Федора Крата, Павла Коростильова, Олексія Калашникова, Олександра Шрамка.

Восени 1918 року на Ярмарковій площі Гуляйполя заклали з ініціативи Махна братське кладовище. В ньому поховали 45 робітників і селян із загонів самооборони Польської і Подолянської сотень. Вони були послані для створення оборонної лінії кілометрів за чотири від Гуляй-Поля для захисту села від білогвардійців, але були підступно зражені і порубані білими.

Братське кладовище, де поховані перші жертви революції.
Фото 1965 р.

Це – перші значні жертви революції. На честь цих героїв колишня Ярмаркова площа і названа була площею Жертв Революції.

На початок грудня 1918 року армія Махна вже складалася з 3-4 тисяч повстанців при 30 кулеметах та 6 гарматах. В кінці грудня Гуляй-Поле стало центром не тільки махновського руху, а й усього революційного руху Катеринославщини та Північної Таврії. Тут були утворені органи управління територією, підконтрольною повстанцям, та керівництво самим рухом – революційна районна рада і штаб повстанців.

Махно був обраний командувачем усіх повстанських загонів та начальником штабу. Штаб повстанських сил складався зі старих друзів Махна: Ф. Щуся, О. Чубенка, В. Білаша, С. Каретникова, О. Марченка, І. Лютого, В. Куриленка.

28 грудня 1918 року Катеринославський губернський Військово-Революційний Комітет доручив Н. І. Махну командування військами Катеринославщини. Близько 600 махновців при відступі з Катеринослава втопилися під кригою в Дніпрі або загинули у вуличних боях.

3-4 січня 1919 року на вокзалі станції Пологи відбувся районний повстанський з'їзд, на який прибули 40 делегатів від загонів та місцевого населення. З'їзд висловився за створення "вільних рад", котрі б діяли без насильства з боку військових чи партійних діячів. До відома рад переходив розподіл землі та реманенту, захист маєтків від пограбування до вирішення їхньої долі загальноселянським з'їздом. На першому засіданні штабу був затверджений план реорганізації махновських загонів.

Було обрано виконком з'їзду: І. Новіков (голова), О. Чубенко, В. Куриленко, І. Хмаровський, Ф. Липський (керівник більшовиків ст. Пологи). З'їзд обрав оперативний штаб війська – вищий військовий орган фронту і тилу. До нього увійшли: І. Новіков (голова), отамани з Новоспасівки: В. Білаш (командир оперативного штабу) та В. Куриленко, отамани з Гуляй-Поля: Марченко та Пономаренко, отаман з Басані: Коляда. Махно залишився командувачем усього війська. Штаб мав злити загоны в полки, формувати нові частини, керувати бойовими операціями. Було створено 5 повстанських полків імені батька Махна.

10-15 січня 1919 року точилися криваві бої між махновцями та білогвардійцями по всьому махновському фронту. Оборона Гуляй-Поля у січні 1919 року стала найбільш героїчним епізодом махновського руху. "Всі, хто здатен тримати зброю, вступаєте до повстанських полків!" – котився клич Гуляй-Полем. У цих боях уперше червоні із загону Зубковського билися разом із махновцями.

Увірвавшись у село, білі почали з кривавого терору проти населення. Був страчений брат Нестора – Карпо – батько дев'ятох дітей. В той час до махновців повернувся Григорій Махно, який став одним із командирів повстанців.

23 січня 1919-го року неподалік від фронту в селі Велика Михайлівка (Дібровка) відкрився перший з'їзд селян і повстанців "вільного району". Його організував махновський штаб, на з'їзді мали вирішити питання про відбиття наступу білих.

З'їзд ухвалив рішення про мобілізацію до махновських полків усіх фронтовиків імперіалістичної війни, прийняв резолюцію на підтримку махновського руху і постановив створити в районі на основі вільного волевиявлення трудящих "вільну раду" і підтримувати владу трудящих силою зброї. Делегація з'їзду була направлена в Харків до радянського керівництва України з проханням про допомогу зброєю та грошми.

У кривавих боях 27-28 січня 1919-го року махновці відбили у білих Гуляй-Поле.

У лютому 1919-го року Нестор Іванович вдруге одружився. Його дружиною стала Галина (Агафія) Андріївна Кузьменко, що народилася 28 грудня 1896 року в Києві, вчителька української мови жіночої гімназії товариства "Просвіта".

14 лютого 1919 року в Харкові між командуванням Червоної Армії і махновців (В. Антоновим-Овсієнком та В. Білашем) було підписано офіційну угоду. За цією угодою махновські полки входили до Першої Задніпровської дивізії (командир П. Дибенко, групи військ Харківського напрямку) як 3-я революційно повстанська бригада імені батька Махна, що складалася з трьох полків.

Комбригом був затверджений сам Махно, і всі виборні партизанські командири залишилися на своїх місцях. До махновського штабу і полків, з обов'язками політичного виховання частин і контролю за впровадженням розпоряджень Центру були направлені політкомісари. Оперативне й адміністративне підпорядкування начдиву Дибенкові і командувачу Антонову-Овсієнку передбачало збереження автономії внутрішньої організації бригади, виборного командування, добровільної мобілізації, самодисципліни, права бригади лишатись у Приазов'ї і збереження чорних прапорів, як символу махновців. Усі махновські частини зливалися в полки, підпорядковані штабу бригади, бригада ж отримувала військове спорядження, продовольство, фураж, гроші за штатним розкладом частин Червоної Армії. Політичні питання у зв'язку з організацією керівництвом "вільним районом" знімалися. Перед махновцями було поставлено завдання зайняти фронт проти білих упродовж 180 кілометрів і повести наступ на Ростов-на-Дону.

В ці дні (12-16 лютого) у Гуляй-Полі відбувся другий з'їзд повстанців і селян 35 волостей, делегатів місцевих Рад. Цей з'їзд збирався для затвердження союзу з Червоною Армією. З'їзд у цілому схвалив входження махновців до складу Червоної Армії, але в ході з'їзду прозвучав заклик перешкоджати більшовизації місцевих рад, протест проти більшовицької "монополії на революцію", з'їзд закликав об'єднатися навколо "вільних рад" і самим будувати вільне суспільство – безвладне і деполітизоване.

Велике значення мало рішення про створення Військово-революційної ради "вільного району", котра мала б визначити загальну політику району – "держави у державі". Більшовики не могли цього потерпіти і поставили вимогу перед Махном ліквідувати вільні ради, які висловилися проти більшовицьких рад, комісарів, чекістів та червоного терору.

З'їзд вирішив вимагати від Центру визнання автономії "вільного району", "вільних рад", недопущення в районі партійної диктатури, заміни ЧК трибуналами при рада.

10 березня 1919 року почався наступ Першої Задніпровської дивізії у Приазов'ї. Протягом першого тижня наступу були отримані значні перемоги над Кримсько-Азовською добровольчою армією, яка залишила Приазов'я – Північну Таврію. Махновці вибили білих з Великого Токмака, Волновахи, Мелітополя, Бердянська. 20 березня махновські повстанські полки Куриленка і Тахтамишева підійшли до Маріуполя і захопили його 29-го, незважаючи на сильний опір ворога, мороз і хурделицю.

У Маріуполі махновці захопили величезні трофеї: 40 локомотивів, 4 гармати і 700 снарядів до них, 2 пароплави, 2 катери, бронепотяг "Вперед за Родину". Дибенко відвідав Махна, який керував облогою Маріуполя, після чого передав у Центр, що: "...батько має величезний авторитет", "...стійкість та мужність бійців були небаченими...", "...звятияжний Куриленко неодноразово відзначався в боях". Червоний комдив пропонував нагородити окремі полки почесними червоними прапорами, а Махна і В. Куриленка – орденами Червоного Прапора. І вони були представлені до цих бойових нагород.

10 квітня 1919 року виконком Гуляйпільської вільної ради організував третій з'їзд селянських представників 72 волостей і махновських повстанців. До Гуляй-Поля прибули навіть представники селян віддалених Бахмутського, Павлоградського, Новомосковського повітів, представляючи близько 2-х мільйонів селян. Начдив Дибенко своїм наказом заборонив з'їзд у Гуляй-Полі як "...відверто контрреволюційний", вимагав розпустити махновську військово-революційну раду і припинити анархістську пропаганду у військах. Він попереджав, що організатори з'їзду (анархіст Чорнокнижний) будуть піддані "...найрепресивнішим заходам, аж до оголошення поза законом".

25 квітня 1919 року харківська газета "Известия" в анонімній статті "Геть махновщину!" писала, що "...незаконний" гуляйпільський махновський з'їзд відзначався "...ганебною, нестримною агітацією проти радянської влади", що трудящих на з'їзді обдурила "...група темних осіб, що ховаються під нікому невідомими іменами чорнокнижних, щусів та інших".

У квітні 1919 року відбулася перша спроба радянського керівництва повалення махновщини і вбивства Махна та членів його штабу.

Командувач Антонов-Овсієнко, розуміючи, що конфронтація з махновцями може призвести до важких наслідків на фронті, у телеграмі уряду УСРР вимагав "...негайно припинити цькування махновців, котре має

провокаційний характер". У такій ситуації Ленін відмовився від планів фізичного усунення Махна.

В останніх числах квітня 1919-го року до махновського району прибув командувач Антонов-Овсієнко з інспекцією стану бригади Махна. Після інспекції він заявив, що "батько" – не бандит, а повстанці "кадр чужодовий, але потребує обробки". Він пообіцяв бригаду Махна перетворити в дивізію. Але Троцький був (іншої думки) і у середині травня припинив будь-яке постачання махновців як червоноармійців. Конфлікт Махна з Троцьким продовжувався.

7 травня 1919 року до Махна прибула нова інспекція у складі високопосадовців Радянської Росії та Радянської України: Каменєва, Ворошилова, Муралова, П'ятакова, Межлаука.

У бесідах Каменєва з Махном були врегульовані продовольчі питання. Нестор Іванович заявив про своє прагнення до підтримки союзу з більшовиками, але не погоджувався розпустити Гуляйпільську раду.

При від'їзді з Гуляй-Поля, 8 травня 1919 року, Лев Каменєв розіслав відкритого листа до товариша Махна, в якому зазначав: "Я вважаю своїм обов'язком на весь голос заявити, що чутки про сепаратистські та антирадянські плани бригади повстанців тов. Махна нічим не обґрунтовані. В особі Махна я бачив чесного й відважного борця, котрий у найважчих умовах, позбавлений найнеобхіднішого, збирає сили і мужньо б'ється з білогвардійцями та іноземними завойовниками..."

Крім того, Каменєв розпорядився надіслати до Гуляй-Поля кількасот пудів паперу для видання махновцями своєї газети "Путь к свободе". Ця щоденна газета стала головним рупором махновців, "органом революційних повстанців України (махновців)", згодом – "органом революційних повстанців та військ імені батька Махна". Видавали її Петро Аршинов та анархісти з культпросвітвідділу бригади Махна. У червні-вересні 1919 року випуск газети припинився, але потім відновився у жовтні-грудні 1919 року, в подальшому, протягом 1920 року, було видано лише кілька номерів газети (всього видано близько 50 номерів).

Каменєв, конфронтуючи Антонов-Овсієнко, нарком військових справ Радянської України Межлаук, командуючий Другою Української армією Скачко дали згоду на розгортання махновської бригади у дивізію.

У кінці квітня 1919 року махновці утримували ділянку фронту – понад 110 верст від Азовського моря до ст. Кутейникове. За ряд вдалих боїв Махно та Куриленко (за твердженням історика В.А. Савченка, книжка "Махно", Харків, 2005) були вдруге представлені до нагородження орденами Бойового Червоного Прапора.

7 травня 1919 року на Військовій раді було прийнято рішення та вида-

но наказ про переформування бригади ім. Махна в дивізію ім. Махна та обрано командиром цієї дивізії самого Н. І. Махна. Командирами 1, 2, 3 бригад стали відповідно – В. Куриленко, В. Білаш, П. Платонов, командиром усієї кінноти дивізії – Ф. Щусь, начальником штабу дивізії – Я. Озеров, начальником польового штабу – Бурдига, начальником відділу штабу – Богославський. Колегія штабу складалась із братів Чубенків, В. Веретельникова, П. Аршинова, В. Шаровського, І. Чайки, О. Ольховича, Є. Капренка, М. Пузанова, О. Михальова-Павленка.

За рішенням махновської ради у "вільному районі" та тилах махновської бригади провели добровільну мобілізацію до дивізії селян 1889-1899 років народження.

25 травня 1919 року у Києві на квартирі Раковського, де зібралася Рада Оборони Радянської України (склад РО: Раковський, Йоффе, Петровський, Подвойський, Бубнов, Антонов-Овсієнко (за участю Троцького та його заступників) доля Махна була остаточно вирішена. Московське керівництво за кілька днів до цього також схвалило ідею ліквідації "махновщини". Проти цього заперечував Антонов-Овсієнко.

Остаточний план "походу на Махна" був затверджений 31 травня 1919 року, на чолі операції поставили більшовика К. Є. Ворошилова. Перед цим, 28 травня, Троцький дав телеграму Раковському, у якій пропонував почати інтенсивну кампанію дезінформації проти Махна в українській радянській пресі "з публікацією гуляйпільських резолюцій та всіх дій Махна і його оточення проти Радянської влади", попереджаючи, що без неї "ліквідація махновщини не буде зрозуміла".

28 травня 1919 року Реввійськрада Південного фронту оголосила про сувору заборону переформування махновської бригади в дивізію. О 14-й годині того ж дня Махно направив телеграму своїм командирам з повідомленням про складання з себе повноваження командира чи комбрига і надає кожному полку-бригаді вибирати – чи вона залишається у складі Південного фронту, чи створює самостійні загони. Махно вказував, що він не прагне до високих звань: "Я більше зроблю в низах народу для революції – я йду".

31 травня махновський штаб постановив, щоб Махно залишався на своїй посаді командира.

2 червня 1919 року Троцький по телефону у різкій формі вимагав від Махна негайно закрити своїми частинами оголену ділянку фронту від Гришиного до Слов'янська (близько 100 верст). Махно, вказуючи на критичне становище своєї дивізії (відсутність провіанту, набоїв та зброї), категорично відмовився передислокувати свої частини. Але Троцький почав лякати Махна репресіями і той обклав одного з вождів революції

відбірним матом. Цей інцидент прискорив розв'язку. Почалася таємна підготовка до розгрому "махновщини".

В той же час, за свідченням дружини Махна Галини Кузьменко, 4 червня 1919 року до Гуляй-Поля завітав Клим Ворошилов для того, щоб вручити Несторові Івановичу орден Бойового Червоного Прапора. На мітингу у Гуляй-Полі з нагоди свого нагородження Махно запевнив радянське керівництво у дружбі.

6 червня був заборонений з'їзд повстанців та селян у Гуляй-Полі, котрий намічався на 15 червня 1919 року. Але з'їзд не відбувся через захоплення Гуляй-Поля білогвардійцями.

Троцький закликав роздушити махновщину, "котра розпочала організацію змови", а Нестора Махна і його однодумців оголосити поза законом і віддати під суд революційного трибуналу "за заклот та зраду", яких, до речі, не було.

6 червня 1919-го року на ст. Царевокостянтинівка зібралися махновські командири, члени махновської ради і штабу. Махно просив їх висловитися з проводу оголошення його поза законом. Думки розділилися, але Махно вирішив піти з посади радянського командувача і надати дивізії можливість воювати проти білогвардійців, захищаючи "вільний район".

9 червня 1919 року по всій Катеринославській губернії починається полювання на Махна, який утік від розправи Ворошилова із станції Гайчур.

Для боротьби з червоними та білими бандами Махно 5 серпня 1919 року проголосив створення Повстанської армії, котра мала сформуватися в селі Добровеличчі на Єлисаветградщині. Наказом №2 (від 26 серпня 1919 р.) Махно поділив свою нову Повстанську армію на 4 бригади, 3 кінних і 3 артилерійських дивізіони. Загальна кількість бійців Повстанської армії досягла приблизно 25-30 тисяч. На озброєнні махновці мали до 1 тисячі кулеметів, 200 гармат, близько 12 тисяч тачанок та бричок. Махновські командири добре знали військову справу, майже всі були гергіївськими кавалерами.

1 вересня 1919 року в с. Добровеличчі відбувся з'їзд махновців, який підсумував початкову діяльність по створенню Повстанської армії. Було знову обрано Військово-революційну раду на чолі з повстанцем Лашенком. До складу ради увійшли Махно, Волін, Удовиченко, Білаш, Дерменжі, Буданов, Шпота, Хохотва, Калашников, Куриленко, Чубенко, Павловський – всього 30 чоловік.

Командувачем Повстанської армії знову було обрано Нестора Махна, начальником штабу армії – Віктора Білаша. Армія отримала назву "Революційно-повстанська армія України імені Батька Махна".

20 вересня 1919 року у Жмеринці відбулося підписання політичної угоди та закріплення воєнних угод між командуванням армії УНР в особах Симона Петлюри і Юрка Тютюнника та махновською делегацією, очолюваною В. Воліним і О. Чубенком.

28 вересня 1919 року махновські командири і члени махновської ради на своїй нараді вирішили повернутися до рідних місць і цим почали третю анархістську революцію по всій Україні.

У жовтні 1919 року махновська Повстанська армія увійшла на землю Катеринославщини.

Меморіальна дошка
Н. І. Маїкові

З 27 жовтня по 2 листопада 1919 року в м. Олександрівську пройшов з'їзд трудящих Півдня України, на якому прийняли "Декларацію Революційно-Повстанської армії України", котру підготували Махно, Волін та Аршинов.

В "Декларації..." вказувалося, що в Україні відбувається третя, анархістська революція, що має знищити державу, авангардом боротьби є махновці. Махном була висунута ідея "вільного радянського ладу", що "вільні ради" повинні бути вільною справою широких мас без примусу і свавільного втручання політиків і властей.

У листопаді 1919 року більшовицьке керівництво червоними повстанськими загонами пішло на воєнний союз з махновцями проти

білогвардійців, заявивши, що його дія лише тимчасова.

В останні дні 1919 року "батько" Махно зліг від тифу, як і 60% махновських бійців. Захворіли також командири армії Білаш і Петренко.

У грудні 1919 року командир одного з полків комуніст Григорій Полонський зробив спробу отруїти Махна і його найближче оточення. Але змова була викрита.

В 1918-1919 роках у Гуляй-Полі залежно від кольору влади періодично виходили газети: більшовицька – "Знамя Октября", анархістські – "Гуляйпольський Набат", "Путь к свободе" та лівих есерів – "Крестьянское знамя".

У 1919 році, напередодні другої річниці Жовтневої соціалістичної революції в Гуляй-Полі приїжджав Григорій Іванович Петровський з питання зміцнення радянської влади і більшовицької організації. Виступив на багатолюдному мітингу на площі Жертв Революції.

4 січня 1920 року командування 14-ої радянської армії отримало таємний наказ від Троцького – готуватися до знищення "банд Махна".

8 січня 1920 року Реввійськрада 14-ї армії – на пропозицію Троцького й Сталіна наказала махновській армії негайно вирушати на Польський фронт. Це була провокація.

9 січня постановою Всеукрревкому Махно та його командири були оголошені поза законом за "непідкорення наказам", заколот, "грабунки", "розкладення частин" і т. п.

10 січня 1920 року ядро та штаб Повстанської армії з кількома тисячами махновців прибули з Олександрівська до Гуляй-Поля, вирішивши боронити свою "столицю". Але наступного дня розпустили армію у відпустку на місяць. Полки розійшлися по домівках. Штаб 1-го корпусу та штаб армії залишилися в Гуляй-Полі, штаб 2-го корпусу вирушив на Новоспасівку. Махно у тифозному маренні на селянській підводі у супроводі п'ятнадцяти охоронців був вивезений до Дібровки і згодом схований на хуторі Білому за 5 кілометрів від цього села.

З 5 по 15 січня 1920 року величезна Повстанська армія зникла.

В кінці січня – на початку лютого 1920 року про Махна та його армію не було жодних повідомлень.

В перших числах лютого "батько" нарешті став на ноги і почав відроджувати свою армію, але селяни не охоче йшли до його війська, боячись за долю своїх родин.

4 лютого Махно на кілька днів захопив рідне Гуляй-Поле. "Батько" розраховував на триумф, але село мовчало. Влаштований мітинг не мав успіху. Розгніваний Махно, напившись горілки, ганявся за своїми односельцями з нагайкою і шмагав їх за відмову продовжувати боротьбу.

В Гуляй-Полі йому вдалося видрукувати кілька тисяч листівок, у яких закликав селян до боротьби проти більшовиків.

Між 24 і 28 квітня 1920 року Махно займав Гуляй-Поле, вибивши звіди будьонівців 14-ї дивізії 1-ї Кінної армії. Тут махновці видрукували ряд листівок для розповсюдження в середовищі червоноармійців. У виданій у Гуляй-Полі листівці "До червоноармійців фронту і тилу" зазначалося: "... Продовжуйте знищувати денікінську зграю, а разом з нею і володаря-комісара. Не йдіть з фронту, продовжуйте боротьбу з золотопонниками, знищуйте ваших комісарів".

На початку липня 1920 року махновська армія повернулася до рідних місць і з ходу захопила Гуляй-Поле, налагодила випуск газет та листівок.

У липні-серпні 1920 року махновці надіслали кілька телеграм до Москви та Харкова, до штабу Південного фронту, пропонуючи воєнний союз проти армії Врангеля. У махновському керівництві не було одностайної думки про союз із червоними.

5 жовтня 1920 року рішення про союз із Махном прийняла Реввійськрада Троцького, а 9 жовтня – московський уряд.

11 жовтня угода між урядом УСРР, командуванням Червоної Армії та махновцями була офіційно підписана. Угода мала воєнну і політичну частини. Четвертий пункт політичної угоди більшовики не підписали, бо він визначав фактичну мету махновської боротьби, а саме: "Створення в махновському районі незалежних "вільних рад", визнання автономії самоврядного махновського району, який повинен мати зв'язок із центральною владою лише на федеративно-договірних засадах".

Увечері 26 жовтня 1920 року було сформовано Кримську групу махновців (5 тисяч багнетів, 5 тисяч шабель, 800 кулеметів, 16 гармат) під командою Каретникова.

В Гуляй-Полі залишилися лише штаб Махна, "чорна сотня" його, сам "батько" та рештки полків Савонова й Клерфмана.

В ніч із 7 на 8 листопада 3 тисячі махновських вершників та 2 тисячі піхотинців на тачанках при 450 кулеметах та гарматах форсували семикілометрову водну смугу Сиваша, глибина якої була близько 1 метра.

13 листопада 1920 року махновці першими увійшли у залишений білими Сімферополь.

В кінці листопада 1920 року лідер Комінтерну Бела Кун відвідав Гуляй-Поле і запропонував Махнові виступити проти інтервенції Антанти в Туреччині, а також бути провідником світової революції в Азії.

В ті дні прийняті "Загальні положення про вільні ради", згідно з якими місцеві ради оголошувалися повністю незалежними від держави та чиновників, а керівництво рад обиралося на селянському сході.

О 1 годині 35 хвилин ночі 26 листопада 1920 року махновці випадково перехопили наказ Фрунзе № 181 про знищення махновщини.

О 1 годині 35 хвилин ночі 26 листопада 1920 року махновці випадково перехопили наказ Фрунзе № 181 про знищення махновщини.

5 травня 1921 року Махно оголосив загальний збір Повстанської армії, а Фрунзе 6 травня видав новий наказ "Про остаточну ліквідацію банд Махна та Щуся".

6 липня закінчився полтавський рейд махновців.

З літа 1921 року Україну охоплює страшний голодомор, що робить неможливим існування великої Повстанської армії, яку добровільно готували селяни. Махно тоді казав: "... і не страшно, що більшовики викручуються та брешуть, страшно, що їм бажать вірити. Втомилися чинити

опір люди, а цей голод закріпить безроздільну владу більшовиків. І буде такий розгул насильства, якого світ ще не бачив. Схаменеться народ, але буде пізно".

З 21 липня 1921 року махновці рейдують по Дону (по Північно-Кавказькому військовому округу). 21 липня в селі Ісаївці поблизу Таганрога відбулися останні збори командирів та повстанців Повстанської армії і ради, які мали вирішити подальшу долю махновського руху.

З серпня 1921 року махновці доходять до кордонів України.

28 серпня 1921 року, обеззброївши червону прикордонну заставу за 5 кілометрів південніше с. Кам'янка, махновці переправляються через Дністр і вирушають у глибоку румунську територію.

У Румунію разом з Нестором Івановичем пішли Галина Кузьменко, В. Данилов, Я. Домашенко, В. Лепетченко, Х. Кожа, К. Чуприна, брати Задови, брати Шевченки, брати Нестеренки, брати Тарасенки, Ф. Каретников, Прядун, Черняк, Д. Бохан, С. Тихенко, К. Балканов, А. Попов, О. Скомський, С. Мірошник, В. Бут, Ф. Куц, О. Цебрий, В. Заєць, Е. Бойченко, М. Яковенко, А. Шанкала, Серьогін, Бурейко, М. Шуляк...

У ніч на 25 липня 1934 року Махно помер у муках в Парижі. Через три дні урна з прахом Махна була замурована в стіні колумбарію (№ 6686) цвинтаря Пер-Аашез біля "Стіни комунарів" і урни з прахом Айседори Дункан.

ТРУДНОЩІ 20-Х РОКІВ ДВАДЦЯТОГО СТОЛІТТЯ

Для боротьби з махновщиною та для загального керівництва всім життям округи в січні 1921 року організовано Надзвичайну районну раду, створено Гуляйпільський районний ревком, який очолив посланець з м. Олександрівська комуніст І. А. Гаврилов. Нарада утворила в Гуляй-полі волосний ревком і комісію для організації КНС. Першим головою волосного комнезаму став селянин І. Домашенко. Через два тижні КНС налічував 56 чоловік.

28 січня 1921 року в Гуляйполі відбулася повітова безпартійна

Пам'ятний знак Н. І. Махнові у Гуляйполі на вулиці Трудовій, 1988 р.

Лука Федорович Коростильов – перший голова Гуляйпільського ревкому

робітничо-селянська і червоармійська конференція, яка визначила найважливіші завдання поточного моменту: боротьба з бандитизмом, виконання продрозверстки, взаємодопомога посівним матеріалом, тяглом і реманентом, засів усіх полів, підготовка до виборів Ради.

Вибори до волосної Ради відбулися 3 лютого 1921 року. Трудящі Гуляйполя обрали до неї 6 депутатів.

На початку 1921 року партійна організація налічувала 34 члени і кандидати в члени партії. У лютому в Гуляйполі організувався райпартком.

Наприкінці лютого 1921 року Гуляйполе було віднесено до категорії міст. У зв'язку з підготовкою до створення Гуляйпільського повіту райпартком реорганізувався на повітовий комітет партії, а райревком 15 березня - в повітовий ревком, який діяв аж до вересня 1921 року.

Перший комсомольський осередок у Гуляйполі виник на початку березня 1921 року. До нього ввійшло 17 юнаків і дівчат.

3 червня 1921 року почала виходити щотижнева газета "Известия" - орган повітового парткому та повітревкому, яка стала бойовим помічником комуністів у боротьбі за утвердження Радянської влади.

6 вересня 1921 року відбувся 1-й повітовий з'їзд Рад, який обрав повітовий виконавчий комітет, до складу якого увійшли М. Капранов (голова), О.П. Шукар'юв, Є. В. Старшов та інші. З'їзд зосередив увагу трудящих повіту на відбудові народного господарства та боротьбі з голодом, який виник через посуху влітку 1921 року.

До боротьби з розрухою, безробіттям, голодом активно включилися профспілки. Через каси взаємодопомоги робітники відраховували 5 відсотків заробітку на утримання дітей і безробітних. Органи Радянської влади організували в місті їдальні, пункти видачі продуктів, для дітей-сиріт створили три дитячі будинки. Під час "тижня захисту дитини" активістки міста зібрали багато одягу, пошили 120 пар дитячої білизни.

З 11 по 22 вересня 1921 року Гуляйпільська церква подала пожертву в сумі 107800 карбованців.

8 лютого 1922 року газета "Новь" повідомляла: "В Гуляй-Полі голодуючі вимирають, бо нема хліба. Люди кидають господарства, зафіксовані випадки самогубства і психічних розладів. Харчування дуже погане". А перед цим, 15 січня згадана вже газета писала, що хліб розподіляється на державні будинки і лікарні.

2 червня 1922 року газета "Красное Запорожье" інформувала, що в Гуляй-Полі відкриваються кухні для дітей і їдальні для дітей і дорослих. Тоді ж селяни заявляли, що не мають можливості обробляти землю.

Велику допомогу гуляйпільцям подала держава. У грудні 1921 року трудящі міста отримали 2719 пудів хліба, а на початку наступного - губвиконком направив до Гуляйполя 106 вагонів із зерном та продовольством.

Ліквідації голоду в повіті значною мірою сприяв перехід до нової економічної політики, заміна продрозверстки продродатком. Це питання розглядалося на 1-й повітовій партійній конференції у липні 1921 року. Гуляйпільські комуністи добре налагодили партійну роботу серед робітників. На трьох найбільших підприємствах 1922 року виникли партійні осередки, які широко залучили безпартійний актив до участі в громадському житті. На відкритих партійних зборах розглядалися питання дальшого розвитку підприємств та економіки міста. Зростали й партійні лави. Якщо у квітні 1922 року міська парторганізація налічувала 70 комуністів, то наприкінці 1923 року в 5 первинних організаціях перебували на обліку 117 членів і 130 кандидатів у члени партії.

Відроджувалася економіка міста. 1922 року запрацювали заводи сільськогосподарських машин "Богатир" та шкіряний, майстерні, кілька дрібних кооперативних підприємств, а до 1925 року - стали до ладу 11 крупорушок, парових млинів й вітряків, 4 олійниці тощо. В цей час відкрилося кілька кооперативних і 38 приватних крамниць. Почала роботу друкарня.

Визначним в історії міста є те, що у відбудові водокачки залізничної станції Гуляйполя у 1921 році брав участь, комсомолец (у майбутньому видатний радянський письменник) Микола Островський, що делегатом VI з'їзду комсомолу України серед 16 представників комсомолу Дніпропетровщини і VII з'їзду комсомолу Країни Рад (8 делегатів від Дніпропетровщини) був 1-й секретар Гуляйпільського райкому комсомолу Дмитро Бугаєвський, що житель села селянин Трохим Кіндратович Ісаєнко, який у 1924-1926 роках працював головою Гуляйпільського райвиконкому, обирався членом ВУЦВКУ.

В 1921-1922 роках Гуляйполе - повітовий, а з березня 1923 року - районний адміністративний центр. Секретарем повітпаркому працював Бугаєв.

У серпні 1923 року 35 сімей комнезамівців об'єдналися в артіль ім. Запорізького парткому. На її базі (уцілілий маєток поміщиці Косовцової) 19 грудня 1923 року виникла комуна. У рішенні Гуляйпільського парткому зазначалося:

"а). Считать реорганизацию коллективного хозяйства в коммуны правильным...

б). Предложить Совету коммуны наладить систематическую культурно-просветительную работу, прикрепив для работы в коммуне тт. Андрю-

Трохим Кіндратович
Ісаєнко

щенко І., Андрющенко В., Домбровського Н. (секретарь райкома комсомола), Галиновського".

Першим головою комуни був старий більшовик Іван Минайович (за іншими даними – Іванович – Авт.) Андрющенко. Партійний осередок створили 1925 року. До його складу входили: Іван Минайович Андрющенко, Панас Григорович Коваленко, Григорій Іванович Машошин, Юрій Григорович Олефіренко, Микола Давидович Семидочний. Він і очолював осередок.

Перша трудова Гуляйпільська комуна на 1 січня 1925 року мала: членів – 136, їдців – 160, коней – 11, волів – 12, ріллі – 65 десятин, сінокісних угідь – 55, саду – 7, городу – 20 десятин. Всього – 409 десятин землі. Комуністів було 20, комсомольців – 40, безпартійних – 75, членів КНС (комітету незаможних селян) – 16, батраків – 14, бідняків – 4, робітників – 51, інших (не хліборобів) – 2 особи.

Комуна імені Сталіна організована в 1924 році. В її розпорядженні перебувало 409 десятин землі.

Хлібоздачу, натуроплату, м'ясо і молокоздачу, сільгосподаток, страховку і сплату сільгоспкредитів комуна повністю виконала.

На 1 січня 1935 року в господарстві мали 19 коней, 74 голови великої рогатої худоби, 53 свині, з них 16 свиноматок.

При розподілі прибутків на трудовень виділено грішми по 1,85 карбованця, натуроплатою зерном – по 787 грамів і городиною – по 2,45 кілограма.

І СЕЛО, І МІСТО

У 1921 році Гуляй-Поле було розділено на дві частини: місто і село. До міста входили: деревня Сігор, хутори Цапка і Резнікова, частина Бочанської сотні; до села: Бочанська, Гурянська, Польська, Подолянська, Херсонська, Вербівська і Піщанська сотні.

В 1923 році в місті Гуляй-Полі нараховувалось 530 дворів, 1400 десятин землі, 6300 осіб (2901 чоловік і 3399 жінок); в селі Гуляй-Полі – 970 дворів, 10398 десятин землі, 6769 осіб (3217 і 3552). Жителі – українці. Всього в Гуляй-Полі було 450 колодязів, з яких у 300 вода непридатна для пиття.

Через рік у Гуляйполі у 1437 дворах проживало 11525 душ (5466 чоловіків і 6059 жінок). Обробляли вони 11798 десятин.

На 1 січня 1925 року тут налічувалось 43 приватних підприємства, одне кредитне товариство, 44 млини і вітряки, 5 круподерок, один шкірзавод, 4 майстерні сільгоспзнарядь, 35 кузень, 65 торгових закладів, приватні:

3 хлібомагазини, 8 шкірхутра, 9 бакалей, 1 палива, 6 мануфактури, 7 галантереї і взуття, готель; один театр, 8 шкіл, 1 профшкола, одна дитколонія, 4 лікнепи, 2 амбулаторії, 2 аптеки, контора зв'язку, 1 лікарня, 2 клуби, 2 сельбуди, ветпункт.

На рік проводилось три ярмарки: Воздвиженський, Троїцький і Вербний.

В 1926 році у Гуляй-Полі проживало 12046 чоловік. Було торгових закладів: 13 державних, 33 кооперативних і 106 приватних, 7 базарів на тиждень, ярмарки – на Воздвиження і Троїцю, державний завод сільгоспмашин, 4 державні парові млини; приватні: паровий млин, 18 вітряків, 2 чимбарні, 11 кузень, 4 бондарні, 4 олійниці, 4 крупорушки; 7 шкіл, агрошкола, вечірня робітнича школа, школа кравців, бібліотека, сельбуд, клуб престарілих, 2 хати-читальні, агропункт, скотобойня, лікарня, кінотеатр.

До складу сільради входили: Заріччя, Карманівка, 1-а сільгоспкомуна, Сігор, станція Гуляйполе, Серочино. В 1929 році головою сільради працював Савченко, в 1932 році – Булава.

20 вересня у Гуляй-Полі розпочало роботу відділення Держбанку. Керівником призначено Дайновича. В березні організовано ощадкасу.

В січні 1936 року президія райвиконкому ухвалила розукрупнити Гуляйпільську сільраду на дві:

Гуляйпільська сільрада обслуговуватиме колгоспи "Червоний прапор", "Заповіт Леніна", "Перше серпня", "Ударник", імені Сталіна, радгосп імені Хатаєвича та підприємства і організації, розташовані в центрі;

Красінська сільрада – це колгоспи "Спартак", "Червоний колос", "Коллективіст", "Червоне Заріччя", "Червоноармієць" і радгосп "Червоний".

Центр Красінської сільради – на території колгоспу "Червоний колос".

21-23 лютого в Гуляй-Полі відбувся міжрайонний ярмарок. Торговельні організації завезли на нього великий асортимент краму і продуктів.

Промартілі "Червоний металіст", "Кусттруд", "Хімік" та імені Чубаря вивезли для продажу свою продукцію. Колгоспи і колгоспники продавали сільгосппродукцію.

7 березня в Гуляй-Полі побував секретар обкому КП(б)У М. Хатаєвич. Він відвідав артіль "Спартак" та інші колгоспи.

5 травня в Гуляй-Полі відкрили сад імені АКСМУ. Біля воріт зібрали-ся сотні людей, які прийшли послухати музику (вперше цього року пролунали звуки духового оркестру), подихати свіжим повітрям.

При урочистому відкритті з короткою промовою виступив культпропагандист райпарткому Ткаленко. Після демонструвалася кінокартина.

18 січня 1937 року в Гуляй-Полі відкрився 2-й річний кінофестиваль колгоспної молоді. Для участі у ньому приїхало 300 чоловік. Протягом 3-х днів делегати подивились 6 кінокартин і кожну з них активно обговорювали. Це – "Наталка Полтавка" за твором І. Котляревського, "Дубровський" за повістю О.Пушкіна, "Ми з Кронштадта", "Нові часи" за участю Ч. Чапліна та ін. Найбільше всім сподобалась картина "Ми з Кронштадта".

Кінофестиваль закінчився кіномаскарадом та вечором самодіяльності.

До 1 травня 1937 року запланували в центрі Гуляй-Поля на місці зруйнованої церкви розбити парк культури і відпочинку. Першими з ранку і до пізнього вечора працювали 20 робітників з промартілі "Кусттруд". Крім того голова артілі О. Тищенко виділив на два дні автомашини для перевезення піску. А голова промартілі "Червоний металіст" О. Вишняков зобов'язавсь зробити пам'ятник В. І. Леніну.

Колгоспи "Заповіт Леніна", "Червоний прапор" та ін. висилали підводи і колгоспників на роботу в парк.

В цей час у місті збудували пологовий будинок на 23 ліжка.

22 жовтня 1938 року Указом Президії Верховної Ради УРСР село Гуляй-Поле перетворено в місто Гуляй-Поле. До міської смуги включено всі населені пункти Гуляй-Пільської і Красінської сільрад.

В 1938 році ціна 1 кілограма хліба першого сорту коштувала 2,7 карбованця, 2-го – 1,7.

На 1 грудня 1939 року в Гуляй-Полі працювали: 2 середні, 4 неповні середні, 12 початкових, одна педшкола (3927 учнів і 136 учителів).

Там, де була синагога, стояв 3-поверховий будинок педшколи. На місці церкви у центрі міста – парк з пам'ятником Леніну. Біля парку середня школа світла, простора. На території Піщанської сотні – школа, Вербівської сотні – двоповерхова неповна середня школа.

В цей час працювала розширена лікарня, встановили рентгенокабінет. Число ліжок збільшилось до 79, працювало 9 лікарів і 40 осіб середнього медперсоналу.

В 10 колгоспах було 1597 дрібноосібних господарств, яких обслуговувало 27 тракторів і 19 комбайнів Гуляйпільської МТС.

В місті діяло 5 клубів, звукове кіно. В держкінотеатрі на сеансах побувало за 11 місяців 146951 чоловік.

На сесії головою міської ради обрали Дмитра Івановича Гузія, заступником – Д. М. Чучка.

В 1940 році в Гуляйполі працювало 12 карликових електростанцій і 23 нафтові двигуни (педшкола, промартіль "Червоний металіст", МТС, редакція і ряд інших), які мали свої динамомашини.

В середині березня швидко танув сніг і пішов дощ в ніч з 14 на 15 березня. Вулиці Гуляй-Поля і ряд сіл залила вода. Виникла особлива загроза повені у колгоспах "Спартак", "Червоне Заріччя", "Червоне поле", "1-ше серпня".

Редактор районної газети "Сталінським шляхом" Давид Григорович Богудлов і редактор стінгазети "Колгоспне життя" артілі "Заповіт Леніна" Олексій Васильович Попов були учасниками ВСГВ (Всесоюзної сільськогосподарської виставки).

Райклуб імені Шевченка знаходився по вулиці Леніна в будинку педшколи, контора райзаготсировини – на вул. 9 Січня, 41.

6 жовтня по вулиці Леніна, 19 відкрили майстерню індивідуального пошиву, а з 24 грудня на цій же вулиці запрацювала майстерня "Держфото".

ПІДПРИЄМСТВА

В червні 1921 року при заводі "Богатир" (колишній завод Кернера) діяла рада народного господарства (РНГ). Завідувачем був М. М. Ткаченко. Начальниками відділів ради працювали Н. І. Воробйов, П. Д. Любиць-

кий, І. Ф. Філіпов, А. М. Рабинович, М. І. Біляєв, О. Д. Соловйов, Н. Д. Коваленко.

Завідувачами заводу призначалися Т. М. Мілов, І. С. Мойба.

Того року в Гуляй-Полі діяли майстерні Рабиновича, Г. М. Сребренка, колишній млин Кернера (І. Б. Зак), млин Кемаха, олійниці Мілова при заводі Кернера (І. М. Мілов), Гольбраних, С. Г. Кнема, крупомасло (А. Біткін), завод газованих вод (К. Гіпсман).

21 липня на економічній нараді вирішили завод "Богатир" закрити. Все майно передати заводу Кернера і вважати його державним. Завод "Богатир" переобладнати в майстерню профшколи.

У листопаді на Червону дошку праці заносилися прізвища працівника повітземвідділу Ісаєнка, робітника 1-го Гуляйпільського заводу "Богатир" Є. М. Бодні, машиніста млина крупомасла Федора Мирного.

На січень 1922 року в Гуляйполі налічувалось 408 (351 чоловік і 57 жінок) безробітних.

8 жовтня 1924 року о 22-й годині спалахнула пожежа на заводі "Богатир" (колишній Кернера). Великий завод виготовляв сільгоспмашини. Пожежа розпочалася в олійниці, яка знаходилася у приміщенні заводу. На гасіння виїхала пожежна команда, але вона затрималась біля мосту (коні впали з мосту) і коли приїхала, то вже більшу частину заводу охопило полум'я. Гасити його прибігли і гуляйпільці, але вогонь знищив усі капітальні будівлі з обладнанням ковальського, слюсарного, токарного і столярного цехів. Частково врятували ливарний цех.

Завод загорався декілька разів, але адміністрація не вжила заходів. Причину пожежі не встановили, хоч вона завдала великих збитків.

25 червня 1926 року в Гуляй-Полі організовано артіль інвалідів кондитерських і хлібних виробів. Артіль мала три харчові крамниці.

У вересні відкрились олійниця, млин "Тріумф".

ПРОМАРТІЛЬ "ЧЕРВОНІЙ МЕТАЛІСТ"

На початку 30-х років минулого століття одним із основних підприємств Гуляй-Поля був завод "Червоний металіст", який започаткував капіталіст Кригер 26 вересня 1882 року. Завод сільськогосподарських машин і знарядь "Кригер Я. Я. і Спадкоємці" спеціалізувався на виробництві жниварок, сівалок, соломорізок, молотарок, букерів і плугів.

В 1928 році завод отримав назву "Червоний богатир" і був реорганізований в артіль. На початку 1929 року перейменований в "Червоний металіст". Головою артіль став П. Г. Дементьєв, техноруком – Олександр

Єдисейович Вишняков, який народився 14 серпня 1893 року в м. Севастополі, росіянин, освіта – середня спеціальна, слюсар-механік, член партії з 1928 року (в грудні 1937 року репресований, а в січні 1958 року помертено реабілітований).

Промартіль спеціалізувалася на ремонті сільгоспмашин та інвентаря.

На 1 жовтня 1930 року 368 працюючих виробили продукції на 536112 карбованців (рік тому в артіль було 40 робітників. Вони дали продукції на 43926 карбованців).

Більшість робітників трудилась по-ударному. Вони брали зобов'язання працювати на заводі до кінця п'ятирічки (на початку 30-х років поширювався рух за роботу на одному підприємстві до кінця п'ятирічки, тому що часті переходи з одного заводу на другий погано впливали на виконання виробничих планів).

З другої половини жовтня 1930 року тут організовується партійна організація. Секретарем обирають Волкову. У грудні заяви про прийом у партію подали Г. А. Кузьменко, М. І. Ревенко, П. Т. Черненко.

Партійна організація разом із адміністрацією проводила велику організаційну роботу по мобілізації колективу на виконання виробничих завдань. Так, план 1930 року було виконано на 109%, в 1931 році щомісячно випускалось продукції на 86 тисяч карбованців при плані 60 тисяч. Крім основного плану, промартіль допомагала молодим колгоспам у ремонті сільгоспінвентаря.

У грудні 1930 року 20 робітників, а саме: Федір Закарлюка, Іван Дрян, Яків Горпинич, Олександр Соловей, Микола Самойлов, Іван Бодня, бригада Дубченка та інші стали на ударну вахту або (як тоді казали) оголосили себе ударниками.

За ударну працю по виконанню планів і за участь в раціоналізаторській справі в 1930 році чимало робітників преміювали. Робочий день на заводі тривав 8 годин, а в ковальському цеху – 7,5 години. З 1 вересня того ж року промартіль перейшла на 5-денний робочий тиждень (ковальський цех працював у три зміни, механічний – у дві, ливарний – 10-11 годин на добу).

В 1932 році перед жнивими промартіль взяла шефство над сільгоспартіллю "Заповіт Леніна".

В 1934 році промартіль виготовила 54 тисячі сільськогосподарських, 20 тисяч коксових вил, 370 тонн радіаторів для опалення, 468 насосів для поливання городів, 113 шістнадцятитонних ексцентрикових насосів – всього було вироблено продукції на 2230700 карбованців. Випуск литва довели до 20 тонн на добу. В механічному (начальник Василь Кригер) і в ливарному (Д. Міщенко) цехах впровадили госпрозрахунок.

Партійна організація (секретарі тов. Сорока, а з 1935 року Григорій Атономович Кузьменко) і адміністрація (голова О. Є. Вишняков) доклали чимало зусиль для мобілізації колективу на виконання доведених планів.

З 1935 року промартіль почала випускати кухонні і столові ножі та виделки. Майже все обладнання і пристосування для випуску нової продукції виготовили робітники артілі. За рік було зроблено 100 тисяч комплектів виделок і ножів.

В 1937 році партійна організація промартілі складалася з 4-х членів і 2-ох кандидатів у члени партії. За 1939-1940 роки в партію прийняли 5 і в кандидати – 8 чоловік. В 1940 році тут перебувало на обліку 14 комуністів.

Зростали і ряди комсомольської організації. Якщо в 1937 році було 55 членів ВАКСМ, то в 1940-му – 65.

На початок 1937 року в промартілі працювало 700 чоловік. Вони виступили ініціаторами встановлення пам'ятника В. І. Леніну. Про це заявив на одному із партійних активів О. Є. Вишняков. І слова свого дотримав. Він дістав гіпсову модель бюста. Модельник Ігнат Михайлович Домбровський виготовив стержневі ящики і модель тулуба. Формувальники Микола Іванович Литвиненко і Семен Дмитрович Маловічко працювали над формою три дні. Після заливки і охолодження отливку обрубали і зачистили в механічному цеху. Тут же була попередньо зібрана фігура (складалася з двох частин – бюста і тулуба).

До цього на площі, де було закладено парк (колишній майдан і територія церкви), працювали робітники і колгоспники підприємств і колгоспів Гуляйполя. Для встановлення пам'ятника в парку із робітників артілі була організована бригада, яку очолював Григорій Семенович Бодня.

1 травня 1937 року в центрі Гуляйполя в урочистій обстановці був відкритий пам'ятник В. І. Леніну.

В тому ж році чотири місяці головою артілі працював Г. А. Кузьменко, потім аж до 1939 року – Романенко.

В 1938 році промартіль "Червоний металіст" отримала 610 тисяч карбованців прибутку. У виконанні виробничих планів колективу допомагали і раціоналізатори. В тому році вони впровадили у виробництво 41 свою раціоналізаторську пропозицію, які дали умовно-річну ефективність на 20320 карбованців.

Високопродуктивно трудилися металісти у передвоєнні роки. Стахановці М. Шалигін, М. Батрак, Г. Шрамко, І. Северин з ножового цеху, Іван Шамрай, Григорій Цьопкало – з ковальського, І. Пузанов, П. Карпенко – з механічного, Х. Рябо, О. Бодня – з модельного, комуністи Микола По-

хила, Г. Зінченко та інші робітники в дні підготовки і роботи XVIII з'їзду партії стояли на трудовій вахті і виконували плани на 180-200%.

Але металісти жили не тільки роботою.

Весною 1938 року Петро Юхимович Онищенко організував у промартілі футбольну команду "Спартак". Першими гравцями були Петро Зімбицький (капітан), Володимир Козлов (воротар), Олександр Янголенко, Микола Чучко, Василь Шишов, Микола Зайцев, Василь Мошинець та інші.

Спочатку проводились тільки товариські зустрічі, був свій і суддя – любитель Олексій Козаченко. Ігри відбувались кожної неділі о 18-й годині. Перший свій матч "Спартак" зіграв 1 травня 1938 року з командою районного Будинку культури і програв з рахунком 1:2, гол забив Микола Чучко. Наступної неділі "Спартак" виграв матч (1:0), гол провів у ворота суперника Петро Зімбицький.

Поступово спартаківці набували ігрового досвіду у зустрічах із пологівськими, бердянськими та покровськими футболістами. В 1938 році гуляйпільців запросили на відкриття стадіону "Спартак" у м. Мелітополі. Ігра закінчилась внічию – 2:2, голи забили Микола Зайцев і Василь Шишов.

В 1939 році головою промартілі "Червоний металіст" був Куценко, потім – Костянтин Гаврилович Сліпченко.

В 1940 році металісти виготовляли виделки, ложки, ножі-секатори, пічне литво тощо.

1941-й рік. 22 червня мирна праця радянських людей була перервана підступним нападом фашистської Німеччини на Радянський Союз. З перших днів війни більше ста металістів пішло на фронт. Ті, хто залишився, працювали з подвоєною енергією, щоб дати побільше продукції.

В перші дні війни формувальник-комуніст т. Зінченко виступив з ініціативою працювати ще краще. У районній газеті "Сталінським шляхом" він писав: "Я працюю формувальником ливарного цеху промартілі "Червоний металіст". До цього часу виконував норми на 200%, тепер зобов'язуюсь виконувати норму в середньому на 250%. Закликаю весь колектив нашого підприємства підтримати мій почин, щоб за нами пішли всі трудящі.

Стахановською працею дамо державі стільки продукції, скільки це потрібно для перемоги над ворогом.

До праці, до зброї, товариші!"

Почин тов. Зінченка підтримали робітники не тільки промартілі, але і всіх підприємств міста.

За короткий строк робітники промартілі "Червоний металіст" освоїли випуск шабель для армії. Їх виготовили невелику кількість через окупацію району німецько-фашистськими загарбниками.

В 1941 році головою артілі працював Лібус.

На початку жовтня 1941 року місто Гуляйполе окупували фашисти, які з перших днів зігнали в промартіль всіх робітників і службовців, які залишилися з тих чи інших причин і заставили їх працювати на себе. Окупанти надавали великого значення заводу для виконання воєнних замовлень і примушували робітників працювати по 12 і більше годин на добу, але на склад надходило дуже мало продукції, більшість її йшла у брак.

Тоді директором був фашистський комендант Кеслер.

Радянські люди як могли, так і чинили опір фашистам. Вони засипали пісок у картери автомашин, виводили з ладу обладнання і пристосування, гнули вали трансмісій і т. д. На заводі було чотири крупні аварії і дуже багато дрібних, які зупиняли цехи, а то і підприємство на кілька днів.

Восени 1941 року фашисти направили чавунну фігуру В. І. Леніна, зняту в центральному парку міста, на переплавку. Працюючи в цей час Андрій Маркович Семенюта, Микопа Федорович Усатенко, Микола Васильович Шейко, Григорій Герасимович Шамрай, Григорій Семенович Бодня і Микола Іванович Самойлов сховали і зберегли пам'ятник, хоч за це їм загрожував розстріл.

Перед відступом розлючений Кеслер всю свою злобу вкладав у знищення машин і обладнання, власноручно підкладав вибухівку і зривав. Руїни, попелище залишилось після фашистів там, де раніше красувалися цехи і будівлі.

На другий день після визволення 15 вересня 1943 року міста від фашистського ярма на завод прийшли робітники і пенсіонери, які мешкали в Гуляйполі і приступили до його відбудови. Тепер він став називатися чавунно-ливарний завод промартілі "Червоний металіст".

За півтора місяці наполегливої праці ожили ливарний і ковальський, механічний цехи, було налагоджено випуск ножів, ложок, совків. Бригади майстрів Г. С. Бодні (монтажна), П. Ю. Онищенко (ковальський цех), С. Д. Маловічка (ливарний цех) виконували норми на 180-200%. Подвійні норми здійснювали ковалі І. М. Моргун, Ф. К. Шамрай, формувальники Є. Ф. Рябко, М. І. Литвиненко, які прийшли на завод одразу після визволення міста.

У жовтні 1943 року директором працював Миронов.

11 листопада 1943 року відремонтований пам'ятник В. І. Леніну встановили на старому місці в парку, зробила це бригада під керівництвом Г. С. Бодні.

На 1 січня 1944 року завод виготовив продукції на 380 тисяч карбованців (виделки, ножі, сковорідки тощо). Та згодом тут почали робити запчастини до тракторів (поршневі кільця), 25-сильні нафтові двигуни, три-і чотириріжкові вила, засувки "Аудло", лічне литво.

На відбудову заводу в 1945 році було асигновано 25 мільйонів карбованців.

По-ударному трудилися металісти в 1947 році. Вони понад план виготовили 46430 сільгоспвил, 93000 садових ножів, 3000 столових ножів, на 136 тисяч карбованців нафтових двигунів. 27 робітників, а саме: О. О. Шаповал (Онішко), М. І. Сахно, О. А. Куц, А. В. Коростильов, І. М. Моргун та інші виконували по дві річні норми.

У 1947 році головою правління промартілі працював Б. Крамаренко.

Ще кращих виробничих показників добився колектив у наступному 1948 році. Тільки за перше півріччя виготовили продукції на 1009 тисяч карбованців більше, ніж за весь 1944 рік, а за рік – на 3000 тисячі карбованців, у т. ч. 250 нафтових двигунів, 100 тисяч сільгоспвил, 50 тисяч столових приборів, 200 тонн пічного литва, тобто продуктивність праці складала 11850 карбованців на одного працюючого, а колектив складався з 300 чоловік. За дев'ять місяців раціоналізатори запровадили 10 пропозицій, які дали річний економічний ефект на 27861 карбованець.

У першій половині 1949 року повністю відбудували і увели в дію механічні і модельні цехи, потім – контору і приміщення дитсадка (пізніше там була їдальня).

В 1951 році валовий випуск продукції досяг 6640 тисяч карбованців проти 900 тисяч в 1946 році.

У 1951 році успішно засвоїли і запустили у випуск новий вид продукції: пароводяну арматуру, вентеля парові і водяні напівдюймові, парові дюймові, парові і водяні півторадюймові.

В тому ж році почався випуск слюсарно-монтажних інструментів (плоскогубців, обценьок, пасатижів тощо) як товарів народного споживання.

В 1952 році почалась відбудова клубу "Металіст" на 400 місць, який здали в експлуатацію 30 квітня 1955 року. На відбудову витратили 400 тисяч карбованців.

З першого грудня 1955 року промартіль "Червоний металіст" перейменували на завод сільгоспобладнання.

Головами артілі працювали: до 1954 року: В. І. Горохов, до 1955-го - В. П. Троян, далі – І. В. Скорий, з січня 1960 року директором заводу став Т. Н. Столярів.

Про подальші роки трудового піднесення і занепаду одного із найстаріших промислових підприємств міста, яке у 2002 році відзначило своє 120-річчя читайте у книжці Івана Кушніренка та Володимира Жилінського "Гуляйпільський Сільмаш" (м. Гуляйполе, 2002 р., с. 121).

ПРОМАРТІЛЬ "КУСТТРУД"

7 жовтня 1930 року під № 20 райвиконком зареєстрував продукційно-складочно-сировинне товариство під назвою "Кусттруд" (це колишня артіль "Трудкредит").

1 листопада 1935 року хімічний цех відокремився і організувалась промартіль "Хімік". Тоді головою промартілі "Кусттруд" був Ейгорн.

В кінці грудня секретарем парторганізації став голова культполітради артілі Патека.

Правління промартілі "Кусттруд", 1935 рік

1 серпня 1936 року промартіль взяла шефство над колгоспом "Кімо-вець". У квітні 1937 року члени артілі брали участь у закладці парку в центрі Гуляйполя на місці колишньої церкви. Головою артілі тоді працював Тищенко.

У лютому 1938 року з промартілі "Кусттруд" (пізніше взуттєва фабрика) виділилась нова артіль по ремонту взуття "Колективна праця" (майбутній побутокмбінат).

1 травня стахановці Олексій Шаповал і Дмитро Удовиченко знизили собівартість продукції.

25 травня на відзнаку виборів до Верховної Ради СРСР 18 кусттрудівців зробили велопробіг за маршрутом Гуляйполе – Дібрівка. По дорозі вони заїздили в колгоспи і проводили мітинги, присвячені виборам.

12 грудня 1938 року промартіль доповіла про успіхи в соцзмаганні, організовані на честь виборів. Так, заготівельний цех, який виготовляв 200-250 пар взуття три дні давав по 600. Кращими робітницями цеху були шевці Наталія Тertiшна, Марія Нехаєнко, Аврам Деркач, Василь Бондаренко, Степан Самовол, Феня Клименко, закрійники Григорій Сердюк, Олександр Рябко, Микола Мороз, Василь Чучко, а також робітники у збивочному цеху Іван Куш, Петро Лютий, Яків Сорока, Микола Куш, у докладному цеху - Олександр Поправка, Григорій Шишка, Іван Журба, які виконували змінні норми на 125-150%.

ПРОМАРТІЛЬ ІМЕНІ ЧКАЛОВА

В 1939 році промартіль "Кусттруд" перейменували у промартіль імені Чкалова, яку очолив Абрам Соломонович Позамантіров.

У заготівельному цеху по-ударному працювали К. Троян, К. Демченко, у збивочному – Надія Бодня, Микола Левицький.

У змаганні імені 3-ї Сталінської п'ятирічки промартіль завоювала 1 місце. За це отримала перехідний Червоний прапор артілей масового пошиву системи Запорізької облшкірпромспілки.

Швачка з пошиття повстяних ботинків Н. Тertiшна норму виконувала на 300%, а М. Нехаєнко – на 315% (обидві із заготівельного цеху).

Промартілі імені Чкалова і "Колективна праця", а також їх філії при колгоспах і по селах проводили пришивку головок до чобіт і ремонт різного взуття незалежно від задачі свинячих шкур державі.

У взуттєвому цеху М. Самарський при нормі 24 виготовляв 64 пари взуття.

У Івана Шаповала, який працював у промартілі 9 років, місячний заробіток складав 600-650 карбованців.

24 грудня промартіль виконала план випуску взуття. Його виготовлено 115 тисяч пар. Артіль і далі утримувала першість у змаганні і перехідний Червоний прапор облшкірпромспілки.

3 лютого 1940 року по січень 1941 року головою промартілі працював Арон Борисович Банк, секретарем парторганізації був Абрам Соломонович Позамантіров.

На 140-160 відсотків норми виконували Аврам Деркач, Василь Бондаренко, Феня Клименко, Марія Нехаєнко, Степан Самовол, Василь Чучко, Микола Мороз, Іван Малах, Олександр Рябко, Марія Дядюченко, Марія Коропацька, Паша Веретільник, Т. Д. Лютий, Д. Т. Зеленський, К. К. Мілер, В. Сафронов, Кирпа, учні Яланський, Гайворонський, Паша Домашенко.

В 1940 році артіль імені Чкалова виробила продукції на 2233 тисячі карбованців при плані 2050 тисяч.

В 1941 році колектив чкаловців брав соціалістичні зобов'язання на честь XVIII партконференції. Добре працював докладний цех (начальник О. Поправка). Всі 20 робітників склали умови змагання і договори між собою.

Змінні завдання виконували: Дерев'яно – на 139%, Наталка Бондаренко – на 136, Троян – на 135, П. Редько – на 128%. Високі показники і в чоботарному цеху (Я. Сорока). Ю. Горпинич щодня перевиконував норми на 123%, І. Шаповал – на 83, І. Білоцерковський – на 10%.

По-стахановськи трудилися і робітники заготівельного цеху М. Коропець, О. Леонова, Г. Рябцева, П. Домашенко, М. Шамрай, Дядюченко.

У чкаловців була добре поставлена оборонно-масова робота. Тут регулярно проходили заняття гуртків "Ворошилівський стрілець" і ППХО.

З початком Великої Вітчизняної війни промартіль підвищила випуск взуття, щодня план виконувався на 150 відсотків. А стахановці Бунін, М. Куц, Т. Качан давали по 180-200 відсотків щозміни.

ПРОМАРТІЛЬ "ХІМІК"

1 листопада 1935 року рішенням облхімпромспілки "для кращого керування ділянками виробництва системи промкооперації" хімічний цех промартілі "Кусттруд" відокремився у самостійну промкооперативну артіль "Хімік". Статус нової артілі було зареєстровано у райфінвідділі ще 18 жовтня.

При виділенні нової артілі керівництво "Кусттруд" (голова правління Ейгорн) передало хімікам тільки гасовий двигун на 1,5 кінської сили замість нафтового на 8 сил. При цьому керівництво постаралося ще й розтратити 600 карбованців культфонду, призначеного для "Хіміка". І тільки при втручанні облхімпромспілки хімікам виділили ще й пару коней (тяглова сила в той час для перевезення вантажів).

Основною продукцією промартілі "Хімік" була фарба густотерта. Працювало тут 36 чоловік. Головою правління призначили Олену Маркіяну Літневську. Вона в 1919-1920 роках перебувала в лавах Червоної Армії рядовим бійцем. Для неї особистого життя не існувало – лише служба в армії. Побувала вона і в білогвардійському полоні і лише випадково їй вдалося звільнитися з нього.

Після розгрому білополяків працювала в ЧК-ДПУ і КК-РСІ. 8 березня 1927 року стала членом ВКП(б). В промартілі "Кусттруд" займала посаду культпрацівника і секретаря партійної організації.

Контора промартілі "Хімік" знаходилася по вулиці Леніна, 63 (колишні цехи машинобудівного заводу).

Робітники працювали у важких умовах. У всіх цехах стояв шкідливий газ від хімічного виробництва. Та, не дивлячись на такі умови праці, виробничий план виконувався. План четвертого кварталу 1935 року завершили 30 грудня. При цьому продукції виготовили на 339200 карбованців при плані 339150. А за рік дали продукції 1246705 карбованців, що склало 122, 2 відсотка до плану.

Після О. М. Літневської головою промартілі "Хімік" працював Позніхіров, а з 1938 року – Баркер.

В першому кварталі 1938 року артіль виробничий план не виконала і зазнала збитків на 6300 карбованців. Та із зміною керівництва становище було виправлено і річний план виконали на 105 процентів.

15 і 16 січня 1939 року в промартілі відбулися звітно-виборні збори. На них із звітом виступив голова правління Баркер. Таємним голосуванням обрано нове правління, а головою – Петра Антоновича Генуса, заступником голови – Миколу Лаврентійовича Тараскіна.

1 серпня 1939 року вийшла постанова Ради Народних Комісарів Союзу РСР "Про випуск Державної позики третьої п'ятирічки (випуск другого року)". На загальних зборах промартілі, які відбулися 2 серпня, колектив хіміків прийняв рішення передплатити позику на місячний заробіток членів артілі. Зразу ж після зборів розпочалася передплата. 53 працівники передплатили позику на 15415 карбованців.

Цікавим є і такий факт з трудової біографії хіміків. 3 жовтня 1939 року в районі розпочалася кампанія по виборах у місцеві Ради депутатів трудящих. Хіміки послали у виборчі округи своїх людей, які і були затверджені постановою президії райвиконкому: М. А. Тараскіна (заступником голови виборчого округу), П. А. Генуса (головою округу) і комсомолку В. Ф. Вітанвас (членом виборчого округу).

23 листопада на загальних зборах артілі хіміки висунули кандидатом у депутати міської Ради члена артілі Параску Миколаївну Анікіну, 1902 р. н., безпартійну, передовика виробництва і активіста громадського життя.

– Від усього серця дякую за виявлене мені довір'я, – схвильовано сказала на зборах П. М. Анікіна. – Всі сили докладу, щоб це довір'я виправдати.

З великим піднесенням працювали хіміки в жовтні-грудні 1939 року. Робітниця О. Василевська і Шейко, які донедавна були домогосподарками, з перших днів жовтня денні норми виконували на 137-140 процентів.

4 грудня на терті фарби Ганна Коткова змінну норму виконала на 130

відсотків, а Ганна Пропитайленко – на 132, бригада на розфасуванні фарби – на 130, бондарі С. Акінін і Я. Бондаренко – на 150 відсотків кожен.

Виробничий план 1939 року промартіль здійснила на 100,4 відсотка, бондарний цех – на 122,8, а робітники його С. Анікін і А. Самойлов – на 200 відсотків. В хімічному цеху оліфовар П. Ведмідь закрити річну норму виробітку на 180, фасувальниця Домашенко – на 160, робітник Щербина – на 160 і фарбовиготувач М. Акуліч – на 155 відсотків.

Включившись у переджовтневе змагання в 1940 році, колектив хіміків зобов'язався виробничий план жовтня виконати на 150 процентів і робітники ударною працею відповідали на це. Так, Продан і Троян виробничі завдання перекривали на 150-180 відсотків, П. Ведмідь – на 78-116, жіноча бригада у складі Бодні, О. Василевської і Ф. Коткової – на 50-70.

У другій декаді жовтня робітниця Г. Попитайленко і М. Головатенко здійснювали норми за зміну на 200 процентів. Жіноча бригада у складі П. Анікіної, Л. Редьки і О. Плакси давала по 188,4 відсотка виробітку. Робітниця О. Василевська і Ф. Коткова завдання по виробництву замазки виконували на 170 відсотків.

Та річний виробничий план 1940 року артіль не виконала. Його було здійснено лише на 82,2 відсотка. А це тому, що підприємство працювало тільки на привозній сировині, місцевої не використовувало. А була можливість заготовити в районі свиріпу і рижій, щоб з них виготовляти олію таку, як завозять. Є в районі і база для виробництва господарського мила та керівництво артіль його не організувало.

Питання про роботу місцевої і кооперативної промисловості слухали на сьомій сесії районної Ради депутатів трудящих, яка відбулася 26 січня 1941 року. На ній керівництво промартілі "Хімік" було піддано гострій критиці за недоліки в роботі і невиконання виробничих завдань. Сесія ухвалила організувати в промартілі "Хімік" цех варіння господарського мила.

До відкриття 15 лютого 1941 року партійної конференції ВКП(б) колектив артіль дещо виправив своє становище по виконанню виробничих завдань.

Так, тільки за першу декаду лютого здійснено місячну програму по вилуску продукції на 49 процентів. А окремі виробничники мали високі показники в роботі. Розливальники фарби Г. Попитайленко і М. Головатенко 11 лютого денну норму виконали на 277,5 відсотка, фарботери М. Акуліч та П. Ведмідь мали показники 200 і 132,5 процента денного завдання.

Добре працювала бригада розфасовки емальових фарб у складі П. Анікіної, О. Плакси, Л. Редьки, О. Василевської та Ц. Капхіної (178,2 відсотка).

4 вересня 1941 року на зборах райпартактиву керівництво промартілі "Хімік" критикувалося не тільки за невиконання виробничих завдань в 1940 році, а й за безладдя у дворі і цехах, за розвантажування цистерни протягом 138 годин, за що заплачено залізниці понад 3000 карбованців штрафу. "Влетіло" їм і за затягування освоєння виробництва господарського мила.

Мирну працю було перервано віроломним нападом фашистської Німеччини на нашу державу.

На мітингу всі члени колективу промартілі "Хімік" у відповідь на зв'язаний вчинок фашистів зобов'язалися підняти продуктивність праці, щоденні норми здійснювати на 170-180 процентів і тим самим зміцнювати тил Червоної Армії і обороноздатність Батьківщини. Мазевари Т. Продан і Ф. Троян денні норми виконували на 240 відсотків, розливальники фарб Г. Попитайленко і М. Головатенко – на 192, бондарі С. Анікін і М. Левченко, фарботери Ф. Редька, М. Акуліч, Ф. Карпова, фасувальники П. Анікіна, Ц. Канхіна та інші щодня перевиконували норму на 50-70 відсотків.

З перших днів війни майже всі молоді чоловіки були мобілізовані на фронт та вступили в ряди народного ополчення, яке організувалося в Гуляйполі.

А перед німецькою окупацією району в Гуляйполі утворили партизанський загін, командиром якого визначили голову промартілі "Хімік" П. А. Генуса. Та через різні обставини більша частина загону відійшла разом з частинами Червоної Армії, що відступала.

Обладнання промартілі "Хімік" не було демонтовано і вивезено. І все ж при окупації району німцями артіль не діяла. Відновила вона свою роботу уже після визволення Гуляйполя від німецько-фашистських загарбників.

ПРОМАРТІЛЬ ІМЕНІ ЧУБАРЯ

В 1935 році головою промартілі був Мойзель.

Промартіль продавала солку помідорів, капусти і джкотару і приймала замовлення на безалкогольні напої, карамельні і кондитерські вироби, різні копченості.

В травні 1937 року промартіль відкрила лоток на території колгоспу "Спартак" у Гуляй-Полі.

В 1938 році головою артіль працював Марар.

Влітку 1938 року промартіль імені Чубаря перейменували на промартіль "Червоний харчовик".

ПРОМАРТІЛЬ "ЧЕРВОНИЙ ХАРЧОВИК"

15 грудня промартіль виконала план 1939 року на 110 відсотків – це в грошових вимірах дорівнює 1729700 карбованців.

Головою артілі в 1940 році був О. Семенченко, секретарем парторганізації тов. Могилевська.

Промартіль мала кафе-ресторан, цехи: виноробний, ковбасний, кондитерський та дрібних хлібобулочних виробів. Тут організували відгодівлю свиней.

5 грудня 1940 року здійснили річний план майстер-пекар Троян і його помічник Лютій, які виконували змінні норми на 144 %, майстри карамельного цеху Редько і Чижик – на 115 %. А промартіль річний план закрила на 112 %.

План першого кварталу 1941 року виконали на 102 відсотка. В промартілі займалися відгодівлею свиней, виготовляли ковбасні вироби, боролися за чистоту і культуру як у виробничих приміщеннях, так і у дворі. Тут розбили клумби і висадили квіти і дерева.

У квітні 1941 року секретарем парторганізації обрали тов. Семенченка О., організували виноробний і ковбасний цехи. Розпочали торгівлю свіжою рибою. Була пекарня, карамельний цех, цехи дрібних хлібних та кондитерських виробів.

На заклик Сталіна, щоб кожне виробництво перетворилося на фортецю оборони і про створення в кожному місті народного ополчення, першим записався в ополчення Микола Васильович Дубінін, за ним – інші члени промартілі "Червоний харчовик".

23 липня 1941 року майстер кондитерського цеху тов. Редька виконував змінні завдання на 140 %, а майстер газових вод тов. Шарбрат – на 105.

6 серпня 1941 року члени колективу промартілі для зміцнення оборони країни і прискорення перемоги над німецькими фашистами відрахували у фонд оборони свій дводенний заробіток.

ДЕРЖМЛИН

➤ 10 листопада 1935 року завідуючого державним млином тов. Дмитра Арсентієва обрали членом райпарткому.

➤ 13 травня 1936 року 25 робітників закінчили школу ліквідації неписьменності. А під керівництвом механіка Слизького група робітників засвоїла програму технічного навчання.

➤ 1 грудня відбулася хімічна тривога, яку проведено на відмінно. Ведеться підготовка ворошилівських стрільців.

➤ 3 квітня 1937 року секретарем парторганізації знову обрано І. І. Друзяка, а з 20 квітня 1938 року – тов. Кириленка.

➤ 22 квітня 1938 року працівники держмлина відрахували на користь в'язнів капіталу одnodенний заробіток, що складає 210 крб. Гроші пере-раховано на рахунок МОПРУ.

Всі 44 робітники і службовці держмлина підписалися на позику 3-ої п'ятирічки на місячний заробіток, що становить 7114 крб.

➤ 28 грудня трудівники держмлина схвально поставилися до уведення урядом трудових книжок. Постанову обговорено на зборах.

В колективі Держмлина працювало 65 чоловік, з них комуніст Наум Мойсейович Епштейн з 1927 року.

➤ У 1939 році директором був І. Левицький, інженером Сірінюк, профоргом В. Стадніченко.

➤ 10 квітня 1940 року правління колгоспу "Спартак" виділило працівнику млина Х. Ф. Рябку премію в 500 карбованців за врятування жінок і дітей під час весняної повені (в березні) і проявлену відвагу.

Ще 15 жовтня млин виконав річний план по переробці продукції в кількості 6329 тонн. Собівартість однієї тонни знижена на 15 %.

➤ У 1941 році директором млина працював Москаленко.

➤ У серпні 1946 року розпочато відбудову зруйнованого у війну німцями вальцового млина: машинний і промольний відділи, збирання двигуна. Виконано завальну яму і траншею для трансмісії. Для промольного відділу заготовили ліс, понад 2 тонни цементу, вапно і цеглу. На 18 серпня закінчували роботи по ремонту вальців.

➤ 12 жовтня 1948 року о 12-й годині дня відбувся пуск млина. Всі механізми працювали нормально. Млин обладнали першокласною технікою, що дає одночасний випуск 5 різних сортів борошна.

➤ За підсумками роботи першого кварталу 1953 року колектив млина вийшов на перше місце в області по виконанні планів. Йому вручено перехідний Червоний прапор облмолтресту.

➤ У 1956 році Гуляйпільський держмлин та райхарчокомбінат об'єдналися в одне підприємство районний харчовий комбінат – райхарчокомбінат.

В 1946 році Гуляйпільський райхарчокомбінат приймав від організації і громадян замовлення на виготовлення з сировини замовника ковбасних виробів, висолення і копчення окороків, а також виготовлення холодцю і паштету.

В 1954 році райхарчокомбінат мав цехи: хлібобулочний, кондитерський, безалкогольних напоїв, ковбасний і олійницю.

В 1960 році на спорудження нового хлібобулочного цеху виділявся один мільйон карбованців. Здали його в експлуатацію в 1961 році.

Сучасну назву харчосмакова фабрика отримала в 1978 році, до того підприємство всі знали як завод хлібопродуктів, де вироблялись хлібобулочні вироби, безалкогольні напої, олія, борошно.

МАСЛОЗАВОД

1 серпня 1937 року завідувачий Успенівським пунктом по заготівлі молока Павлов при річному плані 12000 літрів молока закупив 17000 літрів. Не відстали і Богма (Дорожнянка) та Бондаренко (Затишшя).

1 грудня кращі робітники маслозаводу тов. Павлов з колгоспу імені Ілліча і тов. Богма з колгоспу "КіMOVEць" виконали план заготівлі молока та держзакупівлі на 125 відсотків. Президія обласпоживспілки преміювала тов. Павлова велосипедом, а тов. Богму годинником.

ПРОМАРТІЛЬ "СПАРТАК"

У квітні 1938 року промартіль знаходилася в Гуляйполі по вулиці Леніна, 47.

Промартіль приймала замовлення на пошиття чоловічого, жіночого і дитячого одягу як верхнього, так і нижнього.

Швейна промартіль виготовляла одяг і білизну для учнів ФЗН (бушлати, штани).

В 1939 році головою артілі працював І. Г. Суходавченко.

Готуючи гідну зустріч Жовтню, промартіль 28 жовтня 1939 року виконала план місяця на 100 %, а стахановці: Борисова – на 173, Южиловський – на 163,2, Савченко – на 142,7, Клименко – на 175,5, Беркун – на 120,9 %.

22 червня 1941 року швейна промартіль "Спартак" закінчила виготовляти одяг і білизну для шкіл ФЗН. Пошито 300 бушлатів, 155 верхніх штанів, 200 повних і 100 неповних комплектів білизни. Цей одяг одержали учні, які нещодавно прийняті і призвані на навчання.

9 липня на мітингу, присвяченому виступу Сталіна 3 липня по радіо, промартілівці заявили: "Ми, як ніколи, будемо вперто боротися за виконання виробничих завдань, будемо удосконалювати свої військові знання, готові з потроєною енергією працювати на потреби оборони і, коли

треба буде, зімкнутими рядами станемо зі зброєю в руках проти загарбників – оскраженілих фашистів".

ПРОМАРТІЛЬ "КОЛЕКТИВНА ПРАЦЯ"

З метою кращого обслуговування населення району по ремонту взуття загальні збори промартілі "Кусттруд" ухвалили виділити ремонтну майстерню в окрему промартіль. До цього ремонтному цеху приділялось мало уваги, ремонт проводився неякісний, викликав багато нарікань. А організація самостійної промартілі, говорили на зборах 18 лютого 1938 року, дасть кращі наслідки.

Новоорганізовану промартіль назвали "Колективна праця". Головою промартілі в 1939 році був тов. Бондаренко.

Промартіль перебувала за адресою: м. Гуляйполе, вулиця Леніна, 65. Тут приймали на ремонт взуття всіх видів (як і по всіх філіях) і свинячі шкури, які вичиняли чинбарі. Ремонтували дитяче та фасонне взуття на шкіряних підметках. (Дитяче взуття ремонтувалося поза чергою).

3 лютого 1939 року в центральній майстерні промартілі провели мітинг з приводу скликання 18 партз'їзду, зобов'язалися до 10 березня виконати план кварталу. Домогтися в 1939 році перевиконати план і якісно ремонтувати взуття, вивчати військову справу і бути завжди в мобілізаційній готовності.

10 березня Гуляйпільська філія (завідувачий П. Самойлов) квартальний план здійснила на 114 відсотків (відремонтувала понад план 300 пар взуття).

Колектив філії (завідувачий Лисенко) в колгоспі імені Кірова виконав план першого кварталу на 127%. Йому присуджено перехідний Червоний прапор. Квартальний план здійснили майстерні села Дорожнянки і колгоспу імені Будьонного.

Колектив промартілі "Колективна праця" план 1940 року здійснив на 120% (відремонтовано 67 тисяч пар взуття). Окремі філії працювали по-стахановськи: при колгоспі імені Будьонного (завідувачий Редька), імені Кірова (С. Лисенко), Марфопільська філія (Каретник).

26 червня 1941 року промартіль "Колективна праця" доповіла про виконання піврічного плану на 110 відсотків. На 196-200% здійснювали свої щоденні завдання робітники І. Козуб, Безкупський, Денисенко та ін.

В 1941 році головою промартілі працював П. Самойлов.

ГУЛЯЙПІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР

Пункт "Заготзерно" почав діяти наприкінці 1927-го року. Перший камінь будівництва елеватора закладено 25 січня 1938 року (до цього зерно приймалося в дерев'яний елеватор, який був знищений в 1941 році разом із збіжжям, щоб воно не дісталось ворогові).

ПЕРЕВАЛОЧНА ПЛОДОВО-ОВОЧЕВА БАЗА-ПЕРЕВАЛКА

Перші підсобні господарські приміщення цього підприємства збудовані у 1929-1930 рр.

Перевалка служила пунктом збору і відправки сільгосппродукції, яка вирощувалась у колгоспах і радгоспах району у всі куточки тодішнього Радянського Союзу. Уже перед війною овочі і фрукти відправлялись у Москву, Ленінград, Архангельськ, Мурманськ та інші міста.

РАЙПРОМКОМБІНАТ

На початку березня 1941 року організовано райпромкомбінат (вул. Леніна, 55). Відкриваються майстерні : бречкова і по ремонту меблів, завод газвода, цехи: ковбасний, хлібобулочних і кондитерських виробів.

Тоді ж, у березні 1941 року, промкомбінат набирал для роботи робітників по цегляно-черепичному і гончарному виробництву, а також бондарів, колісників, теслярів, ковалів.

У серпні 1941 року бондар М. Анікін виконував норми на 180-200 відсотків, кравець Френкель – на 200, а коваль Д. Чучко – на 140-150 відсотків.

Після визволення району від німецько-фашистських загарбників 16 листопада 1943 року в промкомбінаті відкриваються такі цехи: пошивочний, чинбарний, миловарний, голярня, жерстяний, кошиковий, взуттєвий (шевський).

Напівкустарні розбиті війною приміщення майстерень, складів колишнього райпромкомбінату потрібно було відремонтувати. З обладнання залишилось лише два котли для варіння мила і три швейних машини. Та, не зважаючи на це, уже в перші місяці після визволення відроджуване підприємство випустило продукцію, яка була необхідна для населен-

ня району (сурогатне мило, замазка віконна, плетені кошики, відра, тази із відходів жерсті, мазь для коліс, шили і ремонтували одяг, взуття). Випуск товарної продукції склав 750 тисяч карбованців.

Разом із відбудовою народного господарства завод збільшував виробництво продукції щороку на 8-10 % проти попереднього. Багато валової продукції колектив випустив у п'ятдесяті і шістдесяті роки минулого століття. В цей період побудовано цех по деревообробці, який виготовляв блоки дверні і віконні, побутові меблі. Колектив освоював металостампувальне виробництво по виготовленню цвяхів, черепиці, будівельних скоб.

В 1958 році почин бригади Миколи Мамаєв знайшов одностайну підтримку серед колективу робітників райпромкомбінату. У штампувальному цеху, де начальником був Антон Якимович Карпов, кожен робітник брав на себе конкретне соціалістичне зобов'язання – на будь-якому виробничому процесі щозміни перевиконувати доведені завдання.

На виготовленні цвяхів штампувальник Степан Квітка зобов'язався давати щозміни на 40 кілограмів заготовок більше плану, виконуючи змінні норми на 120 процентів. А штампувальниця Лідія Сірінюк, що працювала на набивці головок та одрубці вусиків цвяхів, дала слово видавати понад план 15 кілограмів цвяхів (137 процентів). З перевиконання норм трудилися також Олена Дерев'янка, Катерина Удовиченко, Валентина Когут, Олександра Алексєєва, Ольга Михайленко, Катерина Панасенко, Ольга Маляревич, Іван Продан, Іван Жовніренко та інші робітники штампувального цеху.

В 1961 році райпромкомбінат виготовив для потреб господарств району 310 тисяч штук піщано-цементної та 265 тисяч штук залізної черепиці, 150 тонн будівельних цвяхів. А в 1962 році взяв зобов'язання зробити не менше як 300 тисяч штук залізної черепиці, 2000 корит та цистерн різної ємкості, а також 100 залізних безтарок, не менше 4000 відер.

В 1962 році на передтравневій трудовій вахті високопродуктивною працею відзначались складачка керогазів Раїса Бабак, електрик Петро Чучко, Микола Шаровський, слюсар-інструментальник Микола Тищенко, Микола Гой, Василь Кириченко, Іван Васецький і Віктор Мартиненко.

Принагідно зазначимо, що технічна документація, технологічне спорядження на випуск керогазів гуляйпільці отримували від Запорізького виробничого об'єднання "Моторобудівник" (тепер ВАТ "Мотор Січ"). Так починалися перші виробничі зв'язки з цим великим підприємством, у складі якого є завод (райпромкомбінат у 50-х роках постановою Придніпровського раднагоспу і наказом Міністерства місцевої промисловості республіки, до складу якого він входив, перейменовували на завод побутових товарів).

ЗАВОД ПОБУТОВИХ ТОВАРІВ

Велику роль у становленні заводу і його розвитку відіграв колектив робітників під керівництвом досвідчених, відповідальних, які мали гарні організаторські здібності, керівників.

Степан Михайлович Дядик, який пропрацював директором з 24.09.1946 р. по липень 1965 р., називав кращими робітниками Івана Сергійовича Пузанова, Івана Романовича Кизиленка, Володимира Явтуховича Куща, Миколу Платоновича Шепеля, Ганну Яківну Піддубну, Марію Миколаївну Сірінюк, Григорія Павловича Семенюту.

Чимало зробив за період своєї роботи і наступний директор Микола Григорович Муравей, який очолював колектив з 15.09.1965 р. по 01.06.1976 р. Тоді побудували і здали в експлуатацію гаражі, склади, адмінкорпус, цех картонно-гофрувальної тари.

В 1965 році на 15 грудня річний план по випуску валової продукції було виконано на 121,1 процента. Понад річне завдання видали продукції на 61,1 тисячі карбованців. Собівартість продукції в цілому за рік знижена на 5,9 тисячі карбованців.

За семирічку завод виготовив для населення 240800 керогазів, 46607 дитячих колясок і 373000 квадратних метрів металевої черепиці.

У авангарді соціалістичного змагання йшли робітники Василь Гордійович Батрак, Петро Лукич Кириленко, Галина Іллівна Гетьманська, Микола Олександрович Качан, Катерина Прокопівна Бутова та інші.

А так побутовики працювали у 1967 році.

З самого початку року колектив заводу побутових товарів включився у соціалістичне змагання на честь 50-річчя Великого Жовтня. Березневе завдання по виробництву товарів культурно-побутового призначення і господарського вжитку було виконано на 109,7 процента, а квартальний план в заданому асортименті – на 101,8.

Ударно працювали робітники колясочно-складального цеху М. С. Плющій, В. П. Лютий, О. І. Тихий, В. Г. Лютий.

Успішним був березень і для штампувальників. Вони безперервно забезпечували деталями цехи по складанню поштових скриньок та дитячих колясок. Пресувальники М. П. Панасейко, О. І. Федченко і В. П. Скарщозміни справлялися з нормами на 123-125 відсотків.

Перевиконав місячний і квартальні плани також цех по складанню поштових скриньок. За три місяці видали понад план продукції майже на 6 тисяч карбованців. Високих виробничих показників тут добилися С. С. Манойло, Ф. Ф. Тур, Н. Г. Случнікова, А. П. Забава, З. А. Сокоревич та інші.

Самовіддано потрудилися над виконанням взятих зобов'язань робітники деревообробного та гальванічного цехів. Так, слюсарі А. І. Ілієнко, В. А. Зарецький систематично перевиконували місячні завдання на 25 процентів. А теслярі М. С. Перебийніс, М. Т. Горохов та Д. К. Каліберда виробили за квартал понад план сотні штук тарних ящиків для пакування заводської продукції.

Завжди своєчасно забезпечували підприємство нікельованими деталями гальваніки К. Г. Удовиченко, В. Ф. Білай, шліфувальники О. А. Щеркова та Н. М. Прихідько.

На початок 1975 року основні фонди заводу виросли майже в десять разів у порівнянні з п'ятидесятима роками. Збільшився і випуск валової продукції. Він склав 2055,6 тисячі карбованців (у оптових цінах 1967 року).

Головний асортимент продукції – дитячі коляски.

Багато праці та вміння у розвиток виробництва вклали робітники М. А. Тищенко, М. О. Качан, В. А. Зарецький, ветерани війни П. Ф. Сірінюк, І. А. Іванченко, О. З. Пастушок, В. Т. Мельников, В. Т. Гаценко, В. П. Машинець, С. І. Чернов, М. Г. Нечет, а також інженерно-технічні працівники Г. П. Онищенко, М. Г. Качан, М. П. Домашенко.

За виробничі успіхи багато робітників були нагороджені орденами і медалями. Орденом Леніна нагороджений коваль Василь Гордійович Батрак, орденом "Знак Пошани" – слюсар-інструментальник Микола Андрійович Тищенко, слюсар-складач колясок дитячих Валентина Трохимівна Вовченко, медалями "За трудову доблесть" – Поліна Миколаївна Козак і Лідія Іванівна Фесенко. Директор заводу Микола Григорович Муравей був удостоєний ордена Трудового Червоного Прапора.

Наступні десять років трудовий колектив очолював директор Микола Іванович Конівець (з 01.06.76 р. по 16.06.1986 р.).

В 1978 році дитячій закритій колясці "Тавричанка", розробленій заводськими художниками і конструкторами, надали державний Знак якості. Для упаковки дитячих колясок виготовлялись ящики із гофрованого картону робітниками цеху по виготовленню гофрокартону, річна виробнича потужність якого складала 1 млн. 870 тисяч квадратних метрів картону.

Визнання і подяку заслужили робітники цеху Ганна Іванівна Рябко, Олександр Іванович Семенов, Любов Іванівна Годованець, Євгенія Володимирівна Діденко, майстер Володимир Миколайович Лютий.

Плани по випуску валової продукції виконувались, але по основному показнику – товарах народного споживання – були неодноразові зриви. Основна причина цього – незадовільне забезпечення сировиною і матеріалами. З часом виробництво колясок дитячих зупинилось та і облад-

нання по виготовленню гофрованого картону – напівавтоматичну технологічну лінію – передали іншому підприємству.

Завод фактично залишився без визначеного асортименту продукції. З 1980 року тут проводили капітальне будівництво механо-складального цеху з адміністративним приміщенням, яке закінчили у 1986 році.

ЗАВОД "ЗОРЯ"

Обласне управління місцевої промисловості перетворили в Запорізьке ВО "Таврія", і завод отримав нову назву – "Зоря". В цьому ж році директором призначається Анатолій Миколайович Семенюта (з 12.08.1986 по 29.03.1994 р.), перед яким стояло завдання: забезпечити колектив роботою. І заводчани починають освоювати випуск радіоколонки акустичної (річний випуск складав 122 тисячі штук), гучномовців, петлі капота, сумки інструментальної (біля 160 тисяч штук в рік).

Продукція виготовлялась із сировини і матеріалів замовника. Вони завозилися з Куйбишевського заводу "Електроприбор" і Запорізького заводу "Комунар". Завод укладав договори з підприємствами союзної промисловості на виготовлення із сировини замовника і поставку йому комплектуючих деталей на виробі, які випускали ці підприємства. Приклад цьому – дільниця по виготовленню радіоплат. Серед таких підприємств було і виробниче об'єднання "Моторобудівник".

У вересні 1988 року колектив заводу "Зоря" звернувся до уряду республіки з проханням передати завод ВО "Моторобудівник".

В 1990 році завод із системи місцевої промисловості республіки передано Запорізькому виробничому об'єднанню "Моторобудівник" і перейменовано у Гуляйпільський машинобудівний завод.

З початку роботи в системі ВО "Моторобудівник" покращились виробничі показники, поліпшився моральний стан колективу, підвищилась продуктивність праці, став виконуватися план по випуску виробів.

За перші три роки, працюючи у виробничому об'єднанні, було виготовлено 274,5 тисячі колясок дитячих.

Починаючи з 1993 року, заводчани освоїли випуск замків гаражних (до 2000 року їх виробили 36790 штук), дитячих ліжок – 59980 штук. А також випускався ряд комплектуючих вузлів і деталей для виробів головного підприємства "Мотор Січ". Тоді ж до двох видів колясок дитячих добавився і третій – прогулянкова коляска "Олена".

У зв'язку з переведенням А. М. Семенюти на ремонтно-механічний завод і призначення його директором, який теж входив у склад ВАТ "Мотор

Січ", виконуючим обов'язки директора був Микола Григорович Качан (з 14.03.1994 р. по 28.12.1995 р.), з 28 грудня 1995 р. по 29.06.1998 р. – директор.

Микола Григорович на заводі з 1961 року. Пройшов трудовий шлях від слюсаря-інструментальника до головного інженера, а згодом – і директора.

29 червня 1998 року директором машинобудівного заводу призначається Олексій Андрійович Долженко, який до цього два роки працював головним інженером.

МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД

В середині 90-х років завод пережив економічні труднощі. Перетворення ВО "Моторобудівник" в 1994 році у відкрите акціонерне товариство "Мотор Січ" дало друге дихання дочірньому підприємству "Гуляйпільський машинобудівний завод".

Не зважаючи на економічні труднощі, вдалося зберегти колектив. Річний обсяг її зростав з 624 тисячі гривень у 1991 році до 22547 тисяч у 2002 році.

З 1997 по 2002 рік зроблено на заводі 15570 дитячих санок.

Своїми високими виробничими показниками відзначалися: токарі Микола Іванович Канцибка, Петро Іванович Калюжний, слюсарі-інструментальники Зінур Абубакірович Фархутдінов, Олександр Миколайович Гамульов, електрозварники Геннадій Володимирович Саблін, Сергій Миколайович Шаровський, Сергій Андрійович Красовський, водій автотранспорту Олександр Федорович Дерев'яно, старші майстри виробництва Петро Федосійович Корховий, Микола Миколайович Дерев'яно.

І сьогодні, долаючи труднощі, завод на марші. У 2002 році він отримав прибутку 107 тисяч гривень. Мало, але це крок у завтра, крок у перспективу, яка (є надія) буде безперечно кращою за вчорашній день.

Цьому підтвердженням і те, що у зв'язку з відзначенням 80-річчя Гуляйпільського району генеральному директору ВАТ "Мотор Січ" (м. Запоріжжя) В'ячеславу Олександровичу Богуслаєву присвоєно звання "Почесний громадянин Гуляйпільського району" з врученням диплома та регіональної медалі "За заслуги перед Гуляйпільським краєм". Такою ж медаллю нагороджено і директора ДП "Машинобудівний завод" ВАТ "Мотор Січ" Олексія Андрійовича Долженка.

ІНДПОШИВ

В 1940 році в Гуляй-Полі організовано майстерню індивідуального пошиву. Відремонтували приміщення. Майстерня укомплектована кадрами і шведськими машинками. Відкриття відбулося 7 листопада – до дня 23-ї річниці Великого Жовтня.

У червні 1941 року працівники майстерні з глибокою ненавистю зустріли дії фашистів. Стахановці М. Френкіль, Г. Бабенко щодня виконували норми на 170%, закрійники В. Міледін і М. Осипенко – на 300-180 %.

12 працівників у липні постійно трудилися в колгоспах на збиранні врожаю. Це Г. Бохан, П. Руденко, А. Качан та ін.

КОЛГОСПИ

Протягом 1925-1927 рр. у Гуляйполі та селах району організовано 5 артілей та 11 ТСОЗів (товариств спільного обробітку землі). А наприкінці двадцятих років у Гуляйполі розгорнувся масовий вступ селян до колгоспів.

Передовики колгоспу "Червоний прапор", 1930 роки

У жовтні-грудні 1930 року райземвідділ і районний виконавчий комітет зареєстрували в Гуляйполі по сотнях колгоспи. Деякі з них діяли завдовго до цього.

У Польській сотні були колгоспи "Дружба", "Дніпрова хвиля"; у Піщанській – "П'ятирічка", "Селянка", у Вербівській – "13-річчя Жовтня", "Прогрес", "Ударник"; "Спартак"; у Подолянській – імені Ворошилова, "Заповіт Леніна"; у Бочанській – імені Будьонного, "Червоноармієць"; у Херсонській – "Добра згода"; у Сігорянській – "1-ше серпня", імені Сталіна; у Центральній сотні – "Червоноармієць", "Спільна праця", "Червона зірка", "Дружба", "Вільний хлібороб", "Трудове селянство"; у Гуляйпільській сотні – "Колос", "Червоний колос", "Сила сталі"; на хуторі Заріччя – "Червоне Заріччя", "Червона круча".

В 1931 році пройшло об'єднання колгоспів. Так колгоспи Херсонської, Гурянської і Піщанської сотень об'єдналися у колгосп "Широкі лани", який пізніше дістав назву "Добра згода".

Господарства, які лежали на правій стороні річки Гайчур, об'єдналися в колгосп "Червоноармієць". Подолянська, Польська і Вербівська сотні у колгосп "Заповіт Леніна".

На початку 1932 року відбулося об'єднання колгоспів. На Вербівській сотні став колгосп "Ударник"; на Польській – "Червоний прапор"; на Подолянській – "Заповіт Леніна"; на Гурянській – "Червоний колос"; на Піщанській – "Спартак"; на Херсонській – "Колективіст"; на Бочанській – "Червоноармієць"; на Сігорянській – "1-ше серпня"; на хуторі Чапаєва – імені Сталіна; на хуторі Заріччя – "Червоне Заріччя".

В 1934 році Гуляйпільські колгоспи в середньому зібрали по 4 центнери зернових з гектара. А в "Колективісті", "Спартаку" і комуні імені Сталіна на окремих ділянках – по 8-10 центнерів.

На 1 лютого 1935 року в колгоспі "Заповіт Леніна" із 104 коней 16 були середньої вгодованості, 57 виснажених, які вибули із строю; в артілі "Колективіст" із 101 – 60 коней виснажених. Причини цього керівники звалювали на недобитого класового ворога і його прибічників, які пролізли на конюшні. А фактично коней не було чим годувати.

9 березня відбулася нарада працівників тваринницьких ферм артілі "Колективіст" – скотарів, свинарів, вівчарів та доярок, на якій обговорили питання поліпшення своєї роботи.

20 березня 4 бригади артілі "Колективіст" закінчили сівбу ранніх зернових. Сівачі Петро Троян, Іван Сірінюк, Микола Вербицький та Олесь Полтавець засівали по 6 гектарів на сівалку.

25 квітня в колгоспі імені Сталіна розпочалося поліття соняшнику. З 18 жінок утворили 3 ланки, котрі мали свої завдання. Краща ланка – Надії Сахацької.

Сім років працювали дитясла в артілі імені Сталіна. Вони знаходилися в невеликому кам'яному будинку з фруктовим садом. В середині було чисто, світлі кімнати. В них дві спальні, а то їдальня і кухня.

Всього в яслах 37 дітей. Для кожної дитини гарне окреме ліжко. Діти тут днювали і ночували. Вихователька Наташа Домбровська щодня проводила з ними веселі ігри, вчила співати і танцювати.

Вася Зіненко, який вже 5-й рік у дитяслах, вивчив 10 віршів, гарно танцював "Гопак". А Ліда Івко та Поля Хмара удвох танцювали "Польку".

7 липня артіль "Спартак" отримала першу квитанцію, здавши на Гуляйпільський зсипний пункт 434 центнери озимої пшениці. Квитанція за № 2-у артілі "Ударник" (82 центнери пшениці).

Постановою обкому партії та облвиконкому як переможців у змаганні на обласну Дошку пошани заносили колгоспи імені Сталіна, "Спартак".

В 1935 році колгосп "Колективіст" зібрав у середньому по 7,4 центнера зернових з гектара, в т. ч. озимої пшениці – по 11, соняшнику – по 4, рицини – по 1,6 центнера.

На трудовень колгоспники отримали по 2,4 кілограма зернових і по 0,65 карбованця грішми.

30 квітня 1936 року артіль "Колективіст" закінчила всі весняні роботи: кукурудзи посіяно 120 гектарів, картоплі посаджено – 20, піднято пару – 342 гектари. Ланкові Бальсанко і Ганна Коростильова засіяли дві рекордні ділянки кукурудзи.

У липні в артілі "1-ше серпня" як аванс за 6 місяців видали колгоспникам на трудовень по 1,5 кілограма пшениці. Бригадир 3-ї бригади С. Ріпка одержав 454 кілограма, конюх Ф. Редька – 306, а бабуся Ганна Петелько – 411 кілограмів пшениці.

У тому ж році колгосп "Колективіст" намолотив по 14 центнерів зернових з гектара, в т. ч. озимої пшениці – по 14,4. На трудовні видано по 7 кілограмів зернових і по 1,63 карбованця грішми.

Артіль мала 380 голів великої рогатої худоби, 71 свиню, 35 овець і 41 бджолиний вулик.

Колгоспники придбали 23 велосипеди і 5 патефонів. У 17 хатах були радіоточки.

В 1936 році по-ударному працювали у колгоспі імені Сталіна доярки Настя Діденко, Поліна Діденко, Улита Івко та Ольга Дика.

Артіль збрала по 15 центнерів зернових з гектара, отримала 871 тисячу карбованців валового прибутку, видала на трудовень натурою по 3,2 кілограма зернових.

Для порівняння роботи міських колгоспів подаємо таку таблицю:

	Назва господарства	Серед урожай (цн/га)	Валовий прибуток (крб.)	Видано на трудовень натурою в кг
1	"Колективіст"	14,2	299240	7,0
2	"Спартак"	14,8	420095	5,2
3	"Червоне Заріччя"	18,4	118892	8,0
4	"Заповіт Леніна"	15,7	237931	6,3
5	"1-ше серпня"	16,8	202126	9,0
6	"Червоний прапор"	17,0	258115	7,0
7	ім Сталіна	15,0	871000	3,2

19 квітня 1937 року в артілі "Червоний прапор" пустили в дію ново-збудований цегельний завод. За місяць роботи тут виформували 26 тисяч цеглин. Бригада І. Семенюти складається із цегельників Матвія Сидоровича Галагана, Степана Івановича Забави, Олександра Тимофійовича Коваленка, Григорія Опанасовича Шаровського та Івана Григоровича Ходакова.

В 1937 році колгосп "Ударник" видав на трудовень по 4,3 кілограма натурою і 1,8 карбованця грішми.

У 1938 році чабан колгоспу "Спартак" І. Шамрай одержав по 183 ягнят від 100 вівцематок.

В 1939 році 60-річна Агафія Павлівна Петелько, яка шість років працювала на птахофермі колгоспу "1-ше серпня", виростила 1200 курей і збрала по 125 яєць на курку-несушку.

Того ж року в колгоспі "Червоний прапор" за 9 місяців видали на трудовень по 4 кілограми озимої пшениці, 0,5 кілограма фуражних культур, 0,3 кілограма соняшнику, 0,2 кілограма жита і по 7,5 карбованця грішми.

Сім'я Феодосія Кулика виробила 904 трудовнів, чередник Явтух Козаченко – 311,4, рядовий колгоспник Олександр Куц – 432, сторож Онисій Бондаренко – 322,4, прицепщик Олексій Бобир – 427,3, свинарка Віра Куц – 390 трудовнів.

В колгоспі "Колективіст" видано на трудовень по 7 кілограмів зерна і по 4 карбованці грішми.

Того року учасниками Всесоюзної сільськогосподарської виставки були:

- Коростильова Т. О. – свинарка колгоспу "Колективіст";
- Шамрай І. В. – чабан колгоспу "Спартак";
- Катай Т. М. – чабан колгоспу "Ударник";
- Вакулінський П. Н. – чабан колгоспу "Колективіст";
- Макаров І. Ф. – чабан колгоспу імені Сталіна.

В 1940 році в колгоспі імені Сталіна видали на трудовень без натуре

по 5,1 карбованця. Сім'я С. Карпія заробила 6965 карбованців, Я. Колісника – 6940. А на колгоспний двір в середньому вийшло по 3050 карбованців.

Тоді ж колгосп "Заповіт Леніна" зібрав по 20,5 центнера зернових з гектара, "Колективіст" – по 18. Його прибуток склав 712 тисяч карбованців. На трудовень колективісти отримали по 5,5 карбованця і 3 кілограми зерна.

ГОЛОД 1932-1933 РОКІВ

Однією з найжахливіших трагедій нашого краю став голод 1932-1933 років, який був наслідком колективізації сільського господарства і знищення куркульства як класу.

Чи можна було уникнути голодомору?

1932 рік у таврійських степах видався неврожайним. Валового збору зерна отримали лише 67 відсотків до плану. В середньому на трудовень у колгоспах нарахували по 1,3 кілограма зерна та по 82 копійки.

Важка робота та мала платня не давали можливості багатьом виробляти навіть один трудовень в день. Тому чимало колгоспників одержали за свою роботу по 100-200 кілограмів зерна. А якщо сім'я багатодітна, то в зиму вона входила не забезпечена продуктами харчування.

Ще у важчій ситуації опинились одноосібні господарства, яких у районі налічувалось кілька сотень. Щоб примусити їх виконувати план хлібоздачі, до них застосовувались старі методи вимітання хліба з дворів за допомогою різних комісій, уповноважених, активістів.

Дещо краще було механізаторам. Вони на зароблений трудовень отримували дещо більше.

В середині 1932 року сільські активісти отримали юридичне право конфіскації зерна в колгоспах, того ж місяця було введено в дію закон, що передбачав смертну кару за розкрадання соціалістичної власності. За пом'якшуючих обставин такі антидержавні злочини "каралися 10 роками виснажливої праці".

Загони активістів у пошуках зерна нищпорили у кожній хаті, відбирали видане на трудовні, зривали підлоги, залазили в колодязі. Навіть тим, хто вже пухнув з голоду, не дозволяли лишати собі зерно.

Найстрашнішою сили голод набув навесні 1933 року. Залишившись без хліба, селяни їли котів, собак, щурів, кору, листя, траву. Найдуже страждали сім'ї одноосібників, бо в деяких колгоспах намагалися хоч трохи підтримати людей (переважно дітей), створюючи щось на зразок

дитячих кухонь. Для працюючих у полі готувався обід (кандьор чи суп). Більшість матерів забирала його для своїх дітей.

Дещо краще жилося робітникам та службовцям, їм на картки видавали хліб: працюючий одержував по 500 грамів, а хто був на утриманні – по 250 грамів на людину.

В 1933 році смертність селян у районі зросла на 50 відсотків. Про те, скільки померло, точних даних немає. Кількість померлих від голоду взята у порівнянні з 1931 та 1932 роками (дані взято у Гуляйпільському загсі). Якщо в 1931 році померло 467 жителів, то в 1933 – 827. Враховуючи, що від голодування люди почали помирати ще в листопаді-грудні, то можна вважати, що від голоду 1932-1933 рр. померло біля 450 гуляйпільців.

По селах ситуація була різна. Так, смертність селян у Туркенівській сільраді (а це село найдужче голодувало і в 1921 році) збільшилась у 6 разів (в 1931 році померло 12 чоловік, а в 1933 році – 81). У Петрівській та Варварівській сільрадах – у 3 рази, а у Воздвижівській, Верхньотерсянській та Хвалибогівській сільрадах – у 2 рази.

В Успенівській, Новогригорівській, Дорожнянській та Марфопільській сільрадах смертність була на рівні 1931 і 1932 років. А ось у самому Гуляйполі смертність людей у рік голоду навіть була нижчою за попередні роки. Мабуть, це наслідок того, що в ньому проживало багато робітників та службовців, які одержували продукти на картках.

Уже в 1934 році смертність людей на Гуляйпільці зменшилась у порівнянні з 1933 роком майже удвічі.

Люди не вірили, що Радянська влада примушувала забирати у колгоспах та селян зерно і штовхала їх на голодне існування. Все це вони відносили на рахунок місцевих керівників. Тому писали люди у різні вищі інстанції та газети. Та звітти допомога їм не йшла, а вимога до керівників району та колгоспів про виконання планів хлібоздачі була.

Ось деякі цитати із постанов державних і партійних органів 1931-1934 років: "...за опортуністичне ставлення до хлібозаготівель, цілковиту демобілізацію і пасування перед труднощами замість боротьби за хліб, внаслідок чого хлібозаготівлі по Гуляйпільській сільраді зовсім припинені (тоді як ця сільрада повинна дати державі ще 31 тисячу центнерів хліба), панькання з куркулями (тверді завдання виконано на 15/Х тільки на 45%), голові сільради тов. Бородаю висловити сувору догану й передати справу...для вирішення по перебуванню його в рядах партії..."

"...відмітити, що там, де по-справжньому керівні органи взялися за організацію колгоспної маси щодо виконання плану хлібозаготівлі й інших кампаній, здобуті вирішальні успіхи (Хвалибогівка...)...схвалити

постанову... про нагородження перехідним Червоним прапором із занесення на "червону дошку" (була ще й "чорна дошка" – Авт.)...сільради...Хвалибогівську, що виконала план хлібозаготівлі на 53% та план мобілізації коштів – на 85%..."

В голодний 1933-й рік постанова Чубарівського райпарткому наголошувала: "Відзначити більшовицьку роботу таких сільрад, які перевиконали черговий план молокоздачи: Хвалибогівську – 314%, Дорожнянську – 177%, Темирівську – 141%, Варварівську – 128%, Долинську - 131%".

Але так було не скрізь.

Величезні плани хлібозаготівель, які неможливо було виконати, і початок голоду сколихнули населення. Постанова Чубарівського райпарткому від 10. 04. 1932 р. констатувала: "На ґрунті цих збочень класово-ворожі елементи активізувалися (розгром амбарів з борошном, в артілі "Широкі лани" – демонстрація "Дайте хліба, бо на роботу не вийдемо!"). А на початку квітня (1-го) бюро райпарткому розглядало питання "Про вчинення замаху на голову сільради села Успенівки тов. Тарасенка," "Про волинки в с. Гуляйполі серед колгоспників на ґрунті настирливого вимагання хліба" та ін.

Влада пояснювала селянські заворушення не нестерпними умовами життя, а діяльністю антирадянського і махновського елемента. Відповідь – посилення каральних дій з боку ДПУ, прокуратури, суду: "Запропонувати начальнику ДПУ, негайно виїхати в село Гуляйполе для вияснення дійсного стану та причин виникнення волинки.

Зобов'язати судово-слідчі органи (тов. Богдановій і Кліменю) негайно виїхати в село Гуляйполе для проведення показового громадського судового процесу над ініціаторами волинки та антирадянським елементом".

Підтвердженням голоду в нашому районі є інформація секретаря Дніпропетровського (Чубарівський район входив у 1933 році до Дніпропетровської області - Авт.) обкому КП(б)У М. Хатаєвича Центральному Комітету КП(б)У про голодування населення (12 березня 1933 року). Де-що з неї процитуємо: "Положення з браком продовольства на селі виявились тут, в Дніпропетровській області, значно більш тяжким і серйозним, аніж я міг передбачити.

Я буквально завалений щоденними повідомленнями і матеріалами про випадки голодних смертей, опухання і захворювань від голоду. Останніми днями все частіше надходять повідомлення про труподство і людодство. В таких містах, як Мелітополь, Бердянськ підібрано за останні 2-3 тижні по 3-4 десятки трупів на вулиці. На станціях залізниць (тільки на крупних, вузлових) підібрано за даними дорожньо-транспортного відділу ДПУ близько 150 трупів людей, які померли від виснаження на ґрунті голоду.

За даними обласного відділу ДПУ, кількість померлих від голоду або у зв'язку із захворюваннями, що загострилися від цього, складала на 1 березня близько 1600 чол., кількість опухлих або тих, хто захворів від голоду, складала по 23 районах 16 тис. чол."

1934 рік видався урожайним. Валовий збір зерна по району склав 957873 центнери або збільшився проти 1932 року на 62,6 відсотка. Державі було здано 522620 центнерів, що склало 54,6 відсотка від валового збору (в минулому році – 67 відсотків). Осимої пшениці здали 361450 центнерів, тобто у два рази більше минулорічного. Більше як удвічі залишилось зерно у колгоспах. Вагомішим став і трудовень.

Того року колгоспники одержали на кожен трудовень у середньому по 4,2 кілограма зерна та 1,2 карбованця грошима. Це набагато полегшило життя трудівників села і міста. Тому в 1934 році зменшилась смертність людей майже удвічі.

Незважаючи на це, резолюція наради голів колгоспів, парторгів, бригадирів та голів Чубарівського району від 19 серпня 1934 року відзначала: "Нинішній урожай по наших колгоспах утворює додаткові труднощі для нашого району. Наступну зиму ми будемо проводити в трудніших умовах, ніж минулої зими.

...Ми зобов'язані у строк і повністю виконати знижений (!) план обов'язкової зернопоставки.

...Негайно перечистити всі відходи, бо за ними стільки мається зерна. Перевірити всі токи, зібрати та очистити зметки, відокремити солону й полуу...

...Зараз, як ніколи, треба поставити найкращу охорону проса, а особливо кукурудзи й соняшнику. Всяким намаганням під виглядом нестачі трудоднів залишити без належної охорони цих культур треба давати рішучу відсіч..."

Було й безліч постанов про посилення охорони посівів у 1934 році, бо голодні люди були готові на все.

МАШИННО-ТРАКТОРНА СТАНЦІЯ

У 1929 році для забудови машинно-тракторної станції виділялось 40 гектарів землі на залізничній станції Гуляй-Поле. Намічалось, що МТС обслуговуватиме по Гуляй-Полю: виробниче об'єднання Піщанської сотні, яке мало 1530 гектарів орної землі. Це робитимуть 5 тракторів; виробниче об'єднання "Колос" Гуряньської сотні (936 га, 3 трактори); виробниче об'єднання Польської сотні (1440 га, 4 трактори);

виробниче об'єднання Подолянської сотні (1765 га, 5 тракторів);
виробниче об'єднання Вербівської сотні (1210 га, 4 трактори);
ТСОЗ "Добра згода" Херсонської сотні (2150 га, 6 тракторів) і два виселки.

Всього по Гуляйпільській сільраді 27 тракторів МТС мали обробляти 9596 гектарів орної землі. Крім того машинно-тракторна станція допомагала б селянам Дорожнянської, Верхньотерсянської і Петрівської сільрад.

На кожен трактор планувалось по 3 трактористи (тоді їх називали рульовими). Для опанування технікою організовувались вечірні школи.

Так, у Гурянській школі курси трактористів відвідувало 24 особи, 9 з Гурянської сотні. Серед курсантів були Ганна Іванівна Козуб, Настя Колісник, Іван Трохимович Рогач. З Піщанської сотні – 15 курсантів, у т. ч. Ганна Зуйченко, Іван Йосипович Дібровський, Андрій Мартиненко.

У Херсонській школі навчалось 19 слухачів, у т. ч. Марія Д. Сірінюк, Олександра Антонівна Куц, Олександра Григорівна Семенюта, Настя Іванівна Сегеда, Явдоха Гнатівна Тертишна, Іван Давидович Лютий, Кузьма Х. Куц та ін.

Курси при Подолянській школі відвідувало 39 чоловік, з Подолянської сотні – 16, у т. ч. Настя Федорівна Домашенко, Роман С. Домашенко, Григорій Артемович Литвиненко та ін.

З Польської сотні курсантами було 10 душ. Це – Тетяна Андріївна Сліпченко, Варвара Іванівна Троян, Марія Мефодіївна Хайло, Настя Михайлівна Куц, Катря Махно та ін.

З Вербівської сотні навчалось 13 осіб, у т. ч. Микола Петрович Бохан, Дмитро Дмитрович Попов, Гнат Омелянович Власов та ін.

Верхньотерсянську відвідувало 38 чоловік, Дорожнянську – 21.

В школах Гуляй-Поля навчалось, а потім і працювало в МТС 14 жінок на тракторах "Інтернаціонал".

Хто ж навчався у школах?

У Гурянській школі з 24 слухачів були: 2 батраки, 2 комсомольці і 22 безпартійні; 21 чоловік і 3 жінки; 24 українці, 3 малограмотні.

За віком: 17-20 років – троє, 20-25 років – 15, 25-30 років – 4 і понад 30 років – двоє.

Вже у перший рік своєї діяльності колектив МТС добився певних успіхів. Весняну сівбу в 1930 році було проведено вдвічі швидше, ніж у попередні роки, урожайність зернових склала 11,2 центнера, в тому числі ярих – 13,5 центнера. План заготівель хліба господарства зони МТС виконали на 102 відсотки.

Серед тракторних бригад станції широко розгорнулося соціалістичне

змагання. Першість у ньому виборола бригада Ю. І. Хищенко. 38 трактористів зобов'язалися по-ударному працювати до кінця п'ятирічки. Серед них були й жінки – Надія Сегеда, Олександра Семенюта, Надія Куц та інші.

20 лютого 1931 року директор МТС Іван Іванович Ліщина і агроном Голуб у рапорті районному з'їзду Рад писали, що "за планом у цьому році Гуляйпільська МТС накреслила охопити район площею 36 тисяч гектарів землі. На 15 лютого в районі діяльності МТС колективізовано 88 відсотків господарств та на 90 відсотків колективізовано земельної площі.

Тепер в районі діяльності машинно-тракторної станції є 47 колгоспів. Колективізація щодня зростає. При чому в більшості з них утворено ударні бригади, щоб залучати одноосібних бідняків та середняків до колгоспів.

Отже, за час весняної сівби МТС ставить перед собою завдання колективізувати свій район повністю.

Під засів ярих культур запроєктовано 18513 гектарів, насінного фонду зібрано 7489 центнерів або 88 відсотків до плану, перераховано – 97 %.

Не забуває МТС готувати кадри для колгоспів. Вона підготувала 35 керівників колгоспів, 36 рільників, 43 рахівників, стільки ж старших трактористів-бригадирів та 160 рульових. Крім цього, відряджено на курси до інших районів 24 колгоспники.

Треба зазначити, що всю підготовчу роботу до другої більшовицької весни наша МТС проводить на основі ударництва та соцзмагання. Отож, 34 колгоспи склали поміж собою соцдоговори, а три колгоспи оголосили себе ударниками".

Про ударну працю механізаторів машинно-тракторної станції говорить те, що бригадир першої тракторної бригади, яка обслуговувала колгосп "Комунар", Яків Пилипович Бондаренко був нагороджений 1 липня 1931 року орденом Леніна за номером 196. Його вручив йому в Кремлі М. І. Калінін.

В Гуляйпільській МТС у лютому 1932 році було 42 трактори або 76,2 % до плану. Тоді ж президії станції за постановою Трактороцентру виділили 10000 карбованців на шляхове будівництво.

У 1934 році Гуляйпільська МТС обслуговувала 23 колгоспів. В них було піднято чистих парів – 5208 гектарів, прополено просанних – 6135 гектарів не менше, як тричі. Збирання врожаю завершено 18 серпня.

На 1 жовтня посіяно 16060 гектарів озимих культур. Не дивлячись на засушливий рік, колгоспи здали державі 68972 центнери зерна (82% до плану). А колгоспи "Залювіт Леніна", "Червоне Заріччя" план хлібоздачі виконали.

В господарствах зони МТС зібрали по 4 центнери зернових з гектара, а в колгоспах "Спартак", "Коллективіст", комуні імені Сталіна на окремих ділянках навіть по 8-10 центнерів.

Оплата праці склала: в трьох колгоспах на трудовень видано по 20 копійок, в дев'яти – від 20 до 50 копійок, в 7 – від 0,5 до 1 карбованця, в 3-х – від 1 до 1,5 карбованця і в одному – біля 2 карбованців.

Кожен трактор виробив 638 гектарів умовної оранки.

17 березня 1935 року комсомольці МТС організували суботник по збору металолому. Було зібрано півтори тонни його.

Тракторист І. І. Тимченко з тракторної бригади № 3 тримав перехідний прапорець обласної газети "Зоря" за показники в роботі. Тільки 2 квітня він зорав 6,3 гектара при нормі 4 (158% норми) і заощадив 41 кілограм пального. За це він отримав платні 10 трудовнів за роботу і 50% вартості зекономленого пального, тобто 14 карбованців 35 копійок.

5 травня машинно-тракторна станція закінчила реалізацію позики у розмірі місячної зарплати.

На 15 травня колгоспи МТС закінчили підняття парів на 580 гектарах. Краща бригада № 4 (бригадир Шингур) зекономила 542 кілограми пального, а № 3 (П. Рябко) – 550.

Комбайнер Кізіленко в артілі "Спартак" за перший день жнив 6 липня зібрав 16,5 гектара зернових і заробив 55,5 карбованця. А наступного дня відповідно 20 і 69,5. 25 березня 1936 року тракторист тракторної бригади № 11 І. Хохотва трактором ХТЗ за день заборонував озимини 84,5 гектара (норма 60). Він зекономив 27 кілограмів пального і заробив 18 трудовнів. А тракторист тієї ж бригади Д. Єна трактором ХТЗ заборонував 77,5 гектара і заощадив 46 кілограмів пального та заробив 16 трудовнів.

У відповідності з постановою Раднаркому СРСР "Про відрядження комбайнерів на тимчасову роботу для допомоги колгоспам Омської області" трикутник МТС визначив у відрядження: М. А. Лаврика, який виробив за сезон 413 гектарів, Т. М. Плющія – 336 гектарів, М. А. Піхоту – 333, І. А. Федосенка – 326, С. М. Крота – 349 та І. А. Крупія – інструктора комбайнерів – 312 гектарів.

3 серпня районна конкурсна комісія визнала одним з переможців у змаганні комбайнера Микиту Лаврика. Він отримав першу премію – хромові чоботи.

25 вересня 1936 року 6 комбайнерів, що перебували в Омській області, повернулися додому!

До 1935 року Микита Лаврик жив у Хвалибогівці і працював рядовим колгоспником. А потім перейшов на комбайн і заробив 3800 карбованців. Придбав швейну машинку, велосипед, гармошку, мисливську рушницю, два пальта – собі і дружині та інший одяг.

В 1936 році купив дружині костюм шерстяний за 167 карбованців, собі – костюм суконний за 165 карбованців та різний одяг для дитини. МТС дала йому квартиру в Гуляй-Полі, гарно обладнала. В кімнаті є гардероб, залізне ліжко, м'який диван, стіл та стільниці. Для освітлення кімнати проведено електрику.

За зиму він прочитав романи "Як гартувалась сталь" М. Островського, "Чапаєв" Д. Фурманова, "Піднята цілина" М. Шолохова та ін.

Микита Лаврик передплатив газети "Зоря", "Правда", "Комсомолец України" і районну "Сталінським шляхом".

У 1936 році М. А. Лаврик за високі виробничі показники удостоєний ордена Леніна. В цьому ж році Гуляйпільська МТС виконала плани тракторних і комбайнових робіт відповідно на 126 і 128 відсотків і вийшла переможницею у Всесоюзному соціалістичному змаганні.

Наказом Наркома М. А. Чернова МТС нагороджено Червоним прапором Наркомзему СРСР, якого 9 травня 1937 року вручив заступник наркома земсправ Гейстер на зборах працівників МТС. Директора І. А. Бородая премійовано легковою автомашиною, а 17 працівників – грошовими преміями.

В 1936 році до 1 серпня в МТС видали аванс трактористам і комбайнерам з розрахунку по 25 карбованців і по 3 кілограма зерна на трудовень. Найбільший заробіток у комбайнерів: Плющія – 1662 карбованців і орденосця М. Лаврика – 1253. Гроші виплачували механізаторам прямо в степу.

В 1936 році комбайнер М. А. Лаврик комбайном "Сталінець" обмолотив зернові на 980 гектарах, за що був відзначений орденом Леніна, трактористи Н. К. Терновий, В. Д. Бальсанко, Н. П. Білецький, І. Х. Рогач та багато інших виробили по 900 і більше гектарів умовної оранки.

Послідовник М. А. Лаврика комбайнер П. М. Плющій довів сезонний виробіток на обмолоті хлібів до 1156 гектарів (тоді він намолотив 10815 центнерів зерна), по 895 гектарів умовної оранки було вироблено на 15-сильний трактор у бригаді В. С. Голика (колгосп імені Карла Маркса), по 885 гектарів – у бригаді І. К. Шаповала (колгосп "Кімовець").

Для поліпшення роботи МТС багато значило створення при них політвідділів. При Гуляйпільській МТС виходила багатотиражна газета "Колгоспна бригада".

У становленні Гуляйпільської МТС велика роль належить І. І. Ліщині – першому її директору, О. О. Лелунову, Д. О. Арсенєву, Я. Т. Бондаренку, Г. І. Вокальчуку та багатьом іншим.

У 1937 році МТС мала 49 комбайнів, з них 18 "Сталінець" і 31 "Комунар".

У 1938 році заробіток комбайнерів на "Сталінці" склав: у Івана Крупія – 2503 карбованці (зібрав 463 гектари і намолотив 4236 центнерів зерна), у Сергія Крата – відповідно 2350 (426 і 4129), у Григорія Білая – 2042 (378 і 3963); на "Комунарі": у Григорія Кратника – 1796 (359 і 3273), у Миколи Авдієнка – 1686 карбованців (329 гектарів і 3560 центнерів).

Того ж року бригадир тракторної бригади Семен Михайлович Вербицький добився на тракторі ЧТЗ виробітку по 3320 гектарів, а на У-2-866.

В 1939 році Семен Михайлович Вербицький – бригадир тракторної бригади та Іван Васильович Карпенко – старший механік були учасниками Всесоюзної сільськогосподарської виставки і нагороджені виставковом малими срібними медалями і премією по 500 карбованців.

В 1940 році в МТС вже було 53 комбайни.

– Коли надійшло повідомлення про напад фашистів на Радянський Союз, – пригадавав ветеран МТС О. Я. Дубченко, – механізатори, працівники майстерні, хоч і був вихідний, зібралися на подвір'ї МТС. Стихійно виник мітинг. А прямо з нього трактористи М. Т. Стовба, В. М. Терновий, Т. Т. Сегеда, М. Т. Білай та багато інших направилися до військкомату з проханням негайно направити їх до діючих частин. А загалом у перші дні війни до Червоної Армії були призвані понад 30 працівників станції. Боронити Вітчизну тоді пішли, зокрема, О. Н. Миргородський, Т. А. Білостоцький, І. Ю. Глоба, Г. Г. Шаловал та інші. Їх місця зайняли вчорашні причіплювачі, а також жінки й дівчата, котрі з різних причин раніше перейшли на інші роботи.

Коли виникла загроза окупації району, було прийнято рішення евакуювати у східні райони країни трактори і все майно МТС. Повністю задумане здійснити не вдалося – частина колони потрапила в оточення. Щоб позбавити фашистів можливості використати машини, деякі з них були знищені, а трактористи П. Й. Мінак, І. І. Лосовий за участю бригадира В. С. Голика розібрали трактори, сховали найважливіші вузли і деталі. Після визволення району у 1943 році патріоти відновили машини і вивели їх на колгоспні поля.

Багато працівників МТС відзначилося у боях з підступним ворогом, у праці в колгоспах та радгоспах східних областей. Всю війну, наприклад, вирощувала хліб у Саратовській області комсомолка Галина Галушка,

там же до призову в армію трудився П. Я. Карпов, якому вдалося вивести свій трактор. Всю війну у складі танкової бригади пройшов Т. А. Білостоцький. Почавши її рядовим танкістом, він закінчив війну заступником командира батальйону по технічній частині. За виявлену мужність Батьківщина відзначила танкіста орденами Вітчизняної війни, Червоної Зірки, медалями.

Великий внесок у розгром знахабнілого ворога зробили також колишні механізатори МТС П. О. Куц, М. Я. Бондаренко, І. Г. Васецький, А. Т. Бик та багато інших.

186 працівників станції брали участь у Великій Вітчизняній війні. 92 з них віддали своє життя за свободу Батьківщини. Серед них – П. Я. Карпов, В. М. Терновий, П. О. Прозимонтеров, І. Г. Рябко, Г. Литвиненко, Я. Зачепило, Г. Петелько, М. Сіріньок, І. Васецький.

Після визволення району вже через кілька днів у зруйнованих приміщеннях станції зібралися люди. Першими, хто взявся за відбудовчі роботи, були коваль С. Семенюта, токарь П. Воронков, слюсар П. Н. Васецький, трактористи М. Ф. Тернова, І. І. Мовчан, комбайнерка Є. Левицька та інші.

Спочатку відбудували кузню, а потім взяли й за інші приміщення. Не було запчастин, обладнання, робітники вишукували все необхідне на зруйнованих підприємствах, виготовляли власноруч. Як би там не було, а вже 20 жовтня на полях колгоспів зони МТС працювали дев'ять тракторів ХТЗ та У-2, якими під урожай 1944 року піднято 1270 гектарів зябу. До весняної сівби робітники МТС відновили ще 28 машин.

На час початку весняних польових робіт 1944 року машинний парк станції поповнився 26 новими машинами, в тому числі 12 тракторами СТЗ-НАТІ. Всі вони прийшли з повним комплектом знярядь.

Уже в 1944 році колгоспи зони діяльності машинно-тракторної станції засипали в засіки держави 52 тисячі пудів хліба. Це, мабуть, був найважчий хліб. І не тільки тому, що на той час вдалося освоїти всього 30 відсотків оранки. Величезної кмітливості, настирності треба було докласти працівникам станції, щоб машини працювали. Для заливки підшипників бабіт вибирали із розбитих локомотивів та нафтодвигунів, у діло пішла свинцева оболонка кабелів, замість підшипників кочення, де було можна, ставили підшипники ковзання. А ще не вистачало досвідчених кадрів ремонтників і трактористів, для нічної роботи доводилося використовувати ліхтарі "летюча миша", а то й просто смолоскипи.

В 1950 році господарства зони діяльності машинно-тракторної станції перевершили по виробництву хліба рівень останнього передвоєнного року, його намолотили 16575 тонн. Але для повного задоволення потреб у зерні цього було недостатньо.

Тоді ж почала широко впроваджуватись у виробництво кукурудза - як зернова і кормова культура. В 1955 році її посіви досягли 8365 гектарів, у середньому по зоні діяльності МТС хлібороби отримали по 22 центнери зерна та 160 центнерів зеленої маси з гектара.

Справжніми ініціаторами впровадження кукурудзи, переходу на механізоване її вирощування стали тодішні директор станції П. З. Солодун, бригадири тракторних бригад І. П. Мартиненко, О. О. Зачепило.

До весни 1955 року машинний парк станції було не тільки повністю оновлено. Він значно зріс. Загальна потужність тракторного парку перевищила рівень 1950 року на 970 кінських сил, а кількість машин - на 49 штук. В розпорядженні станції з'явилися перші самохідні комбайни, нові сільськогосподарські знаряддя.

Згідно з постановою лютого (1958 року) Пленуму ЦК КПРС машинно-тракторні станції було реорганізовано у ремонтно-технічні. На той час Гуляйпільська МТС мала у своєму розпорядженні 152 трактори загальною потужністю 3306 кінських сил, десятки комбайнів, багато іншої техніки.

Із реорганізацією змінилися й функції колишніх МТС. На ремонтно-технічні станції було покладене завдання забезпечувати матеріально-технічне постачання сільського господарства і ремонт техніки. У зв'язку з цим колишні Успенівську та Новозлатопільську МТС було підпорядковано районному об'єднанню із спеціалізацією їх на певних видах ремонтних робіт. В складі об'єднання створювались нові виробничі підрозділи - виконробська дільниця (з 1970 року пересувна механізована колона тресту "Запоріжськгоспмонтаж") й лінійно-монтажна дільниця, основними завданнями яких є монтаж і обслуговування технологічного обладнання в колгоспах та радгоспах, а також механізований загін.

Машинно-тракторна станція, а потім РТС, райоб'єднання "Сільгосптехніка" виростила цілу плеяду кавалерів високих урядових нагород, майстрів своєї справи. Колишні бригадири тракторних бригад І. П. Мартиненко та О. О. Зачепило - Герої Соціалістичної Праці, 15 чоловік, і серед них колишній директор станції П. З. Солодун, бригадири тракторних бригад М. М. Будко, В. Є. Шушура, механізатори І. Т. Павлюченко, О. Т. Кірієнко, І. М. Чайковський та інші кавалери ордена Леніна. Колектив колишньої МТС гордиться й тим, що відзначені почесними званнями М. М. Мавроді, П. З. Солодун, І. П. Мартиненко, М. Ф. Григоренко теж свого часу працювали в МТС.

Гордістю колективу у 1979 році були І. А. Плотка, Т. Б. Альтман, О. П. Беляєв, Н. Є. Качан, М. І. Саган, Н. З. Волощук та десятки інших трудівників.

Літак у Гуляйполі

ПОЖЕРТВИ

Для гуляйпільців характерною рисою є допомагати бідним і голодним - всім, кому потрібна підтримка. Так, 22 січня 1923 року вони організували збір зерна для частин Червоної Армії. Піщанська сотня здала 8 пудів 10 фунтів, Гуряньська - 4, Вербівська - 2 пуди 20 фунтів, стільки ж і Херсонська сотня.

18 травня 1935 року в Москві сталася катастрофа з найбільшим у Союзі літаком "Максим Горький". Раднарком і ЦК ВКП(б) винесли рішення збудувати три літаки такого типу "Володимир Ленін", "Йосип Сталін" і "Максим Горький". На їх побудову розпочався збір коштів.

Вчителі Гуляйпільської середньої школи відрахували на це одноденний заробіток - 230 карбованців, робітники друкарні і редакції районної газети "Сталінським шляхом", медпрацівники райцентру, службовці комітету заготівель - одноденний заробіток.

Колгоспники артiлі "Кімовець" (Дорожнянка) виступили ініціаторами збудувати літак під назвою "Колгоспник Гуляйпільщини". 15 серпня райвиконком і райком партії своєю постановою підтримали цей почин.

На будівництво літака колектив редакції райгазети та друкарні внесли одноденний заробіток – 185 карбованців, колектив Держсоцфонду вніс готівкою теж одноденний заробіток 111 карбованців, жінки-робітниця промартілі "Червоний металіст" відрахували 324, колектив гуляйпільських медпрацівників вніс готівкою – 462, колектив райкому партії відрахував одноденний заробіток у сумі 152 карбованців, робітники і службовці прокуратури – 115, працівники педтехнікуму – 530,5 карбованця.

В Гуляй-Полі розпочався збір коштів на будівання літака "Колгоспник Гуляйпільщини", планера і парашутної вишки. Колгоспник артілі "Червоний колос" Ф. Ф. Мищенко у День авіації (18 серпня 1936 року) вніс 20 карбованців.

5 серпня у Гуляй-Полі відбувся мітинг трудящих, присвячений мужнім бійцям – іспанським трудівникам. На мітингу було присутніх 900 робітників промартілі "Червоний металіст" і "Кусттруд", працівники і службовці установ і організацій. Про боротьбу іспанців розповів культпрацівник райкому партії Ткаченко. Було ухвалено відрахувати іспанським трудящим один відсоток своєї місячної зарплати.

У лютому 1937 року на побудову нових потужних пароплавів замість потопленого фашистами "Комсомол" колгоспники артілі "Червоний прапор" ухвалили відрахувати від кожного працездатного по 1 карбованцю, що склало 120 карбованців.

Вчителі Гуляйпільської середньої школи імені Хатаєвича перерахували на будівництво військових кораблів одноденний заробіток у сумі 389 карбованців.

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ

Не тільки страшний голод, а й нищівні політичні репресії, організовані сталінським режимом довелося пережити нашим землякам у 30-х роках минулого століття. Жертвами їх у 1937 році стали: тодішній перший секретар Гуляйпільського райкому партії Василь Пимонович Боровиченко (1893 р. н.), директор Гуляйпільської МТС Ілля Лазарович Бородай, учитель міської СШ № 1 Марія Федорівна Бородай (1900 р. н.), секретар РК АСМУ Іван Данилович Бутенко (1908 р. н.), голова промартілі "Червоний металіст" Олександр Єлисейович Вишняков (1893 р. н.), голова колгоспу імені Ворошилова Петрівської сільської ради Максим Прокопович Дерев'яно, голова Гуляйпільської сільської ради Микола Пантелеймонович Сергієнко, голова райвиконкому Іларіон Юхимович Слав-

ний (1901 р. н.), заступник голови райвиконкому Остап Остапович Бохан (1903 р. н.) та ряд інших.

Активну роль у викритті контрреволюційної "артілі", "ворогів партії і народу" відіграла районна газета "Сталінським шляхом". 3 серпня 1937 року вона вийшла з передовою статтею "До кінця викрити й розтрити ворогів народу" (№ 106), яка займала майже всю першу сторінку. Ознайомлення з її змістом, формою викладу багато що пояснює. Для прикладу наведемо уривок з неї: "Одним з членів хатаєвичівської (Хатаєвич був секретарем Дніпропетровського обкому КП(б)У – Авт.) контрреволюційної "артілі", яку нещодавно викрили славні органи НКВС, перебував довгий час бувший секретар Гуляйпільського РК КП(б)У Боровиченко.

Ворог партії і народу, помічник бандита Хатаєвича, мерзотник Боровиченко протягом всього часу хитро маскував своє контрреволюційне обличчя. Але машкару з цього підлого зрадника залізною рукою органів НКВС, очолюваних вірним сином народу, твердокам'яним більшовиком т. Єжовим (Єжов теж загинув у катівнях НКВС – Авт.), зірвано.

В чому проявилась зрада Боровиченка?

"Мерзотник Боровиченко всіма силами, – писала газета, – провадив лінію бандитського ватажка Хатаєвича на розвал партійної роботи в парторганізації району, особливо він зосереджував свої шкідницькі дії на ідеологічному фронті. Систематично не скликалися семінари пропагандистів політшкіл під мотивами різних господарських кампаній – сівба, збирання тощо...

Затиск критики і самокритики, культивування підлабузництва до себе, сімейність були одним з головних засобів шкідницьких дій контрреволюціонера Боровиченка" і так далі в такому ж дусі.

В статті згадано, крім Боровиченка і Хатаєвича, ще прізвища Филіпенка, Крилова, Свідерського, Дорошенка, Куцова, Яблонського, Філіпова, Гейро, Шевченка, Хлистуна, Бутенка, Вакуленка, Псьола, Новіцького, Крупка.

В арсеналі тих, хто готував статтю, переважають слова "контрреволюціонер", "ворог партії і народу", "зрадник", "мерзотник", "бандит", "троцькіст", "проходимець", "дворушник", "агент фашистської розвідки", "троцькістсько-бухаринське охвістя" і т. п. Не стаття, а брутальна лайка.

В наступному номері газети за 5 серпня у статті "Оздоровити комсомольську організацію району" викривалися вороги народу і мірзенні дворушники – колишній секретар РК АКСМУ Буденко і Боровиченко.

7 серпня передова стаття "Очистити партійні і радянські організації від пролізливих туди ворогів" знову громила Боровиченка, Бутенка, членів

бюро РК КП(б)У Славного і Коновалова, старшого агронома райземвідділу Воронцова, голову сільради Сергієнка.

15 серпня "Сталінським шляхом" повідомляла, що відбувся пленум райвиконкому, на якому обговорювалось питання про викриття ворогів народу в нашому районі. Викривали – Славного, Бохана, Сергієнка. Пленум райвиконкому одногосно виключив з членів пленуму РВК викритих ворогів народу і їх посібників, підлих дворушників Боровиченка, Славного, Бутенка, Сергієнка, Куцова, Бохана, Дайновича, Воронцова, Шайдівського, Гопку.

18 серпня 1937 року райгазета (№ 113) надрукувала статтю "Дії підлабузника Кошельніка", який виконував обов'язки секретаря РК АКСМУ після викриття Бутенка. Але репресивна машина не пожаліла і його.

29 вересня (№ 134) у статті "Очистити школи району від буржуазних націоналістів" розвінчували підлих ворогів народу, буржуазних націоналістів директора гуляйпільської середньої школи Шкуру, мовознавця М. Семенюту, вчителя цієї ж школи Спицю, вчителя Християнівського (Туркенівська школа № 2), вчителя Верхньотерсянської школи Зінченка, завуча педшколи Луцюка, працівників педшколи Тарасенка, Юхименка, Каца, Леонова.

За неповними даними в 30-х роках минулого століття в селі Гуляйполі було репресовано 252 жителя, з них тільки в 1937-1938 роках – 220. Найбільше – у першій половині 1938 року – 149 чоловік і всі розстріляні. Всього ж розстріляно 172 гуляйпільців. Якщо у 1937 році репресували в основному керівників різних рангів, то в наступному – рядових колгоспників і робітників.

Список репресованих гуляйпільців у 30-х роках двадцятого століття: Авдієнко Степан Михайлович, 1895 р. н. Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Баранов Яків Федорович, 1896 р. н., заарештований в 1937 р.

Батрак Гордій Сафронович, 1900 р. н., обліковець колгоспу "Спартак". Заарештований в 1938 р.

Бик Василь Филімонович, 1900 р. н., заарештований 5.03.1938 р. Рішенням "трійки" від 25.03.1938 р. розстріляний 14.04.1938 р.

Білай Антон Данилович, 1901 р. н., голова колгоспу "Заповіт Леніна". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Білай Григорій Данилович, 1898 р. н., токарь Гуляйпільської МТС. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Білай Дмитро Романович, 1893 р. н., колгоспник колгоспу "1-ше серпня". Заарештований в 1938 р. і розстріляний 26.04.1938 р.

Білоцерковський Іван Омелянович, 1901 р. н.

Богдан Йосип Олефірович, 1897 р. н., колгоспник колгоспу "Ударник". Заарештований в 1938 р., розстріляний 14.04.1938 р.

Бодня Іван Максимович, 1916 р. н., заарештований в 1938 р. і розстріляний 13.04.1938 р.

Бодня Олексій Лукич, 1914 р. н., заарештований в 1937 р.

Бодня Степан Радивонович, 1894 р. н., колгоспник колгоспу "Ударник". Трійкою рішенням від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Божий Михайло Павлович, 1894 р. н., заарештований у 1938 р. і розстріляний 27.03.1938 р.

Бондаренко Леонтій Севастянович, 1880 р. н., колгоспник колгоспу "Заповіт Леніна". Заарештований 29.09.1937 р. Рішенням "трійки" від 30.11.1931 р. розстріляний 8.12.1937 р.

Бондаренко Павло Іванович, 1895 р. н., колгоспник колгоспу "Спартак". Заарештований в 1938 р., розстріляний 15.05.1938 р.

Бородай Ілля Лазарович, директор Гуляйпільської МТС, заарештований в 1937 р.

Бородай Марія Федорівна, 1900 р. н., учитель Гуляйпільської СШ № 1, заарештована у 1937 р.

Боровиченко Василь Пимонович, 1893 р. н., секретар РК КП(б) України. Заарештований і розстріляний в 1937 р.

Борулько Дмитро Каленикович, 1894 р. н., тракторист МТС в колгоспі "Червоний колос". Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Борулько Петро Дмитрович, 1916 р. н.

Бохан Дмитро Остапович, 1897 р. н.

Бохан Остап Остапович, 1903 р. н., завгосп СШ № 1, заарештований і розстріляний 15.05.1938 р.

Бохан Ягор Петрович, 1897 р. н., колгоспник колгоспу "Коллективіст", заарештований в 1937 р.

Варжель Степан Іванович, 1899 р. н., робітник хлібопекарні "Червоний харчовик", заарештований в 1938 р.

Васецький Кирило Онисимович, 1894 р. н., бригадир промартілі "Кусттруд", заарештований і розстріляний 25.03.1938 р.

Васецький Ілля Павлович, 1897 р. н., заарештований 13.11.1932 р. Позбавлений волі на 10 років.

Великий Даривон Макарович, 1899 р. н., голова ревкомісії колгоспу "Червоноармієць", заарештований і розстріляний 26.04.1938 р.

Веретільник Василь Іванович, землемір колгоспу "Ударник", заарештований в 1937 р.

Веретільник Іван Каленикович, 1898 р. н., робітник промартілі "Червоний металіст", заарештований в 1938 р. Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Вишняков Олександр Єлисейович, 1893 р. н., голова промартілі "Червоний металіст", заарештований і розстріляний в 1937 р.

Вільчинський Григорій Пилипович, 1900 р. н.

Вовк Данило Якович, 1892 р. н., тесляр колгоспу "1-ше серпня", заарештований 25.10.1937 р., розстріляний 15.12.1937 р.

Вовк Іван Денисович, 1896 р. н., колгоспник колгоспу "1-ше серпня", заарештований у 1938 р. Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Вовк Михайло Васильович, 1891 р. н., бригадир колгоспу "Червоне Заріччя", заарештований в 1937 р.

Войцеховський Микита Овсійович, 1884 р. н., коваль колгоспу "Червоний прапор", заарештований 23.02.1938 р., розстріляний 25.03.1938 р.

Волох Михайло Іванович, 1899 р. н., колгоспник колгоспу "Спартак", заарештований у квітні 1938 р., розстріляний 15.05.1938 р.

Волох Сергій Іванович, 1893 р. н., колгоспник колгоспу "Спартак", заарештований 19.12.1937 р., розстріляний 30.12.1937 р.

Волох Федір Григорович, 1894 р. н., колгоспник колгоспу "Червоний прапор", заарештований в 1938 р., розстріляний 30.04.1938 р.

Галушка Митрофан Прокопович, 1900 р. н., швець промартілі "Спартак", розстріляний 26.04.1938 р.

Гончаренко Іван Вакулович, 1894 р. н., колгоспник колгоспу "Червоноармієць", заарештований в 1938 р., розстріляний 25.03.1938 р.

Горда Михайло Федорович, 1894 р. н., тесляр колгоспу "1-ше серпня". Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Дерев'янка Мирон Карпович, 1885 р. н., не працював. Рішенням "трійки" від 16.11.1937 р. розстріляний 19.11.1937 р.

Домашенко Федір Семенович, 1895 р. н., коваль колгоспу "Заповіт Леніна", заарештований 1937 р., розстріляний 15.05.1938 р.

Домашенко Павло Герасимович, працівник райспоживспілки. Заарештований 1938 р., розстріляний 25.03.1938 р.

Забава Яків Григорович, 1900 р. н., колгоспник колгоспу "1-ше серпня", заарештований 1938 р., розстріляний 25.03.1938 р.

Заблудський Никифор, конюх колгоспу "Колективіст".

Заблудський Степан Олександрович, 1897 р. н., пресувальник промартілі "Червоний металіст", заарештований 1938 р., розстріляний 26.04.1938 р.

Заблудський Василь Іванович, 1910 р. н., колгоспник колгоспу "Колективіст". Рішенням "трійки" від 9.10.1938 р. розстріляний 31.10.1938 р.

Зальцзейлер Андрій Павлович, 1907 р. н., заарештований в 1937 р.

Зимбицький Єгор Оксентійович, 1892 р. н., пресувальник держмлина. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Зуйченко Назар Семенович, 1888 р. н., вагранник промартілі "Червоний металіст", заарештований в 1938 р.

Зуйченко Павло Іванович, 1902 р. н., колгоспник колгоспу "Спартак". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Ісаєнко Лука Мусійович, 1899 р. н., бухгалтер держсортфонду. Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Карпенко Дмитро Антонович, 1879 р. н., заарештований в 1937 р., розстріляний 28.10.1937 р.

Качан Василь Павлович, 1899 р. н., секретар колгоспу "Заповіт Леніна". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 року розстріляний 26.04.1938 р.

Качан Олександр Якович, 1892 р. н., заарештований 25.10.1937 р. Рішенням "трійки" від 15.11.1937 р. розстріляний 19.11.1937 р.

Кириєнко Тимофій Кирилович, 1900 р. н., заарештований в 1937 р.

Кириченко Андрій Іванович, 1893 р. н., колгоспник колгоспу "Колективіст". Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Кириченко Антон Павлович, 1907 р. н., заарештований в 1937 р.

Кириченко Іван Тихонович, 1901 р. н., колгоспник колгоспу "Ударник". Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Кириченко Кузьма Євтухійович, 1888 р. н., колгоспник колгоспу "Спартак". Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Коропець Андрій Миколайович, 1899 р. н., завфермою колгоспу "Колективіст". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Конопля Микита Андрійович, 1895 р. н., секретар райвідділу наросвіти. Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Коростильов Дмитро Яремович, 1896 р. н., завгосп колгоспу "Червоний колос". Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Коростильов Іван Семенович, 1896 р. н., колгоспник колгоспу "Колективіст". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Коростильов Максим Павлович, 1898 р. н., колгоспник колгоспу "Червоний колос". Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Коростильов Нестор Прокопович, 1897 р. н., заарештований 1938 р., розстріляний 10.05.1938 р.

Коростильов Никифор, колгоспник колгоспу "Колективіст", заарештований 1937 р.

Крат Павло Григорович, 1894 р. н., колгоспник колгоспу "Заповіт Леніна". Рішенням трійки від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Крупа Володимир Федорович, 1899 р. н., мірошник колгоспу "Спартак". Рішенням "трійки" від 10.05.1938 р. розстріляний 8.06.1938 р.

Крупа Олексій Федорович, колгоспник колгоспу "Спартак", заарештований 1937 р.

Кригер Василь Карлович, 1890 р. н., слюсар дитбудинку, арештований 25.08.1937 р., розстріляний 5.10.1937 р.

Куденко Тимофій Петрович, 1896 р. н., заарештований в 1938 р., розстріляний 23.04.1938 р.

Куц Василь Іванович, 1901 р. н., водій заготконтори. Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Куц Володимир Іванович, 1898 р. н., водій МТС. Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Куц Дмитро Дмитрович, 1896 р. н., колгоспник колгоспу "Червоний прапор". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Куц Іван Дмитрович, 1890 р. н., колгоспник колгоспу "Червоний прапор". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Куц Іван Олексійович, 1899 р. н., агротехнік колгоспу "Червоний прапор". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Куц Кузьма Хомич, 1902 р. н., бригадир колгоспу "Червоний колос". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Куц Максим Дмитрович, бригадир колгоспу "Заповіт Леніна", заарештований в 1937 р.

Левицький Федір Іванович, 1894 р. н., колгоспник колгоспу "Червоний прапор". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Лепетченко Сергій Савелійович, 1907 р. н., секретар-касир промартілі "Хімік", заарештований 26.08.1937 р., розстріляний 28.10.1937 р.

Лисенко Василь Денисович, 1892 р. н., коваль колгоспу "Колективіст". Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Литвиненко Олексій Костянтинович, 1897 р. н., заарештований в 1937 р.

Литвиненко Андрій Петрович, 1895 р. н., колгоспник колгоспу "Заповіт Леніна". Рішенням "трійки" від 16.11.1937 р. розстріляний 20.11.1937 р.

Лютий Григорій Сидорович, 1898 р. н., вантажник промартілі "Червоний металіст". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Лютий Іван Миколайович, 1888 р. н., завфермою колгоспу "1-ше серпня", заарештований 12.04.1938 р. Рішенням "трійки" від 10.05.1938 р. розстріляний 8.06.1938 р.

Лютий Федір Панасович, 1895 р. н., заарештований в 1937 р.

Мартиненко Марко Омелянович, 1898 р. н., заарештований в 1937 р.

Минак Михайло Іларіонович, 1899 р. н., заарештований в 1938 р., розстріляний 28.08.1937 р.

Минак Семен Іларіонович, заарештований в 1937 р.

Мироненко Денис Тимофійович, 1894 р. н., заарештований в 1937 р.

Мороз Яків Артемович, 1889 р. н., чорнороб педшколи. Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 24.04.1938 р.

Онищенко Дмитро Гаврилович, 1902 р. н., розстріляний 22.02.1939 р.

Падалко Григорій Гурійович, 1894 р. н., муляр колгоспу "Червоний прапор". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Перебейніс Омелян Васильович, 1899 р. н., заарештований в 1937 р.

Перетятко Іван Павлович, педагог педтехнікуму, заарештований в 1937 р.

Петров Степан Павлович, 1892 р. н., бригадир колгоспу "1-ше серпня". Заарештований в 1938 р., розстріляний 28.08.1938 р.

Піка Василь Никифорович, 1898 р. н., колгоспник колгоспу "Червоноармієць". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Підгорний Тит Олексійович, 1885 р. н., конюх колгоспу "1-ше серпня". Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Підойма Федір Григорович, 1892 р. н., заарештований в 1938 р., розстріляний 9.05.1938 р.

Підрепний Іван Дмитрович, 1898 р. н., колгоспник колгоспу "Ударник". Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 25.04.1938 р.

Плакса Іван Потапович, заарештований 1937 р.

Плющій Семен Васильович, 1892 р. н., колгоспник колгоспу "Червоний прапор". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Пономаренко Павло Іванович, 1887 р. н., колгоспник колгоспу "Ударник", заарештований 1.12.1937 р. Рішенням "трійки" від 9.12.1937 р. позбавлений волі на 10 років у виправно-трудовому таборі.

Попов Василь Михайлович, 1897 р. н., сторож райспоживспілки. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Прихідько Степан Васильович, 1895 р. н., мірошник колгоспу "Колективіст", заарештований 25.10.1937 р. Рішенням "трійки" від 13.12.1937 р. позбавлений волі на 10 років у виправно-трудовому таборі.

Продан Йосип Явдокимович, 1899 р. н., водій промартілі "Червоний металіст". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Прокопенко Дмитро Миронович, 1899 р. н., бухгалтер райспоживспілки. Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Припихайло Тимофій Єлисейович, 1888 р. н., бригадир колгоспу "Ударник". Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Пурик Пантелеймон Данилович, 1891 р. н., конюх колгоспу "Спартак", заарештований в 1937 р., розстріляний 10.12.1937 р.

Пурик Яків Васильович, 1897 р. н., бригадир колгоспу "Червоноармієць". Заарештований в 1938 р.

Рибальченко Федір Юхимович, 1892 р. н., слюсар промартілі "Червоний металіст". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Рибальченко Яким Юхимович, 1895 р. н., ветсанітар колгоспу "1-ше серпня". Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 9.05.1938 р.

Рибка Харлампій Остапович, 1891 р. н., колгоспник колгоспу "Червоноармієць", заарештований 6.10.1937 р. Рішенням "трійки" від 28.10.1937 р. розстріляний 30.12.1937 р.

Руденко Трохим Мефодійович, 1889 р. н., не працював. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Руденко Федір Мефодійович, 1898 р. н., завгосп СШ № 1, заарештований 25.10.1937 р. Рішенням "трійки" від 16.11.1937 р. розстріляний 20.11.1937 р.

Рябко Андрій Харитонович, 1889 р. н., заарештований в 1937 р.

Рябко Гнат Семенович, 1898 р. н., колгоспник колгоспу "Червоний прапор". Заарештований 20.10.1937 р. і за рішенням "трійки" позбавлений волі на 10 років у виправно-трудоному таборі.

Рябко Нестор Харитонович, 1901 р. н., колгоспник колгоспу "Спартак". Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Рябко Никифор Григорович, 1897 р. н., комірник промартілі "Червоний металіст". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Рябко Степан Тихонович, 1896 р. н., колгоспник колгоспу "Спартак", заарештований в 1937 р.

Рябко Трохим Павлович, 1893 р. н., тракторист шляхвідділу. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Савченко Аврам Устинович, 1900 р. н., заарештований в 1937 р.

Савченко Григорій, колгоспник колгоспу "Спартак", заарештований в 1937 р.

Свиридов Кирило Васильович, 1903 р. н., колгоспник колгоспу "Коллективіст". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Семенченко Євтихій Макарович, 1898 р. н., коваль промартілі "Червоний металіст". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Семенюта Андрій Григорович, 1900 р. н., бухгалтер педшколи. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Семенюта Борис Мусійович, 1901 р. н., колгоспник колгоспу "Заповіт Леніна". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Семенюта Василь Єлисейович, 1897 р. н., заарештований в 1937 р.

Семенюта Василь Олександрович, заарештований в 1938 р., розстріляний 10.02.1939 р.

Семенюта Іван Павлович, 1908 р. н., заарештований в 1937 р.

Семенюта Корній Петрович, 1885 р. н., бригадир колгоспу "Коллективіст", заарештований 18.03.1938 р. Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Семенюта Максим Гнатович, 1901 р. н., заарештований в 1937 р.

Семенюта Павло Володимирович, 1900 р. н., колгоспник колгоспу "Коллективіст", заарештований в 1937 р.

Семенюта Павло Григорович, 1892 р. н., колгоспник колгоспу "Коллективіст". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Семенюта Степан Микитович, 1895 р. н., колгоспник колгоспу "Коллективіст". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Сергієнко Микола Пантелеймонович, голова сільради. Заарештований у серпні 1937 р. і розстріляний в тому ж році.

Середа Дем'ян Григорович, 1901 р. н., колгоспник колгоспу "Червоний прапор". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Середа Микита Никонів, 1895 р. н., коваль МТС, заарештований 4.04.1938 р. Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Сірінюк Василь Єлисейович, 1897 р. н., ветсанітар колгоспу "Червоний колос". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Сірінюк Никифор Тимофійович, 1896 р. н., модельник промартілі "Червоний металіст", заарештований 15.03.1938 р. Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Сірінюк Пилип Пантелеймонович, 1891 р. н., чабан колгоспу "Коллективіст", заарештований 22.02.1938 р. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Сірінюк Федот Платонович, 1896 р. н., заступник голови колгоспу "Ударник", заарештований 18.12.1937 р., розстріляний 30.12.1937 р.

Скомський Олександр Францович, 1897 р. н., бригадир будівельної бригади колгоспу "Коллективіст". Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Славний Іларіон Юхимович, 1901 р. н., голова райвиконкому, заарештований і розстріляний в 1937 р.

Спиця Олексій Тимофійович, 1905 р. н., учитель СШ № 1, заарештований і розстріляний в 1938 р.

Старокоженко Григорій Парфентійович, 1887 р. н., шорник промартілі "Червоний металіст". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Таран Іван Павлович, 1891 р. н., швейцар СШ № 1. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Тертишний Стефан Наумович, 1893 р. н., слюсар МТС. Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Тихенко Іван Никифорович, 1891 р. н., заарештований в 1937 р.

Тищенко Макар Антонович, 1896 р. н., ветфельдшер колгоспу "Спартак". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Тищенко Мирон Антонович, 1893 р. н., бригадир будівельної бригади колгоспу "Спартак", заарештований в 1937 р.

Тищенко Олексій Антонович, 1892 р. н., робітник цегельного заводу колгоспу "Спартак", заарештований в 1937 р.

Тищенко Петро Сергійович, 1895 р. н., моторист промартілі "Червоний металіст". Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 23.04.1938 р.

Троценко Павло Панасович, 1904 р. н., бригадир колгоспу "Коллективіст". Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Троян Іван Павлович, 1891 р. н., заарештований в 1937 р.

Троян Сидір Павлович, 1895 р. н., доставщик пошти райвузла зв'язку, заарештований в 1938 р. Розстріляний 11.10.1938 р.

Фесенко Микола Олександрович, 1901 р. н., заарештований 25.10.1937 р. Рішенням "трійки" від 15.11.1937 р. розстріляний 19.11.1937 р.

Філіпченко Іван Дмитрович, 1896 р. н., економіст райспоживтовариства. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Хижняк Антон Явтухович, 1886 р. н., слюсар дитбудинку № 48. Рішенням "трійки" від 25 березня 1938 р. розстріляний 19.04.1938 р.

Циганок Іван Карпович, 1897 р. н., заарештований в 1937 р.

Чучко Іван Минович, 1893 р. н., коваль промартілі "Червоний металіст". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Чучко Сидір Іванович, 1894 р. н., жерстящик колгоспу "Спартак". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Шамрай Аврам Аврамович, 1897 р. н., завфермою колгоспу "Червоноармієць". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Шамрай Герасим Васильович, 1887 р. н., коваль колгоспу "Спартак", заарештований 18.03.1938 р. Рішенням "трійки" від 1.04.1938 р. розстріляний 25.04.1938 р.

Шамрай Іван Панасович, 1896 р. н., рахівник колгоспу "Червоне Заріччя", заарештований 18.03.1938 р. Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Шаповал Артем Терентійович, 1896 р. н., пасічник колгоспу "Спартак". Рішенням "трійки" від 11.04.1938 р. розстріляний 26.04.1938 р.

Шаховський Василь Михайлович, заарештований в 1938 р. Розстріляний 9.05.1938 р.

Шевченко Панас Михайлович, 1898 р. н., заарештований в 1937 р.

Шейко Іван Якович, 1896 р. н., заарештований в 1937 р.

Шейко Павло Якович, 1896 р. н., чабан колгоспу "Червоноармієць", заарештований в 1937 р.

Шингур Никифор Миколайович, 1898 р. н., бригадир тракторної бригади МТС в колгоспі "Коллективіст". Рішенням "трійки" від 25.03.1938 р. розстріляний 19.04.1938 р.

Шрамко Петро Потапович, 1908 р. н., робітник промартілі "Червоний металіст". Спецколегією обласного суду позбавлений волі на 5 років у виправно-трудовому таборі. Помер 16.03.1939 р. в концтаборі.

Шушура Ягор Антонович, 1899 р. н., конюх колгоспу "Червоне Заріччя". Заарештований в 1938 р., розстріляний 25.04.1938 р.

Щербак Григорій Самсонович, сторож колгоспу "Спартак". Рішенням "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 15.05.1938 р.

Юдічев Іван Сергійович, 1896 р. н., швець. Рішенням "трійки" від 19.03.1938 р. розстріляний 25.03.1938 р.

Всі звинувачувались по ст. 54 КК УРСР у приналежності до військової махновської організації, до контрреволюційної організації, розповсюдженні контрреволюційних наклепів, у тому, що займались шкідництвом, мали терористичні наміри до комуністів і активістів, вели антирадянську агітацію і т. п.

Всі реабілітовані.

P.S. Названі прізвища тих, хто на момент арешту, працював або мешкав у Гуляйполі.

ХРОНІКА ПЕРЕДВОЄННИХ РОКІВ

28 січня 1935 року в приміщенні держкіно ім. Червоної Армії в Гуляй-Полі відбулися перші партійні збори новоорганізованого Гуляйпільського району, який відділився від Чубарівського. В роботі зборів взяло участь 123 членів і кандидатів у члени КПРС.

Збори розглянули питання організації району та завдання комуністів у боротьбі за врожай 1935 року, вибори членів пленуму райпарткому.

Членами райкому партії обрали 25 і кандидатами в члени – 4-х. В члени райкому потрапила тільки одна жінка – Настя Сегеда.

Бюро райкому партії вибрали у складі 7 членів і 2-х кандидатів. Першим секретарем став Василь Пимонович Боровиченко (1893 р. н.), який до цього працював начальником політвідділу Царичанської МТС Дніпропетровської області. Другим секретарем райкому бюро обрано Федора Семеновича Тюніна (1901 р. н.), який до обрання був начальником політвідділу Тарасівської МТС.

Головою райвиконкому призначили Якова Григоровича Жуковського (1898 р. н.). До цього він – заступник голови міськради Нікопольського району. Якщо новообраний перший секретар райкому партії закінчив початкову сільську школу в 1903 році, другий секретар – комуністичний університет ім. Артема в м. Харкові, то тов. Я. Г. Жуковський ніде ні в якій школі не навчався, в армію пішов неписьменним, там закінчив лікнеп.

6 лютого відкрилася перша районна комсомольська конференція Гуляйпільщини, 9 лютого – в приміщенні держкіно перший районний з'їзд Рад Гуляйпільщини. А 24 лютого в Гуляй-Полі відбувся перший зліт конюхів. З доповіддю перед колгоспниками, яким доручили доглядати коней, виступив голова райвиконкому Я. Г. Жуковський, який на закінчення сказав: "Конюх, який не береже колгоспного коня, – ворог колгоспу".

Зліт закінчився преміюванням від райземвідділу кращих конюхів: Яценка з артілі ім. Ілліча Успенівської сільради, Дейнеги з "Дніпрельстану" (с. Варварівка), Івана Куща, Палажку Гурбу з колгоспу "Червоний колос" (с. Гуляйполе) та Персань з артілі ім. Сталіна Туркенівської сільради.

З 24 лютого по 10 березня в межах Гуляйпільського району проходили вибори сільських, товариських судів та народних засідателів.

27 лютого закінчився десятиденний семінар бджолярів району. Кращими по засвоєнню нових методів у роботі були Д. Ротко – бджоляр з артілі ім. Кірова (с. Долинка) та Комнін з промартілі "Кусттруд".

1 березня райвиконком виніс постанову "Про проведення парувальної кампанії". В ній вказано на проведення парувальної кампанії кінського поголів'я з 1 березня по 1 червня. Відповідальність за її проведення накладалося на завідуючого райземвідділом Циганка і старшого зоотехніка району Порожнього, а в колгоспах – на голів сільрад і колгоспів, бригадирів та їздових.

8 березня бюро райкому партії прийняло постанову "Про вшанування 74-річчя з дня смерті Т. Г. Шевченка". В ній бюро зобов'язувало всі партійні осередки, партторгів і комсортів, голів сільрад і колгоспників провести широкі збори робітників і колгоспників, на яких зробити доповіді про життя і творчість поета. Для цього – використати тези ЦК КП(б)У минулого року.

Постановою облвиконкому та обкому партії рекомендувалось колгоспам по обопільній згоді з трактористами, які одержали в минулому році по 3 кілограма зерна на трудовень, щоб ті на громадське харчування використовували частково свій хліб і тільки частково хліб колгоспу (видача його із запасів колгоспу доводилась до 400 грамів у день).

В інших випадках, при недостатку хліба в колгоспах, установлена ви-

дача трактористам хліба на громадське харчування з розрахунку 600-700 грамів на день.

Комсомольці та піонери району зібрали 150 тонн металолому. Постановою райвиконкому і райкому партії від 17 березня було виділено 300 крб. для преміювання збирачів металобрухту.

10 березня облвиконком та обком партії видали постанову "Про використання корів на польових роботах", в якій наголошувалось про потребу широкого використання на польових роботах корів колгоспів і колгоспників і особливо при боронуванні. Запропоновано правлінням колгоспів установити норми виробітку і розцінки оплати на кожен вид робіт, де будуть використані корови колгоспників, а колгосп повинен видавати корм на відпрацьовані трудовні коровам колгоспників, установити премії колгоспникам, чиї корови дадуть велику допомогу колгоспам у весняній сівбі, у вигляді видачі поросят, птиці, овець та ін.; правлінням колгоспів організувати старанну роботу корів колгоспників за бажанням і зручністю самих колгоспників, не ставлячи ніяких перепон у цьому питанні.

Постанову підписали голова облвиконкому І. Гаврилов та секретар обкому партії М. Хатаєвич.

17 травня в Гуляйполі відбувся перший районний зліт колгоспників-ударників. Понад 400 чоловік зібралося, щоб підбити підсумки весняної сівби, хід поліття та підготовку до збиральної кампанії й хлібоздачі.

З доповіддю виступив голова райвиконкому Жуковський.

27 травня в Дніпропетровську розпочав роботу 2-й обласний з'їзд ударників тваринництва. На ньому було 8 делегатів району: свинарка артілі "Спартак" Оксана Ярмач, доярка артілі "Сила сталі" Успенівської сільради Антоніна Шеремет, завфермами колгоспів: Яким Бойко, Федір Ярій, Іван Савицький та ін., а від піонерів Санжарівської НСШ – Петро Тур.

* * *

27 лютого 1936 року пленум райкому партії заслухав звіт секретаря райкому партії В. П. Боровиченка про підготовку до обміну партійних документів, намітив план і ряд конкретних заходів щодо найкращого проведення обміну партдокументів.

Другим питанням пленум обговорив рішення обкому КП(б)У про невірні дії другого секретаря райпарткому Ф. Тюніна і голови райвикон-

кому Я. Жуковського, які допустили перекручення статуту сільгоспартілі: зняли декілька голів колгоспів без відома загальних зборів колгоспів і перекинули на іншу роботу.

Пленум схвалив рішення обкому партії і запропонував бюро райпарткому негайно виправити допущені помилки. Пленум вивів зі свого складу і бюро райкому Ф. Тюніна, який рішенням обкому партії знятий з поста другого секретаря райкому.

Комсомольці у воєнізованому переході Гуляйполе – Перекоп. Вересень 1936 р.

Другим секретарем райкому партії пленум обрав редактора районної газети Т. Д. Богачова.

7 березня в Гуляйпільському районі побував секретар обкому КП(б)У М. Хатаєвич. Він відвідав артілі "Спартак", "Комунар", "Сила сталі" та "Зіберталь" і дав зауваження щодо проведення весняної сівби.

Того ж дня бюро райпарткому і президія райвиконкому винесли постанову "Про реалізацію вказівок тов. Хатаєвича, даних при об'їзді Гуляйпільського району".

У жовтні 1936 року на Всесоюзну сільськогосподарську виставку була визначена ланкова Тертишна з артілі "Серп і молот", яка збрала з площі 4,5 га по 100 центнерів картоплі з гектара.

1 листопада в Гуляйполі відкрився в райклубі другий районний з'їзд Рад Гуляйпільщини. На ньому обговорили проект нової Конституції СРСР та вибрали делегатів на обласний з'їзд Рад.

Делегатами обрали І. Ю. Славного, Я. В. Сердюка, Д. Г. Горпинича, Д. Г. Тарана, Марію Шаповал і Сару Середу. Кандидатом у делегати – В. П. Боровиченка.

22 травня 1937 року після семи днів роботи завершилась третя облас-

на партійна конференція, на якій членом обкому обрали першого секретаря Гуляйпільського райкому партії Василя Пимоновича Боровиченка, який через кілька місяців стане "ворогом партії і народу". А позачерговий пленум райкому партії 30 серпня обере першим секретарем Йосипа Івановича Переуса, 1902 р. н.

12 листопада дільничний інспектор райвідділу міліції Ягор Харитонович Єженкін отримав від наркома внутрішніх справ М. Єжова нагороду – значок "Почесний працівник Робітничо-Селянської міліції".

* * *

В 1937 році в центрі Гуляйполя стояла прекрасна десятирічна школа з світлими просторими класними кімнатами та художньо обладнаною читальною-бібліотекою, фізкабінетом, музичним і фізкультурним залами. В цій школі навчалося 1140 дітей. З вікон середньої школи дітям було видно високий постамент пам'ятника В. І. Леніну. Навколо нього – молодий парк.

Далі по вулиці Леніна новий чудовий триповерховий будинок педшколи.

По вулиці Шевченка, де був власний млин Виба, містилася машинно-тракторна станція, яку свого часу перевели із станції Гуляйполе. У колишніх будинках акціонера Прищенка – редакція райгазети і піонерський клуб...

* * *

11 січня 1938 року в Гуляйполі відбувся перший районний зліт передовиків сільського господарства, а 22 лютого – зліт передової молоді колгоспів і радгоспів району.

18 травня на зборах було обрано пленум райкому, першим секретарем райкому партії став Є. С. Щербань, 1904 р. н.

28 жовтня 1938 року село Гуляйполе отримало статус міста.

* * *

В 1940 році приміські колгоспи збудували 15 корівників і телятників, 9 свинарників, 14 конюшень, 6 вівчарників і 18 птахарників. В цьому ж році колгосп імені Карла Маркса (Марфопіль) отримав середню врожайність зернових 17,6 центнера з гектара при плані 14,0, від рілляництва – 112434 карбованців, городництва – 89283, тваринництва – 79353 карбо-

ванців. На фуражну корову в господарстві надоїли по 1884 літри молока, від однієї свиноматки одержали по 14 ділових поросят, від курки-несучки – по 112 яєць.

У 1938 році колгосп мав прибутку 116453 карбованців, у 1939-у – 192703, у 1940-у – 286070.

У серпні 1940 року в приміському колгоспі "Заповіт Леніна" закінчили будівництво цегельного заводу. Того ж року в колгоспі імені Карла Маркса будували ставки на 20 гектарах.

Учасниками Всесоюзної сільськогосподарської виставки у 1940 році були: райгазета "Сталінським шляхом", редактор Давид Григорович Богудлов; стінгазета "Колгоспне життя" артілі "Заповіт Леніна" (редактор Олексій Васильович Попов).

В 1940 році гуляйпільці активно включилися в соціалістичне змагання на честь Всесоюзної XVIII партконференції. 23 грудня на всіх підприємствах і колгоспах відбулися мітинги, на яких трудящі зобов'язувалися прийти до дня відкриття конференції з високими виробничими показниками.

– Наша МТС відстає з ремонтом тракторів, – говорив на мітингу робітників і службовців Гуляйпільської МТС завідуючий ремонтною майстернею тов. Сегеда. – Але ми напружимо всі сили і закінчимо ремонт тракторів і комбайнів до відкриття Всесоюзної партійної конференції.

Члени взуттєвої фабрики імені Чкалова дали слово виконати виробничі плани січня і лютого 1941 року на 110% із зниженням собівартості продукції на 2%, а також зекономити на 5% сировини.

20 лютого 1941 року в м. Гуляйполі розпочала роботу районна нарада передовиків сільського господарства, яка підбила підсумки роботи за 1940 рік та обговорила завдання на 1941 рік. З доповіддю виступив голова виконкому районної Ради депутатів трудящих І. Г. Переверзєв.

На нараді бригадир колгоспу "Кімовець" А. Вербицький говорив: "Наша бригада доклала всіх зусиль, щоб своєчасно і добре підготуватись до весняної сівби. На сьогодні в бригаді вже все зроблено: інвентар відремонтовано, зерно перечищено, тягло доглядаємо добре. Всі ланки збирають зараз попіл і куринний послід. В поле вивезено 150 тонн гною.

Минулого року бригада збрала середній урожай зернових по 19,7 центнера з гектара, а соняшнику набрали по 22 центнери з гектара. Цього року ми зобов'язалися зібрати середній урожай зернових не нижче 21 центнера з гектара. Кукурудзи отримаємо по 60 центнерів і по 25 центнерів соняшнику".

На нараді досвідом роботи ділився бригадир тракторної бригади Гуляйпільської МТС І. Мовчан. Він, зокрема, доповів, що бригада домоглася виробітку на кожен 15-сильний трактор по 900 гектарів умовної оранки.

Тракторист Г. Каліберда виробив за свою зміну 580 гектарів, Іван Помилуйко – 530 гектарів.

Бригада має 130 кілограмів заощадженого пального. План комплексу всіх робіт вона виконала на 112 відсотків.

В 1941 році бригада зобов'язалася зекономити на кожен трактор не менше 10% пального.

Свинарка колгоспу "Червоний прапор" В. Куц розповіла на нараді, як вона домоглася отримати від кожної свиноматки своєї групи по 22 ділових поросят.

Та не тільки виробництвом були зайняті трудящі району. Вони брали активну участь у підготовці до виборів у місцеві Ради. Так, колгоспники артілі "Заповіт Леніна" на зборах висунули кандидатом у депутати районної Ради другого секретаря райкому партії Василя Іларіоновича Семендяєва, 1906 р. н.

ГУЛЯЙПІЛЬЦІ І ВІЙНА 1941-1945 РОКІВ

22 червня 1941 року гітлерівська Німеччина напала на Радянський Союз. Для гуляйпільців, як і для всіх радянських людей, почалася Велика Вітчизняна війна.

23 червня Гуляйпільська районна газета "Сталінським шляхом" надрукувала Укази Президії Верховної Ради СРСР про мобілізацію військовозобов'язаних 1905-1918 року народження включно; про оголошення в окремих місцевостях СРСР воєнного становища; про затвердження положення про військові трибунали в місцевостях, оголошених на воєнному становищі, і в районах воєнних дій; про воєнне становище, а також виступ по радіо заступника Голови Ради Народних Комісарів Союзу РСР і Народного Комісара Закордонних Справ В. М. Молотова 22 червня 1941 року, Зведення головного командування Червоної Армії за 22 червня, в якому повідомлялося, що на світанку 22 червня регулярні війська німецької армії атакували наші прикордонні частини на фронті від Балтійського до Чорного моря і протягом першої половини дня стримувалися ними...

Про мітинги та настрої людей на них (в Гуляйполі, зернорадгоспі та Успенівці) розповіла районна газета. Земляки були одностайні в тому, що обов'язок кожного "з потроєною енергією працювати на господарському фронті і забезпечити перемогу над ворогом".

24 червня випускники Гуляйпільської середньої школи № 1 О. Макаручук, І. Полтавцев, Ф. Сліпченко, М. Яковлев писали у райгазеті: "В перший день війни з озвірилими фашистами ми з великим бажанням вірно послужити батьківщині подали заяви до військкомату з проханням зарахувати нас добровольцями до лав діючої Червоної Армії. Це наш священ-

ний обов'язок перед батьківщиною, перед радянським урядом і вождем – великим Сталіним".

На другий день війни гуляйпільці вирішили: "Стахановською працею забезпечимо перемогу над ворогом!" А формувальник ливарного цеху промартілі "Червоний металіст" Т.Зінченко зобов'язався свої норми виконувати на 250% і закликав послідувати його прикладу увесь колектив промартілі та трудящих району.

З перших днів війни у місті і районі розпочалась велика організаційна і військово-політична робота по мобілізації і спрямуванню трудящих на всебічну допомогу фронту.

Для організації захисту міста Гуляйполя і зручного рубежу – річки Гайчур було прорито і обладнано багатокілометровий протитанковий рів від західної частини міста до села Варварівки. Роботами керував П. П. Максецький.

В 1941 році на фронт було мобілізовано або пішло добровільно 2684 гуляйпільців, а всього на різних фронтах Великої Вітчизняної війни або в тилу ворога хоробро воювали 9000 гуляйпільців, з них 6600 не повернулись додому живими. За ратні заслуги 6000 осіб нагороджено орденами і медалями. Та це буде потім...

4 жовтня 1941 року німецькі війська вступили на територію Гуляйпільського району, а 5 жовтня – до міста Гуляйполя. З цього дня наступили нестерпні дні фашистської окупації. Вогнем, шибеницями, тортурами гітлерівці прагнули утвердити "новий порядок", але гуляйпільці не корилися ворогові. Ще перед фашистською окупацією в Гуляйполі утворили партизанський загін із 33 народних месників, командиром призначили голову правління промартілі "Хімік" П. А. Генуса, комісаром – О. З. Макуху. Перед приходом німців у загін увійшли члени винищувального загону І. Білай, О. Кошовий та інші. Та через різні обставини частина партизанів відійшла з останніми частинами Червоної Армії. Партизани, що залишились на окупованій території, були арештовані та розстріляні німцями.

Ще до приходу німців у 1941 році для керівництва підпіллям на території сучасного Гуляйпільського району Запорізьким обкомом КП(б)У були створені об'єднані підпільні райкоми: Куйбишевський (Новозлатопільського та Куйбишевського районів) і Гуляйпільський (Гуляйпільського та Пологівського районів). Від Гуляйпільського району був залишений для підпільної роботи К. П. Гладкий (1-й секретар Гуляйпільського райкому партії), від Новозлатопільського району – С. П. Сазонов (1-й секретар Чернігівського райкому партії), які вибули за межі області напередодні окупації разом із частинами Червоної Армії.

І все ж патріотичний рух у період німецької окупації в місті Гуляйполі і районі мав місце, хоч його офіційно визнано не було.

Постановою Запорізького сільського обкому КП(б)У від 3 березня 1964 року "Про патріотичну діяльність окремих радянських громадян на території Пологівського району (Гуляйпільський район входив до складу Пологівського району з 1962 по 1965 рік – Авт.) Запорізької області в період тимчасової окупації німецько-фашистськими загарбниками 1941-1943 рр." були визнані та затверджені учасники патріотичної діяльності в Гуляйпільському районі: Розсоха Федот Олексійович, Панасенко Лука Дмитрович, Прищепя Тимофій Степанович, Назаренко Григорій Федотович, Лютий Прокіп Олексійович, Лютий Василь Іванович, Бабенко Іван Свиридович, Котухов Григорій Микитович, Северин Василь Федорович, Тищенко Іван Кіндратович, Горбоконь Денис Іванович, Ющенко Андрій Степанович, Ілієнко Іван Іларіонович, Ілієнко Іларіон Степанович, Горбоконь Андрій Іванович, Чалий Іван Артемович, Козуб Іван Данилович, Курінний Іван Ілліч, Онищенко Павло Іванович, Шеметенко Василь Якович, Максецький Петро Прокопович, Богуславський Никифор Полікарпович, Шаповал Кузьма Герасимович, Павлов Іван Юхимович, Лаврик Степан Трифонович, Білай Акуліна Юхимівна, Ларін Іван Тимофійович, Педаш Дмитро Андрійович, Голізра Іван Тимофійович, Куковський Василь Афанасійович, Полулях Федір Антонович, Ігнатович Борис Пантелійович, Педаш Марія Трохимівна, Тютюник Антон Матвійович, Попруга Ніна Василівна, Олійник Марія Антонівна, Дементій Федір Афанасійович, Усенко Серафим Никифорович, Чучко Ганна Терентіївна, Домашенко Степан Кузьмич, Тимченко Лукерія Мокіївна, Синельнікова Віра.

Детальніше про патріотичну боротьбу в Гуляйполі та районі проти фашистських окупантів можна дізнатися із книги І. Кушніренка, В. Жилінського "Гуляйпільщина у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років" (Запоріжжя. Дніпровський металург, 2006).

* * *

В період окупації (5.10.1941 – 15.09.1943) міста фашисти проводили операції по вивезенню хлопців і дівчат до Німеччини на примусові роботи.

Перший масовий вивіз розпочався у травні 1942 року, останній – у червні 1943-го. Тільки із міста Гуляйполя у рабство потрапило 1597 юнаків і дівчат (по списку).

У старій колгоспниці С. Москвіної з Гуляйполя фашисти насильно вивезли до Німеччини неповнолітнього сина Олексія і дочку Ольгу. Одного

разу Олексій прислав матері фотографію: на борту його піджака було клеймо раба. Ольга писала матері: "Живеться мені, мамо, дуже погано. З харчів дають нам у день 300 грамів хліба, похльобку із буряка, а працювати доводиться по 15-16 годин на добу на залізниці. Ходжу роззута. Невдавно видали ботинки на дерев'яному ходу та пов'язку на руку. Життя моє пропало. Тепер би додому, дуже хочеться..."

А. А. Мошинець писала рідним у Гуляйполе: "Рідні мої, мама і тато! Вже з вами, напевно, ми ніколи не побачимось, бо звідси живими не повертаються. Нашу Маню ви б не пізнали, така страшна, ще гірша мене. Чому я в Гуляйполі не кинулася під поїзд? Не знала б цієї біди. А як хочеться додому..."

У грудні 1942 року Дмитро Павлович Савченко (1925 р. н.) із Гуляйполя потрапив у фашистську неволю в Німеччину. Там довелося скуштувати примусових робіт остарбайтера, далі – рабську працю і страждання в'язня 4-х концтаборів (Вевельсбург, Бухенвальд, Дора і Равенсбрюк). Після визволення служив у Радянській Армії.

5 березня 1944 року секретар Запорізького обкому АКСМУ У. П. Зіпухова писала у доповідній записці про патріотичні дії Володі Тараненку: "Тараненко Владимир – комсомолец из Гуляй-Поля три раза бежал из эшелона, везущего молодежь в Германию. Четвертый раз, спасая сестру от каторги, он сам явился на сборный пункт, но по дороге в Германию опять сбежал и помог бежать 3-м юношам".

Після визволення міста від фашистів Володимир Тараненко добровільно пішов на фронт, загинув при визволенні Криму.

30 березня 1944 року колгоспниця колгоспу "Червоний прапор" Марія Зінченко писала в райгазеті "Сталінським шляхом": "Страшні гітлерівські злочинства, страшні дні прожиті під німецьким ярмом. Фашистські кати вирвали з мого серця двох моїх дітей – сина і дочку. Намагаючись врятуватися від німецької каторги, мій син, якого везли в Німеччину, під час руху поїзда, вистрибнув з вагона. Це побачили гітлерівські собаки і розстріляли його.

Дочка ще й зараз на фашистській каторзі. Цього ніколи не можна забути".

До Німеччини вивозили в основному молодь 1925 і 1926 року народження. Ось прізвища деякого з тих, хто народився в 1925 році:

Білецький Григорій Васильович. До Німеччини вивезений 20 грудня 1942 року. Працював на будівництві в м. Ессен, Флото, Дульзбурзі, жив у таборі. Звільнений 8 квітня 1945 р. Працював на демонтажі обладнання порохового заводу. Додому повернувся у квітні 1948 року.

Вакулінська Ольга Юхимівна. До Німеччини вивезена у червні 1943 р. Працювала на ремонті залізничних колій (м. Одеберг). Додому поверну-

лася у жовтні 1945 р.

Р. С. – Прізвище за чоловіком – Шеметенко.

Гончаренко Катерина Іванівна. До Німеччини вивезена у грудні 1942 р. Працювала на паперовій фабриці м. Гельдер, потім у с. Канка у бауера. Після звільнення у лютому 1945 р. була на демонтажі обладнання заводів. Додому повернулася у грудні 1945 року.

Р. С. – Прізвище за чоловіком – Савченко.

Дерев'яно Марія Тихонівна. До Німеччини вивезена 10 жовтня 1942 р. Працювала робітницею на фабриці по виготовленню сухофруктів у м. Вестерон, потім – на фабриці під Голландією. Звільнили американці.

Р. С. – Прізвище за чоловіком – Засідкевич.

Заблодський Дмитро Петрович. До Німеччини вивезений 3 травня 1943 р. Працював у бауера в Австрії, потім – на нафтопромислах. Звільнений 30 березня 1945 р. і мобілізований до діючої армії. Демобілізувався у липні 1949 р.

Молюка Микола Миронович. До Німеччини вивезений весною 1942 року. Працював у бауера в Австрії. Після звільнення був мобілізований у армію і демобілізований у травні 1949 р.

Онопрієнко Марія Федорівна. До Німеччини вивезена у листопаді 1942 р. Працювала на ткацькій фабриці м. Дюсельдорфа, потім – на овочевій базі м. Ратит, далі – у бауера м. Міченкладбах. Додому повернулася у липні 1945 р.

Пузанов Іван Васильович. До Німеччини вивезений 25 червня 1943 р. Працював робітником залізничного депо м. Гістен. Звільнений 17 квітня 1945 р. і з травня був мобілізований в армію. У Гуляйполе повернувся в 1950 р.

Різник Параска Іванівна. До Німеччини вивезена у лютому 1942 р. Працювала робітницею на військовій порохівій заводі в Польщі. Звільнена восени 1944 р. і працювала у військовому харчоблоці до серпня 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Галушка.

Семенюта Марія Федорівна. До Німеччини вивезена 3 травня 1943 р. Працювала робітницею в економії в с. Перенгофі. Звільнена 12 травня 1945 р. Додому повернулася у серпні 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Кольчена.

Шабрат Олександра Петрівна. До Німеччини вивезена 10 грудня 1942 р. Працювала: з грудня 1942 р. по лютий 1944 р. на заводі в м. Кох робітницею; з березня 1944 р. по травень 1945 р. перебувала в концтаборі Заксенгауз. Додому прибула в серпні 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Єфремова.

Шамрай Ольга Іванівна. До Німеччини вивезена 3 травня 1943 р. Пра-

цювала робітницею у маєтку бауера в Австрії. Повернулася додому в серпні 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Шишка.

Шепель Микола Платонович. До Німеччини вивезений 18 травня 1943 р. Працював робітником на залізниці м. Росток. Звільнений 28 квітня 1945 р. і мобілізований у діючу армію, служив до 10 лютого 1950 р.

Шрамко Григорій Трохимович. До Німеччини вивезений 3 травня 1943 р. Працював у бауера в Австрії. Звільнений 8 травня 1945 р. і мобілізований до армії, де пробув до квітня 1949 р.

А це неповний список тих, хто народився 1926 року:

Бондаренко Андрій Миколайович. Вивезений до Німеччини 24 червня 1943 року. Працював робітником на залізниці м. Батпульк, потім – зчіплювачем вагонів у м. Штаргарді. Звільнений у травні 1945 р. В липні повернувся додому.

Булат Катерина Василівна. Вивезена до Німеччини 26 червня 1943 р. Працювала робітницею залізничного депо м. Еренбург. Повернулася додому 3 листопада 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Кужель.

Закарлюка Лідія Володимирівна. До Німеччини вивезена 25 червня 1945 р. Працювала робітницею на залізниці ст. Гриметаль, потім – ст. Гросгрнден (м. Вальсенфельс). Отримала травму. Додому повернулася у липні 1945 р.

В 1990 році Лідія Володимирівна розповідала: “Перебуваючи на роботі в м. Вальсенфельсі, травмувалася і мені ампутували ногу. В Німеччині виплачували пенсію. По приїзді на батьківщину, на кордоні в особовому відділі Рава-Руська документи про пенсійну допомогу знищили особісти...”

Крат Григорій Петрович. До Німеччини вивезений 25 червня 1943 р. Працював робітником залізничного депо м. Гіетон. Визволений у квітні 1945 р. і був мобілізований до Радянської Армії, демобілізувався у 1950 р.

Качан Віктор Олексійович. До Німеччини вивезений 26 червня 1943 р. Працював робітником у паровознім депо (м. Дюсельдорф). Жив у таборі. Додому повернувся 26 червня 1945 р.

Качан Марія Василівна. До Німеччини вивезена 24 червня 1943 року. Працювала на прибиранні пасажирських вагонів у м. Дюсельдорфі. Додому повернулася 25 вересня 1945 р.

Молюка Марія Тихонівна. До Німеччини вивезена 25 червня 1943 р. Працювала вантажницею в залізничній їдальні (м. Галле). Повернулася додому у червні 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Кириченко.

Молюка Ксенія Петрівна. До Німеччини вивезена 26 червня 1943 р. Працювала на залізниці м. Еренбурга. Додому повернулася 11 червня 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Ясько.

Мищенко Андрій Якович. До Німеччини вивезений 25 червня 1943 р. Працював вантажником товарної станції м. Лейпцига. Жив у таборі. Звільнений 18 квітня 1945 р. американцями.

Мищенко Петро Павлович. До Німеччини вивезений 24 червня 1943 р. Працював робітником на залізниці, з 1944 р. – слюсар паровозоремонтного заводу м. Штудгарда, 3 липня 1944 р. – в Австрії (м. Саппольтен). Звільнений 9 травня 1945 р. американцями і 15 серпня призваний в ряди Радянської Армії. Додому повернувся у березні 1946 р.

Мищенко Ганна Василівна. До Німеччини вивезена 24 червня 1943 р. Працювала робітницею паровозного депо м. Гоєсверда. Звільнена 20 квітня 1945 р. і до 10 лютого 1946 р. трудилася в підсобнім господарстві.

Мартиненко Любов Марківна. До Німеччини вивезена 24 червня 1943 р. Працювала робітницею паровозного депо станції міста Гоєсверда. Додому повернулася у жовтні 1945 р.

Передерій Марія Леонтіївна. До Німеччини вивезена 10 грудня 1941 р. Працювала робітницею на фабриці по виготовленню обценьок (м. Аютренгауз). Звільнена 9 травня 1945 р. американцями. Додому повернулася в листопаді 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Контурак.

Петров Петро Степанович. До Німеччини вивезений 24 червня 1943 р. Працював робітником залізничного депо (м. Ерфурт). Звільнений 9 травня 1945 р. американцями. Додому повернувся 10 липня 1945 р.

Плющій Катерина Василівна. До Німеччини вивезена 10 жовтня 1942 р. Працювала робітницею на залізниці м. Флото. Звільнена американцями. Додому повернулася у жовтні 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Онищенко.

Репка Василь Сергійович. До Німеччини вивезений у червні 1943 р. Працював робітником по ремонту залізничних колій (м. Нойштадт). Після звільнення призваний до лав Радянської Армії. Демобілізувався в 1950 р.

Рогач Надія Андріївна. До Німеччини вивезена 25 червня 1943 р. Працювала на вивантаженні вагонів у паровознім депо м. Гаєсверд. Звільнена у квітні 1945 року. Працювала у підсобному господарстві Радянської Армії. Додому повернулася у листопаді 1946 р.

Р. С. Після одруження – Чуб.

Рогач Григорій Денисович. До Німеччини вивезений 24 червня 1943 р.

Працював на ремонті залізниці м. Бадпольтин, потім – зчіплювачем вагонів у м. Штаргард. Звільнений 26 лютого 1945 р. і мобілізований у діючу армію. Демобілізований 16 жовтня 1950 р.

Рогач Ольга Микитівна. До Німеччини вивезена 20 червня 1943 р. Працювала робітницею паровозного депо м. Гаєсверда. Звільнена у квітні 1945 р. Працювала у підсобному господарстві військової частини Радянської Армії. Додому повернулася 10 лютого 1946 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Полтавець.

Рябко Поліна Миколаївна. До Німеччини вивезена у травні 1942 р. Працювала різноробітницею у бауера в Австрії. Додому повернулася у червні 1945 р.

Семенюта Марія Костянтинівна. До Німеччини вивезена 26 червня 1943 р. Працювала робітницею залізничного депо м. Еленбург. Додому повернулася 29 серпня 1945 року.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Юрченко.

Сердюк Іван Кирилович. В Німеччину вивезений 17 червня 1943 р. Працював робітником залізничного депо м. Гістон. Звільнений 17 квітня 1945 р., у травні призваний у Радянську Армію, в якій служив до кінця 1950 р.

Шамрай Любов Кузьмівна. До Німеччини вивезена 25 червня 1943 р. Працювала робітницею їдальні на залізниці в м. Галле.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Власенко.

Шаповал Ольга Онисимівна. До Німеччини відправлена 26 червня 1943 р. Працювала робітницею залізничного депо (м. Еленбург). Додому повернулася в червні 1945 р.

Р. С. Після одруження – Онішко.

Шаровський Олександр Дмитрович. До Німеччини вивезений 24 червня 1943 р. Працював робітником на залізниці м. Шкойдну. Жив у таборі. Згодом – інший табір у м. Лейпцігвореш – башмачник на залізниці. Тут вагоном пом'яло ногу, в госпіталі її відрізали. Лікувався з 18 травня по листопад 1944 р. і знову – в табір. Звільнили американці. Додому повернувся у листопаді 1945 р.

Шаровський Микола Михайлович. До Німеччини вивезений 18 травня 1943 р. Працював робітником на залізниці (м. Росток). Звільнений 1 травня 1945 р. і призваний в армію. Демобілізувався в 1948 р.

Шрамко Настя Олексіївна. До Німеччини вивезена 23 червня 1943 р. Шість місяців працювала на залізниці м. Штранфурта. Жила в таборі, який розформували. Вона потрапила до фабриканта м. Гройзен. Додому повернулася у серпні 1945 р.

Р. С. Прізвище за чоловіком – Негреба.

Яковенко Марія Полікарпівна. До Німеччини вивезена 24 червня 1943 р.

Працювала на залізниці м. Герфурта, на цукровім заводі м. Флошо. Додому повернулася у липні 1945 р.

Р. С. Після одруження – Явтухова.

Якушонок Дмитро Тимофійович. До Німеччини вивезений у червні 1943 р. Працював зварником на авіазаводі (м. Штетін), жив у концтаборі. Потім – у бауера (м. Росток). Звільнений у 1944 р. і мобілізований в армію. Демобілізований восени 1950 р.

Це куций список тих, кого фашистські нелюди використовували як дешеvu рабсилу.

Тортури, розстріли – таке звірине обличчя " нової влади " бачили гуляйпільці в період окупації міста німецькими фашистами.

У травні 1942 року на одній із конспіративних квартир у Гуляйполі фашисти взяли Петра Прокоповича Максецького. При обшуку в нього знайшли пістолет. В бородатому чоловікові важко було впізнати колишнього завідуючого районним відділом освіти. Ходив він в окупації в старій шинельчині і синій сорочці. Розкішна борода приховувала обличчя, але все ж таки вороги вислідили і розкрили його.

– До віку не забуду останні дні життя брата, – розповідала Ганна Прокопівна Брацило, яка носила Петрові передачі в поліцію.

За рішенням партійних органів П. П. Максецького залишили для підпільної боротьби в тилу ворога. Підібрав собі надійних товаришів-одномудців: Т. Х. Прихідька – організатора в 1930 році колгоспу "Зелений лан", Н. П. Богуславського – члена виконкому Варварівської сільської ради, К. Г. Шаповала – партизана ще з громадянської війни, Д. С. Мусіра – активіста з Темирівки. Мали свій сховок, куди завезли чимало зброї.

На рахунку групи не було ні ешелонів, пущених під укіс, ні підпалених ворожих складів, ні засад. Підпільники несли слово партії в маси, допомагали радянським людям уникнути вивезення до Німеччини. Зуміли приховати і хліб, щоб не дістався ворогові.

Підпільна група, яку очолював П. П. Максецький, вся загинула.

"...Додому не йди, ночуй в Гуляйполі, – передав П. П. Максецький сестрі. – Завтра зранку повезуть до рідної хати".

– На дев'яту ранку, а це був кінець травня 1942 року, вже стояла біля поліції, – згадувала Г. П. Брацило, – і бачила, як виводили заарештованих. В короб посадили сімох: брата, Прихідька, Чайку і ще чотирьох з Бочан. Супроводжували поліцаї і німці з кулеметами... Я слідом бігла на край Гуляйполя. Там в людей попросилася на горище і звідти бачила останні хвилини приречених на смерть.

Біля рову, що коло греблі, їх примусили роздягтися, щоб з мертвих, не знімати одяг.

І в останню хвилину перед смертю Петро Прокопович змусив своїх катів похвилюватися.

– Прощайте, всі друзі! Гину за Батьківщину! Прийде час і нашу землю очистять від гадів! Вмираю, але не здаюся! – І з цими словами Максецький кинувся тікати в степ. Там його і куля наздогнала. Загинув як боєць...

В період німецької окупації в м. Гуляйполі діяла підпільна група Романа Олексійовича Кізіленка. Він був учасником громадянської війни, до Великої Вітчизняної працював агрономом, багато їздив по району, знав людей. Навечно, тому йому запропонували залишатися на час окупації на підпільній роботі. Але проти гітлерівських окупантів патріотам недовго довелося вести підпільну боротьбу. В 1942 році підпільників заарештували. Ядро організації – Романа Кізіленка, Василя Дібровського, Михайла Булгака та Тимофія Шаповала фашисти розстріляли. А неповнолітнього Івана Кізіленка невдовзі вивезли на каторжні роботи до Німеччини. До березня 1945 року він працював у концтаборі "Лацендорф" (Австрія). Там син земляка-підпільника зазнав фашистського "раю".

Кузьму Кузьмича Балака арештували 20 січня 1943 року. Він входив до підпільної організації, що діяла в Гуляйполі під керівництвом комуніста Білінського. З ним встановив зв'язок, коли дістався з оточення в райцентр до рідних, а знайомий був ще до війни, коли О. М. Білінський читав історію у педучилищі.

Через тиждень арештованих відвезли до Запоріжжя (М. Білінського – всього 36 чоловік – арештували 19 січня), через три тижні – до Дніпропетровської в'язниці. І допити, допити. А потім К. К. Балака чекало пекло Бухенвальда і № 19372 в'язня.

За матеріалами Надзвичайної державної комісії по встановленню і розслідуванню злочинів німецько-фашистських загарбників на території Гуляйпільського району в роки окупації було розстріляно 2417 чоловік. В місті Гуляйполі при дорозі на залізничну станцію, біля мосту, знайшли свій кінець понад 500 громадян: євреї, цигани, українці. Неофіційні підрахунки називають ще більшу цифру.

Крім євреїв гинули й ті, хто намагався чинити будь-який супротив окупантам, гинули комуністи й колишні керівні радянські працівники, які з якихось причин залишилися вдома. Гинули звичайні люди, які потрапили під руку фашистам.

Нова хвиля жертв прокотилася населеними пунктами району в серпні-вересні 1943 року, коли визволення було вже так близько. Майже

всі особи чоловічої статі за наказом окупаційної влади повинні були евакуюватися в тил. За невиконання – розстріл. Багато хто переховувався, адже не хотілося залишати своїх домівок. Місцями схову ставали балки, лісозахисні смуги, очерета. Вони також ставали братськими могилами, коли на людей натрапляли гітлерівці.

Кращі адміністративні будинки в місті займали німці під свої установи. Комендатура розміщалася в нинішній будівлі гастроному "Еталон". Через дорогу напроти (там, де зараз кінотеатр "Космос") була жандармерія. На місці нинішнього Будинку творчості для дітей та юнацтва були поховання німецьких солдатів і офіцерів.

Перший комендант Гуляйполя Ольмер для свого помешкання вибрав будинок Мелешкових (вул. Леніна, колишній ковдровий цех). Старий і некрасивий дідуган виявився досить не злою людиною. Можливо тому, що сам був колишнім жителем України, але після початку 1-ї світової війни опинився у Фатерланді. За деякими відгуками Ольмер схильно ставився до гуляйпільців, багатьом навіть допомагав. Свого перекладача Ноймана (той був євреєм) комендант не виказав, хоча багато чим ризикував.

Затримався цей чоловік у Гуляйполі недовго. На його місце прибув Вейерс. Наші люди казали: "Справжній собака!", такий він був злий та жорстокий. Їздив завжди на тачанці, ніколи не розлучаючись з автоматом та батогом. В пам'яті мешканців міста він залишився жахливим символом німецької окупації.

Багато німецьких солдатів і офіцерів – це звичайні люди, яких війна відірвала від мирної праці і своїх сімей. Дехто з німців навіть виступав у ролі оборонців гуляйпільських господарок від власних союзників – румунів, які в пошуках їстівних припасів перевертали все в будинках вверх дном.

Аси Герінга, які базувалися на гуляйпільському аеродромі, у вільний від штурмовок та повітряних боїв час охоче бавилися з місцевими дітьми, катали їх на автомашинах, чим доводили мало не до втрати свідомості матерів, бо по окрузі пронеслася чутка, окупанти використовуватимуть дітей в якості донорів для своїх поранених. Особливо не хрещених. Тоді матері влаштували чергу в місцевій церкві (під час окупації вона містилася в нинішньому приміщенні музею) – кожна хотіла врятувати власну дитину від смерті, наспіх охрестивши її.

Жертвами фашизму в період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. стали і 500 жителів міста Гуляйполя, 30 єврейських сімей.

Імена учасників підпілля з Гуляйполя, що загинули у 1941-1945 роках, майже всі занесені до Книги Пам'яті, крім О. М. Білінського.

Це – Білай Акуліна (Килина) Юхимівна (1942),

Богуславський Никифор Полікарпович (1942),
Волошин Іван Іванович (4. 10. 1941),
Дірман Юхим Семенович (1942),
Лаврик Степан Трифонович (1943),
Ларін Іван Тимофійович (1942),
Максецький Петро Прокопович (1942),
Павлов Іван Юхимович (1943),
Прихидько Тимофій Харлампійович (1942),
Чайка Григорій Семенович (1942),
Шаповал Кузьма Герасимович (1941),
Мощенко Микита Мефодійович (1942).

Повернулися з концтаборів Іван Васильович Білай, Кузьма Кузьмич Балак. У концтаборі помер підпільник Андрій Кошовий. До перемоги дожили Михайло Верба, Пилип Андрієнко та Ілля Козаченко.

Народними месниками далеко від Гуляйполя були його жителі Марія Петрівна Савченко, Петро Максимович Пурик, Борис Весков, Павло Євдокимович Лущик, Ісай Мойсейович Скигін, Василь Панасович Семенюта.

Німецька окупація міста Гуляйполя тривала з 5 жовтня 1941 по 15 вересня 1943 року. Визволення принесли частини 5-ї Ударної армії (командир генерал-лейтенант В. Д. Цветаєв) та 51-ї армії (генерал-лейтенант Я. Г. Крейзер).

В небі над Гуляйполем були льотчики 8-ї повітряної армії (командуючий генерал-лейтенант Т. Т. Хрюкін) Південного фронту, а саме: заступник командира 611-го винищувального авіаполку майор Микола Федорович Ісаєнко (уродженець хутора Вільного Дорожнянської сільської Ради) і майор Сергій Сергійович Щириков (родом з Мелітополя).

14 вересня надвечір гвардійці 34 гвардійської стрілецької Єнакіївської дивізії (командир генерал-майор Ф. В. Браїлян) були на підступах до міста Гуляйполя. З півночі підійшли підрозділи 11 танкового корпусу, з півдня 12 гвардійська Донська козака кавалерійська дивізія (командир генерал-майор О. Г. Селіванов) та 301 гвардійська стрілецька дивізія (командир генерал-майор В. С. Антонов).

В повідомленні Радінформбюро від 15 вересня 1943 року говорилось: "На Запорізькому і Мелітопольському напрямках наші війська розвинули успішний наступ і оволоділи містом Гуляйполем – районним центром Запорізької області..."

При визволенні міста Гуляйполя 14 вересня загинуло 13 бійців Ра-

дянської Армії, 15-го – 13, 16 вересня у Гуляйполі відкривається військовий госпіталь, в якому 16 вересня померло 14, 17-го – 8, 18-го – 17, 19-го – 14 чоловік. А всього у вересневі дні в гуляйпільській землі залишилось 107 воїнів-визволителів 41-ї національності. У жовтні померло від ран 12, в листопаді – 30 бійців. А всього на Гуляйпільському братському кладовищі спить вічним сном 161 радянський воїн з 26 різних військових частин. Серед них від єфрейторів до старшин – 36, лейтенантів – 12, майорів і підполковників – 5 чоловік.

18 вересня 1943 року Гуляйполе жорстоко бомбували німецькі літаки, наступного дня бомбування міста повторилось, але було не таким сильним, як попереднього.

Під час відступу фашисти завдали таких збитків приміським колгоспам:

"Ударник" – на 6778,5 тис. крб.

"Заповіт Леніна" – 7610,1 тис. крб.

"Червоний прапор" – 4980,0 тис. крб.

"Колективіст" – 8346,0 тис. крб.

"Червоний колос" – 4995,9 тис. крб.

"Спартак" – 6108,6 тис. крб.

"Червоне Заріччя" – 3319,8 тис. крб.

"Червоноармієць" – 6168,4 тис. крб.

"1-ше серпня" – 5052,6 тис. крб.

ім. Сталіна – 1972,4 тис. крб.

Разом: 55332,3 тис. крб.

Збитків завдано:

міськкомунгоспу – на 3293918 крб.

промартілі "Хімік" – 383950 крб.

райздороввідділу – 9002292 крб.

райконторі зв'язку – 509746 крб.

райвідділу НКВС – 147890 крб.

міському споживтовариству – 1192992 крб.

Відступаючи, окупанти спалили будівлю вчительського інституту, приміщення райкому партії, райвиконкому, двох клубів, заводу сільгоспобладнання, МТС, млина, маслозаводу, останньому завдали збитків на 500 тисяч карбованців. Велику кількість товарів й інвентаря райспоживтовариства в Гуляйполі було розграбовано під час окупації німецькими офіцерами, солдатами, а також комендантом міста Вейєрсом. Залишки майна вони спалили.

На другий день після звільнення міста Гуляйполя були створені райвиконком (голова Д. Акімов) і райком партії (О. Ф. Блізніченко). Почалася відбудова зруйнованого.

Через місяць-півтора запрацювали промартіль "Червоний металіст", маслозавод, млин, райклуб, бібліотека, школи. На 29 вересня маслозавод переробив 43436 літрів молока і виготовив 1650 кілограмів масла.

У вересні 1943 року 200 жителів Гуляйполя допомагали 213-му інженерному батальйону будувати в районі міста 4 переправи. Посилялись також люди, кінні підводи для ремонту доріг та на будівництво оборонних рубежів на дільницях Гуляйполе-Вербове-Бочани, Марфополь-Степанівка.

Відповідно до постанови президії райради депутатів трудящих від 13 листопада 1943 року з Гуляйполя 230 молодих людей було направлено на відбудову промисловості у Ворошиловградську та інші області.

До 1 грудня 1943 року в Гуляйпільській МТС добудували гараж, монтажний і ковальський цехи.

З першого жовтня почалися заняття в школах.

До 1 листопада колгоспники закінчили збирати врожай 1943 року, завершили осінню сівбу, хоч не вистачало інвентаря і сільгоспмашин.

В 1943 році запрацювала і взуттєва фабрика.

Не дивлячись на тяжкі роки війни, деяку допомогу колгоспам подавала держава: виділяла насіння для посіву, продукти харчування, тягло, машини, будматеріали і обладнання. Та головна ноша лягла на плечі гуляйпільців, які, не зважаючи ні на що, працювали самовіддано в ім'я перемоги. Вони повертали в господарства зерно, тварин, взяті перед приходом німців у 1941 році.

Колгоспники колгоспу "Червоноармієць" Василь Лук'янець, Олександра Колісниченко повернули 300 пудів хліба, а М. Бохан і М. Пурик - по поросяті, К. Г. Левадівська - телицю. Мотря Гнатівна Васюта з артілі "1-ше серпня" два роки зберігала, як зіницю ока, колгоспну корову (за це німці карали розстрілом) і повернула в господарство. А за неповернення чекав суд (про це райвиконком від 14 жовтня 1943 року видав постанову).

Колгоспниця артілі "1-ше серпня" О. Ф. Шрамко взята на збереження зерно не здала. В неї вилучили 578 кілограмів ячменю, 159 кілограмів пшениці, 134 кілограми кукурудзи.

Відбувся суд, і О. Ф. Шрамко була позбавлена волі на 6 років, і оштрафована на 1500 карбованців на користь колгоспу.

Відбудова зруйнованого господарства давалась нелегко. На 1 січня 1944 року в колгоспах "Коллективіст" і "Червоний колос" налічувалось 1372 жителі, у т. ч. працездатних 25 чоловіків, 233 жінок і 54 підлітків.

Великої рогатої худоби було 35 голів, у т. ч. 9 корів, 6 волів, 16 телят і 4 бички; 10 свиней, 2 вівці, 256 курей, 19 коней, з них 12 робочих, 40 вуликів.

Із сільгоспінвентаря дві артілі мали: 16 плугів, 3 лушпильники, 120 борін, 9 культиваторів, 16 сівалок, 13 сінокосилок, 1 обприскувач, 1 жмиходробарка, 17 повозок на дерев'яному ході, 7 саней, 7 комплектів збруї.

Та, незважаючи на труднощі, гуляйпільці брали активну участь у виділенні коштів на різні жертви. Так на бойові літаки Червоної Армії колгосп "Коллективіст" пожертвував 13536 карбованців у 1944 році, промкомбінат - 23219, держмлин - 8670, Гуляйпільська МТС - 13337 карбованців.

Виконком райради своєю постановою від 9 березня 1944 року довів Гуляйпільській міськраді план здачі молока у фонд Червоної Армії. А саме: для тих, хто звільнений від здачі державі - 65200 літрів; для тих, хто здає - 364000 літрів.

Після рішення X сесії Верховної Ради СРСР про утворення республіканських військових з'єднань і на заклик бійців учбового пункту Гуляйпільського райвійськкомату було утворено комітет дружин фронтів офіцерів, який за один день зібрав 2275 карбованців, а маслозавод - 600.

5 травня 1945 року робітники легпрому підписались на місячний зарбіток зі сплатою IV Державної воєнної позики протягом 3-х місяців. А робітники П. Скляр, І. Лемак, Є. Васильченко - на півторамісячну зарплату і половину її внесли готівкою.

Стахановці підприємства Осипенко, Молчанова і Мирна віддали в позику державі по 1000-1100 карбованців з утриманням зарплати за один місяць.

За перший день передплачено позики 44000 карбованців.

В колгоспі "Червоне Заріччя" 63-річний Кирило Федорович Зіненко вніс готівкою 6000 карбованців. А в земвідділі інвалід Вітчизняної війни II групи К. Турлак, А. Стеценко і О. Рогач - 50 % передплаченої позики внесли готівкою. Всі працівники підписались на місячну зарплату.

Колгоспниця артілі "Заповіт Леніна" В. Ю. Продан віддала в позику державі на відбудову народного господарства зі своїх заощаджень 1000 карбованців, а колгоспниця К. Продан - 5000. Ці суми вони внесли готівкою.

Гуляйпільці активно допомагали дітям-сиротам.

Наприклад, робітниця райпромкомбінату у 1943 році відрахували дітям-сиротам 2-денний зарбіток. А К. Котенко віддала ще й черевики, К. Ляшенко - 1000 карбованців і подушку, міськрада - місячну зарплату (І. Онищенко, Карпенко, Котенко).

Учні Піщанської неповної середньої школи зібрали дітям-сиротам 1203 карбованці.

В кінці 1943 року в Гуляйполі відкрився будинок для дітей-сиріт на 150 місць. В ньому були організовані гуртки художньої самодіяльності (танці, співи). Активними учасниками зарекомендували себе Юра М'ясніченко, Галя Матросова, Віра Шульман, Вітя Синько.

Члени самодіяльних гуртків виступали у клубі дитбудинку, в районному клубі. Бували в гостях у підшефному госпіталі і давали концерти для бійців.

Гуляйпільський спецбудинок мав усі умови, щоб діти захисників Батьківщини отримували тут належне виховання. Всі діти відповідного віку охоплені заняттями в школі. Дві години в день проводились роботи по господарству. Добре працювали піонерські загони.

З 25 листопада по 25 грудня 1944 року у місті проходив місячник по збору продуктів, одягу і грошових пожертвувань допомоги сім'ям фронтовиків.

Студенти педшколи зібрали 1000 карбованців, а колектив учителів відратував одnodенний заробіток. 13 сім'ям фронтовиків (учителькам) видано картоплю, борошно та ін.

А в колгоспі імені Сталіна за постановою зборів у Фонд відратовано 10 центнерів насіння соняшнику, а колгоспники – по 2 трудодні.

У червні 1944 року в Гуляйполі відкривається Палац піонерів. Силами комсомольців промартілі "Червоний металіст" відремонтували це приміщення і організували гуртки: музичний, драматичний, співів, художній, тимурівську команду. Працювала тут і бібліотека.

Весною 1944 року приміський колгосп "Колективіст" першим у районі закінчив сівбу ранніх. Щоденно працювало 200-210 чоловік та було задіяно 54 корови колгоспників. Найкраще трудилися бригадири: Г. Сірінюк, І. Ярмач, Ф. Прихидько, ланкові: Коростильова, М. Рябко, О. Рябко, Н. Рябко, О. Сірінюк, К. Шрамко, рядові: С. Білай, М. Рябко, Власенко, трактористки: Д. Гладка і М. Карпенко.

Гуляйпільський райлегкомбінат до 1 травня 1944 року закінчив будівництво майстерні по щоденному випуску 50-60 пар взуття.

У 1944 році на взуттєвій фабриці працювало 68 робітників (38 швейників і 30 взуттєвників). План на рік був виготовити 8640 пар взуття на 131,9 тисячі карбованців.

На 17 липня 1944 року в промкомбінаті діяли цехи: пошивочний, чимбарський, кравецький, кошиковий, миловарний, жерстяний, шевський і перукарня (голярня).

За підсумками другого кварталу 1944 року колективу Гуляйпільського відділення Держбанку СРСР присуджено 2 місце і премія в сумі 20000 карбованців за зміцнення фінансової дисципліни та мобілізації коштів на фінансування оборонного призначення, покращення кредитно-розрахункового і касового обслуговування народного господарства і Червоної Армії.

14 жовтня 1944 року Д. Морозівська у газеті "Червоне Запоріжжя" опублікувала замальовку "Дуня Альохіна". Децю зацитуємо з неї: "Живе вона на території колгоспу "Заповіт Леніна". Німці спалили хату. Мати померла. Після звільнення Дуня працює в колгоспі. На плечах носила зерно зі станції, ходила за плугом, сівалкою, полола просапні від ранку і до пізної. Давала по 4 норми.

У жнива в'язала снопи не по 450 за нормою, а по 600, а потім – і по 2000. За стаханівську роботу отримувала премії. Була учасником районного зльоту передовиків.

На просі полола по 1,6 га (норма 0,25 га). На політті соняшнику дала рекорд (2,2 га при нормі 0,2 за день).

Була і на зльоті в Запоріжжі".

В 1944 році понад план здали хліба державі (в пудах):

колгосп "Ударник" 4626
колгосп "Колективіст" 2784
колгосп "1-ше серпня" 2400.

В колгоспі "Червоноармієць" було:

	на 1. 01. 1945 р.	на 1. 01. 1946 р.
великої рогатої худоби (голів)	63	93
у т. ч. корів	5	10
волів старше 2-х років	6	7
телят народ. 1945 р.	-	43
свиней	4	44
свиноматок	2	7
овець	57	130
у т. ч. вівцематок	56	100
кіз	2	5
птиця (штук) всяка	182	401
у т. ч. кури	182	397
конеї	22	37
у т. ч. робочих	11	33

В 1941 році була репресована і вислана згідно з постановою Державного Комітету Оборони СРСР від 22 вересня Фіберт (дівоче прізвище Філіпченко) Ганна Василівна як дружина німця на спецпоселення в Кемеровську область. Там її чоловік помер в 1942 р.

Бойко Віра Трохимівна, 1926 р. н. Заарештована 28. 08. 1944 р. за ст. 51-1а КК УРСР "за зраду батьківщині" – "фольксдойче". Рішенням Особливої наради при НКВС СРСР від 11.11.1944 р. вислана на 5 років на спецпоселення в Новосибірську область.

Гольц Харитина Антонівна, 1891 р. н. Заарештована 3. 07. 1945 р. як дружина німця "за зраду батьківщині" за ст. 54-1а КК УРСР – "фольксдойче". Рішенням Особливої трійки при НКВС СРСР від 3.11.1945 р. позбавлена волі на 5 років.

Жиронкіна Ольга Миколаївна, 1904 р. н., домогосподарка. Заарештована 11.05.1944 р. за ст. 54-1а КК УРСР – "за зраду батьківщині" як "фольксдойче". Особливою нарадою НКВС СРСР ув'язнена у виправно-трудова табір на 5 років.

Костенко Катерина Яківна, 1900 р. н., медсестра поліклініки в м. Гуляйполі. Заарештована 22.08.1944 р. за ст. 54-1а КК УРСР як "фольксдойче" "за зрадницьку поведінку під час перебування на окупованій території". Піддана засланню на 3 роки. Після відбуття строку повернулася в Гуляйполе, де померла в 1984 р.

Лобова Меланія Федорівна, 1899 р. н., німкеня. Колгоспниця колгоспу "1-ше серпня". Заарештована 4.04.1944 р. за ст. 54-1а КК УРСР як "фольксдойче". Особливою нарадою УН КВС по Запорізькій області від 20.05.1944 р. піддана ув'язненню на 3 роки у виправно-трудова таборі у Горногорським концтаборі.

Лобова Раїса Дмитрівна, 1924 р., дочка німкені. Охоронник поштового відділення. Заарештована 14.04.1944 р. за ст. 54-1а КК УРСР "за зраду батьківщині" як "фольксдойче". Особливою нарадою УН КВС по Запорізькій області піддана засланню в Новосибірську область. Повернулася в м. Гуляйполе в 1947 році.

Малах Марія Лаврентіївна, 1914 р. н., колгоспниця колгоспу "Червоний прапор". Заарештована 10.05.1944 р. за ст. 54-1а КК УРСР як "фольксдойче". Рішенням Особливої наради НКВС СРСР від 8.07.1944 р. позбавлена волі на 10 років.

Р. S Всі репресовані і засуджені були реабілітовані.

Йшов 1949 рік. Країна заліковувала рани війни і голоду. Багато хлопців рано йшли працювати на підприємства і в колгоспи, зокрема, на взуттєво-швейну фабрику (потім взуттєва), до райпобуткомбінату.

Між собою хлопці товаришували, ходили в кінотеатр, читали книги (гарна бібліотека була у батька Григорія Новака), збиралися в парку або біля річки і обговорювали побачене і прочитане. При зустрічах не обходилося і без анекдотів. Це, а також "допомога" доброї душі стало причиною арешту і звинувачення за статтею 54 КК УРСР. Зізнання вибивалось, як кажуть, "за всіма правилами науки".

13 червня 1949 року Військовий трибунал військ МВС по Запорізькій області засудив хлопців на 7-10 років концтаборів. Час повернення їх імен настав 27 січня 1992 року згідно із статтею 1 Закону Української РСР від 17 квітня 1991 року "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні". Ось їх імена:

Зінченко Василь Якович, 1928 р. н., с. Гуляйполе, швець взуттєво-швейної фабрики. Заарештований 22.03.1949 р. Позбавлений волі до 10 років. Звільнений з концтабору 16.06.1955 р.

Новак Григорій Якович, 1929 р. н., с. Новоселівка Оріхівського району, майстер взуттєво-швейної фабрики. Заарештований 14.03.1949 р. Позбавлений волі на 10 років у виправно-трудова таборах. Звільнений з ув'язнення 11. 05. 1956 р.

Семенюта Володимир Трохимович, 1929 р. н., с. Гуляйполе, швець райпобуткомбінату м. Гуляйполя. Заарештований 14. 03. 1949 р. Позбавлений волі на 10 років у виправно-трудова таборах. Звільнений з ув'язнення 8. 05. 1956 р.

Семенюта Павло Михайлович, 1929 р. н., с. Гуляйполе, швець взуттєво-швейної фабрики. Заарештований 13.03.1949 р. Позбавлений волі на 10 років у виправно-трудова таборах. Звільнений з ув'язнення 9.02.1956 р.

Чуприна Володимир Ягорович, 1929 р. н., с. Гуляйполе, швець взуттєво-швейної фабрики. Заарештований 20.03.1949 р. Позбавлений волі на 7 років. Звільнений 10.07.1956 р.

Разом з гуляйпільцями у групу чекісти увели і хлопців із м. Запоріжжя. Звинувачувались за статтями 54-1а, 54-10 ч. 1 та 54-11 КК УРСР.

Крім В. Я. Зінченка (залишився у Казахстані, Джекканганська область, м. Саткаєв), всі повернулися в Гуляйполе.

У 1943-1944 роках відновили роботу колективи промартілей "Червоний металіст", "Спартак", "Хімік", взуттєва фабрика, цегельний завод, промкомбінат, харчокомбінат, державний млин. Запрацювали також районна лікарня і поліклініка, педагогічний технікум.

Напруженим для гуляйпільців, як і для всіх радянських людей, був 1945-й рік.

Шефську допомогу сільським трудівникам по вирощуванню і збиранню врожаю подавала молодь міста. Бригада ливарників промартілі "Червоний металіст" на чолі з Василем Боднею в підшефному колгоспі заскиртувала соломі з 5,5 гектара і загребла 17 гектарів зернових (членами бригади були А. Чайка і П. Міщенко).

Крім відбудови народного господарства міста і району, 1200 гуляйпільців брали участь у відбудові Дніпрогесу. З них 20 кращих відзначено преміями. Змінні норми земляки виконували на 110 %. Вони тут працювали з 25 січня по 7 лютого 1945 року.

Напружена, виснажлива боротьба з лютим ворогом увінчалася триумфальною перемогою Радянської Армії. 9 травня 1945 року стало всенародним святом, яке в місті Гуляйполі почалося з того моменту, коли гучномовці, полохаючи тишу весняного ранку, передали цю історичну звістку.

Всюди на вулицях, біля вікон будинків, на майдані, в парку збиралися люди.

– З Перемогою! – неслися звідусіль привітні вигуки.

– З Перемогою!

Звідусіль неслися гучні пісні великої радості. І швидко торжество Перемоги вилилось у багатолюдний мітинг.

– Ми горді з того, що цю Велику Перемогу над ненависним ворогом принесли всьому людству. Ми – радянський народ! – звучало з трибуни мітингу слово старого робітника тов. Макаренка і потопало у бурхливій овації учасників мітингу.

Так гуляйпільці святкували День Перемоги, який дався дорогою ціною. Із 6600 полеглих жителів району загинуло в бою 3142, пропало без вісті – 2757, померло від ран – 582, загинуло в полоні – 78, розстріляно фашистами учасників підпілля та партизанських загонів – 51. Відомі місця поховання 3133-х земляків, невідомо де поховані 3467.

Гуляйпільці хоробро билися на фронтах з німецько-фашистськими загарбниками. На жаль, нікого із земляків не удостоїно високого звання Героя Радянського Союзу, хоч на 17-ти у Центральному архіві Радянсь-

кої Армії, що в м. Подольську під Москвою, зберігаються такі представлення. Та чиясь безжальна рука подвиг Героїв перекреслила одним розчерком пера "Махновщина".

І все ж, незважаючи на бюрократів і чиновників, які відсиджувались у кабінетах далеко від фронту, гуляйпільці воювали достойно, проявляючи мужність і героїзм. Так, ордена Леніна удостоєні 3 гуляйпільці, орденна Червоного Прапора – 18, ордена Слави трьох ступенів – 2, орденів Слави третього і другого ступенів – 12 чоловік і т. д.

Повними кавалерами ордена Слави повернулися з війни Федір Васильович Зінзіков з м. Гуляйполя і Віталій Григорович Мірошніченко з радгоспу "Червоний", двох орденів Слави – Петро Іванович Дашевський та Микола Данилович Козуб.

Гуляйпільці добре пам'ятають і своїх воїнів – визволителів, перша зустріч з якими відбулася 15 вересня 1968 року, коли відзначали 25-річчя визволення від фашистської окупації. До них на свято прибули колишній командир 301-ї Донецької ордена Суворова стрілецької дивізії, яка принесла визволення Гуляйпільщині, Герой Радянського Союзу, генерал-майор у відставці Володимир Семенович Антонов, колишня старший інструктор політвідділу 9-го стрілецького корпусу, майор у відставці Ганна Володимирівна Нікуліна, колишній командир вогневого взводу 76 мінометної батареї 184 гвардійського артполку 12 гвардійської Донецької козачої дивізії Іван Георгійович Скоморохов, який працював у одному з науково-дослідних інститутів міста Новочеркаська Ростовської області.

Через 27 років (у 1972 році) після перемоги відбулася перша зустріч гуляйпільців з колишніми визволителями – ветеранами 34 гвардійської стрілецької дивізії.

Керівник групи ветеранів колишній командир 107 гвардійського полку полковник у відставці Олексій Іванович Овчинніков (у визвольних боях на Гуляйпалі він відіграв особливо активну роль. Тому одна з вулиць міста з 1977 року носить ім'я героя) зачитав тоді гуляйпільцям привітання командира дивізії Пилипа Васильовича Браїляна.

– До вас прибули колишні воїни нашої дивізії, – говорив тоді О. І.

Овчинніков, – з різних міст Батьківщини. Я – з Москви. Ось мій заступник по політчастині Антон Андрійович Скринчук – з Одеси, рядовий Нежелський – з Сальська, начальник розвідки Імас – з Умані, медсестра старший сержант Малохаткіна – з Ростова-на-Дону, начальник штабу Штонда – з Краснодару, комсорг Ганзиков – з Краснодарського краю, рядовий Лепешко – з Белгорода.

Ви поглантьте на них – красені, боги війни! Вони і через стільки років

після перемоги залишились такими ж чистими, життєрадісними, відвертими, сповненими оптимізму. Бо великою була віра наших людей в неминучу перемогу. Вони боронили свою Батьківщину, йшли на бій, на смерть за священну справу. Війна з її неписаними жорстокими законами не зробила їх черствими. Навпаки.

А погляньте на їхні груди, які прикрашають бойові нагороди! У багатьох ордени Слави, Червоного Прапора, Вітчизняної війни, медалі "За відвагу", "За бойові заслуги". І на кожній з цих відзнак – поверте моєму бойовому досвіду – надлюдська витримка і воля, величезна, невідкладна вимірові щоденна солдатська праця, яку слід назвати одним словом – подвиг... Ми приїхали сюди, щоб вклонитися тим, хто віддав своє життя за щастя і мир...

Під час одного з приїздів І. Г. Скоморохов розповідав:

– Зустріч з юними гуляйпільцями була радісною для мене: вони дружні, життєрадісні, працелюбні, цілеспрямовані, мають міцні знання. Як приємно саме таким бачити молоде покоління, заради якого ми провели свою юність в окопах. Кожного разу, коли я буваю в Гуляйполі, бачу, як гарнішає ваше місто. Я помітив, що в районі шанують пам'ять загиблих воїнів. Біля пам'ятника героїзму і мужності визволителів міста, біля братських могил у селах району я бачив порядок, живі квіти. Спасибі вам від нас, ветеранів війни, за пам'ять про наших товаришів.

Гуляйпільці любов'ю і шаную оточили своїх визволителів. Почесними громадянами Гуляйполя названі В. С. Антонов, Г. В. Нікуліна, І. Г. Скоморохов, І. Н. Шевченко, Г. П. Ришков, С. Ю. Білий та ряд інших. Щоб ніхто не забував за вересневі дні 1943 року, І. Г. Скоморохов за підтримки Гуляйпільської районної державної адміністрації у районній друкарні видав книгу-спогадів "Пам'ятає серце", а в Новочеркаську – трилогію "На очной ставке с прошлым".

Невблаганний плин часу. На жаль, все менше і менше залишається серед нас ветеранів Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років, і хочеться вірити, що подвиг їх залишиться навіки в пам'яті прийдешніх поколінь.

У РОКИ ВІДБУДОВИ

Відбудова народного господарства здійснювалася в умовах нестачі машин, матеріалів, робочих рук та неврожаю 1947 року. Однак гуляйпільці наполегливо долали труднощі післявоєнного періоду.

Районний бюджет на 1948 рік по прибутках і витратах складав у сумі 11 мільйонів 134 тисячі карбованців. У цій сумі бюджет районної ради –

9 мільйонів 481 тисяча карбованців, міської ради – 575 тисяч карбованців і сільських рад – 1 мільйон 78 тисяч карбованців.

В 1948 році Гуляйпільська МТС одержала 5 тракторів С-80 і 2 трактори СТЗ-НАТІ.

За п'ять років відбудови й розвитку народного господарства у районі повністю відновили роботу всі 74 колгоспи і 2 радгоспи, 3 МТС і МТМ. З повним навантаженням працювали 13 підприємств легкої, місцевої і кооперативної промисловості, в тому числі промартілі "Червоний металіст", "Хімік", імені Чкалова, а також райпромкомбінат, харчокомбінат, 2 маслозаводи, державний млин та інші.

З року в рік зростала механізація сільського господарства. Це дало змогу вже в 1948 році освоїти всю рілну землю, набагато підвищити врожайність колгоспних і радгоспних полів. Виконуючи зобов'язання, трудящі району виростили в 1948 році набагато вищий урожай зернових культур, ніж у передвоєнній 1940 рік.

Великих успіхів домоглися трудівники села і в розвитку громадського тваринництва. Кількість коней у порівнянні з 1943 роком збільшилась у 5 разів, великої рогатої худоби – в 68 разів, птиці – в 65 разів, свиней – у 34 рази і овець – у 85 разів! У 1948 році всі колгоспи мали по чотири тваринницькі ферми. По 152 ягнят від 100 вівцематок одержав чабан колгоспу "Червоний прапор" тов. Зіненко і багато інших.

Колгосп "Червоне Заріччя" (голова колгоспу Аблицов П. Д.) ще в 1945 році освоїв усю рілну землю, запровадив правильну травопільну сівозміну, досяг довоєнної урожайності всіх сільськогосподарських культур. Щороку достроково і повністю розраховувався з державою по хлібоздачі. В 1948 році значно перевиконав план розвитку громадського тваринництва по всіх видах худоби.

Колгосп "Спартак" (голова колгоспу Северин М. П.) у 1947 році освоїв всю рілну землю, запровадив травопільну сівозміну на площі 2646 гектарів, досяг довоєнної врожайності, а врожайність озимої пшениці 1948 року на площі 881 гектар становила по 100 пудів з гектара. Річний план розвитку громадського тваринництва колгосп перевиконав по всіх видах худоби.

На честь п'ятої річниці визволення району від німецько-фашистських загарбників переможцями районного змагання були і міські колгоспи імені Карла Маркса, "Спартак", "Червоне Заріччя". Відзначалась і добра робота двох бригад Гуляйпільської взуттєво-швейної фабрики, де бригадирами М. Красовський і М. Пузанов, а також робота ковальського цеху промартілі "Червоний металіст".

22 вересня 1948 року Гуляйпільський район виконав державний план хлібоздачі на 101,2 відсотка.

В 1950 році колгоспи досягли довоєнного рівня. Обсяг промислового рівня у порівнянні з першим післявоєнним роком виріс у 35 разів.

В 1950 році у зв'язку з постановою Ради Міністрів СРСР "Про укрупнення колгоспів" 12 липня колгоспи "Червоноармієць" і "Червоне Заріччя" об'єдналися в колгосп імені Суворова.

25 серпня колгоспи "Коллективіст" і "Червоний колос" злилися в один імені Енгельса. Того ж дня колгоспи імені Сталіна та імені Кутузова (колишній "1-ше серпня") утворили один – імені Сталіна.

13 вересня колгоспи "Ударник" і "Заповіт Леніна" стали колгоспом "Заповіт Леніна".

7 липня 1956 року колгоспи імені Сталіна та імені Суворова об'єдналися в колгосп імені Сталіна.

12 червня 1957 року колгоспи імені Жданова (с. Затишся) і колгосп імені Енгельса злилися в колгосп імені Енгельса.

З квітня 1958 року колгоспи "Спартак" та імені Карла Маркса (с. Марфопіль) утворили колгосп імені Карла Маркса, в лютому – колгоспи "Кімовець" (с. Дорожнянка), імені Карла Маркса та імені Енгельса – колгосп імені Карла Маркса.

У грудні 1962 року колгосп імені Сталіна перейменували в колгосп імені Енгельса.

Після укрупнення утворилось три міські колгоспи "Заповіт Леніна", імені Карла Маркса та імені Енгельса. Вони мали 26,8 тисячі гектарів землі.

Укрупнення господарства, придбання в результаті реорганізації МТС техніки дозволило колгоспникам ще краще використовувати резерви збільшення виробництва продукції, зміцнення економіки.

В 1957 році господарства зібрали з кожного гектара посівів по 21 центнеру зерна, в тому числі по 25,5 центнера озимої пшениці. Тоді ж було вироблено на 100 гектарів угідь по 33,8 центнера м'яса та по 188,4 центнера молока. Це найкращі показники по області.

За високі досягнення в розвитку сільського господарства велику групу працівників колгоспу міста у 1958 році відзначили урядовими нагородами. Перший секретар райкому Компартії України І. Ф. Тарасевич і бригадир передової в області тракторної бригади колгоспу "Заповіт Леніна" І. П. Мартиненко були удостоєні звання Героя Соціалістичної Праці, а голова райвиконкому Г. М. Абакумов, голова колгоспу імені Енгельса В. В. Аютій, голова колгоспу "Заповіт Леніна" Г. В. Колісниченко, свинарка колгоспу імені Сталіна (після укрупнення це господарство увійшло у склад колгоспу імені Енгельса) О. І. Канівець, птахарка колгоспу імені Карла Маркса І. І. Силка, директор Гуляйпільської МТС П. З. Солодун і комбайнер цієї ж МТС І. Т. Павлюченко нагороджені орденом Леніна.

Колгоспи імені Карла Маркса та імені Енгельса стали учасниками Всесоюзної сільськогосподарської виставки 1957 року. Їх нагороджено дипломами II ступеня.

У наступні роки в житті гуляйпільських колгоспів відбулися великі зміни. Артіль перетворилася на висококомеханізовані господарства. Чітко визначилася спеціалізація колгоспів. Основним напрямом господарства артіль "Заповіт Леніна" стала відгодівля свиней, імені Карла Маркса – бичків, імені Енгельса – вирощування і отримання яєць і м'яса. Спеціалізація давала добрі результати. Якщо в 1961 році колгосп імені Карла Маркса виробив на 100 гектарів угідь по 44,3 центнера м'яса, то через 4 роки – по 120,85 центнера. Валовий дохід господарства за цей період виріс на 32% і досяг 1751 тисячі карбованців.

Зросла і урожайність сільгоспкультур. Колгоспники артіль "Заповіт Леніна" зібрали в середньому по 27,2 центнера зернових з гектара, імені Карла Маркса – майже по 30 центнерів з гектара. Загальні прибутки гуляйпільських колгоспів того року становили 6,5 мільйона карбованців.

Ці здобутки – результат самовідданої праці колгоспників, 57 з них були відзначені урядовими нагородами. Ордена Леніна, зокрема, удостоїлися чабан М. Д. Мощенко, бригадир тракторної бригади В. Є. Шушур, доярка Т. Я. Пурик, комбайнер О. Т. Кірієнко, ланковий чабанів І. П. Молюка – всі з колгоспу імені Карла Маркса, голова колгоспу "Заповіт Леніна" Г. К. Коровка, бригадир тракторної бригади М. С. Блажко, комбайнер М. С. Зінченко, тракторист І. М. Бодня – всі з названого господарства, перший секретар райкому партії І. Є. Коломоєць, начальник управління сільського господарства П. З. Солодун.

КОЛГОСП ІМЕНІ КАРЛА МАРКСА

У 1964 році у колгоспі імені Карла Маркса стояло на відгодівлі влітку 8200 голів великої рогатої худоби. В тому ж році карломарксівець продали державі 10690 центнерів м'яса.

За попередні три роки, коли колгосп почав відгодівлю худоби, він здав державі понад 28560 голів молодняка загальною вагою більше 45790 центнерів.

Хороші показники мав колгосп по виробництву й інших продуктів тваринництва. На фуражну корову надоїли по 3243 кілограми молока, а план збору яєць перевиконали. Їх зібрано 675 тисяч штук проти плану 570 тисяч. Вовни настригли по 4, 2 кілограма на вівцю.

По урожайності хліба колгосп зайняв перше місце серед колгоспів району й області. Він зібрив по 26,7 центнера зерна з гектара без куку-

рудзи, а озимої пшениці – по 28 центнерів. У четвертій бригаді вражай її ще вищий – по 29,8 центнера з гектара. Кукурудза дала по 47,1 центнера у зерні з гектара, соняшник – по 21,2 центнера. А третя бригада зібрала по 32,3 центнера зернових з гектара.

В 1966 році колгосп отримав 77862 центнерів зерна, продав державі 13934 центнерів м'яса. Прибуток складав 1169933 карбованців.

На 1 січня 1968 року в господарстві мали 75 тракторів, 34 вантажних автомашин, 10 комбайнів СК-4 і т. д.

В 1972 році колгосп нагороджено ювілейним почесним прапором ЦК КПРС, Президії Верховної Ради СРСР, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС і ЦК ВЛКСМ за успіхи в соціалістичному змаганні на честь 50-річчя утворення СРСР.

У 1974 році молочнотоварна ферма № 1 (завідуюча Р. П. Бенусова) надоїла 4082 кілограми молока від корови.

За досягнення у Всесоюзному соціалістичному змаганні в народному господарстві у 1975 році і за успішне завершення 9-ої п'ятирічки колгоспу було вручено перехідний Червоний прапор ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС і ЦК ВЛКСМ. А рішенням ЦК КПУ, Ради Міністрів УРСР,

Тік колгоспу імені Карла Маркса, 1965 рік

Укрпрофради господарство занесено до Книги Трудової слави на Виставці досягнень народного господарства УРСР. А за збільшення урожаю кукурудзи в 1975 році колгосп удостоєний перехідного Червоного прапора обкому партії, облвиконкому, облпрофради і обкому ВЛКСМУ.

За підсумками роботи 1976 року найбільше надоїли (кілограмів) молока від корови доярки: В. Ф. Онопрієнко (4407), Н. М. Пурик (4038), К. М. Вербицька (3996), О. М. Шаповал (3960), Г. В. Клочко (3938), К. І. Шевченко (3847), К. М. Полікарпова (3828), А. Є. Тертишна (3802).

Скотар Г. М. Сиваш від 211 закріплених за нею бичків добилася 789-грамового щодобового приросту однієї голови.

Чабани В. М. Молюка, В. Д. Язловецький, І. Ф. Різник і П. П. Молюка отримали на 100 вівцематок по 156 ягнят.

Чабани В. О. Василевський, В. В. Зуйченко і О. К. Бальсанко настригли по 6,53 кілограма вовни на вівцю.

У 1978 році 8 доярок надоїли від корови більше чотирьох тисяч кілограмів молока, а в 1979 році – 12. Це – Т. Я. Ярмач (4617), К. М. Вербиць-

ка (4498), О. М. Шаповал (4417), Є. О. Гура (4369), М. Д. Різник (4348), К. В. Степаненко (4248), А. М. Шевченко (4193), Л. Г. Тертишна (4172), Н. І. Цьопкало (4148), В. Ф. Онопрієнко (4138), М. С. Крупа (4130), Л. І. Яланська (4037).

Серед скотарів кращими були Л. А. Сидоренко, Г. М. Мочернюк, Л. А. Чучко, О. І. Шевченко, Г. І. Голота.

5 жовтня 1985 року говорив голова правління колгоспу М. Г. Бібік: "На ланах і фермах працює сучасна потужна сільськогосподарська техніка. Зростають новобудови. Колгосп докорінно змінився, зміцнів економічно.

За останні двадцять років у десять разів збільшилися капіталовкладення, у п'ять разів зросли основні виробничі фонди, в чотири рази – енергонасиченість господарства.

У нас розвиваються всі галузі виробництва. Але основна – м'ясне тваринництво, оскільки колгосп спеціалізується на виробництві яловичини на промисловій основі.

У нинішній п'ятирічці щорічно виробляємо і продаємо державі 2300-2700 тонни м'яса або 40% від районного плану заготівель яловичини. На 100 гектарів сільгоспугідь вироблено в середньому 180 центнерів. Цьому сприяло те, що в господарстві споруджено нові тваринницькі комплекси з механізацією всіх трудомістких процесів. Організовано й відповідне кормовиробництво.

Вручення перехідного Червоного прапора, 1976 р.

Самовідданість колгоспників дістала високу оцінку. В господарстві серед нагороджених – 13 кавалерів ордена Леніна, 2 – ордена Жовтневої Революції, 15 – Трудового Червоного Прапора, 25 – ордена "Знак Пошани". Зокрема, керуюча третім відділком Н. С. Макаренко удостоєна трьох високих урядових нагород: орденів Леніна, Дружби народів і "Знак Пошани", механізатор О. Т. Кірієнко нагороджений орденами Леніна та Жовтневої Революції, а його колега І. С. Семенов – орденами Леніна та Трудового Червоного Прапора.

У наступній п'ятирічці рівень виробництва м'яса у колгоспі значно зростає. Щорічно ми будемо вирощувати 17 тисяч голів великої рогатої худоби і продавати державі не менше 3,5 тисячі тонни яловичини.

Запроваджуємо у виробництво передовий досвід, все нове, прогресивне. Зокрема, худобу переведено на цілорічну однотипну багатокомпонентну годівлю. Працюють тваринники за колективним підрядом. Вже зараз на фермах

Передовий механізатор колгоспу О. Т. Кірієнко

на дорощуванні й відгодівлі перебуває понад 16 тисяч голів великої рогатої худоби.

Ми стараємось працювати так, щоб постійно підвищувати здавальну вагу тварин – відправляти їх середньою вагою не менше 370-380, а то й 400 кілограмів".

В 1990 році доярки Г. М. Степаненко і М. М. Іванов наділи від кожної закріпленої за ними коро-

Пилоба буря, 1969 р.

ви відповідно по 5272 і 5064 кілограмів молока, а К. М. Вербицька – по 4868, Т. Я. Ярмач – по 4770, В. Ф. Опопрієнко – по 4616, Н. І. Цьопкало – по 4541, М. Д. Резнікова – по 4481, Л. М. Шевченко – по 4403, В. В. Ощепко – по 4213, Р. П. Косенко – по 4153, О. М. Шаповал – по 3969.

В середньому по фермі (звідуюча Раїса Павлівна Бенусова) було одержано за той рік по 4575 кілограмів молока від корови.

На відгодівлі худоби оператори А. П. Кошова, О. Г. Вінглевська, Г. П. Городищенко, К. П. Заблодська та М. М. Рибка добилися щодобових приростів кожної голови бичків від 730 до 660 грамів.

КОЛГОСП "ЗАПОВІТ ЛЕНІНА"

В 1959 році господарство мало 17 тракторів потужністю 443 кінських сили; 9 комбайнів, з них 8 причіпних; 54 електромоторів потужністю 202 квт.

У 1961 році отримано 801300 карбованців прибутку, 1103 центнерів свинини або 18,6 центнера на гектар ріллі.

В 1962 році "Заповіт Леніна" став спецгоспом по вирощуванню свиней (2706 голів). За три роки він здав на приймальні пункти понад 34680 голів

свиней загальною вагою 26560 центнерів. Тільки в 1964 році було продано 4000 голів свиней вагою 4010 центнерів.

В ті роки добра слава в районі і області линула про колектив тракторної бригади Івана Полікарповича Мартиненка із колгоспу "Заповіт Леніна", механізатори якої працювали по-гіталовськи і змагалися з бригадою Гіталова. У 1960 році Іван Полікарпович був делегатом ХХІ з'їзду Компартії України, а в 1961 році – делегатом ХХІІ з'їзду КПРС.

У 1962 році І. П. Мартиненку присвоєно почесне звання "Заслужений механізатор України".

На базі його бригади не один рік працювала обласна школа передового досвіду, де механізатори інших районів вивчали методи вирощування високих врожаїв.

В 1964 році бригада І. П. Мартиненка зібрала всіх зернових по 31,2 центнера в середньому з гектара, в тому числі – озимої пшениці – по 28,7 центнера. Кукурудза дала в середньому більше як по 50 центнерів з гектара, а на ділянках механізованої ланки Антона Яланського – до 56 центнерів. Соняшнику намолотили по 23 центнери з гектара.

В 1964 році колгосп "Заповіт Леніна" зібрав колосових по 25,3 центнера з гектара, зерна кукурудзи – по 46,5 центнера.

В 1965 році колгосп "Заповіт Леніна" з 2793 гектарів ранніх зернових отримав урожайність по 22 центнери зерна з гектара. Кукурудзи в зерні зібрали по 40,8 центнера, соняшнику – 20,9, кормових буряків – по 402 центнери з гектара.

В 1965 році прибуток складав 2030926 карбованців. На зароблений трудодень видали по 4,6 карбованця грішми і по 0,6 кілограма натурою.

В 1973 році у колгоспі було 40 тракторів потужністю 2000 кінських сил, 9 комбайнів, 18 зернових сівалок, 22 культиватори і т. д. На поля вивезли 24000 тонн органічних добрив.

В 1973 році постановою облвиконкому і облпрофради затверджені умови обласного змагання серед комбайнерів на збиранні врожаю на перехідний приз імені Героя Соціалістичної Праці І. П. Мартиненка.

В 1976 році колгосп відгодував 13610 голів свиней, 250 свиноматок дали приплід по 14 поросят.

Григорій Кіндратович Коровка (у центрі)

26 жовтня голова За-

порізького обкому профспілки робітників і службовців сільського господарства і заготівель В. Н. Андрієнко вручив колективу кукурудзозбирального агрегату (бригадир Ю. Ф. Зелінський) перехідний приз імені І. П. Мартиненка за успіхи у збиранні кукурудзи з 8 по 18 жовтня.

В 1976 році колгосп отримав 1716493 карбованців валового доходу, в 1977-му – 1540605 карбованців, середньорічний доход у 9-й п'ятирічці – 1550 тисяч карбованців.

За 1976-1977 роки продано державі 22894 тонни зерна (110%), м'яса – 2952 тонни (95%), молока – 4082 тонни (108%).

Середня врожайність зернових за дев'яту п'ятирічку дорівнювала 27,9 центнера з гектара, в т. ч. озимої пшениці – 32,7.

Самовіддана праця колгоспників була високо оцінена урядом. За підсумками восьмої п'ятирічки голові колгоспу "Заповіт Леніна" Григорію Кіндратовичу Коровці було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці, ордена Леніна удостоїлися механік відділку Микола Степанович Блажко, тракторист Іван Дмитрович Застрожний. В 1971 році орденом Леніна також нагороджено Г. К. Коровку, Юрія Францовича Зелінського. За підсумками дев'ятої п'ятирічки і перших років десятої орден Жовтневої Революції отримали Іван Полікарпович Мартиненко, Митрофан Дмитрович Застрожний, Олександр Дмитрович Кукурудз'як.

Середньомісячна зарплата в 1977 році механізаторів досягла 181 карбованця, тваринників – 146.

За останні сім років у колгоспі побудовано 4 свинарники-відгодівельники на 7000 голів, свинарник-маточник, телятник, корівник, три літніх табори для тварин, два кормоцехи для свиней, гараж на 10 автомашин і т. д.

На 1 січня 1978 року в господарстві нараховувалось 1934 голови великої рогатої худоби, в т. ч. 890 корів, 16389 свиней, в т. ч. 500 свиноматок, 3500 овець і 1867 голів птиці.

Кращими в 1978 році були тракторна бригада № 1 (бригадир Леонід Іванович Чуприна), який зібрав по 31,5 центнера зернових з гектара; комбайнер Іван Васильович Мороз, який обмолотив 230 гектарів і відправив на тік господарства 100 тонни зерна, Ілля Дмитрович Іщенко тут мав 296 гектарів і 1134 тонни збіжжя, доярка Лідія Іванівна Мягка надоїла від корови своєї групи по 2636 кілограмів молока при зобов'язанні 2300. Відділок № 3 (керуючий Митрофан Дмитрович Застрожний) зібрав з одного гектара зернових по 46,3 центнера зерна.

На 1980 рік колгосп планував отримати 11440 тонн зерна, в т. ч. 7335 тонн пшениці; продати державі 2026 тонни м'яса і 2032 тонни молока.

Економічні показники колгоспу "Заповіт Леніна"

Рік	М'ясо (цнт.)	Молоко		Яйця	Вовна
	на 100га угідь	на 100га угідь (цнт.)	на 1 корову (кг)	на 100га зернових (шт.)	на 100га угідь (кг)
1958	37,7	200,4	2279	13,120	
1959	34,8	192,3	1930	13,219	
1960	43,4	2351,1	1994	12,090	
1961	45,9	260,4	1784	9,152	105,0
1964	46,3	155,0	1520	13,400	95,0
1965	180,32	240,4	2399	24124	136,6
1967	227,06	224,7	2200	32,330	
1970	134,86	252,3	2509	24,128	155,4
1971	140,80	243,8	2395	8,644	134,3
1973	190,57	254,2	2461	9,682	
1978	179,17	324,0	2643	2,900	
1980	137,95	293,6	2392	3,240	
1981	189,0	283,2	2305	3,600	
1986	175,34	293,6	2310	1,500	149,0
1987	214,23	284,9	2925	2,000	163,0
1988	216,10	294,7	2359	1,400	170,0
1989	201,43	290,5	2317	200	180,0
1990	245,49	273,1	2152	400	177,0

КОЛГОСП ІМЕНІ ЕНГЕЛЬСА

За колгоспом імені Енгельса було закріплено 9429 гектарів землі. Основний напрям господарювання – рільництво і тваринництво. В 1964 році тут був 51 трактор – це в 11 разів більше, ніж мала діляниця МТС, яка обслуговувала всі бочанські колгоспи в 1933 році, 32 комбайни, 22 автомашини.

В 1964 році господарство збило більше, ніж по 21 центнеру колосових з гектара, кукурудзи – по 50 центнерів у качанах, соняшнику – по 18,4 центнера. Державі продали до 42 тисяч центнерів зерна, олійних і технічних культур – 11500 центнерів, овочів – 4325, кавунів – 9200 центнерів.

В 1967 році в колгоспі імені Енгельса утримували 3551 голову великої рогатої худоби, в т. ч. 1402 корови, свиней – 1977, овець – 3039, 13284 голови птиці.

Молока отримали 23618 центнерів, на 100 гектарів угідь – 280, на одну фуражну корову надоїли 1675 кілограмів молока. М'яса виробили

4848 центнерів, на 100 гектарів ріллі – 57,5 центнера, в т. ч. свинини – 1456 центнерів (на 100 гектарів угідь – 19,6 центнера).

Того року від курки-несучки зібрали 169 штук яєць, на одну вівцю настригли 3,3 кілограма вовни.

В 1974 році серед молочнотоварних ферм господарства першою була № 3 (завідуюча Г. С. Єременко), яка надоїла на корову 2854 кілограми молока.

В 1976 році найбільше молока від корови одержала доярка Р. М. Перегіняк (4159), а Р. З. Шило – 4090.

4700 кілограмів молока отримала від корови доярка Р. М. Перегіняк у 1978 році, а О. А. Міщенко – 4126.

В 1977 році валовий дохід колгоспу складав 1949,7 тисячі карбованців. Середньорічний дохід у дев'ятій п'ятирічці дорівнював 1677,5 тисячі карбованців.

Середньомісячна зарплата в 1977 році механізатора була 170, тваринника – 152 карбованці.

За останні сім років побудували пункт технічного обслуговування на 25 тракторів, птахоферму на 30000 голів курей, молочнотоварну ферму на 600 корів, установили ЗАВ-20, АВМ-1,5.

В 1977 році надоїли від корови 2702 кілограми молока – на 310 кілограмів більше, ніж в 1971 році. Тоді ж отримали 11950 тонн зерна (110%), 4193 центнери молока.

На 1 січня 1978 року в господарстві нараховувалось 4580 голів великої рогатої худоби, в т. ч. 1600 корів, а також 995 свиней, 3350 овець.

В 1977 році державі продано 6615 тонн зерна (102%). Але до плану трьох років десятої п'ятирічки було недодано: 3497 тонн зерна, 2024 тони соняшнику, 206 тонн м'яса, 691 тонну молока.

Якщо в 1957 році на 100 гектарів угідь виробили 39,6 центнера м'яса, то в 1980-му – 59,02 центнера; молока відповідно 196,6 і 489,6 центнера. В 1990 році ці показники були такі: 62,68 і 438,1 центнера.

В 1990 році чистий прибуток сягнув 2400000 карбованців. Працівники рослинницької галузі мали річний прибуток від 5000 до 7000 карбованців, а тваринницької – до 5000. Будівельна бригада щороку зводила 10-12 жилих будинків садибного типу. Колгосп мав великий сад, де трудився кавалер двох орденів Трудової Слави садовод – справжній майстер своєї справи Віктор Іванович Косаренко.

Самовіддана, чесна праця на полях і фермах міських колгоспів була достойно оцінена. За підсумками восьмої п'ятирічки, крім раніше вже на-

званих, орденом Леніна були нагороджені: головний зоотехнік управління сільського господарства Г. Г. Верменчук, тракторист колгоспу імені Карла Маркса А. А. Рогач, бригадир колгоспу імені Енгельса С. Ф. Северин, орденом Жовтневої Революції – голова колгоспу імені Карла Маркса Х. Б. Ускач.

В наступні роки кавалерами ордена Леніна стали: керуюча відділком колгоспу імені Карла Маркса Н. С. Макаренко, трактористи цього ж господарства Ф. Г. Коростильов, І. С. Семенов, доярка Л. Ф. Міщенко; ордена Жовтневої Революції – керуючий відділком колгоспу імені Енгельса М. М. Волох, начальник управління сільського господарства райвиконкому П. З. Солодун. Багато трудівників нагороджувались різними орденами і медалями, значками "Ударник комуністичної праці" і т. д.

Високих нагород удостоювались і господарства.

За вісім місяців 1987 року трудівники приміських колгоспів виробили 44874 центнери молока, 39353 центнери м'яса, 346 центнерів вовни (у фізичній вазі), що складало до загальнорайонного показника відповідно 13, 35,4 та 31,4 процента.

За цей же період державі реалізовано 35440 центнерів молока, 36210 центнерів м'яса, 150 центнерів вовни (у чистому волокні). Внесок міських колгоспів у загальнорайонний здобуток складав 11,6, 33,2 і 23 відсотки.

У вересні 1987 року в колгоспах міської Ради народних депутатів утримувалось 20986 голів великої рогатої худоби, 18796 свиней, 10999 овець. Вони мали 252 трактори, 111 комбайнів усіх типів, 107 автомобілів.

90-ті роки минулого століття виявилися непростими і для селян. Тому в кінці 1999 року Президент України видав Указ "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки", в результаті якого приміські колгоспи "Заповіт Леніна", імені Карла Маркса та імені Енгельса спочатку перетворилися у КСП (колективні сільськогосподарські підприємства), а до кінця березня 2000 року відповідно у ТОВ "Новий Заповіт" і "Відродження", ЗАТ "Аграрний дім", а на території КСП імені Енгельса спочатку у ТОВ "Світанок" і "Колос", а потім і ТОВ "Рівнопілля". І почалася новітня історія товариств з обмеженою відповідальністю. Серед них економічно міцним виявився ЗАТ "Аграрний дім" під керівництвом Валентини Сергіївни Романець.

ПРОМИСЛОВІСТЬ

Підприємства місцевої промисловості в 1948 році працювали значно краще проти попередніх років. За 9 місяців валової продукції випустили на 142% більше, ніж за цей час 1947 року. Зокрема, на харчокомбінаті – на 249%, на цегельному заводі – на 231%, промкомбінату – на 154%, промартілі "Червоний металіст" – на 158%, імені Чкалова – на 111% і по взуттєво-швейній фабриці – на 169%.

В 1948 році відбудовані і введені в експлуатацію взуттєвий цех фабрики, Гуляйпільський державний млин, обладнаний цегельний завод, олійниця промартілі Хімік"; розширялися виробничі площі промартілі "Червоний металіст", промкомбінату та інших підприємств.

Колективи промислових підприємств зобов'язалися у 1948 році дати надпланованих нагромаджень на 272 тисячі карбованців.

На 29 жовтня 94 юнаків і дівчат промислових підприємств міста виконали річні завдання, а 34 з них працювали в рахунок 1949 року. Серед них – робітники взуттєво-швейної фабрики Я. Рогач, П. Кривошей, М. Заремба, Г. Борулько та інші.

У 1956 році промислові підприємства виконали план випуску валової продукції на 111,2% – на 24,3% більше, ніж за 1955 рік. Колектив взуттєвої фабрики (директор П. Самойлов) дав понад план готової продукції на 1 мільйон 186 тисяч карбованців. Достроково – до 1 грудня – справився з річним планом і колектив промартілі "Хімік" (голова правління І. В. Білий). Він понад завдання видав продукції на 953 тисячі карбованців. Особливо хороших виробничих показників добилися фарботерний і оліфоварний цехи, які понад річне завдання дали відповідно 85 тонн продукції і 15 тонн оліфи та 5 тонн лаку.

Високими виробничими успіхами зустрів 1957 рік колектив промартілі "Спартак". Річний виробничий план він виконав достроково – ще до 7 листопада і видав понад завдання продукції на 350 тисяч карбованців.

Дякуючи злагодженій праці всього колективу, будівельна дільниця № 3 виконала річний виробничий план на 115%. В 1956 році собівартість будівельних робіт тут знизилась на 20% проти завдання, а продуктивність праці підвищилась на 12%.

Йдучи на зустріч 40-річчю Великого Жовтня, трудящі промислових підприємств вирішили розгорнути соціалістичне змагання за високі виробничі показники.

Колектив цегельного заводу зобов'язався до 7 листопада 1957 року випустити понад план 200 тисяч штук цегли і 150 тисяч штук цегли-сир-

цю, 40 тисяч штук черепиці, підвищити продуктивність праці проти плану на 1%; промкомбінату – дати понад план 250 тисяч керогазів, 5 тонн цвяхів, 1 тисячу духовок і 1 тисячу відер; промартілі "Хімік" – дати понад план 30 тонн густотертих і емалевих фарб, 25 тонн рослинної олії, 15 тонн оліфи; взуттєвої фабрики – дати понад план 8 тисяч пар взуття; заводу сільгоспобладнання – дати понад план 340 пожежних насосів, 13 тисяч штук слюсарно-монтажних інструментів, 7 тисяч штук днищ для сівалок "СШ-10-14 А" і 375 тисяч штук сільськогосподарських вил; будівельної дільниці № 3 – зверх планових об'єктів завершити до 7 листопада будівництво міської лазні, аптеки і відбудувати колишнє приміщення райкому партії під бібліотеки для дорослого населення і дітей. Високі зобов'язання брали на себе колективи інших підприємств міста.

Непогано працювали з початку 1957 року колективи взуттєвої фабрики, промартілей "Спартак", імені Чкалова. У січні серед виробничих підрозділів промартілі "Хімік" перед у змаганні вів маслоробний цех, де начальником Д. Тищенко. Денні завдання цех систематично виконував на 140-150%.

Бригада формувальників ливарного цеху заводу сільськогосподарського обладнання, яку очолював Г. Семенюта, свої змінні завдання протягом січня виконувала не нижче як на 120%.

Багато робітниць і робітників взуттєвої фабрики таких, як Г. Шаровська, В. Радсмський, М. Рябко давали продукцію тільки першого сорту і змінні завдання перекривали на 50-60%.

Гідну зустріч 40-річчю Великого Жовтня готували трудівники сільського господарства району. Вони зобов'язувалися виростити і зібрати в 1957 році в середньому з гектара по 22 центнери зернових, у тому числі по 20 центнерів озимої пшениці, по 28 кукурудзи, по 18 соняшнику, отримати по 210 центнерів молока на 100 гектарів земельних угідь, або 2900 кілограмів молока на фуражну корову, по 40 центнерів м'яса на 100 гектарів земельних угідь, у тому числі по 25 центнерів свинини на 100 гектарів ріллі, по 120 яєць на несушку і настригти по 3,9 кілограма вовни на півцю, довести кількість корів до 8 голів на 100 гектарів земельних

Раціоналізатори заводу сільгоспмашин. Зліва направо: В. І. Жилінський і О. А. Сидоренко. Лютий 1981 р.

угідь, закласти по 14 тонн силосу на фуражну корову, посадити 164 гектари нових садів і 40 гектарів виноградників, побудувати 30 польових станів.

За підсумками районного передтравневого змагання перехідним Червоним прапором райкому КП України і райвиконкому із занесенням на районну Дошку пошани нагороджувались завод сільськогосподарського обладнання (директор Скорий І. В., секретар парторганізації Москівець Т. І., голова робіткому Загірбаєв М. Є., секретар комітету АКСМ Муєр М. Г.), який виконав виробничий план квітня на 123% і колгосп "Червоний прапор" (голова Кириленко П. П., секретар парторганізації Кушнір В. О.), котрий вже отримав по 22 центнери м'яса на 100 гектарів земельних угідь, в тому числі свинини по 16 центнерів на 100 гектарів ріллі.

За високі виробничі показники, досягнуті на честь 1 Травня та 40-річчя Великого Жовтня на районну Дошку пошани заносилися також взуттєва фабрика (директор Самойлов П. І., секретар парторганізації Волович О. П., голова фабкому Шапошник М. У.), райпромкомбінат (директор Дядик С. М., секретар парторганізації Крупій І. А., голова місцевому Костенко В. В.), промартіль "Хімік" (голова правління Білий І. В., секретар парторганізації Шкабарня А. Є.), Гуляйпільська МТС (директор Солодун П. З., секретар парторганізації Шапошник У. П., голова робіткому Адамович А. В.), колгосп "Спартак" (голова Ускач Х. Б., секретар парторганізації Верба М. А.), тракторна бригада № 6 Гуляйпільського МТС (бригадир Мартиненко І. П.), бригада теслярів будівельної дільниці № 3 (бригадир Білий І. Т.), бригада хлібобулочного цеху райхарчокомбінату (бригадир Акуліч М. П.), тракторист тракторної бригади № 3 Гуляйпільської МТС Пилип Давидович Штепа, доярка колгоспу "Спартак" Любов Трохимівна Семенченко, свинарки колгоспу імені Енгельса Марія Федорівна Костюк, Марія Андріївна Шаповал, свинарка колгоспу імені Сталіна Ольга Дмитрівна Фесенко, свинарка колгоспу "Заповіт Леніна" Ольга Юхимівна Филипченко, складач райдруккарні Лідія Григорівна Калугіна, шофер автороти Павло Гаврилович Кульбак, майстер індпошиву промартілі "Спартак", формувальниця черепиці цегельно-черепичного заводу Анастасія Петрівна Діденко, завідуюча кіоском № 8 змішторгу Катерина Парфентіївна Білай.

За підсумками соціалістичного змагання на честь 40-річчя Великого Жовтня на районну Дошку пошани були занесені і нагороджені перехідними Червоними прапорами взуттєва фабрика (директор Самойлов П. І.), промартіль "Хімік", Гуляйпільська авторота, промартіль "Спартак", Гуляйпільська МТС, а також виллопрокатний цех заводу сільськогосподарського обладнання, бригада № 1 колгоспу "Заповіт Леніна",

бригада № 2 колгоспу імені Енгельса, бригада № 2 колгоспу "Спартак", тракторна бригада Гуляйпільської МТС (бригадир Мартиненко І. П.), тракторист Гуляйпільської МТС Микола Прокопович Хохотва, комбайнер цієї ж МТС Григорій Григорович Старокоженко, ланкова колгоспу "Заповіт Леніна" Ольга Іванівна Логвиненко, коваль райпромкомбінату Василь Гордійович Батрак, майстер цеху ширвжитку маслозаводу Софія Іванівна Шийка, формувальник заводу сільгоспобладнання Микола Михайлович Латиш, доярка колгоспу імені Енгельса Надія Михайлівна Онищенко, доярки колгоспу "Спартак" Любов Антонівна Глущенко та Лідія Пилипівна Мищенко, чабан колгоспу "Спартак" Іван Васильович Шамрай, телятниця колгоспу імені Карла Маркса Зінаїда Леонтіївна Кива, телятниця колгоспу імені Енгельса Надія Петрівна Прихідько, свинарки колгоспу імені Сталіна Ольга Іванівна Канівець і Олександра Дмитрівна Фесенко.

Хорошу роботу відмічено також райдруккарні, будівельної дільниці № 3, промартілі імені Чкалова, райхарчокомбінату, колгоспів "Червоний прапор", імені Енгельса, "Спартак" та імені Сталіна.

В 1957 році у місті побудували лазню.

За роки післявоєнних п'ятирічок в Гуляйполі значно зросла промисловість. У порівнянні з 1940 роком обсяг її продукції зріс у 40 разів.

В місті з'явилися промислові підприємства і серед них – сільськогосподарського машинобудування, хімічної, легкої, харчової, будматеріалів. На базі промартілі "Червоний металіст" в 1956 році створено завод сільськогосподарського обладнання (з 1965-го завод сільгоспмашин, а з 1971 – дослідно-експериментальний завод сільгоспмашин виробничого об'єднання "Красный Аксай"). Він виробляв ґрунтообробні машини і різні вузли і деталі до них.

В кінці 1943 року в Гуляйполі засновано взуттєву фабрику. Вона швидко виросла у велике підприємство, корпус якого простягнувся через увесь квартал. Фабрика за одну зміну виготовляла більше тисячі пар хлоп'ячого взуття і відправляла його у 20 областей республіки. Тільки в 1963 році 7 бригадам присвоєно звання бригад комуністичної праці.

В подальшому, після спорудження нового триповерхового корпусу

фабрики, потужність її зросла в чотири рази, значно розширився асортимент продукції.

На 1 січня 1967 року на взуттєвій фабриці працювало 399 чоловік, у 1972-му – 425.

В 1966 році за добу виготовляли 1900 пар, в 1967-му – 2508. А за увесь 1966 рік зробили 558,6 тисячі пар при плані 546 тисяч, наступного – вже 589 тисяч пар взуття.

В кінці 1968 року взуттєвники освоїли випуск кімнатних тапочок. В 1969 році вони відзначали двадцятип'ятиріччя існування своєї фабрики.

Оглядаючись в минуле, можна з впевненістю сказати: це був шлях росту, шлях перетворення напівкустарного виробництва в сучасне, добре механізоване підприємство.

В перші роки свого існування фабрика випускала за рік 35-50 тисяч пар взуття. Трудилось на ній тоді близько 100 чоловік. А яке було обладнання? Декілька напівзношених взуттєвих машин і шевських верстатів. Малий вибір інструментів. Де вже говорити про продуктивність праці.

Поступово реконструювались цехи, механізувались основні технологічні операції на пошивній та швейній дільницях. Ручну працю по розкрою матеріалу було замінено вирубкою на пресах. Це дало можливість докорінно змінити організацію виробництва, впроваджувати методи роботи безперервним потоком.

Результатом творчих пошуків інженерно-технічних працівників було встановлення в 1956 році першого ланцюгового транспортера, впровадження гвинтового методу кріплення підошви.

Творча ініціатива колективу обумовила швидкий ріст обсягу виробництва продукції. Про це свідчить хоча б така красномовна цифра: в 1967 році з конвеєра фабрики зійшло взуття в 12 разів більше, ніж в 1945 році. За цей час продуктивність праці зросла у вісім разів.

З кожним роком впроваджувалися та освоювалися нові прогресивні методи праці, нова техніка. Зусилля колективу були спрямовані на те, щоб забезпечити зростаючі потреби трудящих у взутті, на створення асортименту продукції, котра б відповідала вимогам часу.

Так, в останній час більше 70 процентів взуття виготовлялося за новими моделями, щороку впроваджувалось 8-12 моделей. Лише за останнє десятиріччя освоєно близько ста нових моделей і десять фасонів. Це, безумовно, у великій мірі результат того, що на підприємстві було встановлено близько 15 процентів нового технологічного обладнання.

Велику увагу колектив фабрики приділяв підготовці підприємства до переходу на нові умови планування і економічного стимулювання. Розроблено ряд техніко-економічних показників для проектування відраху-

вань в утворювані фонди і нормативи зворотних коштів з врахуванням вимог нормальної організації виробництва.

В планові і звітні показники включались всі ті, які саме забезпечували повний госпрозрахунок. Позитивні результати дала розроблена преміальна система для робітників, інженерно-технічних працівників і службовців та інше.

Значний вклад у справу підвищення ефективності підприємства внесли раціоналізатори. За останні десять років у виробництво впроваджено близько 200 раціоналізаторських пропозицій, економічний ефект яких складав більше 50 тисяч карбованців. Лише в минулому році було впроваджено 18 рацпропозицій. Кращими умільцями зарекомендували себе Григорій Пилипович Андрієнко, Василь Сергійович Рєпка, Федір Мартинович Калайджі. Наприклад, останній працював над створенням машини для шліфування ляпіса каблука.

Особливу увагу звертали на навчання кадрів. Для цього щорічно проводили техмінімуми. Результат цього – всі виробничі дільниці забезпечені кваліфікованими робітниками. Виріс й інженерно-технічний персонал підприємства. Ще декілька років тому тут не було спеціалістів з вищою і середньотехнічною освітою. А тепер на фабриці трудилось 14 чоловік з вищою і середньотехнічною освітою. Більше 100 робітників з 420 – з середньою освітою.

Варт згадати й таке: тепер вироби виготовляють без дефектів і здавали з першого пред'явлення. Створено фабричну лабораторію, де розроблялися нові моделі взуття, виготовлявся клей, що дало можливість впровадити клейовий метод кріплення підошви.

На підприємстві виросло чимало новаторів, передовиків виробництва. Ось, приміром, груди Федора Максимовича Серьогіна, Петра Лазаровича Шишки, Марії Миронівни Дерев'янка, Василя Сергійовича Рєпки прикрасили значки переможців республіканського змагання працівників легкої промисловості. За трудові успіхи одержали високі урядові нагороди старші майстри Микола Савелійович Полтавець – орден Трудового Червоного Прапора, Ольга Миколаївна Шрамко – орден "Знак Пошани", Петро Петрович Скляр – медаль "За трудову доблесть". З пошаною називали тут імена ветеранів – Миколу Федоровича Попова, Степана Трохимовича Самовола та інших.

Колектив фабрики змагався за звання "Підприємство комуністичної праці". Сім дільниць успішно вибороли почесне звання, а звання ударника комуністичної праці з честю носило 178 чоловік.

Взуттєвники жили одним прагненням – своїми здобутками порадувати любиму Батьківщину. Ось результат праці колективу в третьому році п'ятиріччя: план реалізації здійснено на 105,1 процента; виготовлено

605,9 тисячі пар взуття; першосортна продукція становила 98,1 процента при плані 98, одержано 67 тисяч карбованців зверхпланових прибутків, зекономлено матеріалів – 251,1 тисячі квадратних дециметрів хрому верхнього, 142,3 тисячі квадратних дециметрів шкірпідкладки. Із зекономленої сировини виготовлено 19 тисяч 600 пар взуття.

В соціалістичному змаганні першість вибороти зтяжна і обробна дільниці (майстри П. І. Литвиненко і Г. І. Андрієнко) зміни "А". Вагомий вклад внесли кращі люди фабрики О. Домашенко, А. Самовол, Г. Шрамко, М. Якушонок, Н. Приходько, О. Онищенко і Р. Костяєва. На них рівнялися інші робітники, переймаючи досвід їх роботи.

15 грудня 1976 року утворилося Запорізьке виробниче об'єднання, до якого увійшла і Гуляйпільська взуттєва фабрика № 25.

В 1978 році на реконструкцію фабрики виділили 350 тисяч карбованців для випуску 1 мільйона пар взуття. Наступного року став до ладу новий корпус на 882 тисячі пар взуття.

В 1988 році на фабриці працювало 660 робітників і службовців. В 1991 році фабрика давала за рік близько 1,5 мільйона пар взуття.

Серед потужних промислових підприємств міста був завод лакофарбованих виробів, утворений в 1962 році на базі промартілі "Хімік".

Протягом всієї історії підприємства успішно несли вахту заводчани. Достроково вони справилися із завданням семирічки (1959-1965 роки). За шість років і сім місяців понад план виготовляли продукції на 1690,4 тисячі карбованців, у тому числі 1812 тонн фарби, 438,6 тонни сухого цинкового пігменту та 33 тонни оліфи.

За вісім місяців 1965 року завод здійснив виробничий план по всіх видах продукції: фарби густотертої – на 112,7 відсотка, оліфи – на 135,6. А вереснєве завдання виконане у валі – на 100,6 відсотка. Понад план виготовлено 17,2 тонни густотертої і 4,1 тонни рідкотертої фарби, 50 тонн оліфи та товарів побутової хімії на 52700 карбованців.

Перед у змаганні вели бригади комуністичної праці оліфоварів М. С. Гурби та фарботерів С. В. Підгорної, змішувачів пасти І. М. Вовка і М. М. Міщенка. У переджовтневому змаганні вони виконували змінні завдання на 105-107 відсотків. А найкраще працювала бригада фарботерів С. В. Підгорної. Дружний колектив завжди перевиконував змінні завдання на 5-10 процентів. Бригада план вересня здійснила на 109,4 відсотка і зробила 129 тонн фарб. Велика заслуга в цьому членів бригади ударників комуністичної праці Катерини Назарівни Білої, Надії Василівни Сердюк,

Ніни Антонівни Тимошенко, робітниць Надії Лазарівни Куц, Марії Степанівни Отрішко та ін.

Трудовим успіхом зустріли ювілей комсомолу – 47-у річницю заснування – і комсомольці заводу Володимир Холод, Леонід Сіріньок та Володимир Куриленко. Вони щоденно виконували змінні завдання на 115-120 відсотків.

Завод працював у три зміни. 16 листопада у понеділок, наприклад, високопродуктивно трудилися фарботери та виготовлювачі сухих цинкових білил, де бригадирами Ганна Олексіївна Винник і Микола Матвійович Неділько. Бригади виробили за нічну зміну: перша – 5 тонн оліфових фарб, а друга – 1980 кілограмів сухих білил. А завод в цілому за нічну зміну цього дня видав продукції на 2900 карбованців.

29 листопада на 19-й районній партійній конференції директора заводу М. А. Макаренка обрано членом райкому партії.

Ще на початку року хіміки намітили в останньому році семирічки (1959-1965 роки) виробничий план виконати до 15 грудня і видати надпланової продукції на 150 тисяч карбованців. І слова свого дотримали.

На 3 грудня валової продукції виробили на 2884 тисячі карбованців. Це на 7 тисяч більше річного плану. Товарної продукції виготовлено на 2507 тисяч карбованців або на 103,2 відсотка річного плану.

Старанно працювали фарботери бригад С. В. Підгорної і Г. О. Винник.

Добре працював у 1968 році колектив заводу лакофарбованих виробів. План по реалізації продукції він виконав на 101,6 відсотка, план по валу – на 107. Понад річне завдання хіміки відвантажили більше 400 тонн різних фарб.

В соціалістичному змаганні переможцем вийшла бригада Володимира Семеновича Савченка (цех сухих цинкових білил). Річну програму – вона здійснила на 105 процентів. Понад завдання виготовлено 24 тонни сухих цинкових білил. На один процент відстали від них члени колективу, очолюваного Михайлом Івановичем Коваленком. На свій рахунок вони записали 18 тонн сухих цинкових білил понад завдання.

Серед фарботерів перед вела бригада Софії Василівни Підгорної. Понад річний план вона виготовила 220 тонн фарби.

На заводі не спадало трудове напруження і з перших днів нового року. За дев'ять днів січня тут вироблено понад завдання 8 тонн фарби, 20 тонн сухих цинкових білил, а також товарів культурно-побутового призначення на 3 тисячі карбованців.

І попереду знову бригада Савченка. Доведений план вона закрила на 200 процентів! 110 тонн сухих цинкових білил більше плану – такий показник членів бригади Михайла Михайловича Ляшенка. Добрі справи у фарботерів змінного майстра Володимира Петровича Воронкова.

За 4,5 року дев'ятої п'ятирічки заводчани виробили продукції на 2354 тисячі карбованців. За роки п'ятирічки повністю реконструйовано фарботерну дільницю, запроваджено нову технологію виробництва фарб, встановлено більш сучасне обладнання, що дало можливість гарантувати якість виробів. Густотерті фарби не стали випускати, а перейшли на вироблення уже готових для використання. Збагатилася й гама кольорів. Подбали і про оформлення готової продукції. Введено в дію лінію по розфасовуванню оліфи оксоль у пляшки. Реконструйована і дільниця по виробленню сухих цинкових білил.

Випуску якісної продукції сприяла ритмічна робота дільниці та запровадження й удосконалення саратовської системи бездефектної праці й здачі продукції відділу технічного контролю з першого пред'явлення. На заводі встановлено день якості. Мета його – аналізувати якість випущеної продукції, виявляти причини погіршення виробів і тут же намічати конкретні заходи по їх усуненню. Все це дало можливість ще в 1973 році присвоїти 8 видам продукції першу категорію якості. А з червня 1974 року цю категорію присвоїли всій продукції, яку випускав завод.

У питанні поліпшення якості продукції добру справу зробили й раціоналізатори підприємства – головний механік П. Г. Коротнюк, слюсар В. К. Маляревич, начальник фарботерної дільниці В. М. Подлесний, Павло Гаврилович Коротнюк тільки за 4,5 року п'ятирічки впровадив у виробництво 11 раціоналізаторських пропозицій. Річний економічний ефект від їх впровадження склав 10400 карбованців. Він, зокрема, запровадив свій варіант реактора для вироблення оліфи. А всього за рік раціоналізатори заводу подали 36 пропозицій, з яких 26 впровадили у виробництво. Дев'ять з них дали 37700 карбованців економічного ефекту. Активними раціоналізаторами, крім П. Г. Коротнюка, показали себе М. О. Пурик та А. М. Дмитренко.

Звернення ЦК партії до народу про розгортання змагання за дострокове завершення 9-ої п'ятирічки (1971-1975 роки) знайшло відгук і в колективі хіміків. На початку січня на заводі відбувся мітинг з цього питання. На ньому прийняли рішення ширше розгорнути змагання, достроково завершити п'ятирічку у повному обсязі по номенклатурі і якості продукції, підвищити продуктивність праці, економічно витратити робочий час, заощаджувати сировину та матеріали.

Ось як про це і про себе говорила на мітингу фарботер ударниця комуністичної праці К. Біла: "Я – кадрова робітниця, 25 років працюю на одному підприємстві. Тому його справи для мене дуже близькі. Бригада, членом якої я є, носить почесне звання комуністичної. Ми дали слово особисту п'ятирічку завершити до 22 квітня – дня народження В. І.

Леніна. У відповідь на звернення партії я зобов'язуюся виконувати змінні норми в середньому на 115-120 процентів при відмінній і добрій якості продукції, котру випускаємо, суворо економити сировину, дорожити кожною хвилиною робочого часу".

Колектив заводу поставив собі за мету в цьому році завдання виробничого плану здійснити до 27 грудня, реалізувати додатково до плану продукції на суму 200 тисяч карбованців, а виготовити – на 465 тисяч, в тому числі товарів народного споживання – на 200 тисяч, та для потреб сільського господарства – на 65 тисяч карбованців. Додатково до плану виготовити 150 тонн фарб, 100 тонн оліфи і 50 тонн сухих цинкових білил. А завдання п'ятирічки колектив вирішив виконати до 22 квітня.

З першого місяця нового року хіміки включилися у виконання своїх зобов'язань. І 24 березня колектив заводу здобув трудову перемогу – здійснено п'ятирічне виробниче завдання по випуску валової продукції, а по виготовленню товарів культурно-побутового призначення відрпортували ще 28 січня. 15 квітня завершили п'ятирічку і по реалізації продукції. Так хіміки почали працювати в рахунок 10 п'ятирічки. Перед цим вони взяли додатково підвищені зобов'язання. А щоб їх виконати, треба було максимально використати внутрішні резерви: повніше використовувати обладнання, змінити застарілі машини новішими, ущільнити робочий час. За чотири роки п'ятирічки на заводі витрачено на технічне переозброєння 240 тисяч карбованців – замінено близько 70 одиниць основного технологічного обладнання. Крім того, за цей час вкладено у здійснення заходів по охороні праці 165 тисяч, на різні соціально-побутові заходи – 198 тисяч карбованців. За вказаний період продуктивність праці зросла на 67,1 відсотка, за рахунок чого одержано 73 проценти приросту обсягу виробництва. Продуктивність праці зросла ще і в результаті здійснення заходів, спрямованих на покращення побутових умов, дальше поліпшення охорони праці та ряду інших заходів.

На заводі зменшилась плінність кадрів, а отже – підвищилась кваліфікація виробничників, кращими стали умови на виробництві, тому робітники дістали змогу повніше використовувати робочий час. На ці заходи потрібні були кошти і на заводі їх знайшли. Тільки за рахунок зменшення затрат на виробництво продукції за чотири роки одержано 2665 тисяч карбованців, що дало змогу створити солідний фонд матеріально-заохочення. Крім цього, на заводі приділялася увага і організації змагання та висвітленню його результатів. Стало правилом про результати роботи на попередній зміні дізнаватись, прийшовши на чергову. Переможці змагання відзначались не тільки за кількістю виробленої продукції, а і за її якістю.

В досягненні успіхів посилений внесок зробили всі трудівники. Але найбільше відзначилися колективи бригад оліфоварів (бригадир М. С. Гурба), яка п'ятирічку виконала у грудні 1974 року, фарботерної дільниці (змінний майстер С. В. Підгорна) та сухих цинкових білил (бригадир В. А. Холод), котрі доповіли про виконання п'ятирічки 25 лютого цього року. З окремих виробничників слід відзначити апаратників фар-

Універмаг "Ювілейний", 1969 р.

ботерної дільниці К. Н. Білу і Г. П. Троян, які особисті п'ятирічки виконали ще у грудні 1974 року, апаратника змішувальної машини М. М. Міщенко, котрий справився з п'ятирічним завданням у листопаді минулого року.

Апаратницю Г. П. Троян називали майстром своєї справи. Вона – ударник комуністичної праці. За дост-

рокове виконання особистого завдання 8-ї п'ятирічки удостоєна урядової нагороди – ордена Трудового Червоного Прапора. Вона почала працювати в рахунок 10-ї п'ятирічки. Її праця оцінена знаком "Ударник соцзмагання 1973 року", преміями.

Бригада оліфоварної дільниці, яку очолював старший апаратник Микола Степанович Гурба, на заводі передова. Змінні завдання бригада виконувала на 150-160 процентів.

У 1995 році розповідав директор заводу лакофарбових виробів М. М. Шейко:

– Справді, наші фундатори були одержимі великою ідеєю, коли 60 років тому взялися організувати підприємство. Це була промислова кооперативна артіль "Хімік", де працювало 36 чоловік, зайнятих виробництвом густотертої фарби. А що мали з техніки? Газовий двигун на півтори кінські сили та з горем пополам згодом вибили ще пару коней для перевезення вантажів. А в сьогоднішніх цехах у нас працює новітня техніка. Тут навіть і електроніка підвладна людині. А незабаром на зміну їй, я в цьому твердо переконаний, придуть нові машини з останнього досягнення інженерної думки в цій галузі. Так диктує життя.

За свою продукцію заводчанам не соромно. Як і в попередні роки – вона користується попитом у трудящих, замовників. Недавно наш завод-

чанин повідав мені такий факт. В 1966 році, ділився він, будучи у Ленінграді, став свідком того, як за фарбою із маркою "Гуляйпільський завод лакофарбових виробів" вишикувалась чималенька черга. Кого ж не порадує така репутація нашої продукції?!

Сьогодні завод на ринок, замовникам постачає контейнери МКР-10С для сипучих вантажів (цемент, добрива, феросплави тощо), фарби масляні МА-22 і МА-25 (біла, голуба, коричнева) для підлоги, бежева, сіробіла), сухі цинкові білила, поліетиленову плівку. На підприємстві працює унікальне обладнання, яке напрочуд, як мовлять наші робітники, скрупульозно точно – на ньому одержуємо плівку товщиною від 40 до 500 мікрон. Скажу принагідно: наш місцевий колгосп імені Горького придбав плівку для парникового господарства. Попитом у покупців користуються поліетиленові пакети та мішки.

Варто похвалитися і ще такою новинкою: у експлуатацію запущено шаровий млин, успішно пройшло його випробування й одержано першу партію кремнійорганічної фарби (КО). Замовник – Запорізька організація "Спецбудтехнологія" залишилася задоволеною, має намір і на майбутнє брати фарбу.

– За всіма добрими справами – конкретні люди. Кого б назвав у цей ювілейний день директор?

– Чудові люди трудяться у нас. Продовжують добрі традиції попередніх поколінь. І як тут не згадати ветеранів, котрі лишили помітний слід в історії заводського колективу. Це С. В. Підгорна, керівник бригади фарботерів, її колеги – М. С. Отрішко, Н. А. Тимошенко, Л. А. Новак, оліфовари М. С. Гурба і М. Ю. Самохліб, оператори по виготовленню сухих цинкових білил М. С. Троян і Н. К. Строцька, головний енергетик О. П. Бодня, головний бухгалтер М. В. Попов. Всі вони віддали рідному підприємству 35-40 років сумлінної праці. Старанністю відзначаються і нинішні виробничники, і серед них – робітники фарботерної дільниці А. С. Зуйченко, В. І. Кондратенко і сам начальник цієї дільниці І. О. Ведмідь, а також снувальниці Т. М. Передерій, Л. Я. Тутова, ниткопрошивальниця Н. І. Троян, швачки В. П. Мощенко, В. Д. Василевська, О. А. Сірінюк, акумуляторник В. М. Семенюта, слюсар по ремонту автомашин В. К. Маляревич, начальник відділу праці і заробітної плати Л. В. Бірюкова та інші. Вони знайшли себе саме тут, на заводі, де повною мірою розкрився їх талант виробничника, організатора.

– А яка стратегія завтрашнього дня колективу хіміків?

– Вже сьогодні ведеться активний пошук інвестора по фінансуванню нової технології на новому будівельному майданчику – по металізації паперу, картону, полімерних матеріалів для упаковки кондитерських ви-

робів, чаю, кофе, цигарок тощо, виготовлення етикеток. Відгукнулася фірма "Беккер ГмбХ" з ФРН, котра погоджується взяти участь в реалізації даного проекту, а він відноситься до категорії пріоритетних в Україні і є актуальним на тривалу перспективу, на рівні 20-25 відсотків власним капіталом. Буде створено й додаткові робочі місця. А це так важливо сьогодні.

Треба до сказаного додати і те, що хіміки найкраще в місті вирішували соціальні проблеми. Ось хоча б забезпеченість вугіллям: всі працюючі отримали його по 2 тонни і всього за 1,5 мільйона карбованців за тонну, а ветеранам – безплатно. До речі, особливою увагою оточені ветерани війни і праці. За пільговими цінами заводчани отримали овочі, крупи, цукор, їм безплатно орють городи. В заводській їдальні можна пообідати всього за 18 тисяч карбованців. Значні кошти виділяють тим, хто потребує лікування. Не шкодують грошей і для надання благодійної допомоги СШ № 2, дитячому закладу № 4, дитячому фонду, лікарні. Під опікою заводчан добре знана в області футбольна команда "Хіммаш". Далеко за межами району лине слава про солов'иний спів вокалісток з ансамблю "Веселка". Спонує завод і творчу діяльність обдарованого співака, лауреата престижних мистецьких фестивалів А. Сердюка. Дякуючи заводу, побачили світ і твори відомого місцевого поета Г. Лютого. Красномовний і такий факт: загальну прихильність у заводчан завоювали вечори відпочинку "Під знаком Зодіака", на яких у колі товаришів відзначають день народження. Хіміки можуть бути вневненими, що їхня працелюбність, відданість рідному заводу не будуть забуті, бо там шанують і дбають про людей.

– Я б хотів сердечно привітати всіх трудівників заводу з 60-річним ювілеєм, побажати їм частя і здоров'я, – сказав, завершуючи розмову Микола Миколайович.

У повоєнний час у місті Гуляйполі працювали також: завод будівельних матеріалів (виробляв цеглу, залізобетонні конструкції), райоб'єднання "Сільгосптехніка" (ремонт тракторів і сільгоспмашин), ПМК-2, міжколгоспбуд (будівництво промислових, житлових і культурних будівель), інкубаторна станція (інкубація курчат, індюшат), район електричних мереж (експлуатація ліній електропередач), комбінат комунальних підприємств (комунпослуги), виконробська дільниця № 8, ремонтно-будівельна дільниця № 15 (ремонт і будівництво житлових будинків), ПМК № 121 тресту "Запоріжсьльбуд", районне дорожньо-ремонтне будівельне управління,

Центральний майдан, м. Гуляйполя, 1967 рік

міжколгоспне дорожньо-будівельне управління № 6, маслозавод (масло-молочна продукція, кефір, сметана, сир, морозиво, масло коров'яче), друкарня (район-на газета і 9 багатотиражок).

В 1970 році в стадії закінчення будівництва були ресторан і їдальня, друкарня, два 16-квартирних будинки, автоток-луб ДТСААФ, банно-пральний комбінат, Будинок культури в колгоспі "Заповіт Леніна".

Такі основні види продукції випускались на підприємствах міста Гуляйполя: взуття, котки кільчато-зубчаті 2 ККН – 2,8, пружинний зуб КП-190, лапи РК, білило цинкове сухе, фарбу, оліфу товарну, коляски дитячі, безалкогольні напої, олію рослинну, хлібобулочні вироби, цеглу палену, бетон, залізобетон.

В 1970 році середньомісячна зарплата робітників на підприємствах міста складала 101 карбованець, 1979-му – 132,5.

А ще в Гуляйполі діяли 2 торговельні організації: змішторг і райспоживтовариство, міський кінотеатр "Космос", районний Будинок культу-

Показники роботи промислових підприємств міста за 1966-1980 роки

Назва підприємств	1966-1970рр.		1971-1975рр.		1976-1980рр.		кількість працюючих	1979 р валова продукція
	(8 п'ятиріччя)		(9 п'ятиріччя)		(4 роки 10-1 п'ятиріччя)			
	вал	реаліз	вал	реалі.	реалі.	реалі.		
взуттєва фабрика	13802	14311	17008	18528	14142	13983	541	3775
з-д сільгоспмашин	14289	13010	18463	17958	13555	13487	683	3738
з-д лакофарб виробів	20816	19693	48750	47491	49838	49818	230	9498
з-д побутових	5825	5312	8857	8727	8925	8898	308	2160
харчосмакова ф-ка	10110	5187	11152	6458	7198	4880	104	1852
райдрукарня	387	387	518	518	583	510	35	170
з-д будматеріалів	820	846	—	—	2245	2540	135	570
Всього	85808	58706	104748	97680	96596	94094	2054	21783

ри, клуб "Металіст", 3 колгоспні клуби і Будинки культури, 3 середні і стільки ж восьмирічних, 6 початкових шкіл, допоміжна школа-інтернат, музична школа і ІТУ-28, районна бібліотека для дорослих і бібліотека для дітей, 24 профспілкових, колгоспних, відомчих і шкільних бібліотек, районний народний музей, районна лікарня і поліклініка, протитуберкульозний диспансер і психлікарня.

На території міста працював аеродром. Щодня 5 рейсів було на Запоріжжя і по одному на Донецьк і Новомиkolaївку, а з 15 червня 1967 року відкрили рейси на Бердянськ і Маріуполь.

В 1966 році літаками перевезено 10 тисяч чоловік, на 10540 гектарах розсіяно добрива, на 6700 гектарах отрутохімікати для шкідників сільськогосподарських культур.

Кінотеатр "Космос", 1968 рік

Підприємства громадського харчування довели товарооборот до 1701,8 тисячі карбованців. Комбінат мав підсобне господарство по відгодівлі понад 1000 свиней. За роки десятиї п'ятирічки (1976-1980 рр.) тут отримали 5489 центнерів м'яса.

В 70-ті роки в місті діяло п'ять різних будівельних організацій: пересувна механізована колони № 121, міжколгоспне будівельно-монтажне управління, міжколгоспне шляхо-будівельне управління № 6, районне шляхове ремонтно-будівельне управління і виконробська дільниця № 8.

На 1 січня 1967 року в домоуправлінні було 10320 м² житлової площі в комунальних будинках.

В 1966 році в Гуляйполі побудували 2-поверхову поліклініку, в 1975-му – відкрили новий, книжковий магазин.

На 1 січня 1977 року змішторг мав 63 магазини і ларки. Товарооборот дорівнював 9642,5 тисячі карбованців.

Приміщення райвиконкому, 1968 р.

1 березня 1969 року про будівельників розповідала районна газета "Зоря комунізму" так:

– Розростається і квітне наше рідне місто. В ньому з'являються нові багатоповерхові житлові будинки, дитячі заклади, магазини. Йдеш його вулицями, і мимоволі милуєшся красенем кінотеатром, Будинком піонерів, універмагом...

А роблять місто красивим наші славні будівельники – люди однієї з найбільш почесних професій на землі. Це вони лише торік спорудили в Гуляйполі готель і кафе "Вогник", здали в експлуатацію два восьмиквартирних житлових будинки. Зводили житло вони також у радгоспі "Червоний" та на птахофабриці "Гуляйпільська", допомагали будувати в інших районах області.

Багато хороших справ на рахунку будівельників пересувної механізованої колони № 2. Минулого року за здачу об'єктів у строк і достроково та за виконання квартальних планів її робітники, службовці та інженерно-технічні працівники одержали 9460 карбованців премії. Річний план будівельники виконали на 107,6 процента, а собівартість будівництва знизили на 9,8 процента.

Великі зобов'язання у них і на цей рік. Вже в травні будівельники здадуть в експлуатацію банно-пральний комбінат в Гуляйполі, а члени артлі "Заповіт Леніна" на Першотравневе свято одержать в подарунок новий клуб. Вісім сімей робітників птахофабрики зможуть поселитися в новому будинку з просторими світлими кімнатами і великими вікнами.

В другому кварталі в центрі міста відкриється ресторан-їдальня та буде закінчено будівництво приміщення ДТСААФ, а згодом стане до ладу ще ряд об'єктів.

З натхненням трудяться робітники ПМК-2, а особливо бригада теслярів, очолювана А. В. Мельниковим, штукатурки, де бригадирами В. В. Зуйченко та М. І. Бигоненко, муляри на чолі з М. Д. Перепелицею. Міністерство сільськогосподарського будівництва УРСР та Президія Українського республіканського комітету профспілки робітників будівництва і промбудматеріалів за підсумками республіканського соціалістичного змагання комплексних і спеціалізованих бригад будівельних організацій відзначили ці колективи як кращі.

Велику увагу приділяли на підприємстві навчанню молодих будівельників. За минулий рік тут оволоділи новими спеціальностями 46 робітників. Багато юнаків і дівчат без спеціальності стали мулярами, теслярами, малярами. Близько 30 чоловік підвищили свою кваліфікацію і працюють по вищих розрядах.

Нині тут набувають спеціальності 50 колгоспників, що приїхали в

ПМК-2 за направленням своїх артилей. Через 6 місяців вони вже працюватимуть самостійно.

Будівництво ресторану, 1969 рік

85 будівельників пересувної механізованої колони № 2 борються зараз за право називатися ударниками комуністичної праці, а бригади штукатурів на чолі з В. В. Зуйченком, М. І. Бигоненком виборюють звання колективів комуністичної праці.

17 квітня 1959 року було вирішено утворити міжгосподарську шляхо-будівельну організацію. Начальником її став Пантелій Савович Шаповалов. Організація, створена за допомогою паїв колгоспів, займалася будівництвом у господарствах доріг з твердим покриттям, а також асфальтуванням територій токів, ферм, тракторних бригад.

Найпершими працівниками були майстри О. Є. Білий, В. М. Вербицький, мостовики Г. І. Шеремет, Г. І. Кеда, М. К. Вискірка, В. Демченко, І. Ромін, І. І. Вербицький.

У 1959 році шляховики вели роботи на спорудженні брукованого шляху на дільниці Гуляй-Поле-Пологи, Гуляйполе-Успенівка.

З 1966 по 1970 рік міжколгоспшляхбудом керував М. Н. Столярів, потім до 1973 року М. І. Сивоненко, його замінив П. Г. Старокоженко, а з 1993 року – С. І. Малюка.

З роками шляхо-будівельна організація (МШПМК-159) міняла свою назву і в період останнього реформування дістала таку – закрите акціонерне товариство (ЗАТ) "Агрошляхсервіс".

12 серпня 2006 року С. І. Малюка розповідав:

– Ось уже протягом 47 років наша організація відзначає професійне свято – День будівельника. За ці роки були злети і падіння, але організація продовжує працювати. І у нинішні скрутні часи стараємось знаходити замовників і виконувати благоустрій доріг, шляхових майданчиків

міста і села. За сім місяців року виконано будівельно-монтажних робіт на 224,4 тис. грн., що значно перевищує показники за цей період торік.

Крім дорожніх робіт, товариство займається виготовленням тротуарної плитки, надає автотранспортні послуги.

У колективі трудяться майстри своєї справи, які віддали організації не один десяток літ і подають справжній приклад для молоді. Це дорожні робітники І. П. Круглій, А. В. Касьяненко, водії Я. Я. Кошарний, С. Г. Сова, О. О. Зима. Умілими діями, компетентністю в роботі відзначається головний інженер І. К. Махиня.

Не пориваємо зв'язків і ветеранами нашого підприємства – П. Г. Старокоженком, А. П. Куш, Н. М. Марченко та іншими. Часто на виробництві виникають такі ситуації, коли ми звертаємось до них за порадами і знаходимо їх, бо багаторічний досвід цих людей вартий того.

В 1976 році всі будівельні організації виконали підрядних робіт на 6525 тисяч карбованців, у т. ч. власними силами – на 5439 тисяч.

У цьому ж році в місті почав діяти новий водозабір.

В 1976 році збудовано 30-квартирний будинок на площі Петровського, 16-квартирний будинок по вулиці Леніна, приміщення держбанку, перший п'ятиповерховий будинок у місті. В 70-ті роки зведено: готель на 56 місць, ощадбанк, друкарню, універмаг, аптеку, 4 їдальні на 476 місць.

Всього ж за останні п'ятнадцять років (дані на 1 січня 1978 року) у Гуляйполі побудовано 1857 житлових будинків, у т. ч. відомчих – 4 і державних – 16. Прокладено 38 кілометрів водопроводу, 50 кілометрів асфальтних тротуарів.

Всього в місті нараховувалась 81 вулиця, із них 62 з твердим покриттям.

Газифіковано 16 багатоповерхових будинків, встановлено газових плит у 4500 індивідуальних будинків, 3800 телевізорів.

З 1968 по 1978 рік для поліпшення культурно-побутового обслуговування населення побудовано кінотеатр на 460 місць, Будинок культури на території колгоспу "Заповіт Леніна" на 400 місць, Будинок піонерів, Держбанк, приміщення ощадної каси.

На території міста нараховувалось понад 13350 вкладників у ощадну касу, сума вкладів сягала 11656,0 тисяч карбованців.

В особистому користуванні громадян було 256 автомашин, 1536 мотоциклів.

Відповідно до плану соціально-економічного розвитку на найближчі 5-6 років намічалось побудувати в місті: приміщення хірургічного відділення, Будинок побуту, Будинок культури із спортзалом на 600

місце, два адміністративних приміщення (заготконтору і районний вузол зв'язку), каналізацію, 10 кілометрів водопроводу, 5 двадцятиквартирних житлових будинків, 150 індивідуальних житлових будинків.

В 1981-1985 роках у Гуляйполі виросло 7 багатопверхових житлових будинків загальною площею 1491 м², Будинок побуту, хірургічний корпус райлікарні на 220 ліжок, відкрито магазини "Дитячий світ", "Культтовари", "Взуття" і т. д.

На 5 жовтня 1985 року більше 50 робітників експериментального заводу сільгоспмашин виконали зобов'язання п'ятирічки, 30 чоловік перекрили рубежі 1985 року.

Маяками виробництва на підприємстві вважали фрезерувальницю Галину Іванівну Іваненко, термістку Надію Петрівну Штепу, бригадира Сергія Володимировича Котельника, формувальницю Лідію Миколаївну Павелько.

На заводі ширилася бригадна форма організації праці. За рахунок впровадження наукової організації праці одержано економічний ефект майже на 30 тисяч карбованців. Досягнуто значної економії чавуну, прокату, електроенергії.

За останні роки в місті виросли десятки красивих, світлих, добре впорядкованих будинків, реконструйовано майже всі вулиці, й провулки.

Там, де раніше в негоду можна було проїхати хіба що на тракторі, нині асфальт. Взяти хоча б вулицю Ларичева. Влітку над нею висіли хмари пилюки, а восени проїжджа частина перетворювалася в болото. В 1985 році ця вулиця – одна з кращих у місті: чистота, порядок, біля кожної оселі – квітник.

Багато коштів виділялося щороку на вуличне освітлення. Майже кожний будинок в місті газифікований, у багатьох встановлено телефони. Радували око нові магазини "Взуття", "Дитячий світ" та "Культтовари", житловий масив у районі вулиці Цвітної.

– Я і мої товариші по бригаді, – ділився бригадир комплексної бригади міжгосподарської будівельної організації, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора І. Н. Коростильов, – серед яких кращими є Петро Васильович Солодуха, Олександр Олександрович Зелінський, Микола Григорович Собко, Володимир Павлович Забава, Володимир Іванович Яцьків, Олексій Дмитрович Кісь, щасливі тим, що вносимо в розквіт рідного Гуляйполя й свою частку праці. Зараз ми вже працюємо в рахунок дванадцятої п'ятирічки.

За чотири роки і вісім місяців бригада освоїла 1 мільйон 830 тисяч карбованців при п'ятирічному плані 1 мільйон 640 тисяч карбованців. Завдання нинішнього року перекрыте на 15 відсотків. Цього досягнуто завдяки сумлінній праці всіх членів бригади, умілій організації праці, оволодінню суміжними професіями.

Крім об'єктів на селі, ми ввели в дію 72-квартирний жилий дім загальною площею 3576 квадратних метрів. Зараз будуємо найбільшу й найкрасивішу в районі, чудову архітектурну споруду – Будинок культури із залами на 600 та 200 місць, бібліотекою, музичною школою, спортзалом, кафе-їдальнею та іншими закладами.

З кожним роком красивішає Гуляйполе.

Близько 70 автобусів щодня виходить з воріт автоколони № 3 автотранспортного підприємства 07116 і відправляється за різними маршрутами, – 5 жовтня 1985 року розповідав начальник автоколони О. К. Горбещь. – Послугами автотранспортників щодня користується більше 13 тисяч пасажирів. Сьогодні нашими автобусами можна поїхати до будь-якого населеного пункту району, до міст Запоріжжя, Бердянська, Дніпропетровська, Донецька.

Не одну тисячу пасажирів перевезли наші водії – ветерани Олександр Назарович Зуйченко, Іван Васильович Пузанов. Сумлінністю в праці відзначаються Віктор Михайлович Кириченко, Віктор Петрович Терновий, Борис Іванович Кузьмін, Анатолій Гаврилович Мірошніченко.

В 1988 році промислові підприємства міста виробили товарної продукції на 66281 тисячу карбованців, у тому числі асфальтобетону – 90,3 тис. м³, цегли – 4893 тисяч штук. Товарів народного вжитку випущено на 28 млн. крб., у тому числі фарби – 1165 тонн, масла вершкового – 2051 тонну, сиру "Російського" – 695 тонн, взуття – 1511 тисяч пар, хлібобулочних виробів – 4554 тонни, безалкогольних напоїв – 26,6 тисячі декалітрів.

Капітальні вкладення в будівництво склали 5,3 млн. крб. У експлуатацію увели 2,2 тис. м² житла.

Продавці міськторгу реалізували населенню товарів на 17 млн. крб. Добре працювали колективи магазинів № 1 (завідуюча Н. І. Тур), № 3 "Продтовари" (Н. П. Нескіна), № 34 "Культтовари" (В. О. Мощенко), № 38 "Госпмаг" (Ф. М. Філіпченко).

А працівники райспоживспілки продали товарів на 20 млн. крб. Знач-

ний внесок у виконання зобов'язань зробили колективи магазинів "Кооператор" (завідуюча А. К. Білоцерковська), "Уцінені товари" (М. Ф. Сухіна) та ін.

Комбінат громадського харчування об'єднував ресторан, два кафе, вісім їдалень, чотири буфети на підприємствах, підсобне господарство, кондитерський цех. До послуг населення їдальня і магазин "Кулінарія", магазин комісійної торгівлі і універмаг райспоживспілки, широка мережа підприємств побутового обслуговування. У майстернях і ательє в 1979 році надавали 255 видів послуг.

У 1988 році комбінат громадського харчування надав послуг на 2 мільйони карбованців. Сумлінно працювали колективи їдалень № 9 (завод лакофарбових виробів, старший повар А. Ф. Васецька) і № 10 (взуттєва фабрика, старший повар Т. О. Крутько).

В місті знаходилося два автозагони: автоколона № 5 Оріхівського АТП 07116 з автобусним парком на 50 одиниць, який за рік у середньому перевозив 4 мільйона пасажирів, і автозагін № 6 Запорізької автоколони 2245. Парк мав 56 автомашин (у середньому за рік перевозили 338 тисяч тонно-кілометрів вантажів).

У жовтневі дні 2003 року розповідав директор машинобудівного заводу О. А. Долженко:

– Сьогодні, відтворюючи в пам'яті сторінки історії заводу, ми з теплою в серці згадуємо ветеранів, тих, хто стояв біля витоків нашого підприємства, хто своєю натхненною працею примножував його славу.

У становлення заводу вагомий внесок зробили його керівники: С. М. Дядик, М. Г. Муравей, М. І. Конівець, А. М. Семенюта, М. Г. Качан; інженерно-технічні працівники: В. М. Лютий, Г. Я. Піддубна, М. М. Сірінюк, Г. П. Онищенко, М. Г. Качан, М. П. Домашенко, М. Г. Нечет, С. І. Чернов; робітники: І. Р. Кізіленко, І. С. Пузанов, В. Я. Куш, М. П. Шепель, Г. П. Семенюта, М. О. Тіщенко, М. О. Качан, В. А. Зарицький, А. І. Рячко, О. І. Семенов, А. І. Годованець, Є. В. Діденко та інші. Завдяки їх старанням і добросовісній праці були здані в експлуатацію цех картонно-гофрованої тари, гаражі, склади, адмінприміщення. Неоціненний їх внесок і у виробництво нових товарів: колясок покращеної моделі, дитячих ходунів, побутових меблів, поштових скриньок.

Ми віддаємо належну шану ветеранам виробництва, кавалерам орденів: Леніна – В. Г. Батраку, Трудового Червоного Прапора – М. Г. Мурав'ю, "Знак Пошани" – М. О. Тіщенку, В. Т. Вовченко; нагородженим за труд медалями П. М. Козак та А. І. Фесенко.

Близько двох років завод носив назву "Зоря" і працював у незвичному для себе профілі. А у 1990 році на колективне прохання трудівників заво-

ду до Уряду держави підприємство було передано до обласного виробничого об'єднання "Моторобудівник" і одержало назву машинобудівного заводу.

Від самого початку роботи у системі виробничого об'єднання "Моторобудівник" машинобудівний завод неухильно нарощував обсяги виробництва, з року в рік зростала продуктивність праці.

Сьогодні ми з гордістю можемо говорити про те, що колектив заводу з честю подолав економічні труднощі перехідного періоду до ринкової економіки, зумів зберегти виробничий потенціал. Будучи дочірнім підприємством ВАТ "Мотор Січ", ми успішно виконуємо замовлення головного заводу: виготовляємо деталі і комплектуючі, нестандартні обладнання.

Високими успіхами у праці ознаменують ювілей заводу трударі підприємства. За 9 місяців поточного року одержано продукції на 2398 тисяч гривень, що в 4,3 рази більше, ніж за цей період у 2000 році. На кожного працюючого за цей період вироблено продукції на 16800 грн., що на 5,6 відсотка більше доведеного завдання.

Стабільна робота заводу і результати економічного зростання дають можливість для успішного вирішення соціальних питань. Зокрема, здійснюється допомога дітям-інвалідам, учасникам ліквідації аварії на ЧАЕС, виділяємо кошти дитсадку "Веселка", ЗОШ № 2, перерахували 14 тисяч грн. благодійному фонду "Дніпро Січ".

Постійно турбуємося про здоров'я працівників, забезпечуємо їх пільговим відпочинком, надаємо ряд соціально-трудова пільг.

Останніх років колектив заводу займає призові місця серед промислових підприємств району, гідно продовжуючи славні трудові традиції ветеранів. У 2001 і 2002 роках колектив нагороджений районною Грамотою за вагомий внесок у соціально-економічний розвиток регіону і активну діяльність у стабілізації виробничих показників. До того ж, у 2002 році колектив заводу було занесено на районну Дошку пошани.

Сьогодні, у переддень 60-річного ювілею, хочу від щирого серця поздоровити всіх робітників, ветеранів, пенсіонерів заводу з трудовим святом, побажати всім здоров'я і всіляких гараздів.

Особлива подяка кращим працівникам заводу, які своїм сумлінним трудом пишуть нову сторінку його історії. Честь і шана спеціалістам своєї справи, передовим виробничникам. Серед них: робітники Г. В. Саблін, А. Ф. Дерев'яненко, О. М. Ганусєєв, В. О. Коровка, М. М. Мороз, О. Ф. Дерев'янюк, А. І. Хімінець, М. І. Кандибка, О. М. Козел, В. П. Скнар, П. І. Калюжний, І. І. Зіньков, В. М. Качан, А. М. Листопад, В. М. Третяк, О. П. Коваленко, Н. В. Шрамко, Н. П. Федоренко; май-

стри: М. М. Дерев'яненко, Г. М. Бартошик, П. Ф. Корховий, В. В. Лопатін, В. О. Кубрак; інженерно-технічні працівники: І. В. Дігтяр, А. Є. Помогаєва, О. Ф. Максименко, Н. В. Міщенко, О. П. Домашенко, Т. І. Кравчук, В. М. Лютий, І. З. Калюта, А. М. Коростильова, О. А. Мірошніченко, В. Д. Тимошенко, А. І. Ходак, Г. П. Малюцька, І. П. Федоренко, Н. М. Смутняк, Т. В. Пилипенко; працівники фінансової служби – бухгалтері А. П. Григоренко, В. М. Дудар, О. І. Колесник, А. М. Манжара, Т. Д. Зінченко, Я. А. Савченко.

Зі святом вас, шановні колеги! Наснаги вам і нових трудових перемог.

18 жовтня 2003 року трудовий колектив ДП "Гуляйпільський машинобудівний завод" ВАТ "Мотор Січ" відзначав своє 60-річчя. Урочистості з цієї нагоди відбувалися у великому залі КСК "Сучасник". Привітати велику трудову родину прибули жителі міста, керівники промислових підприємств, головного заводу ВАТ "Мотор Січ" та дочірніх підприємств акціонерного товариства.

Як і годиться, першому на святі було надано слово господареві – директору машинобудівного заводу О. А. Долженку. Олексій Андрійович тепло привітав заводчан з ювілеєм, побажав здоров'я, щастя та нових звершень у праці. У своєму виступі він нагадав присутнім про ті важливі віхи в історії підприємства, які йому довелося пережити за шість десятиріч, віддав належну шану ветеранам, котрі стояли біля його витоків, від щирого серця подякував передовикам виробництва минулого і сучасного періодів. Директор висловив надію, що нинішній колектив заводу продовжуватиме славні трудові традиції ветеранів, повсякчас дбаючи про зростання і розвиток заводу.

Всіляких гараздів заводчанам і процвітання їх підприємству побажав перший заступник голови райдержадміністрації О. О. Кірієнко. Він, зокрема, зазначив, що останніх років завод вважається кращим підприємством району і висловив сподівання, що колектив машинобудівників не здаватиме завойованих позицій. Олександр Олександрович зачитав і вручив директору заводу Вітальні адреси від обласної та районної держадміністрацій, народного депутата України О. М. Пеклушенка, а також вручив регіональні медалі "За заслуги перед гуляйпільським краєм" передовиками виробництва: П. Ф. Корховому, І. З. Калюті, А. П. Григоренку, А. М. Коростильовій. Грамот райдержадміністрації удостоєні І. П. Федоренко, В. М. Дудар, В. Д. Тимошенко.

Потім під оплески присутніх, на сцену було запрошено колишніх керівників заводу С. М. Дядика, А. М. Семенюта та М. Г. Качана, котрі багато років очолювали підприємство, дбаючи про його розквіт. За що їм честь і хвала. Колишніх керівників відзначено цінними подарунками, їх вручила голова профкому А. М. Коростильова.

Нагороджені щиро подякували за високу оцінку їх праці. А. М. Семенюта подарував своїм колегам фігурку коня, жартома зазначаючи, що це додасть заводському локомотиву ще одну кінську силу. Разом з тим побажав, щоб усі заводчани теж були завжди "на коні".

З визначним трудовим святом від імені 26-ти-тисячного колективу ВАТ "Мотор Січ" привітав гуляйпільців заступник Генерального директора товариства О. В. Покатов і вручив заводчанам Пам'ятний адрес, а голова профспілкового комітету – грошову винагороду.

Щасливої долі, успіхів у праці машинобудівникам Гуляйпілья побажали також представники заводів міст Сніжного та Волочиська і вручили пам'ятні сувеніри.

Опісля начальник відділу кадрів заводу Н. М. Смутняк зачитала святковий наказ про нагородження грошовими преміями ударників праці, 20 передовиків відзначено також Грамотами, прізвища десятих занесено на заводську Дошку пошани. 11 ветеранам вручено цінні подарунки.

Протягом вечора свої мистецькі доробки присутнім на святі дарували аматори сцени РБК та малеча і працівники підшефного дитсадка "Веселка".

На 2006-й рік єдина організація в районі, яка займалася житловим і промисловим будівництвом, реконструкцією будівель, – це ТОВ БМБ "Промінь". Якщо зазирнути в історію, а конкретно у 1990 рік, то – спочатку утворилася госпрозрахункова дільниця обласного тресту "Алюмінбуд", через чотири роки вона стала дочірнім підприємством цього ж тресту, а з 1999 року набула статусу самостійного товариства з обмеженою відповідальністю, яким і є нині. Організація пережила економічний крах 90-х років, її лихоманило, як і всі тоді виробництва: не виконувався обсяг робіт, росла заборгованість по зарплаті, багато хто з будівельників, не витримавши таких умов, розрахувалися. Але основний кістяк колективу все ж залишився. Сьогодні у будівельників теж немало проблем, але основне те, що товариство функціонує на повну силу, є замовлення, а, значить, є робота і стабільна зарплата.

Нині в організації трудиться 62 чоловіка. І беззмінно протягом цього періоду її очолює фахівець своєї справи, знаючий, умілий керівник В. Ф. Білецький. Ми зустрілися з Володимиром Федоровичем і він люб'язно відповів на поставлені запитання про виробничі справи колективу.

– Володимире Федоровичу, чи є чим похвалитися напередодні Дня будівельника?

– Звичайно, ось кілька цифр. За шість місяців року колектив виконав

будівельно-монтажних робіт на суму 968 тисяч гривень, а це на 35 відсотків більше в порівнянні з таким же періодом минулого року. Відповідно зросла і заробітна плата на 40 відсотків, збільшилися відрахування до районного бюджету.

– Які ж конкретно об'єкти записали до свого послужного списку будівельники?

– Основний об'єкт нинішнього року у нас – це спорудження 24-квартирного будинку у місті Пологи (там буде виконано 80 відсотків усієї виробничої програми). Здійснено також капітальний ремонт, точніше реставрацію глядацького залу Будинку культури "Горняк" теж у Пологах, до речі, замовники залишилися дуже задоволеними роботою будівельників. Зроблено поточний ремонт дільничної лікарні у с. Успенівці, облаштування санвузлів учбового корпусу Гуляйпільської спецшколи-інтернату, капітальний ремонт сходів районного музею, поточні ремонти – у "ПриватБанку" (в Пологах), приміщення контрольно-ревізійного відділу, системи опалення у КСК "Сучасник".

До речі сказати, що у своєму рідному місті руками наших будівельників зведено шість житлових будинків, а це значить, що в експлуатацію здано близько 20 тисяч квадратних метрів житла для земляків.

– Думаю варто назвати людей, які щодня добросовісно роблять свою звичну справу.

– Так, це, зокрема, ветерани виробництва бригадири штукатурів-малярів Любов Семенюта і Антоніна Малюка, бригадир комплексної бригади Віктор Коропець, будівельник Сергій Фльошин, водії, які забезпечують виробництво будматеріалами, Валентин Радюк і Дмитро Вакулінський та багато інших трудівників, які знають свою роботу і добре її виконують. Тому й результати маємо непогані.

– Чим сьогодні зайняті будівельники і які плани на майбутнє?

Зараз, усі зусилля сконцентровані на спорудженні будинку в місті Пологи, у найближчій перспективі – завершення будівництва 40-квартирного житлового будинку в Гуляйполі. Здійснено проектні роботи на реконструкцію будівлі управління праці і соціального захисту населення. Ведуться підготовчі роботи по добудові 30-квартирного будинку у селі Чернігівці.

90-і роки минулого століття були неблагополучними для розвитку промислових підприємств міста. Через економічну нестабільність, розрив зв'язків з постачальниками матеріалів, сировини і запчастин, втра-

тою ринків збуту продукції завершили свою славну трудову історію заводи лакофарбових виробів, будматеріалів, взуттєва фабрика. Про них нагадують гуляйпільцям тільки осиротілі приміщення. ВАТ "Гуляйпільський "Сільмаш" на початку 21 сторіччя став економічним банкрутом.

ЦЕРКВА

Як же і коли будувалася в Гуляйполі перша церква?

Відкриємо "Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. Церкви и приходы прошедшего 18 столетия" (Выпуск 2, изд. в Екатеринославе, 1880, лл 301-306) і прочитаємо: "В августе 1794 г. Новомосковского уезда казенного села Гуляй-Поле жители представили преосвященному Гавриилу, митрополиту Екатеринославскому, прошение: "В слободе нашей, новозаселяемой с 1787 года по дозволению губернатора, называемым Гуляй-Поле, имеется населенных дворов 150 малороссийского народа, да и оной в приход принадлежит могущие деревни помещиков – прапорщика Дмитриева, значкового товарища Кислого, прапорщика Максимовича, от которой слободы нашей самые ближайшие церкви – село Покровское в 50 верстах и крепость Кирилловская в 70 верстах расстояния состоять; почему из нас многие, по неимению ни церкви, ни священника, лишаемся служения Божего Слова, престарелые без исповеди и причастия святых тайн, а рождающиеся младенцы без крещения помирают и некоторые год по 6 и 7 как не говеют, не исповедываются и не приобщаются. По сей необходимой нужде намерены в оной слободе нашей выстроить церковь Воздвижения Честного Креста и строению которой плитовое дерево уже куплено за 175 рублей, которое уже разрезано по надлежащему образу к строению и мастера приговорены, а кроме того по старанию избранный нами приходским священником Иоаном Ворошковым, по желанию его быть в нашей слободе, собрано 300 рублей денег, которые в наличии и ныне состоят, тож книги для церковного круга принадлежащие им, Ворошковым, искуплены и прочия, как-то ризы, кадильница в готовности состоят и отмежевано по просьбе нашей 120 десятин земли под церковь и для священно- и церковнослужителей, почему избранный нами священник подает к Вашему преосвященству прошение, от всего общества просим заложить в оной слободе церковь, коему Ваше Высокопреосвященство повелели словесно доставить от правителя губернии на отмежеванную землю под церковь план; который священник стараясь о церкви получил для пропитания несколько хлеба, корму для скота, сена и избу для прожития, – а ныне про-

слышали мы, что он определен в другое селение; почему припадая к стопам, Ваше Высокопреосвященство, низайше просим, одного священника Иоанна Ворошкова не определять ни в какое селение, а оставить в нашем; план же имеем доставить через месяц".

28 серпня 1797 року митрополиту Гавриїлу (знаходився в Новомосковську) духовне правління доповідало, що храм в Гуляй-Полі збудовано, поставлено іконостас, престол і жертвник, що для священнослужителя є в достатній кількості срібний посуд з позолотою, придбано два дзвони.

Для перевірки зробленого в село прибув благочинний Яків Білий. А 7 вересня 1797 року митрополит дозволив і благословив Новомосковського протоієрея Федора Круп'янського освятити церкву. Це доручення той виконав 5 жовтня і тут же відправив перше богослужіння. Храм назвали

П'ятикупольна Гуляйпільська церква

на честь святого Воздвиження Чесного і Животворящего Хреста Господнього, що відзначається 27 вересня і присвячене спогаду про хрест, на якому розіп'яли Ісуса Христа.

Через рік перша церква в Гуляй-Полі згоріла. Ось що писали сільський голова Гаврило Ярезов, волосний виборний Федір Пика, титарі Семен Саровський та Микита Генусь і волосний писар губернський регістратор Василь Куликов Катеринославському митрополиту: "Сього вересня 14-го (за новим стилем 27) в день святого Чесного і Животворящего Хреста Господнього Воздвиження, як і храм церкви нашої, в той же день трапи-

лося, по закінченню божественної літургії і всього належного до такого дня богослужіння, після виходу з церкви приїжджого з різних місць і всього села народу, як звичайно, в хати свої або кому куди було треба, не дальше, як би сказати, з півгодини або і того менше, невідомо з якої причини, приреченій Богом або по нещастю нашому, оная церква так раптово загорілася і враз охоплена вогненним полум'ям так сильно, що скільки не було народу, ніякими засобами не довелось не тільки загасити, а й підійти до неї було неможливо, і вся до кореня з наявними в ній святостями і посудами церковними майже в одну годину згоріла. І через такий

нешасний випадок лишилися ми всього задоволення і всіх християнських треб..."

Далі в листі повідомлялося, що жителі закупили вже 50 колод дерева, зібрали близько 300 карбованців і прохають дозволу збудувати нову церкву. Вона була закладена 17 листопада 1798 року священником Микитою Звенигородським. Та в 1835 році і ця церква згоріла. На її місці збудували третю і назвали на честь святої Тройці, котра відзначається на 50-й день Пасхи, Воскресіння Христового.

У 1888-1890 роках у Гуляй-Полі на центральному кладовищі збудували кам'яну церкву в ім'я апостола Хоми.

У 1890-1900 роках у селі збудували кам'яну Свято-Троїцьку церкву з трьома престольними, або, як тоді говорили, храмовими святами: на честь святої Тройці, Воздвиження Хреста господнього і святителя Миколи-чудотворця.

Стару дерев'яну церкву розібрали і вивезли на майдан біля Піщанської школи, щоб там знову скласти. Але до самої революції 1917 року роботи не починалися і в громадянську війну дерево розікрали.

Святотроїцька церква була висока (30 метрів), красива, мала 5 бань і дзвіницю. Стояла вона у центрі Гуляйполя (тепер це центральний парк міста).

Настінні розписи у церкві робили майстри з Санкт-Петербурга. Фрески, вівтар з царськими воротами, люстри і прекрасні ікони стали справжньою окрасою храму.

Зовні церква теж вражала красою. Її хрести були вилиті із, так званого, "червоного золота" (99 проби). П'ять бань і дзвіниця сяяли проти сонця, мов золоті. Досягалося це завдяки добавці у фарбу ртуті, яка надавала блиску. Церкву було видно за десятки кілометрів.

Майдан навкруги новобудови теж був чудово облаштований. Його вимостили каменем і оточили величезним триметровим парканом, що складався з одного метра каменю і 2-х метрів металевої огорожі. Металеві ворота при вході до майдану навколо церкви були величезними – 4 метри у висоту і 6 – у ширину.

В Гуляйпільській церкві

Біля церкви також був споруджений великий будинок (так звана церковна сторожка). Фасадом він виходив у бік нинішньої вулиці Леніна. Взимку в сторожці хрестили дітей. Там же проводив заняття церковний хор.

Сім'ї священнослужителів жили напроти сторожки, в "церковному" будинку (просторе кам'яне приміщення, що збереглося й зараз).

Хто ж вони священнослужителі гуляйпільських церков?

До 1816 року працював священник Іван (Іоан) Мойсейович Ворошков. В 1810 році гуляйпільці знали і священника Карла Івановича Стефанова (Степанова). Батька замінив син Рафаїл Іванович Ворошков. Разом з ним працював священник Йосип Гординський.

В 1820 році священниками були Григорій Фомич Котляревський, Василь Михайлович Котляревський, диякон Матвій Григорович Бурьонов; в 1834 році – священники Василь Михайлович Котляревський, Юхим Юхимович Шапошников; у 1887-1888 роках – священник Дмитро Постриганов; у 1890 році – священники Олександр Краснокутський, Дмитро Сахновський, Микола Котляревський, диякон Василь Семачковський, псаломщики – Михайло Волосович та Іван Дворніков.

В 1913 році в Гуляйпільській Свято-Троїцькій церкві служби і обряди виконували протоієрей Дмитро Якович Сахновський, священники Стефан Андрійович Воскобойников (дід по материнській лінії комсомолки-розвідниці Алли Оношко), Олександр Тимофійович Лоскутов, диякон Сімеон Юр'єв (пізніше також був висвячений у сан), псаломщики П. Ткаченко, С. Васильєв, І. Дворніков. Церковним старостою в той час гуляйпільці обрали Артема Литвиненка.

В період голоду 1921 року О. Т. Лоскутов виступив із зверненням до віруючих подати посильну допомогу голодуючим, але це милосердя не врятувало гуляйпільські церкви від розгрому. Перше пограбування їх сталося у ті страшні 20-ті роки минулого століття.

Взагалі ж Свято-Троїцька церква проіснувала лише 35 років, доти, доки у березні 1935 року не була знищена, закладеною вибухівкою з примусу влади (згодом на місці церкви поставили пам'ятник В. І. Леніну).

В Гуляй-Полі, крім православних церков, була і єврейська синагога. 15 січня 1863 року купець єврей Костяновський купив будинок і подарував його під синагогу. Знаходилась вона по ліву сторону теперішньої вулиці Леніна, якщо іти до вулиці Базарної.

Коли синагога діяла в 20-і роки минулого століття, то там, де тепер кухня і рентгенкабінет райлікарні, був вітвар, з якого равен проповідував

(правив молитви), а вся зала була обставлена рядами стільців, на які прихожани сідали, покривали голови чорними покривалами і молились.

В 30-ті роки минулого століття, коли синагогу переробляли як частину під корпус для педучилища, то всю її внутрішню частину перегородили перестінками і стелями, поділили на навчальні кабінети, а верхній поверх став активним залом. Його стеля мала овальну форму (тобто ту, що мала синагога). До цього приміщення синагоги прибудували впоперек триповерхове приміщення, де були класні кімнати.

У Велику Вітчизняну війну 1941-1945 років усе приміщення було спалене і частково зруйноване. Тепер тут старе триповерхове приміщення центральної райлікарні.

Початок відродження церкви розпочався у 1986 році, коли у Гуляйполі утворилася церковна община, яка вимагала від влади передати їй під церкву приміщення краєзнавчого музею, бо молитовний будинок на околиці міста, споруджений колгоспом імені Карла Маркса, був малий і затісний.

З жовтня 1991 року районна рада дозволила церковній раді будівництво церкви в районі колишнього вантажного АТП № 2 (площа Петровського, 20).

22 листопада 1991 року райвиконком звернувся до керівництва інституту "Укрпроектреставрація" з проханням розробити проекти будівництва нової церкви в місті Гуляйполі, благоустрою території колишнього АТП № 2

Свято-Тихонівська церква

та капітального ремонту двох приміщень, що належали автопарку, з метою їх використання в культовому комплексі.

Напередодні Великодня 1993 року церква Святителя Тихона гостинно відчинила двері усім, хто вірить у добро і воскресіння Ісуса Христа.

Від імені прихожан настоятель церкви Святителя Тихона священник Олексій через районну газету дякував колективам і керівникам, які допомогли у спорудженні храму, а саме: представнику Президента України в районі І. О. Бірюкову, заводу лакофарбових виробів (директор М. М. Шейко), дослідно-експериментального заводу сільгоспмашин

(А. І. Шевченко), машинобудівного заводу (А. М. Семенюта), колгоспів імені Енгельса (голова правління А. М. Тимошенко), "Перемога" (А. В. Горпинич), "Заповіт Леніна" (Б. О. Горпинич), заводу будматеріалів (директор А. Т. Сушко); райагробуду (начальник М. С. Грицаєнко), міжгосподарської шляхової ПМК-159 (П. Г. Старокоженко), виробничого об'єднання комунального господарства (О. Г. Маляревич), Будинку побуту (А. М. Процик), автопідприємству 12311 (О. К. Горобець), правлінню колгоспу імені Карла Маркса (М. Г. Бібік), госпрозрахунковій будівельно-монтажній дільниці тресту "Запоріжалюмінбуд" (начальник В. Ф. Білецький), а також усім жителям району, хто із власної ініціативи брав посильну участь у такій потрібній справі.

Проходив час, але ідея будівництва храму, який би відповідав статусу міста Гуляйполя і служив нагадуванням про минулу старовину, не полишала земляків.

Продовженням розпочатої справи стало розпорядження голови районної державної адміністрації І. О. Бірюкова від 26 лютого 2003 року "Про проектування та будівництво церкви".

Протоієрей Свято-Тихонівської церкви
лютий 2007 р.

29 березня 2003 року в парку, що на площі Петровського біля автовокзалу, відбулися урочистості з нагоди вкладання першого бетону під фундамент нової Свято-Троїцької церкви. Відбулося це у присутності голови Запорізької обласної держадміністрації Є. Г. Карташова, голови райдержадміністрації І. О. Бірюкова, голови районної ради Є. Г. Коровки, протоієрея Запорізького кафедрального собору Олега Семенчука, протоієрея Покровського храму (м. Пологи) отця Олександра, протоієрея Свято-Тихонівської церкви отця Іонна, протоієрея Свято-Троїцької церкви отця Віктора, архимандрита Тихона (м. Мелітополь).

– Шановні гуляйпільні, гості, прихожани, – звернувся до присутніх І. О. Бірюков. – Це дуже добре, що в такий прекрасний ювілейний день свята 80-річчя утворення району ми взялися відбудувувати колись зруйнований храм за матеріальної підтримки промислових та сільськогосподарських підприємств, мирян. І дай нам, Боже, в цьому удачі.

Побажали скорішої відбудови дорогої для гуляйпільців святині губернатор Є. Г. Карташов та настоятель Запорізького кафедрального собору отець Олег Семенчук.

– В літопису району, – говорила ведуча, – знайде місце ця справа у прозорості надій. І перший камінь небом освятиться – стане початком історичних дій.

Святі отці відправили молебень-богослужіння за щасливе закінчення справи.

І настає урочиста мить. В нішу опускається капсула з мощами святих чудотворців Києво-Печерської лаври. А потім у підмурок майбутнього храму закладають перші кельми бетонного розгину Є. Г. Карташов, І. О. Бірюков, Є. Г. Коровка, отець Олег Семенчук і отець Іоанн.

ОСВІТА

1868 року за ініціативи члена училищної ради Олександрівського повіту барона Миколи Олександровича Корфа в Гуляйполі відкривається перша земська школа. Членом училищної ради і опікуном її у 1870 році був Є. І. Шабельський. Того ж року вчитель Архангельський організував з учнів школи співочий хор.

За рік у школу надійшло 309 підручників і посібників.

8 вересня 1870 року Микола Олександрович Корф (народився 2 (14) липня 1834 року, а помер 13 листопада 1883 року) – наш земляк із села Темирівки, зачинатель земських шкіл в Олександрівському повіті Катеринославської губернії, провів у селі Гуляйполі за задалегідь складеною програмою з'їзд, на який з'їхалось 48 учителів. Були також присутніми багато запрошених – опікунів шкіл, інспектор народних училищ Катеринославської губернії, голова Олександрівської повітової земської управи, члени повітової училищної ради.

З'їзд проходив чотири з половиною дні. За цей час учителі, завчасно виділені і підготовлені М. Корфом, дали одинадцять зразкових уроків за навчальними програмами народної школи. Кожний урок піддавався аналізу – критичній оцінці учасників з'їзду, після чого члени училищної ради, організатор з'їзду М. О. Корф висловлював авторитетну думку про "ті начала педагогіки, з яких наочно випливали на з'їзді способи навчання".

В 1871 році в Гуляйпільській земській школі (вчитель Виддінг) заняття розпочали пізно. До школи ходило 36 учнів, писали добре тільки 13.

В 1876 році учнів було 112, з них 11 дівчат. Їх навчали закономірностей і вчитель.

В 1884-1885 навчальному році у Гуляйпільській школі навчалось 147 дітей, з них 14 дівчат. Наступного навчального року школу закінчило 7 дітей, з них одна дівчина.

Клас мав площу у 842 квадратних фути, об'єм – 8310 кубічних футів.

В 1887 році в Гуляйполі нараховувалось 757 дворів, у яких мешкало 3772 особи. Дітей шкільного віку (8-15 років), котрі не відвідували школу, було 572 (332 хлопчики і 240 дівчат). До школи ходило 76 хлопців і 9 дівчат. В 1887-1888 навчальному році закінчило школу 5 хлопців і 1 дівчина.

За рік на зарплату вчителя А. Ф. Завалинич витрачено 350 карбованців, законовчителю священику Дмитру Постриганову – 100, на письмові приладдя – 120 від громади і 57 карбованців від земства.

Тоді ж у школі працював помічником учителя В. І. Гульський, опікуном від сільської общини селянин П. Н. Яцина. За 14 років роботи в школі він нагороджений медаллю "За особливі труди". Нагороду мав і помучителя.

Працюючи з 50 учнями в тісній кімнаті церковної сторожки, Гульський відчув на собі згубну дію спертого диханням і випаровуванням повітря: у нього відкрилася кровотеча горлом.

1888 року в селі Гуляйполі почала працювати друга земська школа.

1890 року в селі було 885 дворів, у яких мешкало 6300 людей (3187 чоловіків і 3113 жінок). 1121 дитина віком від 8 до 15 років не відвідувала школу, з них 586 хлопців і 535 дівчат.

У 1890-1891 навчальному році у першій школі навчалось 115 хлопчиків і 14 дівчат. В тому році її закінчило 8 хлопців і 1 дівчина. У другій школі вчилось 45 хлопців, з них 9 закінчило навчання.

За рік на першу школу витратили 997,65 крб., з них від громади – 810 і від земства – 187,65 крб. На зарплату вчителю пішло 350 крб., законовчителю – 50 крб., на письмові приладдя – 187,65 крб.

У другій школі використали 818,45 крб., з них від громади – 650 і від земства – 168,45 крб. Зарплата вчителя і законовчителя така, як і в першій школі.

За рік у селі прибавилось населення на 50 осіб і у 1891 році було 6350. Не відвідувало школу 1137 дітей.

У першій школі в 1891-1892 навчальному році перебувало 118 дітей, у другій – 90. Закінчило школу відповідно 11 і 5 хлопчиків.

У першій Гуляйпільській школі на початку навчального року учні сиділи на підлозі і вікнах. Повітря у школі було убивче, подвійних рам не було. Восени і навіть взимку вчитель часто відкривав вікна, щоб уникнути задухи, а це вело до захворювання учнів.

У першій школі працювали: вчитель А. Завалинич і священик Олександр Краснокутський, у другій – вчитель В. Гульський, Я. Чернявський і священик Федосєєв.

В 1900-1901 навчальному році першу школу відвідувало 209 дітей, другу – 85.

Тоді ж на засіданні повітової земської управи опікуном першої Гуляйпільської школи вибрали Я. П. Новицького, а також виділили кредит на побудову третьої школи.

В 1905 році вчителя В. І. Гульського нагороджено за насадження саду в школі грошовою премією в сумі 150 крб.

В 1907 році в Гуляйпільську церковно-парафіяльну школу ходило 90 учнів (60 хлопчиків і 30 дівчат), яких навчали диякон Чернявський та І. Рибалко.

В 1910 році в Гуляйполі діяло товариство сприяння початковій освіті. Працювало 2 єврейські, 4 земські, 1 заводська і 1 церковно-парафіяльна школи. Одна чоловіча єврейська школа жила на кошти єврейського товариства, друга – жіноча – на пожертвування Кернера.

Головою товариства сприяння початковій освіті був І. Я. Веглінський, членами – А. В. Вібе, М. Г. Прищепа, секретарем – Й. Я. Адрес, касиром – В. А. Щепанюк.

На 15 січня 1913 року в Гуляйполі працювало 5 шкіл, в яких 10 вчителів навчали 439 учнів. У двокласнім училищі (школі) перебувало під опікою 4-х учителів 186 дітей (157 хлопців і 29 дівчат). Наступного року в училищі було 6 відділень, змішане, земське, а в 1-й, 2-й, 3-й, 4-й і 5-й школах – по 4 відділень, стільки ж відділень функціонувало і в церковному училищі.

1915 року на губернських земських зборах планувалось, що в Гуляйполі у 1924 році буде відкрито вище початкове училище. Для цього намічалось розширити приміщення двокласного училища на 200 учнів і виділити 10 тисяч крб. і 2 десятини землі.

24 листопада 1916 року в Гуляйполі відкривається чоловіча гімназія, а 1 вересня 1917 року – жіноча.

Знаходилася чоловіча гімназія у великому приватному будинку, який на три роки орендувало товариство "Просвіта" за 1800 карбованців на рік. Нині це будинок магазину "Нестор". Класи займали верхній поверх.

Гімназія мала підготовчий і три класи. Навчання було платним: за кожного учня батьки вносили по сто карбованців на рік.

Заяви про зарахування до гімназії подали 144 дітей, з них – 103 православного і 41 – іудейського віросповідання. Вступні іспити відбулися 23 листопада 1916 року. Зараховано: у підготовчі класи – 17 (14 православних і 3 євреї), перший – 43 (33 і 10), другий – 32 (24 і 8) і третій – 29 (24 і 5). Заняття в гімназії розпочалися 24 листопада 1916 року.

Багато учнів було приїжджих з сіл і жили на приватних квартирах або у родичів. Таких на 1 січня 1918 року нараховувалось 74.

Навчальних посібників для учнів не виділялось, а коштів на їх придбання не вистачало. На 1 січня 1917 року придбали 89 навчальних посібників.

Спочатку у гімназії працювало 6 чоловік: від 8 листопада 1916 року директор статський радник Ф. В. Локоть, законоучитель, діловод та вчителі російської, латинської, французької та німецької мов, географії та природознавства. З них троє з вищою, двоє – із середньою й один – з початковою освітою.

Оклад директора складав 750 карбованців на рік, законовчителя – 600, діловода – 210. Зарплата вчителів залежала від уроків і дорівнювала (при 10-30 уроках на місяць) 250-270 карбованців на рік.

Законовчителем працював протоірей С. Воскобойников – священик Свято-Троїцької церкви. Він вважався прогресивним діячем, прагнув розширити знання народу. Вчителем підготовчого (приготовительного) класу був Спиридон Костянтинович Іщенко.

З 17 грудня 1916 року обов'язки викладача стала виконувати Ольга Афанасіївна Вучичевич, яка закінчила Петербурзькі вищі жіночі курси (природничий відділ).

Розпорядженням міністерства освіти Української держави від 16 жовтня 1918 року в Гуляйпільських чоловічій і жіночих гімназіях товариства "Просвіта" уведено обов'язкове вивчення українознавства (українська мова, література, історія). В жіночій гімназії вчителькою українознавства працювала майбутня дружина Н. І. Махна Агафія (Галина) Андріївна Кузьменко.

По закінченні гімназії та здачі іспитів випускник одержував свідоцтво та звання вчителя початкових училищ.

Іспити відбувалися ще й у липні 1920 року, свідоцтва видавалися у вересні того ж року. Та все ж у 1920 році чоловіча гімназія в Гуляйполі закрилась.

Приватну жіночу гімназію товариства "Просвіта" в Гуляйполі відкрито 1 вересня 1917 року. Засновником її була М. П. Мороховська.

Розміщалась гімназія в найманому світлому, сухому і теплому приміщенні (нині на цьому місці розташований колишній ресторан). Було відкрито п'ять класів і зараховано на роботу 13 працівників та вчителів, у тому числі – голову педради, вчителів російської, латинської, німецької і французької мов, математики, природи, географії, законовчитель, лікар, дві класні дами і діловод. З них п'ятеро з вищою, сім із середньою і один з початковою освітою.

В революційні часи у приватній жіночій гімназії Мороховської викладачем математики був відомий письменник Сергеев-Ценський. Та, не погодившись з хазяйкою закладу, перебрався до Павлограда...

Більшість вчителів (у тому числі і лікар) працювала і в чоловічій гімназії.

Виконуючою обов'язки начальника (директора) була Л. І. Волошина. Вона ще була класною наглядачкою і вела рукоділля.

Для зарахування до гімназії подали 208 заяв. Не склали іспитів 8 дівчат і 7 не прийшли на них.

На 1 січня 1918 року в гімназії навчалось 199 дівчат, з них по класах: у підготовчому – 21, першому – 43, у другому – 32, третій клас відвідувало 34 дівчат, четвертий – 38 і п'ятий – 31 учениця.

116 дівчат сповідували православну віру, 73 - іудейську. Навчалися вихідці з міщан – 66, селян – 94, з духовенства – 3, з купецьких сімей та почесних громадян – 7.

У підготовчий клас гімназії було допущено до іспитів 28 дівчат. Ось прізвища деяких з них: Хана Альтхаузен, Боля Беленькая, Ціпа Друян, Глима Друян, Валя Соловйова, Віра Цапко, Валя Жук.

За відсутності приміщень і малої кількості учениць шостого класу при гімназії не мали.

Навчання на той час було платним. Так, в 1917 році батьки гімназисток підготовчого відділення внесли за півріччя по 70 карбованців, першого і другого класу – по 80, а третього – п'ятого – по 95 карбованців. Та, не зважаючи на це, успішність була не дуже високою. Із загальної кількості встигало лише 118 дівчат або 61 відсоток.

На перше січня 1918 року в гімназії провели 2152 уроки. Крім інших дисциплін, велося викладання Закону Божого. Його читав священик Свято-Троїцької церкви Олександр Лоскутов, який до цього закінчив духовну семінарію. Лікарем в гімназії працював колезький радник А. І. Лось. Він же обслуговував і чоловічу гімназію. 54-річний лікар мав неабиякий авторитет, у березні 1914 року за заслуги нагороджений орденом Святої Анни 3-го ступеня.

З вересня 1918 року в гімназії почали викладати українську мову.

В Запорізькому обласному державному архіві є підшиті у справу свідоцтва учениць Гуляйпільської гімназії з фотографіями. Ось одна з них Либа Аронівна Сладкова. Народилася 8 липня 1902 року. Єврейка. За третій курс одержала з фізики, історії, російської мови, географії та рукоділля задовільні оцінки. Свідоцтво видане 3 вересня 1918 року.

На початку 20-х років двадцятого століття Л. Сладкова стала активною комсомолкою на Гуляйпільці, організовувала дитячі будинки, піонерські організації.

В кінці громадянської війни Гуляйпільська жіноча гімназія припинила свою роботу.

Третього травня 1921 року завідуючий повітовим відділом народної освіти І. Г. Силенко і завідуючий повітовим відділом політосвіти М. П. Анзін підписали посвідчення завідуючому Гуляйпільською музичною студією (так тоді називали музичну школу) тов. Стрельнику. Згідно з ним йому дозволялося ... взяти піаніно у громадян 1) Стукіна, 2) Гольбрайх, 3) Паращевіної, 4) Серкізова, 5) Марковського, 6) Цапко, 7) Барбакова, 8) Тупикова, 9) Лоскутова, 10) Локоть для перевезення таких у музичну студію.

Газета "Известия" Гуляйпільського повітревкому і повітпарткому у № 4 за 5 липня 1921 року вмістила оголошення, що "до 1 липня буде проводитись запис осіб, які бажають навчатися грі на піаніно, скрипці, народних інструментах і реєстрація тих, хто був до цього часу учнями музичної студії".

Реєстрація проходила щоденно з 10 до 4 години дня у будинку студії, що розміщалася на Покровській вулиці (тепер вулиця Леніна) у будинку Абакумова.

Із "Загального списку працівників мистецтва", датованого 21 жовтня 1921 року, видно, що в той час працювало 12 викладачів музичної школи і 2 – художньої. Отже, в тому році в Гуляйполі вже існувала й художня школа.

Художником у ній працював П. Черінко (29 років). Клас скрипки вів Д. П. Прихідько (він був одночасно і регентом оркестру Гуляйпільського театру "Колізей"). З першого січня 1922 року він – завідуючий музичною студією. Викладачами працювали А. І. Акимущкіна, Е. В. Ракицька – по класу фортепіано.

Перший випуск першої в Запоріжжі Гуляйпільської музпрофшколи відбувся у 1929 році, а першим директором її був покровський і гуляйпільський учитель музики, співу, української мови і літератури П. П. Смірнський.

Станом на 4 вересня 1920 року в Гуляйпільській єврейській початковій школі було 94 учнів і 5 учителів.

З 1921 року при виконавчих комітетах стали діяти відділи народної освіти.

З кінця 1923-го на початку 1924 року на Гуляйпільці розпочалася активна ліквідація неписьменності. У березні 1924 року в 11 лікнепах навчалось 642 особи, а на 1 червня – 609. До 15 лютого 1931 року всі неписьменні і малописьменні були охоплені школами лікнепу.

У 1924 році в районі діяла 31 трудова, дві з них семирічки, сільськогосподарська та індустріально-технічна школи. У них працювало 80 вчителів, а навчалось 3226 учнів. Через рік трудових шкіл стало 47, у Гуляй-

полі відкрилася агрономічна, кравецька та вечірня школа робітничої молоді.

Третя Гуляйпільська трудова школа заснована в 1903 році, відновлена в 1920 році. Бюджет склав 1149,5 крб. Учні в 1925 році було 124 (79 хлопчиків і 45 дівчат), учителів – 3.

Четверта чотирирічна трудова школа почала працювати в 1910 році, відновлена у 1921 році (бюджет 1704,85 крб., учнів – 116 (73 і 43), 3 вчителі).

П'ята трудова школа заснована в 1910 році, відновила роботу в 1921 році (1214 крб., 105 (77 і 28) учнів, троє вчителів).

Сьома Гуляйпільська трудова школа почала працювати в 1906 році (бюджет 203,5 крб., учнів – 117 (89 і 28), 3 вчителі).

Восьма Гуляйпільська трудова школа розпочала роботу 1 жовтня 1925 року, бюджет – 1163,11 крб., учнів – 60 (38 хлопців і 22 дівчат), 2 вчителі.

В 1925 році до Херсонської школи ходило 153 учнів, до Вербівської – 130, Бочанської – 107, Польської – 272, Центрової – 165, Сігорянської – 77, Піщанської – 103, Гурянської – 78. Всього: 1085.

1 липня 1925 року учні 1-ої семирічної трудової школи здійснили екскурсію до Запоріжжя, де оглянули пристань, Дніпро, місто, завод.

16 грудня 1926 року в центрі Гуляйполя відкрили гуртожиток на 36 учнів сільськогосподарської профшколи. По-сусідськи з ним працювали млин і олійниця.

З першого вересня 1934 року Гуляйпільська неповна середня школа стала середньою.

24 березня 1935 року в Гуляйполі пройшла перша районна конференція вчителів. На неї прибуло 166 чоловік. З доповіддю про завдання профспілок та працівників освіти у справі комуністичного виховання дітей виступив секретар райкому партії Ф. С. Тюнін. З співповіддю про підсумки третьої чверті і завдання на четверту виступив заврайвно Славний.

У третій чверті успішність учнів та їх відвідування школи склали по 95 відсотків.

Конференція прийняла рішення у кінці навчального року організувати районну виставку дитячої самодіяльності.

14 і 15 червня 1935 року в Гуляйполі тривала районна конференція вчителів – ударників Гуляйпільця, яка підбила підсумки роботи шкіл у 1934-1935 навчальному році, поставила завдання на новий, а також розглянула заходи по поліпшенню позашкільної та піонерської роботи, вибрала делегатів на обласний зліт вчителів.

На 1 серпня 1935 року в Гуляйполі працювало сім початкових шкіл – Бочанська, Вербівська, Гурянська, Дачненська, Подолянська-1, Подолянська-2, Сігорянська, Херсонська, одна неповна середня школа – Піщанська і одна середня – Гуляйпільська.

2 січня 1936 року розпочала роботу 3-я районна конференція вчителів. На ній заслухано двох директорів неповних середніх шкіл, завідуючого початковою школою і заврайвно І. Славного про роботу навчальних закладів у першому півріччі та про чистоту викладання мови. Конференція закінчила роботу 5 січня.

В 1936 році в школах району навчалось 7790 учнів, з них 2407 в середній і неповно - середній школах. На народну освіту асигновано 1104,9 тисячі карбованців.

У 1936 році на серпневій районній вчительській конференції з доповіддю виступив секретар райкому партії Богачов "Про нові факти троцькістсько-зінов'євської контрреволюційної роботи".

Як писала районна газета 30 серпня: "Вчителі висловили своє задоволення з приводу розстрілу зграї бандитів – Зінов'єва, Каменева та інших. Разом з тим вчителі обурились присутністю на конференції троцькістських прихвостнів – Волосовича, Бондаря, Голубової і Білостоцького.

"Не місце таким вчителям у радянській школі", – висловились вчителі і ухвалили прохати РВНО, облвно і НКО позбавити їх права на вчителювання. Під бурхливі оплески вчителі винесли пропозицію, щоб ці лакеї банди Троцького залишили зал конференції.

По доповіді Богачова конференція зазначила:

– У відповідь на вилазку класового ворога ми піднесемо на вищій щабель якість праці, боротьбу за грамотність, ще вище піднесемо класову пильність, більше згуртуємось навколо ленінської партії та її вождя – мудрого, рідного і любимого тов. Сталіна."

Влітку 1936 року в піонерських таборах і дитмайданчиках оздоровлено 1900 дітей.

В 1936 році збудовано і відкрито в юнацький (1 вересня) день перший в районі клуб (палац) піонерів і жовтентат.

В 1935-1936 навчальному році було охоплено навчанням у нашому районі 7639 дітей, зокрема, початковими школами – 5180. За підсумками роботи за рік до Почесного списку кращих вчителів району – майстрів педагогічної справи були занесені: викладач математики Піщанської НСШ З. Д. Прокопенко, викладач української мови Гуляйпільської СШ

О. Т. Спиця, зав. Подолянської школи № 1 Д. В. Сокрута, зав. Подолянської школи № 2 Х. А. Заблоцька, керівник 1-го класу Подолянської школи № 1 Р. П. Малярович, викладач української мови Гуляйпільської СШ А. С. Калениченко, керівник 3-го класу Сігорянської школи В. К. Семенюта, викладач фізики Гуляйпільської СШ В. С. Тюніна.

В Гуляйпільській школі-інтернаті у 1937 році директором працював Горжинський, завідавлю Санімова.

25 січня 1937 року жінки-домогосподарки райцентру організували з допомогою Гуляйпільської сільради школу вечірньої освіти. Розпочала вона діяти в приміщенні педтехникуму при 20 слухачах. Щодня їх кількість збільшувалася і через два місяця стало 35 жінок.

7 лютого за участю 400 піонерів і учнів шкіл району відбулася перша районна дитяча олімпіада, щоб показати кращі дитячі таланти і роботу художніх гуртків.

Перше місце на олімпіаді зайняла Гуляйпільська СШ. Особливо відзначились гуртки джаз і фізкультурний – керівник Квітковський, хор, гурток – керівник Півторак. Майстерно виконали індивідуальні номери учні Камень, Бержегал, Мількова та ін.

Третє місце зайняла Подолянська школа № 1 – завідувача Сокрута, четверте – школа-інтернат дитячого будинку – вожатий Ясько. Школа дала майстерний виступ фізкультургуртка.

В 1937 році відбувся перший випуск десятикласників Гуляйпільської СШ. З 28 учнів 22 здали на атестат зрілості.

30 червня відбулася обласна спартакіада піонерів та школярів. В ній брав участь і фізкультурний гурток Гуляйпільської СШ, який зайняв друге місце по 3-й групі міст. Найбільше очків набрали учні А. Сергеев, Шура Яковенко і Рябко.

На 1 серпня в районі було 447 неписьменних і 1400 малописьменних.

1 вересня 1937 року 10233 дітей сіли за парти, з них 2038 – перший раз.

У центрі Гуляйполя розташувалась десятирічна школа з світлими просторими класними кімнатами та художньо обладнаною читальнею бібліотекою, фізкабінетом, музичним і фізкультурним залами. У цій школі навчалось 1140 дітей.

В 1937 році за рішенням райвиконкому розпочато будівництво нової 2-поверхової Вербівської неповно-середньої школи на території колгоспу "Ударник", яку здали в експлуатацію 3 грудня 1939 року.

28 вересня 1937 року районна газета "Сталінським шляхом" надрукувала статтю "Очистити школи" району від буржуазних націоналістів і їх

помічників". В ній йшлося про те, що на районній конференції вчителів, що відбулася на початку цього навчального року, було вказано на те, що в деяких школах району були моменти протаскування націоналістичної літератури. Серед буржуазних націоналістів, антисемітів і дворушників називались директор Гуляйпільської середньої школи Шкура, вчителі цієї школи М. Семенюта, Спиця, завуч педшколи Луцюк, вчителі педшколи Юхименко, Кац, Псьол, Вакуленко, Новицький, вчитель Туркентівської школи № 2 Християнівський, вчитель Верхньотерсянської школи Зінченко, вчитель Ніколаєв з Успенівської середньої школи.

За літо 1938 року 931 учень району відпочив у місцевих піонертаборах і санаторіях. 1939 дітей вперше переступили поріг школи.

В 1939 році на території Гуляйпільської сільради працювало 2 середні, 4 неповні середні, 12 початкових шкіл, педшкола, у яких навчалось 3927 учнів (по району 8964 учнів). Навчали дітей у м. Гуляйполі 136 вчителів.

Коли почалася Велика Вітчизняна війна, вчителі Сігорянської початкової школи О. Солодун, Т. Рябко, А. Г. Онокій вирішили щомісяця відраховувати у фонд оборони односторонній заробіток. На 8 серпня 1941 року кожен з них вже вніс по 200 карбованців облігації державної позики.

Організовано розпочався навчальний рік 1 вересня 1941 року в Гуляйпільській середній школі № 1, яка забезпечена педагогічними кадрами. Добре за навчання взялися учні Іванова і Федоренко із 7-А класу, О. Семенюта і А. Темирова з 7-Б, А. Прокопенко з 6-А, М. Онищенко та Л. Кузьміна з 6-Є, Шевченко і Тур з 6-Ж класу.

ПЕДТЕХНІКУМ

Розширення мережі початкових шкіл вимагало збільшення кадрів учителів. Тому рішенням уряду України у травні 1931 року в Гуляйполі на базі колишньої профтехшколи організували педагогічний технікум. В спадщину він одержав декілька порожніх, необладнаних і непридатних приміщень. Влітку їх відремонтували і пристосували до проведення занять.

Після вступних іспитів на перший курс набрали 124 юнаків і дівчат, навчали їх 4 викладачі.

Завдання перед технікумом стояло цілком конкретне: за три роки підготувати вчителів початкових класів. Заняття в ньому розпочалися у листопаді.

За рік технікум зміцнів і уже на 1932-1933 навчальний рік кількість студентів значно зростає: заняття розпочали 241 студент і 7 викладачів. При технікумі організували заочний відділ та підсобне господарство, яке в 1934 році мало 13 коней, 59 голів великої рогатої худоби, 90 овець, 14 свиноматок, трактор, автомашину, молотарку та інший реманент. Було посіяно 220 гектарів різних культур. Вирощені продукти, крім здачі державі за планом, йшли в студентську їдальню.

В цей час при технікумі організуються тримісячні та річні педкурси по підвищенню кваліфікації вчителів початкових класів.

Студенти педтехнікуму 7.11.1935 року

Через рік, тобто восени 1933 року, педтехнікум майже удвічі укрупнюється: сюди вливаються студенти Межівського педтехнікуму і його викладачі. Студентів стало 504, а викладачів 17. Вони були переважно з високою педагогічною освітою. Того ж року відкрилися і 8-місячні педкурси, які дали змогу перепідготувати 120 вчителів.

В цей час Гуляйпільський педтехнікум стає одним з найбільших аналогічних навчальних закладів у Дніпропетровській області, в яку входив і наш район. Технікум включився у 2-й тур Всесоюзного змагання інститутів та технікумів і у підсумку одержав третю премію – 5000 карбованців.

1 липня 1934 року відбувся перший випуск. 104 учителі отримали середню педагогічну освіту і 90 закінчили педкурси.

В 1934-1935 навчальному році кількість студентів зростає до 560 чоловік, а слухачів річних курсів – 90, шестимісячних курсів вчителів мови і літератури, на яких готувалися кадри для неповно-середніх шкіл, – 70.

З утворенням у січні 1935 року Гуляйпільського району технікум перейменували в педтехнікум імені В. Чубаря.

У свій другий випуск 1 липня 1935 року отримали дипломи технікуму 110 чоловік і 83 закінчили педкурси. Випускників направили у 28 районів Дніпропетровської області.

При технікумі активно працювали різні гуртки.

Крім того, студенти технікуму в підшефному колгоспі "Колективіст" (Гуляйполе) вели агітаційно-роз'яснювальну роботу, організували два художні вечори тощо.

Після закінчення навчання та здачі іспитів з 1 липня 300 студентів виїхало в радгосп імені Хатаєвича (нині птахорадгосп "Гуляйпільський") і "Червоний" на польові роботи.

В 1935 році в Гуляйпільський вливаються студенти Запорізького педтехнікуму.

І в 1935-1936 навчальному році кількість студентів зростає до 746 чоловік, на річних курсах перебуває 130 слухачів, педагогів налічується 25.

За рік студенти провели 16 культпоходів у кіно і театр, два рази на місяць організували вечори художньої самодіяльності. Працювало 13 проф- і стільки ж політшкіл, якими було охоплено 360 студентів.

10 січня 1936 року відбувся перший випуск 25 студентів-заочників. На першому і другому курсах заочного відділу навчалось 400 чоловік.

Приміщення, в яких відбувалися заняття не забезпечували нормальних умов навчання, хоч воно було організоване у дві зміни.

Отже, постало питання про розширення навчальної бази та площі гуртожитків. Тому було прийняте рішення про будівництво нового корпусу. Для цього адміністрація технікуму віддала одне своє приміщення для райвиконкому, а той у свою чергу віддав йому будинки колишніх церкви і синагоги. Цеглу і дерево з них використали на будівництво корпусу. А залізо, цемент, скло і частину дерева придбали на стороні. Обласний відділ народної освіти виділив 40 тисяч карбованців з розрахунку на спорудження корпусу з 12 навчальними аудиторіями. Але це не могло забезпечити однозмінне навчання. Для цього потрібен був корпус на 24 аудиторії і дирекція технікуму настояла, щоб збудувати такий корпус.

В червні 1935 року було складено проект будівництва нового корпусу і будсектором обласно затверджено. З господарських джерел технікуму відшукали 80 тисяч та обласно виділив ще 90 тисяч карбованців. І як неважко було з будматеріалами, але вже 19 червня розпочали його будівництво і йшло воно швидкими темпами. Матеріали повністю взяли з будівель церкви і синагоги (з синагоги використали навіть одну стіну).

І ось на 1 травня 1936 року будівництво нового триповерхового навчального корпусу на 25 світлих, чистих і просторих навчальних аудиторій з паркетною підлогою закінчено. А в середині корпусу провели центральне парове опалення.

На будівництво корпусу вклали 273874 карбованців, здачу його приурочили до 5-річчя технікуму. Поруч з будівництвом нового корпусу проводилось спорудження гуртожитків для студентів та квартири для викладачів.

Гуртожитків побудували два: один на 120 чоловік, другий – на 180. Площа їх збільшилася у три рази. І вересня викладачі мали свої квартири, які були розташовані поряд з корпусом – від нього і до приміщення промартілі "Кусттруд".

Перехід у новий корпус дав змогу перейти на однозмінне навчання студентів та посилити всю навчально-виховну та роботу лабораторій.

29 травня 1936 року педтехнікум широко відзначав своє п'ятиріччя. На адресу В. Я. Чубаря (Раднарком СРСР) і В. Т. Затонського (нарком освіти УРСР) за підписом секретаря райпарткому В. П. Боровиченка, голови райвиконкому І. Я. Славного і директора педтехнікуму Я. А. Куцова була дана телеграма: "29 травня п'ятиріччя педтехнікуму ім. Чубаря. Приурочено відкриття новозбудованого приміщення. Проводимо масовий зліт стахановців сільського господарства. Просимо взяти участь".

Від В. Я. Чубаря одержали відповідь: "Вітаю з п'ятиріччям педтехнікуму, зміцненням його матеріальної бази. Перед педтехнікумом стоїть завдання підвищити якість підготовки вчителів до рівня вимог партії і уряду.

Впевнений, що район, борючись за дальший розквіт сільського господарства, доб'ється кваліфікованих вчительських кадрів.

Хай живе велика Комуністична партія і вождь трудящих – товариш Сталін!"

У червні 1936 року технікум випустив 264 вчителів із стаціонару і 115 з педкурсів. А всього за перше п'ятиріччя існування було підготовлено 478 вчителів для початкових шкіл. Курси підвищення кваліфікації пройшло 558 чоловік.

2 червня 1937 року в технікумі розпочалися іспити. Вони виявили низьку підготовку студентів. В результаті педтехнікум перетворили на педшколу, хоч статус технікуму і залишився. Директора Я. Куцова зняли з роботи, а на його місце призначили В. Тарасенка.

4 серпня 1937 року пленум райкому партії обговорив питання про викриття ворогів народу і, зокрема, в Гуляйпільській партійній організації. У список ворогів потрапив і директор педтехнікуму Я. Куцов. На нього дали таку характеристику: "Куцов, ще працюючи на посаді директора педшколи, заслуговував на виключення з партії за притуплення революційної пильності, за засмічення педшколи троцькістсько-націоналістичними елементами, за побутовий розлад в школі і самого його, за розбазарювання державних коштів. Але цього не сталося лише тому, що мерзотник Боровиченко (перший секретар райкому партії – Авт.) всі сили прикладав до того, щоб вигорідити свого друга, і це йому вдалося.

Куцов під покровительством ворога народу Боровиченка, будучи вже директором МТС, продовжував свої антипартійні дії, грубо ставився до колгоспників, навмисне затримував виплату зарплати комбайнерам, категорично відмовлявся робити до комбайнів полово- і соломокопнителі, зовсім ігнорував партійну організацію..."

З такою характеристикою директора педшколи репресували.

5 грудня 1937 року повідомлялось, що в Гуляйпільській педшколі за сім років її існування одержали середню освіту сотні молодих громадян. Тут відбулися чотири випуски учнів. Тільки в 1937 році – 196 учнів, у 1938-му – 128.

Зараз в школі навчається 49 дітей робітників, 361 – колгоспників, 40 дітей службовців. За постановою педради виділено 71 кращих учнів – ударників навчання. Серед них Лютневський, Рогач, Шаповал, Володіна, Самохліб, Клименко та інші.

У травні 1940 року рішенням Раднаркому України на базі педшколи організували Гуляйпільський учительський інститут і провели набір студентів на перший курс.

За 1934-1940 роки педтехнікум, а потім педшкола випустили майже 1500 вчителів початкових класів, які працювали в різних районах області.

УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ

Учительський інститут мав значну матеріальну базу: збудований в 1936 році триповерховий корпус (в ньому було 25 світлих аудиторій, кабінети – лабораторії хімії, фізики, біології, військово-фізкультурний, фото, бібліотека та зала клубна на 500 місць), до якого провели парове опалення; два гуртожитки для студентів, квартири для викладачів та їдальня.

В газетах надрукували оголошення, що Гуляйпільський державний учительський інститут організовує набір студентів на 1-й курс 1940 – 1941 навчального року на стаціонарне і заочне навчання. Інститут буде готувати на мовно-літературному (український та російський відділи) та фізико-математичному факультетах вчителів для 5-7 класів неповно-середніх і середніх шкіл. Строк навчання в інституті два роки. До іспитів для зарахування студентами допускалися особи з освітою не нижче 9 класів.

Основною педагогічного колективу інституту став колектив педшколи. Викладачі Токар, Осипенко, Процик, Кац, Мельник не тільки навчали студентів, а й читали лекції жителям міста та сіл району. Директором бу-

ло призначено В. Тарасенка, який до цього працював директором педшколи.

Зимова та весняна сесії показали, що студенти мають непогані знання, відмінниками стали Книш, Шульківська, Карпенко та інші.

Непомітно пролетів навчальний рік і перший курс успішно закінчив заняття. Та замість канікул в життя радянських людей увірвалася війна. Більшість викладачів і студентів було мобілізовано і направлено на фронт.

У травні і червні у газетах надрукували оголошення про новий набір студентів на перший курс. Та заняття не розпочалися. Район окупували німецько-фашистські загарбники. При окупації будівлі інституту часто пустували, а інколи використовувалися для утримання в них військово-полонених. При відступі фашисти спалили навчальний корпус.

Після війни інститут не відновлював свого існування. Нині у тому корпусі, правда, відбудованому, знаходиться районна лікарня.

ПЕДУЧИЛИЩЕ

В кінці грудня 1943 року розпочалося навчання у педшколі, приміщення якого зруйнували, відступаючи фашисти. З великим запалом приступили викладачі та студенти до відбудови педшколи. Вони мазали, зносили шматочки скла, заготовляли паливо.

На початку серпня 1944 року в Гуляйпільській педшколі відбувся випуск учнів III класу – нового загону молодих вчителів, які за завданням Наркомосу виїжджали на роботу в Тернопільську область.

В тяжких умовах воєнного часу довелося провести їм поточний навчальний рік. Іспити показали високу успішність і хорошу підготовку нових кадрів.

– Сьогодні ми останній раз зібралися тут, щоб назавжди розлучитися і вийти на самостійний шлях, – говорила випускниця Пика.

– Почесна роль учителя, – сказала у своєму виступі випускниця Ц. Агур, – цю високу роль ми повинні виконати з честю.

Від імені колективу викладачів директор педшколи тов. Крисін побажав випускникам успіхів у роботі.

В 1946 році слухачами педучилища були С. Михайлик, Валентина Рогач, Ніна Хищенко, Ліда Задорожня, Микола Онищенко, Володимир Горпинич, викладачами працювали М. І. Іжевська, Х. С. Осипенко, С. К. Іщенко та інші.

5 жовтня 2002 року випускник Гуляйпільського педучилища 1946 ро-

ку, професор Дніпропетровського національного університету, доктор філологічних наук Володимир Олександрович Горпинич пригадував: "У повоєнний час на Запоріжжі була велика потреба в учительських кадрах. Тому відразу ж після звільнення Гуляйполя від окупації восени 1943 року в місті було відкрито педагогічне училище, свого приміщення заклад не мав, а містився в напівзруйнованому на центральній вулиці. Але колектив на чолі з директором Спиридоном Костянтиновичем Іщенком мужньо долав перешкоди і готував висококваліфікованих вчителів.

Прошли роки, ліквідували в Гуляйполі педучилище. Забулися ті далекі, але щедрі на педагогічний врожай часи. Не маю повних даних, але скажу, що з аудиторій Гуляйпільського педучилища вийшли: колишній міністр освіти України Михайло Володимирович Фоменко, колишній завідувач кафедри української мови кандидат філологічних наук, доцент Бердянського педінституту Михайло Григорович Сердюк, інженер-будівельник, що закінчив Дніпропетровський інженерно-будівельний інститут, мій друг Володимир Олійник та й я – автор цих рядків закінчив це училище.

Був тоді там чудовий педагогічний колектив, пам'ять про який живе в серцях наших випускників та у фотографіях".

В 1947 році педучилище закінчили: Валя Рогач, Марія Кащевцова, Ніна Хищенко (Левицька), Ліда Феленко, Катя Валюх, Марія Мельник, Катя Стригун, Оля Северин, Марія Демченко, Катя Шерстюк, Надія Сошницька, Катя Лобач, Катя Харченко, Віра Овчаренко, Ліда Головіна, Михайло Григорович Сердюк, Володимир Мартиненко, Григорій Гей, Оля Чучко, Катя Лига, Марія Мофа, Оля Мощенко, Катя Ковалевська.

Викладачами працювали: Василь Андрійович Рудик (фізика), Євдокія Марківна Пидоріна (Ростовцева) (біологія), Людмила Іванівна Акімушкіна (музика і співи), Олександр Антонович Куш (укрмова), Елла Іллівна Зухер (історія), Харитон Сергійович Осипенко (математика), Іван Федорович Тарасевич (директор, історія), Клавдія Юріївна Тарасевич (географія, класний керівник), Спиридон Костянтинович Іщенко (математика), Олександр Олександрович Мороз (психологія), Ніна Копівна Беляєва (росмова, виїхала в 1946 році), Надія Іванівна Пересипкіна (ботаніка, виїхала в 1946 році), Катерина Никифорівна Шепель (географія, виїхала в 1946 році), Володимир Потапович Кононюк (малювання, виїхав у 1946 році), Павло Петрович Левицький (хімія, біологія, працював з 1947 по 1956 рік, коли училище перевели до Нікополя), Поліна Федорівна Кучма (педагогіка і психологія).

4 грудня 1949 року слухачі Гуляйпільського педагогічного училища звітували перед громадськістю міста за виконання піврічної програми з

музикально-вокального і хорового класу. Це було велике досягнення слухачів і викладачів педучилища в роботі.

Найкращих показників у виконанні добився хоровий клас викладача Л. Я. Димова. Хор слухачів за виконання Гімну УРСР і пісні "Давно мы дома не были" отримав оцінку "4", а за виконання пісні "Студенческая" і української народної пісні "Ой, сусідко" – 5.

Із захопленням виступали і солісти (клас викладача Димова).

Слухачка 2-го курсу Янковська виконала пісню "Ёлочка" (музика Краєва) на "відмінно". Таку ж оцінку одержала слухачка 4-го курсу Л. Ревенко за виконання пісні "Соловей" (музика Алаб'єва). На "відмінно" – і пісня "У рябины" (виконавці слухачки Остапенко і Янковська).

Хвилюючим був виступ слухачки 4-го курсу Григоренко – монолог Олега Кошового з пієси ("Молода гвардія") О. Фадеєва. Вона також отримала "5".

При педучилищі діяв домровий оркестр, який 29 травня 1951 року виступив з концертом у районному Будинку культури. Глядачі гаряче аплодували юним учасникам художньої самодіяльності.

У квітні 1951 року секретарем партійної організації педучилища був Спиридон Костянтинович Іщенко, який згодом став директором.

30 травня 1953 року відбувся звітний концерт художньої самодіяльності слухачів педагогічного училища за 1952 - 1953 навчальний рік перед громадськістю. Мета його – показати ідейно-духовний розвиток слухачів. В концерті взяло участь половина кількісного складу слухачів училища.

В програмі: виступи зведеного хору і оркестрів народних інструментів, хорів і ансамблів народних інструментів 2-х, 3-х і 4-х курсів, домрового оркестру, факультетського хору, художнє читання. В кінці – спортивні виступи.

Відкрився звіт виступом зведеного хору і оркестру народних інструментів, який виконав Гімн Радянського Союзу, пісню про Сталіна та Гімн міжнародної спілки студентів. Керівники Д. В. Кравцов, М. С. Локацький, А. Г. Пічкарьова і учасники – слухачі училища віднесли до цього серйозно і багато попрацювали при підготовці.

Хорошим був виступ факультетського хору під керівництвом А. Г. Пічкарьової. З майстерністю хор виконав пісні "В комунізм великий Сталін нас веде", "На бій за мир", "Магістралі комунізму" і російську народну пісню "За горою у колодца".

Найкращими за художньою і музикальною досконалістю були виступи слухача 3-го курсу Гулеша, який під акомпанемент домрового оркес-

тру виконав пісню "Играй мой баян", слухачок училища Вакімової, Данілової, Завгородньої і Семенди, що проспівали російську народну пісню "Родина", дуети Вакімової і Данілової, Педько і Хоменко, Гулеша і Коваленко (радянські і українські народні пісні).

З художньою і музичною досконалістю слухачка Семенюта виконала пісню "Хусточка червона".

За підсумками звітнього концерту журі дало відмінну оцінку виступам цих слухачів.

Загальна оцінка концерту – "добре".

Влітку 1953 року багато слухачів педучилища відправились в екскурсії, туристичні походи, у здорові Батьківщини.

З липня 15 слухачів відбули на екскурсію до м. Запоріжжя, 25 – на екскурсію до м. Москви, 2 – в турпохід по горах Кавказу, 11 – в будинки відпочинку і санаторії.

18 жовтня у районному огляді художньої самодіяльності студентка педучилища Л. Завгородня отримала найвищу оцінку за читання вірша М. Нагнибіди "Дяля Убийвовк".

Слухачі педучилища дружили і з спортом. 14 листопада 1954 року відбулася товариська зустріч з волейболу представників обласної ради ДСТ "Іскра": жіночих команд Гуляйпільського педучилища і Верхньо-Хортицького. Перша половина гри закінчилась з рахунком 15:4, друга – 15:3 на користь гуляйпільців.

З 30 січня 1955 року директором педучилища працював Павло Васильович Шиян, 1904 р. н., член КПРС.

Десятки слухачів 1 і 2 курсів педучилища у вільний час допомагали колгоспникам артілі "Червоний прапор" у догляді посівів: прорвали і пропололи кукурудзи на 100 гектарах.

18 травня це питання обговорили на комсомольських зборах і вирішили далі допомагати колгоспникам, а після іспитів два тижні попрацювати в колгоспі.

1 і 2 червня 1954 року працювали на полях колгоспу "Червоний прапор" більше 300 слухачів педучилища. Вони прорвали 200 гектарів соняшнику і кукурудзи, пропололи 90 гектарів соняшнику та рицини, 5 гектарів буряків і 30 гектарів колосових культур. Краще працювали на політті слухачі 4 курсу "Б".

30 червня 1955 року закінчилися державні экзамені слухачів Гуляйпільського педагогічного училища. Экзамені показали глибокі і міцні знання випускників з усіх предметів. Більшість здала їх на "4" і "5".

Державна экзаменаційна комісія 84 випускникам присвоїла звання вчителя початкової школи, вручила дипломи по закінченню педучилища. Чо-

тири випускники – О. Мищенко, С. Чупик, Т. Патрикей і О. Семенюта – одержали дипломи з відзнакою.

Того ж року 9 слухачів педучилища після закінчення весняної сесії під керівництвом учителя Петра Карповича Бойка виїхало на екскурсію до Ленінграда.

А слухачі педучилища Н. В. Погоріла, М. М. Голікова, Г. О. Колодій, О. В. Серьогіна, Є. В. Хоменко подавали велику допомогу колгоспу "Октябрь" у політті кукурудзи, виконуючи норми на 120%.

За 14 днів слухачки педучилища Г. Логвиненко, Р. Галич, І. Мовчан та інші в колгоспі "Спартак" пропололи і прорвали 16 гектарів буряків, 3-і баштану, 9 гектарів гарбузів.

1 липня 1977 року – через чверть століття – у Гуляйполі зустрілися випускники педучилища, їх вчителі. Своєрідний урок розпочав завідувачий районним відділом освіти Степан Іванович Іванов (колишній учитель педучилища).

Колишні класні керівники училища М. О. Заремба, П. П. Левицький, П. К. Бойко провели перекличку учнів, які розповіли про своє життя. Так, І. П. Кеда закінчив Одеський державний університет, директор Полтавської середньої школи-інтернату, відмінник народної освіти.

– Все своє життя, – доповідав він учителям і товаришам, – присвятив вихованню підростаючого покоління. Дуже радий, що знайшов своє поклонання.

Про це ж доповів і завідувачий Куйбишевським райвно нашої області Г. І. Прохорович. А Олександр Ковтун встиг закінчити Дніпропетровський державний університет, попрацювати вчителем, журналістом, а тепер він заворгвідділом Пологівського райкому партії. Володимир Полтавець після служби в армії пішов працювати на транспорт і зараз він секретар парторганізації Гуляйпільської автоколони № 3 Орхівського АТП 07116. Михайло Фоменко пройшов шлях від рядового вчителя до заступника міністра освіти УРСР.

У перекличці взяли участь і деякі випускники інших років.

Випускниця педучилища Галина Похилько вручила колишньому директору училища П. В. Шияну і класним керівникам Пам'ятний адрес.

Слова вдячності за знання, за допомогу у виборі правильної стежки в житті прозвучали у виступі заступника міністра освіти УРСР Михайла Володимировича Фоменка.

Завідувачий облвно Г. І. Косяк зачитав вітальну телеграму, оголосив наказ по Міністерству освіти УРСР. Він вручив нагрудні значки "Відмінник народної освіти" трьом колишнім випускникам, грамоти Міністерства освіти УРСР одержали директор Полтавської середньої

школи-інтернату І. П. Кеда, вчителька Полтавської середньої школи Ніна Василівна Мажаєва і завідувача Новогригорівською початковою школою Д. А. Рудь.

Грамотами обласно нагороджені: вчителька Успенівської середньої школи Л. Я. Борт, заступник директора з навчально-виховної роботи Добропільської середньої школи П. І. Тимоніна та інші.

Через піввіку у Гуляйполі зустрілися випускники педучилища 1938 року. Вони приїхали в місто своєї юності, де провели кращі молоді літа. А вчитися тоді було дуже важко, але вони, долаючи труднощі, досягли мети. Закінчивши педучилище, пройшли тернистий життєвий шлях.

– Ми робили все, щоб виховати достойних громадян своєї країни, – говорив ветеран війни і праці вчитель математики Никифор Мефодійович Теслюк.

Вони мріяли присвятити себе дітям і сіяти розумне, добре, вічне. Проте долі склалися по-різному.

Розповідала випускниця ветеран праці Надія Петрівна Северин: "По закінченні педучилища мене направили в село Новомихайлівку Васильківського району тоді Дніпропетровської області, де працювала в комбінованих класах початкової школи. А загалом на освітянській ниві пропрацювала 33 роки.

Самій сімейного щастя пізнати не довелося. В 40-му році одружилася, а в 43-му чоловік загинув. У мене на руках залишилось двоє малих дітей, яких сама виводила в люди.

– Маю дорослих дітей, онуків, – говорила Надія Петрівна, – І, здається, життя своє прожила не марно.

Не змарнував прожиті роки і Микола Орестович Ігнатенко, інвалід Великої Вітчизняної війни, якому тільки рік після закінчення пед-училища судилося працювати за улюбленою спеціальністю. В 1939 році його мобілізували в армію, де він спочатку служив у Західній Україні, а потім брав участь в обороні міст Львова, Києва, Білої Церкви та інших. Під Києвом був тяжко поранений і контужений. Після того більше вчителювати не зміг. Поміняв фах. Закінчив Дніпропетровський технікум, став бухгалтером. Сорок два роки пропрацював у колгоспі.

А наша землячка Наталія Єлисеївна Савицька після закінчення училища поїхала працювати в одне із сіл Куйбишевського району, де на початку війни викладала в семирічній школі українську мову і літературу. А коли почалася війна, сім'я Савицьких повернулася додому – в село Успенівку. Там Наталія Єлисеївна до 45-го року працювала вчителем, а далі обставини склалися так, що і вона перекваліфікувалася і сорок два роки віддала бухгалтерській справі в колгоспі "Батьківщина".

Учасників зустрічі, що прибули з різних куточків країни, тепло вітали

аматори хору ветеранів районного Будинку культури, учасники дитячого фольклорного ансамблю "Калинонька" середньої школи № 4, вчителі, учні, працівники районного відділу народної освіти.

У травні 2003 року пригадував колишній вчитель педучилища Павло Петрович Левицький:

– В 30-ті роки минулого століття, коли синагогу переробляли як частину під корпус педучилища, то всю її внутрішню частину перебудували перестінками і стелями, поділили на навчальні кабінети. Верхній поверх став актовим залом. Його стеля мала овальну форму, тобто ту, що мала синагога.

До цього приміщення синагоги прибудували впоперек триповерхове приміщення, де були класні кімнати.

У війну все приміщення було спалене і частково зруйновано, особливо внутрішні перестінки. По війні приміщення знову перепланували і всередині все перебудували під лікарню. Тепер на його східній частині першого поверху знаходяться кухня і рентгенкабінет.

У червні 2003 року розповідала колишня випускниця педучилища Ніна Кирилівна Хищенко (Левицька): "Наше Гуляйпільське педучилище закінчили слухачі, які потім стали керівниками:

Явон Микола Андрійович – колишній працівник райкому партії і директор асфальтобетонного заводу;

Коломоєць Віталій Іванович – колишній директор Успенівської середньої школи;

Кеда Іван Прохорович – колишній директор Полтавської середньої школи-інтернату;

Шевченко Петро Степанович – заслужений вчитель України, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора, колишній директор Любимівської середньої школи, Басанської середньої школи Пологівського району;

Кошельник Володимир Степанович – колишній директор Гуляйпільської середньої школи № 2;

Кириченко Валентина Федорівна – заслужений працівник освіти України, директор Гуляйпільської спеціалізованої середньої школи;

Фоменко Михайло Володимирович – дійсний член Академії Педагогічних Наук України, заслужений працівник освіти України, кавалер орденів Трудового Червоного Прапора, Дружби Народів, колишній Міністр освіти Української РСР;

Білецька (Мартиненко) Любов Єгорівна – колишній директор міської СШ № 4;

Плетінь Василь Григорович – заслужений вчитель України, колишній директор Гуляйпільської середньої школи-інтернату та восьмирічної школи селища Залізничного;

Плетінь Олександр Григорович – колишній директор Малинівської середньої школи;

Будко Микола Кирилович – заступник директора Гуляйпільської восьмирічної школи № 5;

Сердюк Михайло Григорович – кандидат філологічних наук, доцент Бердянського державного педагогічного університету;

Ковура – колишній директор Добропільської середньої школи;

Шевченко Микола та інші."

ОСВІТА (ПРОДОВЖЕННЯ)

Після визволення міста Гуляйполя і району від німецько-фашистських загарбників та капітального ремонту 1 жовтня 1943 року у 56 школах району 5290 дітей сіло за парти. На 1 листопада відремонтовано було 3 середні, 9 неповних середніх і 47 початкових шкіл, в яких навчалось 6100 дітей.

16 грудня почалися заняття в Гуляйпільській педшколі. На 16 лютого 1944 року учні Гуляйпільської СШ № 1 зібрали для бійців і командирів Червоної Армії 60 індивідуальних посилок та 350 різних речей, а учні Піщанської школи – 60 посилок.

У квітні 1944 учні міської СШ № 1 за один день у колгоспах "Заповіт Леніна" і "Червоний прапор" вирили 1230 ховрахів.

Влітку 1944 року учні СШ № 1 допомагали колгоспам у збиранні врожаю. За літо вони заробили 7000 трудоднів (працювали в тих колгоспах, де проживали). Добре трудилися Федоренко, В. Веретельник, М. Левченко, Г. Заремба, Филипченко.

18 червня в м. Гуляйполі відкрито Палац піонерів. Приміщення відремонтували комсомольці промартілі "Червоний металіст". Тут організували гуртки: музичний, драматичний, співочий, художній, юннатів. Працювала бібліотека, організували тимурівські команди.

Відступаючи фашисти спалили приміщення Гуляйпільської СШ. Тому колектив учителів і багато учнів працювали на його відбудові.

4-6 січня 1945 року відбулася районна вчительська конференція, яка підбила підсумки роботи шкіл за перше півріччя 1944-1945 навчального року. На конференції зазначили, що за цей період відремонтовано 58 шкіл, з яких 16 – капітально. Було відзначено серед інших і кращих вчителів Г. І. Бодню (Гуляйпільська СШ), К. Г. Чуйко (Піщанська НСШ).

У лютому 1945 року студенти Гуляйпільської педшколи для допомоги Червоній Армії відрахували 10-15% стипендії у фонд оборони. За короткий строк у нього було внесено 1200 карбованців.

При педшколі систематично працювали гуртки художньої самодіяльності: музичний, драматичний і співочий. Вони готували велику художню частину для вечора, присвяченого дню народження вождя народу товариша Сталіна – 21 грудня.

В 1946 році під час неділяника на відбудові шкіл у Гуляйполі тільки від промартілі "Червоний металіст" працювало дві бригади.

В 1947 році в районі діяло 80 шкіл, а контингент учнів у них складав 8926 чоловік. Відновило роботу також педагогічне училище, яке випускало щороку 36-40 спеціалістів. У той час у школах працювало 435 вчителів. Зросли й асигнування на народну освіту.

У 1947-1948 навчальному році для цієї мети було витрачено 5055 тисяч карбованців (у тодішніх масштабах цін).

В 50-х роках минулого століття у районі відкрилася перша школа-інтернат (в селі Полтавці), а ряд восьмирічних і початкових шкіл перейшли у нові, спеціально побудовані приміщення.

На кінець семирічки в районі було 9 середніх, 18 восьмирічних шкіл, дві школи-інтернати, початкові школи. 600 педагогів навчали в них 9290 учнів.

Крім того, у місті діяли музична та заочна середня школи, школа робітничої молоді.

Одночасно поліпшувалися й побутові умови учнів. У той час 13 шкіл мали учнівські гуртожитки, дві – групи продовженого дня, 272 учні отримували безкоштовне харчування. В 21 школі були буфети, в 7 – їдальні, де щоденно харчувалося понад 5 тисяч дітей. Фонд всеобучу складав 14,4 тисячі карбованців. За рахунок цих коштів 585 учнів отримували допомогу.

В 1969 році в м. Гуляйполі працювало три середніх, дві восьмирічних і чотири початкових школи, у яких навчалось 2978 учнів, 194 досвідчені педагоги озброювали їх знаннями.

В 1972-1973 навчальному році в районі діяли 23 середні і восьмирічні, 23 початкові школи, Полтавська середня школа-інтернат, спецшкола, районна заочна школа для працюючої молоді. 7343 учнів району навчали 598 педагогів.

До 1975 року міська середня школа № 1 випустила у світ 2761 учня. Тоді в Гуляйполі функціонувало чотири середні школи. 21 випуск десятикласників зробила середня школа № 2, 16 – середня школа № 3.

В 1975 році на Гуляйполі діяло 11 середніх шкіл, 10 – восьмирічних і 21 початкова, а також спецшкола.

В 1977 році в місті працювало вісім дитячих садків на 886 ліжок, одні міські ясла на 100 ліжкомісць.

В 1980 році в Гуляйполі було чотири середніх, восьмирічна, дві почат-

кові і заочна середня школи. Щороку за парти сідало більше 2,5 тисячі учнів. Їх навчанням і вихованням займалося 164 вчителі. Серед них вчитель середньої школи № 3 М. А. Верба, удостоєний ордена Леніна, 13 відмінників народної освіти. В школі-інтернаті працювало 58 педагогів і вихователів.

За останні 25 років у районі середню освіту отримало 3,2 тисячі чоловік.

ЗОШ № 1

26 листопада 2003 року міська середня школа № 1 святкувала своє 135-річчя. І добрим словом згадували Хаустова Степана Степановича, Ростовцева Івана Олександровича, Самойленка Олександра Степановича, Ануфрієва Івана Семеновича, Косогора Миколу Свиридовича, Яковенка Василя Григоровича, Савченка Федора Петровича, Муравей Валентину Вікторівну.

Більше 120 учнів та вчителів загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Багато пішло з життя: в 1984 році зупинилося серце Дубченка Ігоря Павловича – молодого 26-річного, в розквіті сил. Потім зупинилося серце в легенди гуляйпільського спорту Зіненка Леоніда Семеновича. Ця смерть особливо вразила. Безвільно упала рука біля дошки у школі Доннік Лілії Іванівни. Як її любили діти та вчителі! Потім був Яковенко Василь Григорович, згодом Воропай Марія Петрівна, яка мала два записи у трудовій книжці: поступила на роботу в середню школу № 1 в 1952 році, вийшла на пенсію в 1990 році.

Вічна пам'ять їм і шана!

Значний вклад у роботу колективу зробили і роблять Г. П. Кутя, Г. Ф. Тарасенко, Р. М. Пузанова, В. С. Зіненко, Г. Д. Бібікова, В. Ф. Кириченко, А. Є. Мартиненко, І. Г. Лютий, В. М. Ніколенко, М. М. Глазунова, О. К. Таран, М. І. Золотун, В. Г. Куш, А. Ф. Толочко, В. В. Пурик.

Особливо теплі слова про подружжя Левицьких Павла Петровича та Ніни Кирилівни. Нещодавно Павлу Петровичу пішов 93-й рік. Це патріарх та жива легенда колективу. Вдумайтесь: пережити громадянську, три голодомори, репресії 1937-го року, блокаду Ленінграда та бути учасником 2-х воєн, пропрацювати 27 років в середній школі № 1. Такі випробування випадали не кожному в житті.

Як не згадати одну із найшанованіших і поважніших педагогів Євгенію Андріївну Щербину. Рано пішов із життя її чоловік Борис Григорович. Майже сама виховала доньку і сина, має чудових онуків, які залишили добрий слід як учні у ЗОШ № 1.

Нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора Софія Володимирівна Мазур.

Новий корпус СШ № 1. Фото 1965 року

Не можна не вклонитися за плідну працю династіям педагогічного колективу. Це сім'я Яковенків: Василь Григорович, Леся Корніївна та Олександр Васильович. Мають загальним педстаж у середній школі № 1 більше ста років. Справу матері продовжує Ніна Григорівна Крутінь. Майже все життя пропрацювала у школі Катерина Данилівна Миколаєнко. Тривалий час тут працювала її донька Лариса Василівна Єна. Багато сил віддала учням сім'я Заворотинських Василя Павловича та Валентини Петрівни. Сьогодні в школі плідно працює сім'я Кашлевих Людмили Володимирівни та Миколи Івановича.

А. А. Дюженко за плідну працю в школі нагороджена орденом Трудової Слави III ступеня, заслуженим авторитетом користуються В. В. Медяник, Т. В. Сіріньок, А. Є. Каткова, Н. В. Лукаш, А. І. Гура, В. В. Андрієнко, О. В. Яковенко, В. М. Передерій, В. І. Логанова, Н. Г. Крутінь, Т. П. Кукурудзяк, В. П. Шокотко, О. В. Отрішко, Т. М. Шеремет, Н. І. Куриленко, С. Є. Таран, Т. І. Горпинич, А. О. Ушверідзе, С. П. Клименко, О. І. Чижук, Н. М. Григорова, І. В. Притула, В. А. Коротнюк, М. В. Грицаюк. Це сьгоднішній фундамент школи.

Радує робота молодих колег А. О. Науменко, О. О. Кукурудзяк, І. О. Остапенко, А. О. Миронової, А. І. Стасик.

Школа пишається успіхами своїх вихованців. Учні практично впродовж багатьох останніх років тримають першість в районних олімпіадах. Тільки в 2002 році вони зайняли більше 70 призових місць. Катя Сіріньок (вчитель Т. В. Сіріньок) виборола III місце у Всеукраїнській олімпіаді з української мови, Аня Гура (вчитель Н. Я. Власенко) зайняла I місце в Міжнародному конкурсі знавців української мови ім. П. Яцика, переможцями багатьох літературних конкурсів були Олена Муха та Артем Клименко.

Помітний слід в історії школи залишила Оксана Кушніренко. У свій час вона була переможцем в обласній олімпіаді з рідної мови, гідно представляла область на Всеукраїнській олімпіаді в м. Рівному (вчитель В. А. Коротнюк).

Не підвели і точні науки: Євген Філіпченко (вчитель А. О. Миронова) став призером обласної олімпіади з інформатики (посів III місце). Костянтин Кашлев зайняв II місце в області на олімпіаді з трудового навчання.

Учні школи активно брали участь в роботі Малої Академії наук і добилися помітних результатів. 1998-1999 роках Юля Старокоженко та Тарна Пластун нагороджені Дипломами за участь в обласній науково-практичній конференції "Краса і біль України".

На кінець 2002-2003 навчального року у школі навчалось 882 учні, з них 42 учні мали високий рівень знань, 228-достатній рівень навчальних досягнень. Гордістю школи були Марина Передерій, Алла Мусунова, Олена Гацко, Сергій Кушніренко, Мирослав Бережний, Юлія Маленовська, Олена Красова, Анна Гура, Сергій Шамрай.

З 1937-го року, коли школа стала середньою, її закінчило 189 учнів із золотою медаллю та 63 зі срібною.

З 1961 року школу закінчило 4422 учні.

Багато вчителів школи стали переможцями щорічних конкурсів "Вчитель року". Це – О. В. Яковенко – виборів звання "Вчитель року – 2000" в області, Т. В. Сірінюк – "Вчитель року – 1997", Н. В. Лукаш – призер обласного конкурсу "Вчитель року – 2002", О. О. Кукурудзяк та Т. І. Горпинич – призери районного конкурсу "Вчитель року – 2002".

Біографія першої школи була б неповною, якби не згадали, що зі школи заплескотили невеличкі джерела літературної творчості молодих поетів: Катерини Сірінюк, Оксани Кушніренко, Ольги Будугай, Олени Мухи.

Зі школи почався літературний шлях поетів і письменників, які вже відбулися: Григорія Лютого, Любові Геньби, Наталі Квіткі.

Відшуміли революції і війни, зажили рани. Тільки пам'ять жива. І школа все пам'ятає.

Особлива пам'ять про випуск, який відбувся у 1941 році. Як священна пам'ять про них височить гранітний знак на території школи.

Ще не минуло воєнне лихоліття, як відразу ж після визволення міста школа – відновила навчання. Але справжнє її життя розпочалося, коли з фронтів повернулися викладачі Д. І. Ткаченко, М. О. Кузьменко, О. С. Самойленко, П. П. Левицький, М. П. Федоренко, Г. І. Овечко, В. П. Заворотинський, В. Т. Литвиненко, І. О. Ростовцев, А. А. Самійленко, В. Г. Яковенко, І. С. Ануфрієв, М. С. Косогор.

Школа, яка і до цього була знана в області, давала міцні знання. Її ви-

пускники – прекрасні спеціалісти, стали відомими по всьому тоді Радянському Союзу. Щоб уявити якість знань, варто назвати декілька прізвищ. Випускник 1955-го року, доктор економічних наук, президент шахової федерації України Іван Бик; член-кореспондент Міжнародної академії економіки і бізнесу, голова суддів Спілки гандболістів Росії Віталій Іванов; випускник 1940-го року, контр-адмірал Балтійського флоту Олександр Толочко; випускник 1938-го року, полковник, військовий прокурор Олександр Яковенко; лікар вищої категорії Світлана і Мирослава Зінченки; головний редактор газети "Печатный двор" Анатолій Тарасенко; заслужений майстер спорту СРСР, переможець кубка світу в Римі, рекордсменка світу з бігу на 1 миль, віце-чемпіонка Європи 1982 р. Людмила Веселкова-Семенюта; головний лікар, лікар вищої категорії Тетяна Головіна; член Національної спілки письменників України Любов Геньба. А скільки ще не названо!

Школа була кузнем кадрів для всього району. Готуючи їх, велику роботу проводили З. М. Маслієнко, заслужений вчитель УРСР Г. У. Руденко, К. Д. Ніколаєнко, В. П. Заворотинська. А якими цікавими були уроки вчителів початкових класів Н. К. Левицької, Є. А. Щербини, Д. Н. Богуславської-Омель, А. К. Яковенко, С. В. Мазур, Д. І. Назаренко.

Скільки праці і натхнення вклали в оформлення школи і кабінетів всі покоління педагогів. Особливо хочеться відзначити біологів Н. Г. Федоренко, Г. П. Сахно, Є. М. Ростовцеву, В. В. Пурик, А. В. Єну. Саме вони створили перший в районі унікальний зразковий кабінет біології.

А які математичні брейн-ринги, КВК організували вчителі В. І. Байдала, В. С. Зіненко, Г. Ф. Тарасенко, Г. П. Кутя, М. П. Дерев'янка, А. І. Доннік, Г. І. Яценко, В. Г. Куц, А. П. Коростильова.

Багато цікавого і корисного несли на свої уроки філологи М. М. Гура, Т. Б. Веретільник, Г. Б. Лівшиць, В. В. Муравей, А. М. Шапошнікова, Г. А. Жилінська, Г. Д. Бібік, С. З. Самойленко, Т. П. Шамрай, В. П. Негрова, Н. Ф. Кучма, історики К. С. Тарасенко, Г. І. Онищенко, М. І. Гвоздинська.

Саме в ЗОШ № 1 першим почав працювати гурток червоних слідопитів на чолі з В. Ф. Псьолом, які почали розшуки випускників школи, що загинули в роки війни.

Випускники різних років пам'ятають засідання КІДу, які проводили Р. М. Пузанова, О. І. Чижук, С. О. Скорик.

Світлу згадку залишили після себе вчителі трудового навчання Ф. П. Савченко, С. А. Говіна, М. І. Золотун, вчителі креслення та образотворчого мистецтва Б. М. Матвеев та Т. Г. Панченко.

8 травня 1987 року. Наближається 14-та година. Подвір'я міської середньої школи № 1 заповняють нинішні та колишні її вихованці, ветерани війни, гості. Духовий оркестр виконує пісні воєнних років, сучасні військово-патріотичні мелодії. В колі ветеранів – колишніх випускників школи чути радісні вигуки привітання. Сльози, обійми.

Та ось настає довгожданна мить. Стихає музика. Дунають голоси ведучих: "Шановні друзі! Сьогодні в нашій школі урочиста подія. Вона присвячена відкриттю Пам'ятного знака учням і вчителям, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. У нас в гостях члени бюро райкому Компартії України, райвиконкому, міськвиконкому, представники базових господарств".

Тут звучить команда: "Школа! Рівняйся! Струнок! Рівняння на ветеранів Великої Вітчизняної війни". По коридору слави ідуть сивочолі ветерани, вдячні школярі вручають їм живі квіти.

Говорить директор школи О. П. Власенко: "42-й раз радянський народ, все прогресивне людство світу зустрічають свято Перемоги над фашистськими загарбниками. В ці дні ми всі з глибоким почуттям відповідальності вслухаємося в дорогі нашому серцю слова "Батьківщина", "Мир", "Травень", "Перемога", "Патріотизм", вшановуємо пам'ять про тих, хто загинув на війні".

Далі Олексій Петрович розповідає, що СШ № 1 дала багатьом юнакам і дівчатам путівку в життя, навчила правильно жити, працювати, а якщо треба, то і вмирати. В нинішньому році виповнюється 50 років першого випуску школи. Це її історія.

– Сьогодні ми, юна зміна наших дідів і батьків, – говорить О. П. Власенко, – вшановуємо пам'ять випускників довоєнних років, які ступили в безсмертя прямо зі шкільної парти і ціною власного життя захистили нас від ворога.

168 учнів і вчителів школи загинули на війні. Серед них рядові П. Р. Рубан, А. І. Хорішко, Микола і Петро Даниловичі Чучки, сержанти О. М. Сахно, О. П. Бондаренко, офіцери О. І. Онокій, В. Д. Соснов, Володимир і Григорій Федоровичі Міщенко, Д. Я. Спащенко, В. Ф. Шишов, Я. М. Чайковський, В. Т. Нечитенко, О. П. Савченко. Але пам'ять про них не погасла.

– Велику роботу виконано по будівництву Пам'ятного знака. Велике спасибі за сприяння в будівництві його випускникам 1941 року, і всім випускникам різних поколінь, особливо Заслуженому вчителю РРФСР, випускнику нашої школи 1941 року Федорові Федоровичу Сліпченку. Вели-

чезну допомогу подали і трудові колективи підприємств, а саме: колгоспу імені Енгельса, дослідно-експериментального заводу сільгоспмашин, взуттєвої фабрики.

Право перерізати червону стрічку надається ветерану війни І. М. Петельку, директору школи, учням Владиславу Козлову і Лілії Тимченко. Спадає біле покривало. І зору відкривається монумент, який споруджено у вигляді трьох пелюсток вічно палаючого вогню. Три пелюстки символ єдності трьох поколінь – дідів, батьків і дітей. Так головний скульптор міста-героя Волгограда В. Ю. Масляев передав пам'ять тих подій.

Ветеран війни, колишній учитель школи П. П. Левицький разом з учнями Валентиною Гурою та Оксаною Ганусеєвою запалюють вічний вогонь, привезений з Мамаєвого кургану з героїчного Волгограда. Ветерани і гості кладуть квіти навколо вічного вогню.

Наступає хвилина мовчання. Минає вона і, карбуючи крок, ідуть орлята. Вони дають клятву на вірність Вітчизні, на вірність традиціям старших поколінь.

Секретар райкому Компартії України А. І. Явон вітає ветеранів, жителів міста, школярів, учителів від імені бюро райкому партії, райвиконкому і міськвиконкому з Днем Перемоги, бажає миру, щастя, безхмарного неба. З нагоди відкриття Пам'ятного знака виступили перший секретар райкому комсомолу Олександр Кірієнко, ветерани війни І. М. Петелько та О. І. Полтавцев.

ЗОШ № 2

Історія загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 бере початок з 1903 року, звідтоді як на території Вербівської сотні за рішенням Гуляйпільського земства була побудована і почала свою роботу друга земська народна школа. В двокласній початковій школі створили комбіновані класи, в яких налічувалось 100 учнів. Школа мала 25 чотиримістних парт, стіл, стілець, шафу для зошитів, глобус, рахівницю, карту Росії. Викладання велося російською мовою, бо українська заборонялась.

У школі вивчались такі навчальні предмети: Закон Божий, який читав місцевий піп, чистописання, арифметика, історія Росії.

Першими вчителями школи були Тоболіні Ніна Гаврилівна та Іван Даврентійович. Серед перших учнів згадуються Яким Трохимович Зінченко, Данило Юхимович Чучко, Яків Павлович Плющій та інші.

Після закінчення школи випускники отримували посвідчення, видані

Олександрівською повітовою учительською радою Катеринославської губернії.

В 1917 році у школі зняли з викладання Закон Божий, а з листопада вийшла заборона бити дітей. У 1925 році навчальний заклад називався третьою трудовою школою. Навчалось уже чотири класи у дві зміни.

Крім того, вечорами взимку у великій класній кімнаті велось навчання дорослого населення. В школі в ті часи працювали хоровий та драматичний гуртки. Навчали дітей Поліна Павлівна Пересада, Наталія Володимирівна Телецька, Марія Олександрівна Мелюшкова, Клавдія Григорівна Антонова. Влітку у шкільному дворі завжди проводились збори селян вербівської сотні.

В 1940 році силами місцевих колгоспів "Ударник" та "Заповіт Леніна" побудували новий двоповерховий корпус школи, яку реорганізували у середню.

Відступаючи у вересні 1943 року, фашисти підпалили школу. Лише завдяки відвазі місцевих людей і особливо вчительки молодших класів Таїсії Іванівни Приходько частину парт та шкільного майна вдалося врятувати.

З 1943 по 1951 роки школа була семирічною.

В 1952-1953 роках двоповерховий корпус відбудували силами колгоспу "Заповіт Леніна" та будівельної дільниці на кошти, виділені міською Радою.

З 50-х до середини 60-х років педагогічний колектив очолював Ісакович Златокрилець. В цей час прибудували спортивний зал і майстерню, а пічне опалення замінили на водяне.

На протязі 20 років – з 1968 по 1988-й рік директором був Володимир Степанович Кошельник. Тоді до школи підвели воду, побудували їдальню.

До 2003 року колектив очолював Володимир Павлович Приходько, з 2003-го – Віктор Павлович Науменко.

За час свого існування ЗОШ № 2 випустила у світ понад три тисячі учнів, з них – біля 60 медалістів.

Пишається навчальний заклад вчителями Н. М. Білою, Т. Т. Гузій, О. І. Лютим, М. А. Опалейко, Л. О. Мазанко, Н. О. Вайнер, Л. О. Маслієнко, Т. А. Приходько, В. О. Шаровською та іншими, а також випускниками – кандидатом педагогічних наук, дійсним членом Академії економічних наук України, засновником Макіївського економіко-гуманітарного інституту Василем Антоновичем Товстиком.

Іван Олександрович Азаров пройшов шлях від працівника колгоспу імені Петровського до редактора відділу соціально-побутових проблем редакції газети "Дніпр вечерний" (м. Дніпропетровськ).

Олександр Петрович Лютий – магістр управління освітою, член – ко-

респондент Академії наук суднобудування, директор Миколаївського політехнічного технікуму.

Школа пишається і членом Національної спілки письменників України поетесою Яною Яковенко, поетесою Вікторією Забавою, Юлією Копилець – переможцем республіканських пісенних конкурсів, студенткою Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого; студентом Львівського інституту фізкультури, переможцем міжнародних і республіканських змагань з боротьби Ігорем Кукурудзяком та іншими вихованцями.

СЗОШ

1 вересня 1998 року урочисто відкрила свої двері новозбудована спеціалізована загальноосвітня школа, спорудження якої було розпочато в 1991 році. У новій школі – 22 класні кімнати, лабораторії, предметні кабінети, спортивні і гімнастичні зали. Це спеціалізований і водночас багатопрофільний навчальний заклад з поглибленим вивченням основних предметів.

У 1999 році у СЗОШ навчалось 453 учні. Діти колгоспників, а їх 137, харчувалися безкоштовно. Тоді з дітьми працювали класоводи В. Д. Бондарук, В. А. Чучко, Л. В. Книш, А. І. Маслієнко, С. Є. Сіропол, вчителі-предметники Т. В. Бальсанко, Л. М. Шамрай, А. К. Шевченко, Л. Г. Титова, Л. А. Галкіна, Н. В. Волинцева, О. І. Пархоменко і молоді вчителі: О. В. Білай, І. С. Добрознай, Р. С. Бут, В. М. Єрмак, С. І. Сташук, Л. О. Сищенко, С. М. Штепа, заступники директора школи В. Ф. Кириченко – Г. М. Пархоменко і В. Д. Тимошенко.

26 березня 2003 року у Гуляйпільську спеціалізовану загальноосвітню школу прилетіла з Києва телеграма від Президента України на ім'я директора В. Ф. Кириченко.

"Шановна Валентина Федорівна! – йшлося у телеграмі. – Щиро вітаю Вас з присвоєнням почесного звання заслуженого працівника освіти України.

Високої державної нагороди Ви удостоєні за вагомі досягнення у професійній діяльності і багаторічну сумлінну працю.

Зичу Вам міцного здоров'я, родинного благополуччя, нових успіхів на благо України.

З повагою Президент України Л. Кучма."

КОЛЕГІУМ "ЛІДЕР"

1 вересня 1972 року по вулиці Цвітній, 5 гостинно відчинила двері нова середня школа № 4. Перший дзвінок у її стінах пролунав для 716 дітей. Першим директором її став Микола Якович Тарасенко. А з 1977 по 1997 рік керувала колективом Любов Єгорівна Мартиненко, потім – Антоніна Миколаївна Горпинич, Олександр Іванович Варакута і тепер – Людмила Андріївна Галкіна. Заступниками у неї – Олександра Михайлівна Макеева, Антоніна Миколаївна Горпинич, Тетяна Миколаївна Лапіна.

1 жовтня 2000 року за розпорядженням голови райдержадміністрації І. О. Бірюкова ЗОШ I-III ступенів № 4 та дитячий заклад № 5 "Сонечко" були реорганізовані у навчально-виховний комплекс № 4. Що напрацьовано за цей період, які проблеми постали перед колективом? На ці та інші питання відповідала директор навчально-виховного комплексу Л. А. Галкіна:

– НВК № 4 має свою концепцію та Програму розвитку на 2003-2008 роки. У 2003 році ми виховували і навчали 1005 дітей.

Декілька слів про педагогічний колектив. Із 93 педагогічних працівників 31 мали вищу кваліфікаційну категорію, 28 – I категорію, 12 чоловік – педагогічне звання "Вчитель-методист", 4 – "Вихователь-методист", 8 – "Старший вчитель", 6 нагороджені знаком "Відмінник освіти", 10 вчителів – керівники районних методоб'єднань. Як бачите, рейтинг педагогічного колективу досить високий.

В тісній співдружності працюють дошкільна і початкова ланка. Це має свої переваги: швидше і безболісно проходить адаптація у шкільному колективі першокласників, які перебували в дитячому садку; на більш високому рівні здійснюється наступність дошкільної та початкової ланки. Для першокласників створені належні умови перебування як у школі, так і в дитсадку, де вони знаходяться у другій половині дня. Якісне харчування, післяобідній сон, відповідна ігрова кімната – все це дає можливість батькам бути спокійними за своїх дітей упродовж повного робочого дня.

Наші вихованці вміють добре навчатися, беруть активну участь в позашкільній та позакласній роботі. За результатами минулого навчального року 8 випускників 11-х класів нагороджені золотими і срібними медалями. 11 учнів 9-х класів одержали свідоцтво з відзнакою. Школа за результатами участі в II турі Всеукраїнських предметних олімпіад посідала II місце в районі, I місце – в огляді художньої самодіяльності. Група "Первоцвіт" стала лауреатом обласного фестивалю "Чисті роси" в рамках Всеукраїнського огляду художньої творчості дітей та юнацтва "Таланти твої, Україно!". 20 вихованців школи брали активну участь у складі районної делегації аматорів сцени на фестивалі малих міст у м. Києві.

Сьогодні наша школа стоїть на новому етапі розвитку – переведення старшої школи на профільне навчання. Згідно з наказом МОН України від 20. 05. 2003 року № 306 затверджені Типові навчальні плани для профільного навчання. В нашій школі створені умови для переходу старшої школи на профільне навчання. Вивчення автосправи та отримання посвідчення водія автомобільного транспорту категорії "В" і "С", професії швачки, яка в цьому навчальному році ліцензована, комп'ютерної справи (оператор комп'ютерного набору та секретаря керівника) дають можливість вибрати технологічний профіль. На всі названі професії є ліцензії, а отже, і створена відповідна матеріально-технічна, науково-методична база, є відповідне кадрове забезпечення.

Автосправа, швачка – професії, які вивчаються у школі не один рік і ввела їх у свій час ще колишній директор школи А. Є. Мартиненко.

З метою створення сприятливих умов для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності, у школі планується ввести 30 факультативів, спецкурсів, курсів за вибором як для учнів 5-9-х, так і 10-11-х класів.

На базі школи діяли регіональні підготовчі курси від Київського Міжнародного університету, а також курси поглибленого вивчення англійської мови для учнів 4-х та 8-10-х класів. Плануємо цю роботу продовжувати.

Функціонують у нас і підготовчі курси до Державної Таврійської сільгоспакадемії, що в м. Мелітополі. Тому в цьому навчальному році плануємо створення міжкласних факультативів з креслення, починаючи з 5-го та 8-го класів.

У 2002 році у навчально-виховному комплексі № 4 працював 131 чоловік, серед яких – 70 педагогів, 18 вихователів, 12 вчителів-методистів, 7 старші вчителі, 19 – нагороджені значками "Відмінник народної освіти" та "Відмінник освіти України". 25 педагогам встановлена вища кваліфікаційна категорія, 17 – перша кваліфікаційна категорія, 15 вчителів школи – її випускники.

Учні навчаються у 35 класах. Шкільна бібліотека займає площу 120 м². Фонд художньої літератури складає 18731 примірників книг, підручників – 19287. У школі обладнано комп'ютерний клас, який підключено до системи Інтернет. А це дає змогу дітям за 2 роки оволодіти професіями секретаря керівника та оператора комп'ютерного набору.

Згодом НВК № 4 було реорганізовано: школа і дитсадок стали юридично незалежними одне від одного. У 2006 році загальноосвітня школа № 4 після зміни своєї структури реорганізовано у колегіум "Лідер".

За 30 років свого існування школа випустила у доросле життя 2209 учнів. Серед них – 133 із золотими і срібними медалями.

АГРАРНИЙ ЛІЦЕЙ

В 1972 році у місті створено професійно-технічне училище № 28 (з 1978 року – середнє), яке випускало мулярів, столярів, штукатурів-малярів, електрогазозварників, машиністів автокранів, слюсарів-сантехніків і по ремонту автомашин.

ПТУ № 28 – це комплекс споруд, призначених для забезпечення навчально-виховного процесу. Комплекс складається із навчального та навчально-лабораторного корпусів, де учні проходять навчання. До їх послуг – 18 кабінетів та 5 лабораторій. Окрім цього, училище забезпечує вихованців безкоштовним проживанням у гуртожитку.

Для практичних занять є необхідна техніка (автомобілі, трактори, сільгоспмашини), автодром, учбове поле – 125 га орної землі.

З метою організації змістовного дозвілля у 2002 році для учнів працювали спортивні секції, гуртки художньої самодіяльності, предметні гуртки та технічної творчості, клуби за інтересами. До послуг вихованців – стадіон, спортивний зал, бібліотека з читальним залом, актовий зал, музей "Берегиня", кімната відпочинку "За чашкою чаю".

Підготовка робітничих кадрів проводиться за спеціальностями: тракторист-машиніст сільгоспвиробництва, водій категорії "В" і "С", столяр-будівельник, тесляр, кухар-кондитер, електрозварювальник ручного зварювання, муляр, продавець.

На початку жовтня 2002 року ПТУ – 28 відзначало своє тридцятиріччя.

Із вуст ведучих історія озвалася до присутніх на святі.

1 вересня 1972 року в новоорганізованому СПТУ пролунав перший дзвоник. 1973 – перший випуск в училищі – 21 кваліфікований штукатур-лицювальник пішов на виробництво. 1977 – починається підготовка фахівців-автокранівників, з 1986 – продавців і трактористів-машиністів сільськогосподарського виробництва, з 1991 – кухарів-кондитерів. За тридцятиріччя училище підготувало і випустило 4737 молодих кваліфікованих робітників.

У 2001 році вихованці училища стали призерами обласного огляду художньої самодіяльності. В обласному конкурсі "Кращий за професією" посіли 2-е місце серед столярів та 3-є – серед мулярів. Цікавими є виступи агітбригади "Сполох", театру мініатюр "Шкільні вибрики", інтелектуально-розважальної гри "Поле чудес", "Брейн-рингу" тощо.

Заступник голови обкому профтехосвіти В. М. Пересипкін вручив Почесну грамоту Міністерства освіти і науки викладачеві А. Р. Шатравці за багаторічну і сумлінну працю (22 роки працює з дітьми, в обласному конкурсі її кабінет математики зайняв 1 місце). Грамотою відзначено і внесок училища в підготовку кадрів для народного господарства і з нагоди 30-річчя ПТУ.

– Честь нашого училища тримається на кадрових працівниках, – говорив директор училища В. О. Циганов, – працелюбних, творчих, з щирою душею і добрим серцем. Це – С. Ф. Кулик (посіла 1-е місце в обласному конкурсі "Викладач року"), майстер К. І. Боровик (призер училищного конкурсу на кращу групу), С. В. Мушенко (за особливу шану до народної художньої творчості). Т. М. Бечко, викладачі С. В. Середа, В. Ю. Пурик, а також В. Г. Люта, Г. В. Білай, В. М. Бодня, С. В. Балак, С. В. Щербак та інші.

Добре слово мовилося й про ветеранів – за щедрість душі, працелюбність – В. Г. Тутова, О. П. Куц, А. П. Домашенко, І. І. Семенюту, А. Ф. Білостоцьку, К. А. Іщенко.

На святі вітали і переможців конкурсу "Учень ювілейного року" – Г. Зиму, А. Гопку, А. Леут, І. Ушка, Ф. Чупкову, А. Редькову, Н. Панасейко, І. Передерій і вручили грошові премії.

Відповідно до ст. ст. 35, 41 Закону України "Про освіту" та з метою реалізації поєднання загальної середньої та професійно-технічної освіти, враховуючи зміни на ринку праці у підготовці кваліфікованих кадрів, ПТУ-28 з 1 липня 2003 року реорганізовано у Гуляйпільський професійний аграрний ліцей.

Професійний ліцей є навчальним закладом другого атестаційного рівня, що забезпечує реалізацію права громадян на здобуття професійно-технічної та повної загальної середньої освіти.

ДИТЯЧА ШКОЛА МИСТЕЦТВ

У кошторису видатків політвідділу культури на 6 місяців 1921 року були передбачені кошти на музичну школу з 12 викладачами і художню школу з двома працівниками. Отже, є підстави вести відлік історії Гуляйпільської дитячої школи мистецтв від цих двох шкіл. Датою започаткування можна вважати третє травня 1921 року, що підтверджує документ – "Посвідчення", яке дане завідуючому музшколою тов. Стрельнику.

Після Стрельникова музичною школою в Гуляйполі завідував Д. Усенко, який 25 липня 1921 подав заяву на звільнення у зв'язку з виїздом на навчання. На заяві резолюція: "Не відпускати, поки не буде знайдено заміни".

На 1 січня 1922-го року завідує музшколою вже Д. П. Прихідько, скрипаль. Серед викладачів школи тоді були: Х. Рябко, А. Акимущкіна, Е. Ракицька, П. Черіпко (викладач образотворчого мистецтва). Учителем музики та співу працював випускник Катеринославської духовної семінарії, скрипаль П. Смірнський, котрий ще керував хором і театральним колективом.

Тому можна стверджувати, що в 1957 році в Гуляйполі відновила роботу музична школа. 7 серпня 1982 року про це розповідав директор школи В. М. Кутя:

– 25 років тому в Гуляйполі почала функціонувати музична школа. За цей період вона перетворилась у великий початковий навчальний заклад, в якому 170-180 дітей навчаються грати на різних музичних інструментах. Музичної грамоти, техніки гри їх навчають 17 викладачів.

А в перший навчальний рік тут працювало чотири викладачі, які зустрілись з труднощами: не вистачало інструментів (особливо піаніно), досвіду роботи.

За час існування школи її закінчили понад 400 чоловік. Чимало наших випускників продовжили музичну освіту. Так Г. О. Мусійко закінчив консерваторію, С. К. Вовк – музичний педінститут, четверо закінчили і два навчаються в інституті культури, 29 закінчили музичні, біля 30 – культосвітні училища.

Ця школа є центром кушового методичного об'єднання, до якого входять Верхньотерсянська, Успенівська, Новозлатопільська, Пологівська та Вербівська музичні школи. Окрім виконання навчальної програми в школі проводиться позакласна робота – огляди – конкурси на краще виконання творів тощо. Справжнім святом музики для батьків є звітні концерти, котрі проводяться в кінці кожного навчального року. Це свого роду звіт викладачів і учнів про зроблене за навчальний рік.

16 червня 1987 року у школі мистецтв відкрили художнє відділення, для нього виділили дві кімнати у культурно-спортивному комплексі "Сучасник". Програма передбачала дванадцять уроків на тиждень, серед яких провідними є малюнок, живопис, композиція. Обов'язковими дисциплінами були також скульптура та бесіди з історії мистецтв.

При школі мистецтв (а тоді музична школа) Василь Мануїлович Кутя з 1960 року почав збирати фонотеку. За шістнадцять років вона налічувала 200 тисяч фонограм. Це – близько 360 тисяч метрів магнітної плівки. У картотеці фонограм були рубрики: опера, симфонія, ораторії, кантати,

романси, старовинні народні пісні, пісні радянських композиторів... Є записи рядових бійців і воєначальників Жукова, Василевського, Конєва, Рокосовського та інших про Велику Вітчизняну війну, цикли радіоуніверситету музичної культури.

Відгомін епохи, відгомін великих подій відчувається у записах з натхненними промовами Горького, Маяковського, Гагаріна, Титова, Терешкової...

У 1988 році дитяча музична школа перейменована в дитячу школу мистецтв. Із 24 викладачів 16 є випускниками школи. Викладачі Н. А. Бурбура, В. Г. Коростильов, С. С. Кирилова, С. К. Вовк, С. Б. Яковенко (концертмейстер) є постійними учасниками народного хору РБК "Вольниця", яким керує Б. Й. Бурбура.

Кожен рік школа проводить звітний концерт за участю громадськості міста, де учні та викладачі демонструють свої досягнення в галузі музичного, хореографічного мистецтва. Художнє відділення проводить виставку творчих робіт учнів у КСК "Сучасник", у дитячій бібліотеці, середніх школах міста.

Кожен навчальний рік учні школи беруть участь у обласних конкурсах, де займають призові місця.

У червні 2003 року відбувся сорок шостий випуск вихованців школи мистецтв. За цей час, сказав директор школи В. В. Коростильов, вона навчила музичному мистецтву 935 дітей. Близько ста з них продовжили навчання у музичних училищах і культурно-мистецьких закладах. Чимало викладачів школи – її колишні учні.

Заступник директора школи А. В. Діденко вручила відмінникам – випускникам, а також кращим учням грамоти. Серед них Любов Дубченко, Юлія Яковенко, Анжела Середа, Катя Бурда, Анна Гуніна, Вікторія Донченко, Аліса Мусієнко, Юлія Крат, Анастасія Вербицька, Оксана Сокол, Анна Єгорова, Вікторія Сірінюк, Роман Ведмідь, Андрій Чорний, Андрій Кучерявий, Антон Білий та багато інших. Також було відзначено грамотами учасників районного й обласного конкурсів "Творчість юних", котрі зайняли призові місця. Це – Юлія Дерев'янка, Надія Гура, Євгенія Біленко, Олена Закарлюка, Сергій Богданов, Анна Кірілова, а Сергій Воронін став володарем гран-прі в області по класу баяна.

В. В. Коростильов кожному з двадцяти випускників вручив свідоцтва про закінчення музичної школи.

На знак вдячності і поваги до своїх викладачів випускники присвятили кожному з них вдало складені гумористичні пісенні мініатюри. "Дісталось" тут В. В. Коростильову, А. В. Діденку, Н. А. Бурбурі, С. К. Вовку, Т. Г. Гаранжі, А. І. Онищенко, М. В. Лисоті, С. С. Кіріловій, С. Б. Яковенку, О. М. Пильщик, Н. В. Рябко, А. М. Копасовій, А. В. Коваленко.

На випускному вечорі присутні мали змогу послухати чому навчилися винуватці торжества за 5-7 років навчання. Від душі аплодували хоровому колективу (керівник Т. Г. Гаранжа), піаністкам Юлі Яковенко, Аллі Мусуновій і Тані Горпинич, співачкам Ірі Красовській і Анжелі Середі, гітаристці Любі Дубченко, бояністу Сергію Вороніну, скрипачці Альоні Толстенко, чудово звучала домра в руках Анастасії Северин.

Іменинників вітав танцювальний колектив дівчаток під керівництвом Л. Сабіашвілі хореографічного відділення та вокальний квартет "Амстел" (керівник А. І. Онищенко).

Носієм культури і мистецтва в районі і місті була і в 2007 році школа мистецтв (директор В. В. Коростильов), де працювали спеціалісти, професіонали своєї справи, які виховували у дітей любов до музики та співу, гри на музичних інструментах, майстерністю володіти пензлем та вмінню красиво танцювати.

Школа по праву гордиться своїми випускниками. Серед кращих з них аспірант Мелітопольського педагогічного університету, викладач музики Григорій Ониськів; після закінчення Харківської академії мистецтв викладач вузу Валентина Луговенко; студентка Харківської академії мистецтв Діна Литвинова; студент Київської національної академії мистецтв Роман Ониськів; студентка Дніпропетровського університету архітектури та будівництва Катерина Бурда; студенти Харківської академії мистецтв по класу хореографія Діна Піскун і Володимир Діденко.

Добре знають гуляйпільці і танцювальний колектив "Провокація", яким керувала Лариса Сабіашвілі, а тепер – випускниця цього колективу Юля Коломієць.

З 1962 по 2007 рік школа мистецтв випустила 1088 учнів.

ЗАОЧНА ШКОЛА

За рішенням облвиконкому в 1961 році заочна школа почала діяти в нашому районі. Очолив тоді педагогічний колектив М. С. Косогор. Першими вчителями стали А. Й. Семенюта, А. Є. Мартиненко, М. В. Кошельник, Г. С. Савченко, В. В. Пурик та І. І. Бондаренко. До школи прийшли здобувати без відриву від виробництва середню освіту понад 300 робітників, службовців, колгоспників.

З роками міцніла матеріальна база закладу, зростав контингент учнів і разом з цим міцнів авторитет школи. За 20 років її існування атестати про середню освіту отримали 1566 чоловік, свідоцтва про восьмирічну школу – 396.

Більшість випускників після закінчення школи продовжила навчання у вищих та середніх навчальних закладах, частина їх працювала на виробництві.

– Серед випускників школи, – розповідала її директор А. Ф. Толочко, – лікарі й інженери, вчителі й партійні працівники, бухгалтери й продавці, робітники різних професій. Ми по праву пишаємось лікарем А. І. Третьяком, інженером О. Т. Кузьменком, педагогом А. Я. Циганенко, юристом В. П. Бабаком, партійним працівником І. П. Козицьким, зоотехніком А. Ф. Федоренко та іншими, котрі свого часу навчалися у нас.

У 1981 році школа нараховувала 45 класів, у яких навчалось 634 учні. За роки десятої п'ятирічки в її роботу впроваджено нові форми навчання, які максимально враховували умови роботи учнів на підприємствах, їх вільний час.

– За останні роки, – говорила Лідія Федорівна, – матеріальна база закладу значно зміцніла. Майже всі підприємства міста й колгоспи району мають підручники для навчання працюючої молоді.

Для педагогічного колективу заочної школи дуже важливо зберегти вже набраний контингент учнів, залучити до навчання якомога більше нових трудівників. Багато працюють у цьому напрямі вчителі центрального консультпункту Н. Я. Курасова, Г. Б. Лівшиць, О. М. Шишкіна, А. В. Єна, Т. В. Веретільник, А. П. Кушніренко, А. М. Заворотинська, а також Комсомольського (завідуючий В. Д. Куторницький) та Приютненського (К. С. Мартиненко) консультпунктів.

Багато робив для залучення молодих трудівників до навчання, а також для поліпшення його організації директор експериментального заводу сільгоспмашин Б. О. Осипенко, секретар парторганізації І. В. Кучерявий та інспектор відділу кадрів А. І. Куценко, директор і секретар парторганізації заводу побутових товарів М. І. Конівець та В. М. Лютий, директор райпобуткомбінату В. М. Помилуйко, начальник шляхового ремонтно-будівельного управління П. Є. Гура, директор радгоспу "Таврійський" В. Г. Шкарупило, директор птахофабрики "Гуляйпільська" О. А. Гербутов, керуючий райоб'єднанням по виробничо-технічному забезпеченню сільського господарства В. Ф. Охріменко і багато інших.

ДИТСАДКИ

ІМЕНІ 8-ГО БЕРЕЗНЯ

В 1944 році у напівзруйнованому Гуляйполі відкрився перший дитячий садок, який дістав назву імені 8-го Березня. У 1994 році дошкільний заклад відзначив свій 50-річний ювілей.

Першою завідуючою дитсадка була Параска Леонтіївна Пидоріна. Через два роки її замінила Марія Іванівна Маляревич, 28 років вона вела за собою зростаючий і міцніючий колектив. А потім на цьому посту побували В. С. Гайворонська (згодом до виходу на пенсію вона очолювала дитсадок № 5), Т. П. Тимченко (далі завідувала дитсадком № 7).

З цього закладу, набувши досвіду й майстерності вийшли такі завідуючі, як В. В. Мартиненко (дитсадок колгоспу імені Калініна – СВК "Любимівський"), Р. І. Авдієнко (до виходу на пенсію очолювала дитсадок № 6), В. І. Волікова (дитсадок № 6), Р. А. Гаркава (дитсадок колишнього колгоспу "Заповіт Леніна"), А. П. Шабалтій (дитсадок № 4).

Тоді дитсадок працював цілодобово і поруч дітей були няні Г. М. Красовська, К. Т. Назаренко, кухарка О. А. Мельникова, Л. М. Маляревич, Г. Т. Попова, К. П. Гончаренко, Н. С. Діденко, С. Ф. Кириченко, вихователь О. В. Шейко, З. М. Азарова, М. І. Котова, В. Я. Дейнега, М. О. Пастушок та М. А. Чучко.

В 1994 році завідувала дитсадком Ніна Олексіївна Новохатько, а разом з нею працювали Н. І. Педаш, Л. І. Рогач, Г. В. Менщикова, Н. М. Яковенко, Л. В. Панченко, І. В. Клешня, О. В. Фархутдінова, музичний керівник В. С. Ведмідь.

Колектив дитсадка № 2 "Веселка", 1976 рік

"ВЕСЕЛКА"

Дитячий садок № 2 "Веселка", що в центрі міста, свою історію почав у 1967 році, коли було збудовано перший типовий дитячий садок у районі. Очолювала колектив Марія Василівна Колосовська. Почесну естафету від неї перейняла у 1983 році Лідія Іванівна Рябко, яка і сьогодні є завідуючою цього дитячого дошкільного закладу.

В листопаді 2002 року дитсадок "Веселка" відзначав своє 35-річчя. Всі ці роки він був і залишається одним з найкращих закладів району, переможцем оглядів і конкурсів.

Почесними гостями на святі були ветерани, яких щиро вшановували. Це – М. В. Колосовська, методист Л. А. Савицька, медсестра В. М. Коровка, завгосп К. О. Пастушок, вихователь Н. Ю. Панасейко, Н. Г. Плющій, В. І. Трусова, О. В. Шейко, К. В. Чирва, А. В. Каретник, Г. І. Єрмак, музкерівники О. М. Костенко та З. Г. Говіна. Незмінними помічниками вихователів були няні Н. С. Копервас, М. М. Маслієнко, К. О. Троян, М. С. Кірша.

Колектив дитсадка № 2 "Веселка", 1983 р.

На святі тепло згадували і про вихователів Л. Г. Семенюту, В. К. Заїченку та Н. І. Біленку, їх помічників М. П. Гоцулю, О. Д. Шульгу, М. А. Пузанову, В. М. Демченко, кухарів А. Ф. Солопову, Н. С. Козуб, Л. М. Люту, праль М. Д. Голуб та М. С. Стариковську. Вони також доклали чимало зусиль задля добробуту і навчання своїх вихованців.

Набутий досвід попередніх працівників перейняло талановите, творче покоління вихователів та їх помічників, яке створило імідж "Веселки", дало новий поштовх у роботі.

Гарні дитячі садочки у місті "Сонечко", "Джерельце", "Ластівка", "Ромашка", а очолюють колективи

Творчий самодіяльний колектив дитсадка № 5 "Сонечко", 1986 року

Т. Ф. Третяк, Г. О. Шингур, А. М. Яланська, Н. О. Новохатько. У цих дитсадках творчо працюють вихователі та методисти. Це – А. В. Сержанська, А. В. Головіна, Г. О. Пор'яз, О. В. Юдковська, Н. І. Душкевич, Т. В. Тищенко, І. П. Чапленко, І. М. Шрамко, логопеди Т. М. Гарбут та А. Ю. Капунова, вихователі Н. С. Брацило, Т. М. Дучинська, А. І. Бодня,

музичні керівники І. В. Лопатіна, С. В. Глухарєва, В. І. Білоущенко та багато інших залюблених у свою професію педагогів.

"ДЖЕРЕЛЬЦЕ"

На вулиці Леніна, 40 в місті, розташований по-домашньому затишний, теплий, привітний дитячий садок-ясла № 3 "Джерельце". Налічує він 3 групи: 2 загального типу, одна – з вадами опорно-рухового апарату. Дітям створені умови для навчання та виховання. Разом із завідуючою Г. О. Шингур працюють вихователі А. В. Жукова, Т. П. Тищенко, В. В. Мороз, С. О. Поправка, лікар В. І. Передерій, медсестра-масажист І. А. Трусова та інші.

У 1985 році у місті функціонували вісім загальноосвітніх шкіл, у тому числі чотири середніх, восьмирічна, дві початкових, заочна середня. Діяло профтехучилище будівельного профілю. Щорічно за парти сідало понад 2,5 тисячі учнів. Крім того, працювала музична школа.

Світлі, просторі навчальні заклади. В них працювало 202 вчителі, 173 з яких мали вищу освіту, решта – середню спеціальну і незакінчену вищу. Серед освітян – чимало людей, відзначених високими урядовими нагородами. 34 вчителі – відмінники народної освіти УРСР, 3 – відмінни-

ки народної освіти СРСР. Вагомих успіхів на педагогічній ниві добивалися такі вчителі, як В. М. Ніколенко, О. І. Чижук, А. М. Горпинич та інші.

– Загальноосвітня школа в наш час – це школа з поглибленим трудовим навчанням, – розповідав у 1985 році завідуючий районним відділом народної освіти М. П. Гонтар. – Її вихованці разом з атестатом про середню освіту одержують певні професії. З кожним роком ми розширяємо матеріально-технічну базу, яка дає можливість згідно з сучасними вимогами організувати трудове виховання. В цьому активну участь беруть шефи. Так, на дослідно-експериментальному заводі сільгоспмашин ведеться обладнання робочих місць для підготовки токарів, на взуттєвій фабриці незабаром буде відкрито спеціальний цех, де старшокласники зможуть опанувати взуттєву справу, на ремонтно-механічному заводі проходитимуть виробниче навчання учні-восьмикласники. А найменші наші вихованці ростуть і здобувають ази науки у дев'яти дошкільних закладах.

БУДИНОК ТВОРЧОСТІ

В дні святкування 50-річчя Великого Жовтня юні жителі міста отримали гарний подарунок – нове двоповерхове приміщення Будинку піонерів. Саме в 1967 році йому присвоєно ім'я Алли Оношко.

При Будинку піонерів організували роботу гуртків: музичного, драматичного, юннатів, працювала бібліотека, тигурівська команда. В новозбудованому приміщенні влаштовувались фестивалі, концерти.

Досить довго директором Будинку піонерів була Галина Миколаївна Миргородська. На зміну їй прийшли Любов Яківна Ломенко, Галина Михайлівна Рудіна.

Добра слава йшла в ті роки про хореографічний колектив, керівником якого була Галина Василівна Онопрієнко. Одним із нововведень того часу став Клуб філателістів, який очолив Володимир Трохимович Литвиненко.

Багато уваги приділялось розвитку технічної творчості. Тому вихованці Миколи Івановича Золотуна зайняли перше місце в обласних змаганнях з картінгу в 1978 році.

Піонерськими вождями працювали М. В. Колосовська, А. І. Доннік,

Будинок піонерів, 1969 року

Л. Є. Мартиненко, В. М. Передерій, Н. Я. Сухіна, Н. О. Новохатько, Л. В. Клименко.

Делегатом I Всесоюзного зльоту вожатих була директор Будинку піонерів Валентина Григорівна Аюта. На III Всесоюзному зльоті вожатих у 1983 році гуляйпільських вожатих представляла Людмила Володимирівна Клименко.

Новий 1987-1988 навчальний рік розпочався у Будинку піонерів з реорганізації. Тоді створили 5 відділів по організації гурткової роботи: політично-масовий, технічної творчості, відділ художнього виховання, туризм і краєзнавство, військово-спортивний. Відкрили також нові гуртки: килимоділля, народознавство, народної творчості. У 33 гуртках займалося 495 дітей.

У вересні 1987 року у середніх, восьмирічних і початкових школах міста навчалось 3053 учнів. Дитсадки і ясла відвідувало 1150 дітей.

Освітня система Гуляйпільщини спрямована на забезпечення умов функціонування і розвитку дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів для забезпечення права громадян району на повну загальну середню освіту та максимального задоволення їх освітніх та культурних потреб.

За роки незалежності мережа загальноосвітніх навчальних закладів під впливом соціально-економічних тенденцій розвитку району зазнала змін. Несприятлива демографічна ситуація призвела до значного скорочення контингенту учнів: із майже 6 тисяч до 3618 на початок 2006-2007 навчального року. Але в той же час активно розвивається мережа шкіл нового типу, груп корекції для дітей з особливими потребами, збережена мережа дошкільних закладів, здійснюється перехід на новий зміст, структуру, 12-річний термін навчання та профілізацію старшої школи.

Освітня мережа району утворена 20 загальноосвітніми та 2 позашкільними навчальними закладами.

В районі здійснюється підвезення 412 дітей до школи та додому.

Навчання першокласників проводиться у 20 класах 18 шкіл району. Актуальною залишається проблема зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів. Всі 18 загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів обладнанні комп'ютерними комплексами, які налічують 150 комп'ютерів (44 – у місті, 106 – у сільській місцевості).

МЕДИЦИНА

В 1868 році Гуляйполе входило до 3-ї лікарської дільниці, на території якої мешкало 12728 ревізьких душ.

11 квітня того ж року в лікарні став працювати лікар Тит Олександрович Жила з окладом 1300 крб. у рік. Помічником у нього був Костюченко.

Лікар і два фельдшери обслуговували Гуляйпільську, Жеребецьку, Залив'янську, Сігорянську, Білогорівську, Туркенівську, Василівську волості і Новозлатопільський сільський приют.

В 1870 році гласний Т. О. Жила у вересні-жовтні на засіданні земської управи піднімав питання про відкриття лікарні в Гуляйполі.

– В богодільні є квартира вчителя і він віддає її за 100 карбованців, – доводив лікар.

Сільське товариство прислухалось до гласного і виділило в будинку громадської богодільні половину приміщення для земської лікарні, а другу передало волосній управі на її розсуд.

Того ж року в селі почала працювати акушерка Гейзер.

В 1872 році лікар Т. О. Жила другу половину приміщення богодільні зайняв під склад. 30 квітня старшина Мойсей Васецький із 30 селянами зібрались біля земської лікарні, і вимагали закрити лікарню. Так, як вона, на їх думку, не потрібна. Жила умовив не робити цього. Старшина мовчав. Селяни Давид Серенько, Дмитро Сегеда, Степан Бик, Іван Рябка та інші були незадоволені лікарем-п'яницею.

1873 року лікар Жила організував приймальну палату на 7 ліжок. На утримання її виділили 300 карбованців. Цього було мало. За рік в палаті побувало 107 хворих. З них 100 вилікувалось, а 7 померло. Хворі перебували в лікарні 1500 днів.

Зарплата акушерки Гейзер складала 200 карбованців, а лікаря Т. Жили – 1300 карбованців у рік.

1874 року земські збори вирішили на приймальну палату затвердити витрати в сумі 615 карбованців. В цей час акушеркою стала працювати Запоріна.

Наступного року хворих обслуговували: лікар, акушерка, фельдшер, три віспощеплювачі і аптекар. В цей період відкрилася в Гуляйполі і аптека. 256 хворих перебували в лікарні 1800 днів (вартість одного хворого в день 28 копійок). 1875 року в Гуляйпільській волості народилося 259 дітей, віспу прищепили 253. На дільниці виявлено 2350 хворих, з них 2119 вихворілось.

1876 року акушерка Запоріна допомогла 50 породіллям, з них дві померло, зробила сім операцій. По 3-й лікарській дільниці народилось 1766 дітей.

На утримання одного хворого в палаті витрачалось 17 копійок в день.

З першого липня 1875 року по 1 липня 1876 року по 3-й лікарській дільниці зареєстровано 212 захворювань, в т. ч. на тиф – 28 (померло двоє), гарячку – 12, на запалення легенів – 22, сибірку – 13, на туберкульоз – 12 (помер один), сифіліс – 18.

1878 року земські збори вирішили з весни розпочати будівництво лікарні в Гуляйполі по проекту губернського архітектора Харманського рядом з арештантським приміщенням. Фундамент планували закласти з дикого каменю, будівлю покрити залізом, довжина її 12 сажнів, ширина – 6 сажнів 14 вершків, висота – 7 аршин від цоколя. На будову виділяли 8954 карбованці.

В 1878 році 3-я лікарська дільниця обслуговувала волості: Васинівську, Білогорівську, Гуляйпільську, Сігорянську, Темирівську і Туркенівську, с. Преображенку, Приютненський і Новозлатопільський сільські прикази.

Проживало на дільниці 6330 ревізьких душ. Працював лікар Михайло Олексійович Сибірцев, 4 фельдшери (Гуляйполе, Преображенка, Новоспенівка і Воздвижівка), акушер, 5 віспоприщеплювачів (Гуляйполе, Туркенівка, Успенівка, Преображенка, єврейський приказ). Того року на лікарню витрачено 443 карбованці.

Лікарня на 28 ліжок була побудована в 1879 році.

1880 року в лікарні стала акушеркою Шиверова з окладом 300 карбованців на рік.

15 червня 1881 року лікарем призначили Павла Григоровича Братчикова, який закінчив Харківський університет. Його оклад 1400 карбованців на рік.

На дільниці працювало також 6 фельдшерів (оклад одного 280 карбованців на рік).

З 1884 року на лікарській дільниці, крім лікаря П. Г. Братчикова працювала акушерка Ганна Костянтинівна Шауфусь. У 1885 році до них приєднались фельдшери Валерія Матвіївна Діденко, Григорій Федорович Перепелиця, Кіндрат Васильович Щур, Олексій Хомич Сахненко, Мирон Гаврилович Опанасенко.

У жовтні 1885 році провізор Пилип Ковачевич писав до земської управи, що біля 23 років тому він створив нормальну аптеку.

Того року Гуляйпільська дільниця обслуговувала 23564 жителя. На ній працювало 5 фельдшерів, лікар і акушер. Добове утримання хворого коштувало 46 копійок, у рік – 6 карбованців 76 копійок. В лікарні було 30 ліжок.

За рік прооперовано 112 осіб, з них 4 померло. Лікаря відвідало

3833 хворих, фельдшера – 1199, обстежено 3231 хворого дома, а всього 8262-х, з них 1300 повторно. Найчастіше люди хворіли на венеричні хвороби, отруєння внутрішніх органів, на тиф.

1886 року в лікарні була одна загальна палата для чоловіків і одна – для жінок (по 10 ліжок), одна сифілісна палата для чоловіків і одна – для жінок (по 4 ліжка), приймальня лікаря, аптека, кімната чергового фельдшера, ванна, кухня, два передпокої, стільки ж коридорів, у яких по одному вікну, 6 нагрівальних груб, 20 вікон, два вхідних ганки, усипальня. Будівля цегляна під залізом, довжина 12 сажнів 8 вершків, ширина – 19 аршин, висота – 5 аршин і 10 вершків.

1887 року в лікарню прийшли фельдшер Михайло Тимофійович Міхно і акушерка Єлизавета Василівна Самойлова.

У 1888 і 1889 роках на Гуляйпільську лікарню виділялось по 300 карбованців.

Про епідемію азійської холери в с. Гуляйполі в 1892 році свідчить "Протокол з'їзду лікарів Олександрівського повітового земства за 1893 рік", виданий в Олександрівську 1895 року. Із "Протоколу..." дізнаємося, що "село Гуляй-Поле розташоване за течією р. Гайчур в місцевості низинній, безлісній і не болотистій. В ньому було 950 дворів, проживало 7103 душі малоросів, 100 євреїв і незначна кількість німців.

Жителі займаються землеробством. Гуляй-Поле щорічно приймає доволі значне число робітників, які приходять сюди на польові роботи і на заводи (чавуноливарний, цегляний, пивоварний, млини, водокачка).

В центрі села велика скупченість. Народ живе багатю і чисто. Вода колодязна майже у кожного домогосподаря. Вода у переважній більшості невкусна, солонувато-гірка, жовта. Річка Гайчур влітку пересихає.

Зима 1892 року була малосніжна, тепла (гнила), весна дощова і вітряна. З половини травня і до половини жовтня майже не було жодного дощу (у червні випало 2-3 рясні дощі). Урожай був гарний.

Земська лікарня на 20 ліжок. Працював земський лікар, два фельдшери, акушер. Лікар – він же завідуючий лікарнею".

3-я лікарська дільниця нараховувала населення – 32 тисячі душ. На дільниці працювало 4 фельдшерські пункти. Радіус дільниці 35 верст, фельдшерського пункту – 15. Фельдшерам доручалося проводити і віспоприщеплення.

Така організація лікарської допомоги може вважатися достатньою.

З початком епідемії холери медичний персонал зміцнився на лікаря, фельдшера, сестри милосердя і 4-х санітарів.

Для боротьби із холерою організували загін із 2-х лікарів, 3-х фельдшерів, сестри милосердя і 4-х санітарів. Лікарю видали сто карбованців для лікування хворих вдома, спалення речей.

Смертність складала 58 %. Хворіло 12 чоловік (7 мужчин і 5 жінок), померло 7 (5 мужчин і 2 жінки).

Доход лікарні в 1892 році склав 3075 карбованців, за лікування державних службовців – 44, від пожертвувань отримано – 12 карбованців. Всього – 3131 карбованець.

Витрати сягнули 3065 карбованців 18 копійок, в т. ч. на харчування – 15 крб. 65 коп., на ліки – 267 крб. 15 коп., на опалення і освітлення – 156 крб. 41 коп., зарплата службовцям – 512 крб. 60 коп., ремонт приміщення – 180 крб. 55 коп., кухарці (жінка) – 93 крб., палатна прислуга (дві жінки) – 117 крб. 50 коп., лікар (мужчина) – 1400 крб., оглядач (мужчина) – 100 крб., фельдшери – (12 чоловіків і 1 жінка) – 990 крб., водовоз (мужчина) – 86 крб. 95 коп., аптечна прислуга – 98 крб.

Загальних захворювань було 284 випадки (померло 16 чоловік). Приход Гуляй-Поля нараховував: населення 7478 осіб, браків – 99, народилося 579 дітей (283 хлопчика і 296 дівчаток).

Померло дітей віком до 1 року від народження – 145; від 1 до 5 років – 121; від 5 до 10 років – 56; від 10 до 15 – 14; від 15 до 25 – 27, від 25 до 40 – 26, понад 40 років – 47 душ, а всього померло того року 436 осіб.

1900 року лікарню ремонтували. На ці роботи пішло 2000 карбованців.

1901 року в Гуляйполі ліквідовано арештантське приміщення і куплено за 603 карбованці для лікарні (так як воно рядом з лікарнею).

У 1902 році на лікарню виділено 3400 карбованців.

1904 року Гуляйпільська лікарня обслуговувала територію площею 1010 квадратних верст. В 120 селах мешкало 39670 душ (19732 чоловіків і 19938 жінок). Лікарня мала 20 ліжок.

Дільниця називалась 3-я Гуляйпільська санітарна. В Гуляйполі працював лікар, два фельдшери, акушер і доглядач.

В 1907 році в селі жив лікар Василь Максимович Самсонов. Опікуном був повітовий гласний Харламп Васильович Рябко, керуючим аптекою Г. Х. Ацеркін.

В 1913 році до 3-ї Гуляйпільської лікарської дільниці входили села Гуляйполе, Варварівка, Трудолюбівка, Хвалибогівка 1-а і 2-а, Марфопіль, Верхня Терса і Яблуково. Площа її 346 квадратних верст, населення 20896 чоловік. Середня густина 60,4 душі на 1 квадратну версту.

Розташування крайніх сіл: на північ – 12, південь – 5, схід – 8 і захід – 14 верст.

Лікарня на 25 ліжок, побудова у 1879 році. В 1905 році капітально перестроєна. Площа лікарської садиби 1600 квадратних сажень. Будівля цегляна, вкрита залізом.

Операційна має 40 квадратних аршин на два вікна. Опалюється

приміщення кам'яним вугіллям. Є вода. На водопостачання витрачено 300 карбованців, на виведення нечистот – 250.

Літній барак холерний на 8 ліжок, побудований 1892 року.

В лікарні відсутні заразне і пологове відділення, правильне водопостачання. Велика скученість будівель, немає квартири для лікаря і спецвідділення.

Гуляйпільська амбулаторія була кращою в повіті (відкрита у 1906 році). Це цегляна будівля. Має кабінет лікаря, перев'язочну, аптеку, кімнату чергової і служниці.

Середня ціна рецепта 10,41 коп.

В лікарні працюють лікар, 3 фельдшери, і фельдшер-акушер. Фельдшерських пунктів на дільниці не було. За рік прийнято 14 поліг. Лікар прийняв 11289 чоловік, фельдшери – 2989. Відвідано хворих вдома – 22827.

В лікарні лікувалось 540 чоловік, з них 25 померло. Померло дітей до першого року 169 на 1000 новонароджених.

Витрати на лікарню склали всього 6974,82 карбованця, в т. ч. на продукти харчування – 3000, 93 карбованця, опалення і освітлення – 1930, 66, на зарплату службовцям, догляд і служниці – 1544, 44 карбованці.

Вартість харчування одного хворого 28,93 копійки на добу, одного зайнятого ліжка – 366,06, витрати на медикаменти – 2688,94 карбованця.

1913 року в Гуляйполі хворіли черевним тифом – 86, дифтерією – 62 особи і т. д.

В 1921 році на території Гуляйпільського повіту було 6 лікарень: в Гуляй-Полі, Туркенівці, Покровському, Новомиколаївці, Воскресенці і Цареконстантинівці на 206 ліжок.

Крім лікарень працювало 17 амбулаторій, 3 зуболікарських кабінетів. У них трудилося 11 лікарів (2 хірурги, 5 терапевтів, 4 зубних лікарів), 58 фельдшерів, 7 акушерів.

Після утворення в 1923 році Гуляйпільського району він обслуговувався трьома лікарськими дільницями, в яких було дві лікарні на 50 ліжок, три амбулаторії, заводський медпункт. Працювало 6 лікарів, 5 фельдшерів, 3 аптекарі, санітарний лікар і дві акушерки. Медпрацівники обслуговували 32743 жителя району.

В 20-х – 30-х роках минулого століття належного рівня досягло медичне обслуговування населення.

16 травня 1935 року в Гуляй-Полі відбувся перший з'їзд медпрацівників району. Тоді на Гуляйполі працювало дві лікарні (одна з них на два відділи – 40 ліжок), поліклініка, п'ять амбулаторій та шість медпунктів, а також новоорганізована райсанстанція.

В листопаді 1935 року виповнилося п'ять років як у гуляйпільській

лікарні працював хірург Юхим Прокопович Гусєв. Йому 38 років. Це чуйна, з ясным розумом людина, прекрасний лікар, спокійний хірург – таким його характеризували гуляйпільці. Він ніколи не відмовляється подати допомогу хворому: ні вдень, ні вночі, не дивлячись чи то дощ, чи то мороз, незалежно від відстані.

2 квітня 1936 року при гуляйпільській поліклініці відкрилася зубо-протезна лабораторія, для виготовлення хромонікельових та інших зубів і коронок.

22 листопада 1936 року районна газета "Сталінським шляхом" повідомила: "Гуляйпільська держаптека № 45 на 18.XI.1936 р. виконала річний план товарообороту на 104,6 процента у сумі 107400 крб."

На 8 березня 1937 року в районі відкрито два пологових будинки.

16 грудня 1938 року розширений пленум райвиконкому обговорив питання про стан медичного обслуговування населення району. Доповідав завідувач райздоров'я населення. Він, зокрема, сказав, що бюджет на охорону здоров'я населення району цього року склав 761 тисячу крб. В лікарнях і медпунктах працювало 11 лікарів і 70 чоловік середнього медичного персоналу тоді, як в 1937 році відповідно було 7 і 53. Користуються любов'ю в населення лікарі М. І. Костенко і К. А. Книга.

Медичне обслуговування під час фашистської окупації міста було майже відсутнє. Тому зразу ж після звільнення відновили роботу усі лікарські установи, які були розграбовані і зруйновані.

До 7 листопада 1943 року в Гуляйпільській лікарні працювало три кабінети: хірургічний, терапевтичний і зубний.

25 і 26 грудня 1944 року в м. Гуляйполі відбулася конференція медичних працівників. З доповіддю на ній виступив завідуючий відділом охорони здоров'я Кослячков, який говорив про підсумки роботи медичних установ і їх працівників у поточному році і поставив завдання на 1945 рік.

На конференції відзначали самовіддану працю завідуючого лікарнею лікаря-хірурга М. І. Костенка, медпрацівників тов. Іщенка, Васильєва, Дергаля, І. Костенка, Деркача та інших.

В 1947 році в районі діяло 54 різних лікарських закладів, в них працювало 25 лікарів, 50 фельдшерів, 26 акушерів, 54 медсестри і т. д.

Микола Іванович Костенко більше 30 років працював хірургом і завідуючим районною лікарнею. Свою бездоганною роботою і активною участю в громадському житті (був одним із найстаріших депутатів районної ради) здобув повагу і беззаперечний авторитет у колег і трудящих району. В кінці 40-х років минулого століття йому присвоїли почесне звання "Заслужений лікар Української РСР". 15 листопада 1958 року перестало битися серце Миколи Івановича Костенка.

11 жовтня 1960 року про будівництво районної лікарні розповідав головний інженер будівельного управління В. Є. Бодня:

– Будівництво великого об'єкта наближається до завершення. Це буде велике, красиве і зручне приміщення. В ньому виготовляється і обладнується все необхідне для забезпечення хорошого лікування трудящих.

Тут буде розміщено поліклініку і обладнано стаціонар. Передбачено встановлення багато складної сучасної діагностичної і лікувальної апаратури.

Поліклініка і лікарня, 1969 рік

Нова лікарня має три поверхи. В ній нараховується 122 кімнати і декілька вестибюлів. Зараз тут здійснюється ремонтно-штукатурні, малярні, столярні роботи і санітарно-технічний монтаж, вставлення шибок у вікна і двері. Для цього буде витрачено понад 500 квадратних метрів скла, а малярних робіт – 3500 кілограмів олії і півтори тонни фарб. Вартість всього будівництва становитиме 3200 тисяч карбованців, з яких освоєно вже два з половиною мільйони карбованців.

Завершення будівництва намічено в четвертому кварталі цього року. Робітники-будівельники зобов'язалися докласти всіх зусиль для того, щоб здати лікарню в експлуатацію до 43-ї річниці Великого Жовтня.

Зараз на будівництві працює понад сто чоловік. Будівельники трудяться з великою енергією. Особливо високопродуктивною працюю відзначаються штукатурні Поліна Марченко і Василь Прокопенко, столяри Василь Коростильов і Анатолій Куш, маляр Гнат Комашко, муляри Федір Мартиненко і В'ячеслав Леонов, а також багато допоміжних робітників таких, як Ніна Вовченко, Тамара Тернова, Олександра Пузанова та інші.

Добре працюють і сантехмонтажники – робітники БУ-530 на чолі з бригадиром О. І. Жидковим.

В 1966 році в місті Гуляйполі збудували нову двоповерхову поліклініку.

В 1968 році в районі працювали: 5 сільських лікарень (у Комсомольському, Новозлатополі, Малинівці, Воздвижівці, Успенівці), Гуляйпільська центральна лікарня, поліклініка, протитуберкульозний диспансер, психікарня і Новозлатопільська психікарня.

В медичних закладах хворих лікувало 912 працівників, з них 49 лікарів, 336 молодших медпрацівників.

Для порівняння: на охорону здоров'я витрачалось: в 1876 році 1215 карбованців, у 1961 році – 566 тисяч, в 1965-у – 952,6 тисячі, у 1968 році – 1578 тисяч карбованців.

11 січня 1969 року розповідав головний лікар району В'ячеслав Григорович Копил:

– Перш за все про медичні новобудови. В нашому місті на території райлікарні буде споруджено новий корпус, де розмістяться очне, нервове та вушне відділення. В цьому трудящі відчувають особливо гостру потребу. Приміром, тих, у кого очні хвороби, ми направляємо до Пологи́вської лікарні. Це незручно для пацієнтів, а інколи навіть призводить до ускладнення захворювання. Сподіваємось, що будівельники нас не підведуть. Адже новобудова має бути здана в експлуатацію вже в цьому році.

Урочисте відкриття хірургічного корпусу ЦРЛ. 5.11.1984 р.

Колектив медичних працівників району, йдучи назустріч 100-річчю з дня народження В. І. Леніна, прийняв підвищені соціалістичні зобов'язання. В них, зокрема, передбачено такі пункти: впроваджувати нові методи лікування, поліпшувати якість лікувально-профілактичної роботи на дільницях; навчати населення санітарній культурі; систематично підвищувати ділову кваліфікацію; освоїти суміжну спеціальність; поліпшити роботу профілакторіїв на тваринницьких фермах колгоспів та інші.

В 1977 році в місті Гуляйполі працювала районна лікарня на 235 ліжок

А потім на черзі будівництво стоматологічної поліклініки. Поки що до послуг відвідувачів тільки стоматологічний кабінет.

Розширюватиметься дільнична лікарня в селі Комсомольському. Кількість ліжок зросте там до 25.

Радянська держава не шкодує коштів на охорону здоров'я трудящих. В новому році великі суми виділяються на оснащення кабінетів райполіклініки новою апаратурою і в першу чергу – фізіотерапевтичною та функціональної діагностики.

Приємно повідомити й таке: цього року при районному фельдшерсько-акушерському пункті буде встановлена апаратура проведення фізіотерапевтичних процедур.

(розпочато будівництво ще одного лікарського корпусу на 150 ліжок), поліклініка, психоневрологічна лікарня, 3 медпункти і стільки ж акушерських пунктів, санепідемстанція. На охороні здоров'я стояли 41 лікар, 182 працівників середнього медичного персоналу.

В 1978 році розпочато будівництво п'ятиповерхового хірургічного корпусу. 5 листопада 1984 року його здано в експлуатацію. З цієї нагоди тут відбувся мітинг.

Урочисте відкриття хірургічного корпусу ЦРЛ. 5.11.1984 р.

Відкрив його голова виконкому районної Ради народних депутатів М. С. Грицаєнко. З промовою виступив перший секретар райкому Компартії України М. С. Беляєв. Він зауважив, що в спорудженні корпусу брали участь по суті всі трудові колективи райцентру, багато колгоспів. Особливо значний внесок у спорудження корпусу зробили, крім будівельників, колективи колгоспів імені Карла Маркса, експериментального заводу сільгоспмашин, об'єднання по виробничо-технічному забезпеченню сільського господарства, взуттєвої фабрики та ряд інших. М. С. Беляєв назвав робітників, які найбільш відзначилися, подякував їм за роботу.

На мітингу виступили голова правління колгоспу імені Карла Маркса М. Г. Бібік, медсестра райлікарні О. В. Янголенко, директор експериментального заводу сільгоспмашин Д. Ф. Гапченко, бригадир комплексної бригади ПМК – 121 В. Д. Шаповал.

Після цього представники будівельників вручили медпрацівникам символічний ключ від корпусу. Головний лікар В. П. Бут, прийнявши його, сказав, що, отримавши чудове приміщення, медпрацівники докладають усіх зусиль, аби поліпшувати медичне обслуговування трудящих, підвищувати якість профілактичної роботи.

Рішенням виконкому райради ряд колективів і велику групу будівельників за сумлінну роботу на спорудженні корпусу відзначено Почесними грамотами і Грамотами. Їх було вручено на мітингу.

Присутні на мітингу оглянули нове приміщення, взяли участь в посадці дерев у сквері біля корпусу.

У День медичного працівника 1985 року головний лікар центральної районної лікарні Володимир Петрович Бут розповідав:

– За роки одинадцятирічної п'ятирічки кількість ліжок у нашій лікарні до-

ведено до 335. Зокрема, дитяче відділення розширене до 50 ліжок, пологово-гінекологічне – до 60. Після організації травматологічного відділення зріс також ліжковий фонд – хірургічної служби. У поліклініці ведуть прийом лікарі 18 спеціальностей, серед яких – ендокринолог, дерматолог, травматолог, уролог, онколог. На варті охорони здоров'я трудящих району стоять 76 лікарів й 315 середніх медичних працівників.

В останні роки помітно поліпшилась лікувально-діагностична допомога. Запроваджуються нові методи діагностики й лікування різних захворювань. Зараз рівень обстеження повністю відповідає масштабам районної лікарні.

Позитивні зміни сталися і в роботі служби "швидкої допомоги". Тепер цілодобово працюють дві фельдшерські бригади на санітарних машинах, обладнаних раціями й необхідною медичною апаратурою, організовується підстанція "швидкої допомоги" у селі Верхній Терсі. До кінця року вона буде забезпечена транспортом і почне функціонувати.

Велику санітарно-освітню й профілактичну роботу покликана виконувати наркологічна служба.

Найближчим часом у райлікарні відкриється наркологічний кабінет, буде посилено профілактичну роботу серед населення.

Велике значення нині надається запровадженню наукової організації праці. В Запоріжжі створено центри інтенсивної терапії й реанімації, судинний і токсикологічний. Наша лікарня має постійний зв'язок з ними по телефону і телетайпу. Встановлено також спеціальні апарати для передачі електрокардіограм, обладнано спеціальну машину для транспортування тяжкохворих у відділ реанімації обласної лікарні й токсикологічний центр. Крім цього, нові методи НОП систематично запроваджуються в роботу окремих спеціалістів й структурних підрозділів лікарні.

В системі районної охорони здоров'я сьогодні працюють 18 чоловік, хто носить почесне звання відмінника охорони здоров'я, 48 нагороджено орденами й медалями, Почесними грамотами. Заслуженим авторитетом користуються лікарі: терапевт В. Є. Брацило, інфекціоніст М. Й. Зінченко, головний лікар Воздвижівської дільничної лікарні Д. Д. Кека і головний лікар Новозлатопільської психіатричної лікарні Е. Г. Железна, медсестра поліклініки А. В. Кулик й медсестра хірургічного відділення Н. Г. Макаренко, санітарка психіатричної лікарні № 2 Н. М. Білай.

В 1987 році до послуг населення в місті було 2 лікарні, 3 пункти охорони здоров'я, 6 фельдшерсько-акушерських пунктів. У них працювало 92 лікарі, 260 чоловік середнього медичного персоналу.

8 жовтня 1991 року при центральній районній лікарні почало працювати медичне училище.

– У своїй історії, – 9 січня 1997 року говорив головний лікар райлі-

карні В. П. Бут, – ми випускаємо втретє кваліфікованих, добре підготовлених медичних сестер. На базі нашої лікарні працює філіал Запорізького медичного училища. Ученицям було нелегко поєднувати працю і навчання у вечірній час, але всі вони, а це 41 чоловік, успішно закінчили училище і сьогодні отримують дипломи. Дев'ятеро з них мешкають на території Пологівського району. Так що кадри готуємо і для сусідів. Всього за свою коротку історію професію медичної сестри опанувало біля 150 чоловік.

– Сумлінністю в роботі і навчанні, – відзначала тоді директор училища на громадських засадах К. І. Костюк, – відзначалися староста курсу санітарка терапевтичного відділення Тая Набока, Ірина Яковенко, яка працює в палаті інтенсивної терапії й реанімації, санітарка відділення переливання крові Юлія Саприкіна та інші.

Лікарями-викладачами працювали на одному ентузіазмі з ученицями Т. Я. Коростильова, О. І. Коростильов, С. Г. Миргорода, В. М. Копасова, В. Є. Брацило, В. І. Ключніков та інші.

Червоні дипломи отримали Наталія Булигіна, Марина Кавун, Наталія Міщенко, Ірина Солодка, Анжеліка Євдокимова, Ольга Хничічева, Наталія Коробацька.

3 8 липня 1997 року головним лікарем райлікарні стала працювати Тетяна Миколаївна Головіна. 17 червня 2000 року вона говорила, що медичні працівники, незважаючи на труднощі, ніколи не зраджують своїй присязі – завжди стоять на варті здоров'я населення. Доброго слова заслуговують заступники головного лікаря Т. П. Шинкаренко, К. І. Костюк, О. В. Гостіщев, О. Р. Манько, головний бухгалтер А. М. Чайка, економіст А. М. Белова, дільничний терапевт А. О. Ключнікова, завідувача відділенням переливання крові Н. Г. Коханюк, отоларинголог Н. П. Богданова, завідувача лабораторією В. М. Патреєва, старші медсестри Г. В. Коваль (поліклініка), Т. Г. Яцкова (інфекційне відділення), М. М. Сидоренко (терапевтичне відділення), Н. І. Троян (хірургічне відділення), Т. О. Кириченко (пологове відділення), Н. Я. Нарва (неврологічне відділення), І. В. Гостіщева (операційний блок), медичні сестри: онколога – І. В. Кійко, нарколога – А. М. Кучерова, дитячого відділення – Н. В. Подрезова, молодша медсестра інфекційного відділення – В. І. Боркулько, фельдшер швидкої допомоги Т. О. Зінченко, сестри-хазяйки С. В. Копил (терапевтичне відділення), С. Т. Шапошник (операційний блок), буфетниця О. Ф. Прокоп'юк (травматологічне відділення). Нелегка повсякденна праця медиків, котрі працюють на периферії – у фельдшерсько-акушерських пунктах. Кращим з них є ФАП, яким завідує

М. М. Кійко (с. Новогригорівка). Великої шани заслуговують фельдшери ФАПів С. Г. Гордієнко (с. Малинівка) і В. М. Белегай (с. Полтавка). З молодих фахівців хотілося б назвати фельдшера Т. Жирову (територія ТОВ "Новий Заповіт").

16 вересня 2006 року завідувача центральною районною аптекою № 44 Ірина Шкабарня писала: "Центральна районна аптека № 44 має досить поважний вік – їй майже 70 років. (Хоч, як відомо, перша аптека в Гуляйполі була відкрита у 1862 році провізором Пилипом Ковачем – Авт.). За цей чималий відрізок часу внесок її у медичне обслуговування населення – неоціненний. Адже це була єдина фармакологічна установа, яка обслуговувала і усі медичні заклади, і мешканців міста й району. Штат аптеки тоді налічував п'ять фармацевтів. Та часи змінювались. Збудували нове, сучасне приміщення закладу, поповнився він новими спеціалістами, зростала їх фахова майстерність.

Сьогодні із поширенням комерційних фармацевтичних структур, центральна аптека не втратила своєї популярності, і як функціонувала, так і функціонує на державному рівні. У ній два відділи – рецептурний і готових лікарських засобів. Треба сказати, що не кожен район області нині має аптеку, де ще залишився рецептурний відділ, бо він потребує значних матеріальних затрат. Тут готують розчини для центральної лікарні, стоматполіклініки, обслуговують населення за рецептами лікарів.

Зараз в аптеці трудиться шістнадцять спеціалістів-фармацевтів. Це колектив однодумців, людей відповідальних, чуйних і люблячих свою справу. Усі вони мають першу або вищу кваліфікаційну категорію. Пишаємось нашими ветеранами, які понад 35 років життя віддали служінню професії. Це – завідувачі аптеками: с. Успенівки – О. М. Кравцов, с. Новозлатополя – О. Н. Денисенко, с. Комсомольського – А. О. Мірошнікова, фармацевт Л. С. Хоменко. Не можу не назвати професіоналів своєї справи, котрі багато літ трудилися в аптеці, а зараз продовжують працювати у фармацевтичних комерційних структурах – Ю. М. Кириченко, С. І. Гаценко, В. О. Петько, В. О. Люта, Т. П. Бірч та С. М. Мусунова, Н. Г. Корнів і Л. П. Білецька.

Хорошими спеціалістами встигли зарекомендувати себе молоді фармацевти А. Яковенко, О. Ніколенко, А. Зима, Т. Кульбашна, О. Мофа, В. Шрамко, С. Сунка, Л. Федоренко.

З нагоди професійного свята від щирого серця вітаю усіх аптекних працівників району. Милосердя та доброта, чуйність, безкорисливість завжди були притаманні людям цієї професії. Не розтрачайте ці якості, адже люди йдуть до нас не лише за ліками, а й часто за порадою і співчут-

ливим словом. Бажаю усім колегам любові, віри і надії у житті, добробуту, миру і злагоди у родині".

1 листопада 2006 року у залі засідань районної ради відбулася медична нарада, на яку запрошувались голова райдержадміністрації О. І. Дудка, його заступник П. П. Науменко і заступник голови районної ради П. А. Горпинич.

З доповіддю "Про підсумки діяльності лікувально-профілактичних закладів за 9 місяців поточного року та завдання щодо покращення надання медичної допомоги населенню району" виступила головний лікар центральної районної лікарні Т. М. Головіна.

Діяльність лікувально-профілактичних закладів, говорила Тетяна Миколаївна, спрямована на підвищення якості та доступності медичної допомоги населенню, зміцнення матеріально-технічної бази, виконання державних та регіональних програм тощо. Метою ж наради було проаналізувати зроблене і визначити основні напрями подальшої роботи. Вона зупинилась на питаннях фінансування, якого недостатньо для нормального розвитку галузі. Проблемним залишаються безкоштовне лікування пільгових категорій населення, проведення капітальних ремонтів. Цьогорік поточні ремонти проведено своїми силами, в основному за рахунок залучених коштів, в інфекційному, пологовому, поліклінічному відділеннях, лабораторії, бухгалтерії, тривають вони - у гінекологічному та хірургічному відділеннях.

Впродовж багатьох років не виділялись бюджетні кошти на придбання медичного обладнання, зношеність його становить в середньому 97 відсотків.

Залишається проблемним і кадрове питання, зокрема, нестача лікарів-педіатрів. При потребі 9-ти згідно зі штатним розписом працюють лише два, які добросовісно виконують свої обов'язки, але фізично не в змозі забезпечити якісне медичне обслуговування дітей.

Демографічна ситуація в районі дещо покращилась проти минулого року, зазначала виступаюча, але є вкрай незадовільною і викликає серйозне занепокоєння. Природний приріст має від'ємні показники. Дуже турбує виявлення занедбаних форм онкозахворювань та захворювань на туберкульоз, що свідчить про невчасне звернення населення у медичні заклади.

На першому місці по смертності залишається захворювання серцево-судинної системи. Однією з головних причин є невчасне виявлення гіпертонічної хвороби.

На нараді детально було проаналізовано роботу педіатричної, акушерсько-гінекологічної, амбулаторно-поліклінічної, рентгенологічної стаціонарної служби, відділення трансфузіології, швидкої медичної до-

стаціонарної служби, відділення трансфузіології, швидкої медичної допомоги, вказано на недоліки і відмічено досягнення, названо кращих працівників, визначено конкретні завдання на майбутнє.

Із співповіддю про санітарно-епідеміологічну ситуацію в районі виступила лікар санепідстанції А. А. Кучеренко. В обговоренні доповіді взяли участь заступник головного лікаря з лікувальної частини О. В. Гостіщев, завідувачий поліклінічним відділенням О. Р. Манько.

У заключній частині слово мав О. І. Дудка. Олександр Іванович висловив задоволення відкритим діалогом медиків і сказав, що йому особисто доводилось лікуватись в нашій лікарні і що він був приємно вражений людяністю, чуйністю і професійністю медперсоналу.

– Я впевнений у тому, – говорив Олександр Іванович, – що вам би підтримка матеріальна, сучасне обладнання, – а фахівці з великої літери тут є.

– Нещодавно разом з Павлом Павловичем Науменком ми робили обхід відділень, кабінетів центральної лікарні і помітили, де завідувачі чи просто лікарі на своєму місці, там порядок. Не маю права робити аналіз вашої профдіяльності, але бачу, що ви переживаєте, відаєтеся справі. І хочу від себе особисто і як від голови райдержадміністрації запевнити, що ви можете розраховувати на все від нас залежне як на мене, так і на моїх помічників.

Приємно було чути медикам на завершення його промови такі слова: "Ми будемо вам допомагати".

Насамкінець Т. М. Головіна доповіла про кадрові зміни. Вона задовільнила прохання В. Є. Брацило – звільнила її від обов'язків завідувачої і висловила велику подяку за старанну і плідну працю, за те, що врятувала сотні життів земляків. Валентина Єгорівна виховала багато учнів і одну з них – Н. І. Нижник, яку і призначено завідувачою терапевтичним відділенням. Тетяна Миколаївна подякувала також усім своїм колегам за тяжку і дуже відповідальну працю.

СЛУЖБА ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

– Наш районний вузол зв'язку – одне з найстаріших підприємств Гуляйпільщини, – 6 жовтня 1995 року розповідав директор районного поштового вузла зв'язку Анатолій Миколайович Бондаренко. – Якщо говорити про корені, то перше повідомлення про роботу поштової служби

знаходимо в газеті російського публіциста Івана Аксакова "День". В одному з червневих номерів цього видання за 1865 рік було вміщено замітку, що в Гуляй-Полі Катеринославської губернії заможний купець Островський відкрив пункт збору і відправки кореспонденції. А вже наступного 1866 року в Гуляй-Полі з'явилося перше поштове відділення, яке того року дало 455 карбованців прибутку, в 1868 році – 863, за 10 місяців 1869 року – 785 карбованців.

На засіданні земської управи, яка проходила у вересні-жовтні 1870 року вирішили відкрити в Гуляйполі замість відділення поштової станції. І вже в 1873 році поштова станція, якою володів єврей Гессель, придбала ще 4 коней. 1898 року в селі почала працювати поштово-телеграфна контора.

1900 року в Гуляйполі відкривається і поштове відділення.

В 1905 році земська поштова станція зробила 1861 виїзд, пробіг склав 32491 версту. Всього коней було 19. Річна плата склала 3610 карбованців.

В 1913 році в Гуляйполі працювали поштово-телеграфна контора і земська поштова станція.

Згодом, на Гуляйпільщині вже було чотири відділення зв'язку, а саме: в Гуляйполі, Успенівці, Санжарівці (тепер Полтавка) і в Туркенівці (нині Малинівка).

В самому Гуляйполі працювало шість листонош, а в селах доставкою кореспонденції взагалі ніхто не займався.

Засоби зв'язку активно почали розвиватися після утворення в 1923 році Гуляйпільського району.

В 1936 році район повністю телефонізовано, крім Красінської сільради. З 15 січня 1937 року почала курсувати поштова автомашинка за маршрутом: станція Гуляйполе-Туркенівка-Новозлатопіль-Успенівка. Завідувачим райвідділом зв'язку працював Сорока. Контора райзв'язку одержувала щоденно 1500 газет і журналів.

У 1939 році начальником контори зв'язку був Єременко, у 1940-му – Закарлюка. В січні 1940 року Гуляйпільська філія "Союздрук" організувала в Гуляйполі лоток продажу центральних, республіканських і обласних газет і журналів.

У 1941 році контора одержувала щоденно по 4500 газет і журналів. З них 3000 примірників розносила листоноша Салімовська у 132 двори (вага біля 20 кілограмів).

Відразу ж після звільнення міста від фашистів відновив свою роботу і районний вузол поштового зв'язку. Нелегко було листоношам без надійного засобу пересування, але вони працювали, долаючи тимчасові труднощі.

В 1953 році за високопродуктивну працю орденом Леніна було нагороджено поштового агента вузла зв'язку Івана Лаврентійовича Онокія, який працював у системі зв'язку з 1916 року.

До 1969 року Гуляйпільське районне підприємство зв'язку називалось контора зв'язку. В її склад входило 17 сільських відділень зв'язку і одне міське на залізничній станції Гуляйполе, через яке проводили обмін пошти з поїзда Дніпропетровськ-Бердянськ. Це було до 1961 року. Тоді в Гуляйполі мали 3 телефонних комутатори і в селах: Новозлатополі – 1 на 30 номерів і у Воздвижівці – стільки ж.

Начальником контори зв'язку до 1962 року працював Дмитро Степанович Жовніренко.

В 1962 році всі засоби зв'язку передали в Пологи тому, що Гуляйпільський район приєднали до Пологівського, і лише в 1965 році він знову став сам собою.

З 1962 по 1965 рік начальником Гуляйпільського кущового відділення зв'язку був Петро Іванович Лисенко, а з 1966 по 1967 рік – Федір Васильович Черкес. Тоді ж були відкриті відділення зв'язку в селах Марфополі, Дорожнянці і № 1, № 2 у місті Гуляйполі.

З 1968 по травень 1969 року районний вузол зв'язку очолював Станіслав Данилович Ткаленко, а з травня 1969 року начальником призначили Олексія Михайловича Шейка, який працював на цій посаді по січень 1984 року. Головним інженером був І. С. Панасейко, заступником начальника – В. М. Донченко. В ті роки відкрили відділення зв'язку в селах Новомиколаївці, Солодкому, Петрівці, Гуляйполе – 3, Мирне.

З 1984 по 1989 рік керував районним вузлом зв'язку Володимир Микитович Донченко, під його керівництвом побудували нове чотириповерхове приміщення районного вузла зв'язку.

Передовики виробництва були нагороджені урядовими нагородами. Зокрема, електромеханік Темирівської АТС Олександр Лукич Данченко орденом Трудового Червоного Прапора, начальник Новозлатопільського відділення зв'язку Григорій Панасович Зубчевський – орденами "Знак Пошани" і Жовтневої Революції.

В 1995 році на території району послуги поштового зв'язку надавали 21 сільське, 2 міських відділення і центральна пошта. На кожні 10 тисяч жителів припадало більше 8 поштових служб, що у два рази більше, ніж в Росії, і приблизно стільки ж, як у розвинутих країнах Європи.

І все ж рівень письмової кореспонденції, грошових переказів, відправлення посилок значно зменшився у порівнянні до минулого року.

В 1995 році на пошті впроваджувалася комп'ютерна система обробки і реєстрації передплатних квитанцій.

Того року у колективі районного поштового зв'язку працювало

143 чоловіки. Серед них сумлінними, справді відданими колективу були ветеран підприємства (свого часу начальник) заступник директора райвузла зв'язку Володимир Микитович Донченко, начальник міського відділення зв'язку № 3 Тамара Іванівна Біркіна, оператори зв'язку Любов Григорівна Бичок, Валентина Олексіївна Маляревич, начальник головної каси Наталія Олексіївна Гриненко, начальник відділу розповсюдження преси Валентина Григорівна Шаповал, організатор роздрібною торгівлі Віра Анатоліївна Семенюта, листоноші Катерина Олексіївна Рогач (Гуляйполе), Віра Василівна Лопатіна (Темирівка), Віктор Петрович Маненко (Добропілля), Микола Сергійович Брацило (Успенівка – 1), водії Володимир Володимирович Лях, Володимир Михайлович Пузанов, Юрій Миколайович Войцеховський та інші.

Час рухається безповоротно. Роки існування районного вузла зв'язку наповнені успіхами і невдачами, перемогами і помилками. І з них не викрешеш жодного дня.

Після А. М. Бондаренка директором районного вузла зв'язку працював Олександр Олександрович Попович, а за ним – Світлана Петрівна Гончаренко.

У січні 2004 року після реорганізації районний вузол поштового зв'язку став міським відділенням № 2. Тепер вся поштова кореспонденція у Гуляйполе почала доставлятися через Оріхівський міжрайонний центр поштового зв'язку № 5.

ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗОК

Телефонний зв'язок з'явився на Гуляйпільщині в 1913-1916 роках і було тоді десь близько десятка телефонів. Встановлювали їх у окремих поміщицьких садибах та в підприємств.

У лютому 1925 року в Гуляй-Полі вперше було встановлено антену і радіоприймач у будинку зв'язку і прийнято трансляцію із Москви. Гучномовець встановили ззовні і біля нього зібралася величезна кількість слухачів. На колективне прослуховування радіопередачі з Москви з'їхались гужовим транспортом представники з багатьох навколишніх сіл. Це була незвичайна дивина.

До осені за підтримки робітничого клубу імені Леніна зібрали кошти і виписали з Москви підсилювач та інші обладнання для прийому і трансляції радіопередач.

У місті Гуляй-Полі 7 листопада 1925 року відбулося урочисте відкриття радіостанції. З цього дня вона працювала щодня. Було організовано

гурток радіолюбителів, де виготовляли радіоприймачі, вивчали радіотехніку. Гурток мав невеликий радіоприймач, який підсилював і його слухало на дворі до 500 чоловік.

В 1935 році на пошті був невеликий радіовузол. Його перевели в нове приміщення і обладнали. На це Гуляйпільська сільрада виділила 1500 карбованців. На 1 травня гуляйпільці мали 60 радіоточок і 8 радіоприймачів.

В 1936 році встановлено новий потужний радіовузол на 30 Ват. Радіофіковано 7 колгоспів.

На 1 травня вже було 125 радіоточок і 19 радіоприймачів. В 17 хатах артілі "Коллективіст" слухали радіо.

В 1937 році установили радіоапаратуру потужністю 450 Ват, що дало можливість радіофікувати вже Гуляй-Поле і ближні села Затишанку, Дорожнянку, Петрівку і Варварівку.

В 1938 році було завершено радіофікацію міста.

Прямий телефонний зв'язок із Запоріжжям з'явився в 1939 році. Тоді ж в районі протягнули стовпові лінії зв'язку. До 1940 року телефонізували половину сільських Рад, господарств, районних закладів і організацій.

На 8 травня 1941 року Гуляйпільський радіовузол обслуговував 749 радіоточок. Працювали радіотрансляційні вузли у Гуляй-Полі, зернорадгоспі і дитбудинку. Вони обслуговували 1500 точок.

В трудящих районі встановлено 86 радіоприймачів.

У червні 1941 року в районній газеті надрукували таке оголошення: "Згідно постанови Ради Народних Комісарів від 29. 09. 1939 р. власники в 3-х денний строк від часу придбання повинні в райвідділі зв'язку зареєструвати свої радіоприймачі і радіоточки незалежно від забезпечення батареями живлення, лампами тощо. Невиконання цього – штраф.

Для реєстрації потрібно мати довідку від сільради про те, коли саме було придбано радіоприймач".

У роки фашистської окупації всі засоби зв'язку в районі було знищено. Активну участь в роботі по відновленню зв'язку в районі брали тодішні працівники зв'язку Д. С. Жовніренко, І. А. Онокій, С. Д. Онішко, П. М. Самойленко, Л. С. Максуюва, Ф. З. Хохотва, О. Г. Курінська, К. Ф. Радіонова, А. Ю. Поправка, Н. Н. Харламова, І. С. Панасейко, П. А. Рагулін, І. М. Домашенко, О. М. Шейко, Т. Ф. Мирна, О. М. Спірова, М. О. Лук'яненко, О. О. Троян, К. В. Панасейко, П. Г. Шейко, М. Т. Чернова, О. П. Спіров.

В 1943 році повністю відновлено зв'язок з обласним центром,

сільськими Радами, господарствами. В 1944 році почав роботу радіовузол.

З 1951 року починається масова радіофікація району. Перший колгоспний радіовузол встановлено в колгоспі імені Леніна (с. Верхня Терса) потужністю 100 Ват. Через шість років завершується радіофікація району і всіх господарств з веденням в дію 12 радіовузлів.

З 1953 року ведеться масова телефонізація колгоспів і радгоспів, яка завершена в 1960 році.

На 29 січня 1959 року радіо було в будинках колгоспників 50 сіл району, а також 10 радіотрансляційних вузлів із загальною кількістю 10 тисяч радіоточок. В 1959 році встановлено 675 радіоточок.

У лютому 1960 року почала свою роботу редакція місцевого радіомовлення на громадських засадах, головним редактором її був Іван Олексійович Лютий. Пізніше – Павло Петрович Троян, Дмитро Артемович Литвиненко.

В 1963 році в Новозлатополі змонтовано АТС на 40 номерів.

На весні 1965 року, коли відновився Гуляйпільський район, знову працювала редакція районного радіомовлення.

На 1 липня 1967 року в державних установах Гуляйполя встановлено 274 телефони, у помешканнях гуляйпільців – 21, у колгоспах імені Карла Маркса – 5, імені Енгельса – 6, "Заповіт Леніна" – 8. По району в організаціях та установах працювало 448 телефонів, у квартирах – 36.

На 1 січня 1969 року у міських установах, організаціях, підприємствах налічувалося 387 телефонних апаратів, у городян – 209, у колгоспах імені Карла Маркса – 27, імені Енгельса – 21, "Заповіт Леніна" – 11.

В 1967 році в Гуляйполі стала до ладу автоматична телефонна станція на 1100 номерів. Того ж року 7 радіовузлів із 12 переведено на дистанційне управління з райцентру.

У 1987 році (влітку) у центрі Гуляйполя виросла нова чотириповерхова будова – районний вузол зв'язку. У серпні вели опоряджувальні роботи штукатурки і малярні Запорізького ремонтно-будівельного управління. Після них сюди переселився районний поштамп, а по завершенню технічного монтажу – телефонна і телеграфна станції.

У 1988 році у новому Будинку зв'язку діяло поштове відділення, відділення по розповсюдженню преси та інші служби.

В 1990 році змонтовано АТС (автоматичну телефонну станцію на 4000 номерів, а після модернізації центральної АТС (в 1994 р.) розширено телефонний зв'язок ще на 1000 номерів.

Нелегка робота у зв'язківців і тим почесніше, що серед земляків нагороджених орденами і медалями є Г. П. Зубчевський (орден Жовтневої Революції і "Знак Пошани"), К. Т. Біленко "Знак Пошани", А. І. Донченко (Трудового Червоного Прапора), М. Т. Горпинич (орден Трудової Слави III ступеня), К. В. Панасейко (медаль "За трудову доблесть"). Начальнику районного вузла зв'язку О. М. Шейці було присвоєно звання "Почесний радист СРСР". Невтомними зв'язківцями знали в районі Д. С. Жовніренка, І. С. Панасейка, І. М. Домашенка, О. Я. Зарембу, В. М. Донченка, М. М. Устимова та інших.

За останні п'ять років в містах і селах району встановлено близько 3,5 тисячі телефонів, що подвоїло кількість телефонних абонентів. Сьогодні на 100 сімей припадає 38 телефонів, а якщо взяти центр міста, то насиченість телефонами складає до 90 на 100 сімей.

Нині для більшості мешканців міста, за винятком кількох околиць, не існує проблеми встановлення телефону. Так само оперативно реалізуються заяви майже в усіх селах.

Значно поліпшити зв'язок між селами і райцентром вдалось за рахунок впровадження перспективної цифрової системи передачі – за рахунок апаратури ІКМ – 30, ІКМ – 15.

На телефонній станції діє система автоматичної діагностики, яка систематично контролює телефонні канали, роботу сільських телефонних станцій. Аналіз видається на екран комп'ютера, або друкується у вигляді таблиці.

Рентабельність міської телефонної мережі торік склала 29,9, сільської – 10,2 процента.

За станом на 1 січня 1994 року на 100 сімей в місті припадало 76 радіоточок, в селах – 87. Це дещо вище середньообласного показника. 45 процентів – мають трипрограмне мовлення.

1 січня 1995 року Гуляйпільський районний вузол зв'язку реорганізувався на два окремих підприємства: районний вузол електрозв'язку "Гуляйполе райтелеком" обласного підприємства електрозв'язку "Запоріжтелеком" та районний вузол поштового зв'язку Запорізької дирекції поштового зв'язку "Укрпошта".

– Наш головний обов'язок – максимально задовольнити потреби мешканців у послугах електрозв'язку і радіомовлення, – розповідав 16 листопада 1996 року директор районного вузла електрозв'язку "Гуляйполе райтелеком" Володимир Борисович Щербина. – На сьогодні в місті на сто квартир припадає 62 телефони, а в селах району – 27. Це відповідно п'яте і друге місце в середньообласному масштабі. А загалом по кількості послуг на одного мешканця наше підприємство посідає шосте місце серед 20 районних і Запорізького міського вузлів зв'язку.

Досягти такого успіху вдалось за рахунок того, що майже у два рази зросла кількість наданих послуг міжміського телефонного вузла, у 2,2 рази – міського і сільського телефонного зв'язку.

На 1 листопада 1996 року повністю завантажено центральну АТС – 5000 номерів, а в 1997 році планували розширити телефонну мережу міста на 500 номерів.

В 1996 році районний вузол електрозв'язку включили в систему загальнореспубліканського зв'язку "Укртелепак". Цебто є можливість надавати клієнтам послуги електронної пошти, інформаційні послуги загальнодержавного масштабу.

Райвузол електрозв'язку готовий впровадити мобільний телефонний зв'язок (маємо на увазі встановлення телефонів на автомашинах).

За всіма виробничими успіхами сумлінна праця фахівців різного рангу. Це головних спеціалістів М. Тихенко, С. Карнауха, А. Тарасенко, інженерів В. Жовніренка, А. Устимова, операторів В. Гедзь, Г. Булгак, А. Красовської, Т. Сіриньок, електромеханіків П. Дикун, Г. Рябка, М. Устимова, С. Петрова, О. Попова, електромонтерів А. Сакун, Ю. Дикун, В. Тихенко, В. Заїченко, Г. Домбровський, водіїв В. Красовського і В. Домашенка.

1 липня 1998 року Гуляйпільський районний вузол електрозв'язку перейменовується в цех електрозв'язку Пологівського центру електрозв'язку № 6 Запорізької дирекції УДПЕЗ "Укртелеком".

29 березня 2003 року у присутності голови Запорізької обласної державної адміністрації Є. Г. Карташова, голови райдержадміністрації І. О. Бірюкова, голови районної ради Є. Г. Коровки та численних гуляйпільців і гостей міста відбулося урочисте відкриття нового сервісного центру в Гуляйпільському цеху електрозв'язку ВАТ "Укртелеком".

Мета такої модернізації – максимально наблизити до клієнта послуги та інформацію за послуги електрозв'язку.

Сервісний центр знаходиться на першому поверсі цеху електрозв'язку.

Напередодні 16 листопада 2003 року начальник цеху електрозв'язку А. І. Тарасенко розповідала:

– Цех електрозв'язку № 9 Запорізької дирекції ВАТ "Укртелеком" діє з 1998 року як структурний підрозділ центру електрозв'язку № 6 і правонаступник Гуляйпільського райвузла електрозв'язку. Основним його завданням є забезпечення якісної кваліфікованої роботи із фізичними та юридичними абонентами, максимальне задоволення їх потреб в послугах електрозв'язку.

Потрібно відзначити, що з кожним роком кількість сервісних можливостей суттєво розширюється. Однак, головним завданням зв'язківців

залишається задоволення потреб громадян міста і сіл району у телефонізації і радіофікації їх помешкань.

Станом на 1 листопада року в районі налічується 8234 основних абонентських телефонних апаратів, в тому числі 7400 – у населення.

Протягом 10 місяців абонентам встановлено 170 телефонів. Але болючою залишається проблема телефонізації осель пільгових категорій. Для її вирішення потрібні значні кошти – близько 8 тис. грн. На жаль, органи місцевої влади, від яких залежить фінансовий бік проблеми, цю справу вирішують повільно. Ось чому ще 50 гуляйпільців, які мають пільги, досі чекають на встановлення телефонів. Але, не зважаючи на брак коштів, у нинішньому році вдалося телефонізувати 29 квартир пільговиків.

Для зручності і якісного обслуговування споживачів комплексне відділення "Телекомсервіс" перенесено з третього поверху на перший, з входом з центральної вулиці. Там можна скористатися повним спектром послуг: подати заяву на встановлення телефону, переоформити телефон, сплатити рахунки, придбати телефонну картку, відправити факсимільне повідомлення чи телеграму, скористатися міжміським та міжнародним телефонним зв'язком, отримати консультацію з питань надання послуг електрозв'язку.

З кожним роком зростає сума коштів, залучених на модернізацію зв'язку, шляхом поширення опціонів. У нинішньому році вона склала більше 20 тисяч грн. Нагадую, що у разі придбання опціонів можна позачергово встановити телефон, продати, обміняти або перенести його в межах місцевої телефонної станції.

Зусиллями гуляйпільських зв'язківців у районі досягнуто досить високої щільності телефонів на 100 сімей. Зокрема, в місті вона складає 66 телефонів (п'яте місце серед сільських районів області), по селах – 38,8 (третє місце). Ємності АТС (міської і 18 сільських) задіяні на 99,9 відсотка. При цьому черга на встановлення телефонів складає 467 чоловік.

З кожним роком збільшується обсяг наданих електрозв'язком послуг. Зокрема, темп росту за 9 місяців склав 116,4 процента до відповідного періоду 2002 року. Споживання послуг на 1 мешканця складає 38,4 грн. Значно виріс і міжміський обмін розмов. За 9 місяців відбулося майже 860 тис. переговорів, а це – 105,3 відсотка проти 2002 року.

Названі показники – лише цифри. За ними стоять правильне планування, чітка координація технічних служб, щоденна кваліфікована праця технічних працівників, маркетологів.

Успішно виконують виробничі завдання і служать прикладом в роботі інженери С. Г. Андреев, М. М. Устимов, Ю. А. Крупа, кабельні спайщики А. В. Сакун, В. І. Мусієнко, електромонтери В. І. Юрченко, О. П. Заїченко, О. Г. Романець, М. Д. Гринчук, А. Д. Пурик, оператори Л. О. Шаровська, С. М. Пушенко, С. О. Прокопенко, В. І. Коваленко та інші.

Для поліпшення якості обслуговування споживачів, збільшення обсягу продажу послуг в цеху постійно вдосконалюється довідково-інформаційна служба. Вона спрямована на інформування клієнтів про всі зміни, що стосуються послуг зв'язку. На спеціальних стендах детально викладено права і обов'язки клієнтів, дохідливо роз'яснено нові послуги, подано контактні телефони керівників і спеціалістів цеху зв'язку.

23 січня 2004 року Центр електрозв'язку № 6 (м. Пологи) Запорізької дирекції ВАТ "Укртелеком" перейменовано у Центр електрозв'язку № 6 (м. Пологи) Запорізької філії ВАТ "Укртелеком".

1 травня 2005 року цех електрозв'язку № 9 (м. Гуляйполе) центру електрозв'язку № 6 (м. Пологи) Запорізької філії ВАТ "Укртелеком" перейменовано у цех електрозв'язку № 10.

Директорами підприємства у різні роки працювали: Іван Сидорович Панасейко, Олексій Михайлович Шейко, Володимир Микитович Донченко, Володимир Борисович Щербина (1989-1998), Григорій Володимирович Конда (1998-2003), Любов Іванівна Тарасенко (2003-2007).

"ГОВОРИТЬ ГУЛЯЙПОЛЕ!"

У 50-х роках минулого століття в Гуляйпільському районі діяла мережа районного радіомовлення та місцевих радіовузлів. Вони працювали в радгоспі "Червоний", колгоспах імені Леніна, "Україна", імені Калініна, імені Кірова, імені Горького та в ряді інших. З березня 1960 року працювало місцеве радіомовлення і в місті. Головним редактором був І. О. Лютий. Редколегія, що працювала на громадських засадах, налічувала 14 чоловік. Так тривало до ліквідації району в 1962 році.

На весні 1965 року жителі міста почули з гучномовців знайомі слова "Увага! Говорить Гуляйполе!.." Так гуляйпільський журналіст – ветеран Дмитро Артемович Литвиненко, пізніше заслужений працівник культури Української РСР, призначений кореспондентом-організатором районного радіомовлення, почав першу радіопередачу після відновлення району.

Пізніше до редакційної колегії на громадських засадах увійшов 21 активіст: інструктор райкому партії Віктор Потапенко, інженер взуттєвої фабрики Анатолій Сірінюк, секретар парторганізації заводу

сільгоспмашин Володимир Жилінський, агроном районного виробничого управління Володимир Агаджанов, секретар парторганізації колгоспу "Україна" Іван Горпинич, інструктор районного відділу культури Володимир Буряк, директор музичної школи Василь Кутя та інші.

Тісний зв'язок із слухачами були головним у роботі редакції.

Кореспондент-радіоорганізатор В. А. Закарлюка за роботою (третій справа)

У серпні 1973 року кореспондентом-радіоорганізатором став Василь Антонович Закарлюка. Він продовжував традиції свого попередника. Йому допомагали диктори Ніна Григорівна Пузанова, Катерина Степанівна Файрушина, Любов Єгорівна Пересипкіна, Тетяна Миколаївна Лапіна.

Передачі районного радіомовлення у 80-х – 90-х роках минуло-

го століття виходили тричі на тиждень (у понеділок, середу і п'ятницю).

З 1996 року після виходу В. А. Закарлюки на пенсію завідуючим відділом радіомовлення районної газети "Голос Гуляйпілья" став Петро Дмитрович Бережний.

У 2002 році відділ радіомовлення було виведено зі складу редакції газети, отримано ліцензію в Києві і утворено комунальне підприємство "Радіо Гуляйпілья".

БІБЛІОТЕКА

За рішенням земських зборів влітку 1895 року в Гуляйполі відкривається одна з двох (і перша в повіті) безплатна народна бібліотека-читальня. Завідував бібліотекою Іван Ілліч Дворніков.

В 1896 році він звітував: за рік видано 7140 книг 783 особам. Це представники духовенства, вчителі земської і єврейської шкіл, учні. Головний контингент читачів – селяни – їх було 636.

Крім того книги та журнали в бібліотеці читало 538 осіб.

– Селяни вели себе пристойно: при вході завжди хрестяться на ікону, здоровкаються з присутніми і, скромно, сівши, читають газети або прохають книг, люблять побесідувати з приводу прочитаного, – звітував Іван Ілліч. – Особливо користуються популярністю книги: "Былины" Аванаріуса, "Робінзон Крузо", деякі твори Данилевського, Тургенєва,

Тоголя, Пушкіна (поєми, казки, повісті); Толстого (казки), "Житіє святих".

Люблять читати книги по географії, особливо мандрівки, по природознавству і т. д.

Та особливо несхвальністю у селян користуються твори Григоровича, навіть премійовані "Прохожий" і "Антон Горемыка". Незнання умов життя великоросійського народу, їх мови, назви різних предметів і досить художньо тонка обробка оповідань роблять їх незрозумілими для малоросійського народу.

Багато є випадків, коли книги, написані з побуту великоросійського народу, нашим малоросам не подобаються.

Часто в бібліотеку заходять неграмотні селяни з синами-учнями народних шкіл з проханням дати "товсту книгу їх синам для читання вголос у колі сім'ї."

Відгуки селян про бібліотеку щонайкращі: вони дивляться на неї, як на необхідно корисний заклад.

В 1895 році був даний вокально-музичний концерт у приміщенні волості. Селяни його дозволили, бо знали, що частина зібраної суми коштів піде на користь бібліотеки.

Восени і взимку книг для видачі не вистачає, тому що вони на руках.

Концерт організували І. Дворніков і пан Ільковський, службовець місцевого казенного винного складу. Всього зібрано від концерту 296 крб. 44 коп. Та через нерозпорядливість осіб, які завідували матеріальною частиною концерту – від виручки залишилось тільки 50 крб. Тому лише 25 крб. попало на бібліотеку.

Читали книги:

селяни – 636 або 81%

євреї – 75 – 10%

інші національності – 72 – 9%

Всього: 783 – 100%

За віком:

до 15 років – 192 або 24%

від 15 до 25 років – 318 – 41%

від 25 до 40 – 243 – 31%

понад 40 – 30 – 4%

Всього: 783 – 100 %

Читачів чоловіків – 682 або 87%

Читачів жінок – 101 – 13%

Книги видавались по відділах:

словесність – 5021 або 70%,

географія – 614 – 9%

історія – 594 – 8%

релігійно-моральна – 453 – 6%

природознавство – 304 – 5%

сільське господарство, математика, законодавство – 154 або 2%.

Всього: 7140 або 100%.

В 1904 році у Гуляйпільській бібліотеці нараховувалось 949 читачів (776 чоловіків і 173 жінки). Видано книг 13333, з них на релігійну тематику – 1511, географію – 1070, природничу – 886, сільськогосподарську – 530.

Читальний зал відвідало 322 особи 3007 разів.

В 1905 році читачів було 981 (777 чоловіків і 204 жінки), з них 709 селян і 200 євреїв.

Книг видано: 1357 на релігійну тему, 969 на історичну, 9415 по словесності, 1470 по географії, 51 по медицині, 391 по сільському господарству, 1 по математиці, а всього – 14852. 418 осіб відвідали читальний зал 4072 разів.

В 1910 році читачів у бібліотеці було 1230 осіб, видано всього книг – 21204. Читальний зал відвідала 701 особа 3016 разів.

В 1912 році у бібліотеку приходило 1223 читачі, в т. ч. 921 селянин, 137 євреїв, 14 німців, 151 іншого стану. Видано книг: 23003, журналів – 5082. У читальному залі 798 гуляйпільців побувало 3645 разів.

За оренду приміщення бібліотеки у 1912 і 1913 роках витрачено 220 карбованців.

В 1921 році у Гуляйпільському повіті було 28 бібліотек. В 1928 році в Гуляйполі працювало 5 професійних бібліотек.

Кінець 20-х і 30-х років двадцятого століття характеризувався ростом культурного рівня трудящих, потягом до книги.

В 1935 році у Гуляйполі почала працювати районна бібліотека. В 1940 році книжковий фонд її складав 12 тисяч томів. Зросла і кількість читачів. Якщо в 1939 році їх нараховувалось 800, то в 1940-х більше 2000. В тому році бібліотека видала 44289 книг. Бібліотека організувала 13 пере-

сувних бібліотечок на підприємствах і в колгоспах. За рік бібліотечні працівники провели 28 бесід і читань газет, книг, дві конференції по творах О. Толстого "Хліб" і М. Островського "Як гартувалася сталь", дві наради бібліотекарів району, 26 індивідуальних і групових консультацій бібліотекарям пересувних бібліотек. А також в районній бібліотеці організували 24 книжкових виставок і 21 фотовікторину, а читальний зал випустив 13 номерів стінгазет. Кращими працівниками бібліотек були М. Листопад і М. Гольц.

На 1941-й рік на поповнення книжкового фонду районної бібліотеки виділили 12 тисяч карбованців.

Під час тимчасової окупації у війну фашисти знищили всі сільські і шкільні бібліотеки. Більшість книг і приміщень бібліотек спалили.

Після звільнення бібліотеки поповнювалися особистими книгами населення району.

З першого листопада 1943 року відновила роботу районна бібліотека, яка мала 400 книг, а в 1947 – уже 7498.

З 1949 року почала свою роботу в Гуляйполі районна дитяча бібліотека з фондом біля 4 тисяч книг. В 1950 році в бібліотеці було 783 читачів віком до 16 років, які прочитали 19363 книги.

У вересні 1965 року Гуляйпільській бібліотеці для дорослих виповнилося 70 років. Ось що писала з цієї нагоди завідувача цієї бібліотекою Г. Т. Циганкова:

– Перша сільська бібліотека на території нашої області була відкрита в селі Гуляйполі в 1895 році. Відтоді минуло 70 років. Великі зміни сталися за цей час у країні. За 48 років існування радянської влади невпізнано змінилося і Гуляйполе. З невеликого села перетворилося у промислово-сільськогосподарське місто з 20-ти тисячним населенням.

Рік у рік зростає культура міста, збільшується мережа культосвітніх закладів району. Якщо 70 років тому в Гуляйполі була лише одна бібліотека, нині їх – 31: дві районні (бібліотека для дорослих і бібліотека для дітей), одна сільська, 5 колгоспних, 3 профспілкових, 9 відомчих, 10 шкільних. А в районі налічується 20 сільських, 1 селищна, 3 профспілкових, 9 колгоспних і 69 шкільних бібліотек. Жителі кожного з 101 населених пунктів району охоплені книгою: в 36 є стаціонарні бібліотеки, в 65 відкриті пункти видачі, пересувки, домашні бібліотеки.

Гуляйпільська сільська бібліотека на початку існування у своєму фонді налічувала близько 1000 книг, а нині книжковий фонд бібліотек району становить 404600 екземплярів. Лише бібліотека для дорослих має

30548 книг. З них 55 процентів становить художня література, 45 процентів – суспільно-політична, технічна, сільськогосподарська, науково-атеїстична та інші. Для придбання літератури для нашої бібліотеки держава щороку відпускає близько двох тисяч карбованців, а ще 8500 карбованців – сільським.

Книжковий фонд першої бібліотеки поповнювався за рахунок збору за театралізовані вистави, які організували любителі книг і завідувачий бібліотекою Дворніков. Царський уряд не відпускав коштів на придбання літератури. Не дивлячись на бідність книжкового фонду бібліотеки, вона провела значну роботу серед населення. Як видно із звіту завідувачого бібліотекою Дворнікова, який зберігається в Запорізькому архіві, в 1895 році бібліотека обслужила на абонементі 783 читачі, їм видано 7140 книг. Це були книги в основному на історичну та релігійну тематику. Бібліотека була розміщена в невеликій селянській хаті, мала тісну кімнату-читальню. Читачами були в основному чоловіки (87 процентів). Лише 13 процентів читачів складали жінки.

Нинішня районна бібліотека для дорослих розташована в одному з кращих приміщень міста, має великий світлий читальний зал на 90 місць, абонемент. Наші читачі – це робітники, селяни, службовці, учні, пенсіонери, переважна більшість яких має середню і вищу освіту, і навіть аспіранти інститутів. Читачі-жінки становлять 50 процентів.

Тільки за півріччя бібліотеками району охоплено 28547 читачів. Вони прочитали 412870 книг.

Сразковим обслуговуванням читачів відзначає 70-річчя свого існування наша бібліотека. За півріччя тут побувало 2567 чоловік, які одержали 49482 книги. З них 9975 книг суспільно-політичної літератури, 17577 – художньої, 3141 – технічної, 1647 – сільськогосподарської.

Велику роботу провадять працівники бібліотеки по пропаганді літератури про передовий досвід у сільському господарстві та промисловості. В кутку передового досвіду читач може знайти потрібну йому книгу, газети й журнальні матеріали тощо. Тут є плакат "Наші рубежі на 1965 рік", книжкова виставка, яка час від часу поновлюється.

На абонементі обладнано книжкову викладку на допомогу працівникам масової професії. Виділені групи читачів-спеціалістів. Для них складено індивідуальні плани читання: "Що читати шоферу 2 класу", "Що читати слюсарю", "Що читати токарю", "Що читати механізатору".

З 1959 року наша бібліотека працює за новим методом обслуговування читачів – відкрито вільний доступ до книжкового фонду. Для цього оформлено ряд тематичних полиць, стелажів тощо.

Гостинно зустрічає своїх читачів і читальний зал. До їх послуг 89 назв журналів і 17 – газет. Тут проводиться масова робота: обговорення книг, читачькі конференції, вечори, бібліографічні огляди, бесіди.

Звичайно, без широкого активу ми не змогли б обслужити стільки читачів, провести стільки масових заходів. А їх, активістів-любителів, у нас чимало – близько 50 чоловік. Найактивнішими є Уляна Іванівна Олексієнко – голова ради бібліотеки, громадський заступник бібліотекаря. Майже весь свій вільний час віддає роботі на абонементі Марія Василівна Корчагіна. Хорошими помічниками в роботі бібліотеки стали В. Білай, О. Гавриленко, К. Назаренко, Т. Костенко, С. Рябко, В. Андрющенко, Й. Сванідзе і багато інших.

Гуляйпільська бібліотека для дорослих є і методичним центром у районі. Ми тут проводимо семінари і практикуми для завідувачих сільськими бібліотеками. Систематично виїжджаємо в села, де надаємо місцевим працівникам методичну допомогу з всіх питань бібліотечної роботи.

Багато наших читачів навчаються у вищих учбових закладах. Зadowolнити їх запити наданим фондом ми не маємо змоги. Для них одержуємо літературу через міжбібліотечний абонемент, який відкрито в бібліотеці імені Леніна, імені Короленка та інших.

Ось такий шлях пройшла районна бібліотека до свого сімдесятирічного ювілею. Багатьом допомогла вона духовно зрости, багатьох озброїла знаннями, дала путівку в життя.

В 1967 році районним бібліотекам для дорослих (завідуюча Г. Т. Циганкова), а потім (А. М. Воронкова) і для дітей (Г. Є. Галушка) присвоєно почесне звання "Бібліотека відмінної роботи".

З 1968 року почала працювати і міська бібліотека.

В 1968 році в Гуляйполі діяло 2 бібліотеки (для дорослих і дітей), 5 колгоспних, стільки ж профспілкових, 8 відомчих, 8 шкільних. Всього 28 бібліотек, які налічували 145218 книг з 11944 читачами.

Районна бібліотека для дорослих була нагороджена медаллю імені Т. Г. Шевченка Міністерства культури УРСР, Дипломом II ступеня як переможець всесоюзного огляду роботи бібліотек.

В 1976 році в місті вступив у дію і почав роботу новий книжковий магазин. У міській бібліотеці було 45 тисяч примірників книг, крім цього на підприємствах міста і в колгоспах нараховувалось 30 бібліотек. Книжковий фонд міських бібліотек складав 175 тисяч томів.

В 1978 році відбулася централізація районних бібліотек у систему, в яку увійшли районна центральна бібліотека, бібліотека для дітей і 25 бібліотек – філіалів.

В бібліотеках району 40,7% працівників мали спеціальну освіту.

В 1977 році з бюджету на придбання книг витрачено 16500 карбованців, господарства дали 1017, сільські ради – 500 карбованців.

В 1985 році в місті працювало 23 бібліотеки із книжковим фондом понад 200 тисяч книг.

В 1999 році бібліотека для дітей відзначала свій піввіковий ювілей. Про це 29 вересня розповідала директор централізованої бібліотечної системи Клавдія Іванівна Середа.

– Дитяча бібліотека має свою славу історію. Вона організована в 1949 році, а це значить, що їй – півстоліття. Бібліотека працює і обслуговує 2900 читачів. Там створені всі умови для допомоги по вивченню шкільних предметів, для максимального задоволення різних читацьких запитів.

В бібліотеці оформлені книжкові виставки, проводяться масові заходи, працює клуб по народознавству "Берегиня", гурток "Аялька і книга". За відповідну плату в бібліотеці можна прочитати цікаві книги, періодичні видання. А обслуговують відвідувачів головний бібліотекар Л. Г. Подмогаєва, бібліотекарі О. П. Старокоженко, І. В. Дутова, І. В. Мартиненко на чолі із заступником директора по роботі з дітьми Н. В. Білою.

У цей святковий день я зичу всім працівникам бібліотечної системи успіхів у праці, здоров'я і творчої наснаги.

– Перша бібліотека займала одну кімнату (14 квадратних метрів), – це вже слова заступника директора центральної бібліотечної системи Н. В. Яковенко, – і знаходилася в приміщенні теперішнього райвійськкомату. Книжковий фонд складав 3,5 тисячі примірників, а читачів було 800 чоловік. Штат складався із 2 працівників (завідуючої і бібліотекаря).

Першою завідуючою бібліотекою для дітей була Олена Никифорівна Свідло.

В 1951 році бібліотека перейшла у більш просторіше приміщення (де тепер санстанція), їй виділили дві кімнати. На той час завідувала бібліотекою Галина Василівна Колісник, яка закінчила бібліотечний технікум. Після неї – Марія Никифорівна Куц, яка закінчила заочно Харківський інститут культури.

В 1957 році бібліотеці надали приміщення, де вона й зараз знаходиться. У березні того ж року завідуючою призначається Варвара Йосипівна Котлярова, яка пропрацювала до 1966 року. В 1967 році вона перейшла у бібліотеку для дорослих, де й трудилася до виходу на пенсію. На зміну їй у дитячу бібліотеку прийшла Ганна Євгенівна Галушка. З 1970 по 1981 рік завідуючою дитячою бібліотекою працювала Клавдія Іванівна Середа, далі – з 1981 по 1987 рік – Людмила Василівна Аникіна і з 1987 року – Наталія Володимирівна Яковенко.

В 1967 році районній бібліотеці для дітей присвоєно звання культурно-освітньої установи відмінної роботи.

В 1975 році бібліотека нагороджувалась Дипломом II ступеня за активну участь і досягнуті успіхи в республіканському огляді діяльності культурно-освітніх закладів по інтернаціональному та патріотичному вихованню населення.

Районна бібліотека для дітей є методичним центром для сільських бібліотек-філіалів.

28 вересня 2002 року К. І. Середа писала в районній газеті "Голос Гуляйпілья":

– На сьогоднішній день в районі функціонує 27 державних масових бібліотек з книжковим фондом 387 тисяч примірників, об'єднаних в централізовану бібліотечну систему зі штатом 44 працівника.

Щорічно бібліотеки системи обслуговують 25 тисяч читачів і видають їм більше, як 500 тисяч книг. Сьогодні, напередодні свята, хочеться сказати теплі слова на адресу бібліотекарів-ветеранів бібліотечної справи. Серед них – В. Й. Котлярова, О. А. Марченко, Н. С. Зінькова, В. Ф. Мірошніченко, М. І. Халяпіна, Г. Ф. Мотроненко, Н. П. Булана. Багато сил й енергії віддали вони улюбленій справі. За це їм велика подяка.

Сьогодні бібліотеки докладають великих зусиль для того, щоб стати справжніми інформаційно-культурними центрами, місцями духовного спілкування, організації змістовного дозвілля різних верств населення.

У районній дитячій бібліотеці вже стали традицією зустрічі з цікавими людьми. Такі заходи допомагають дітям поспілкуватися з тим чи іншим спеціалістом, поставити запитання і отримати вичерпну відповідь. Крім цього, в приміщенні бібліотеки проходять конкурси, вікторини, лялькові вистави за участю дітей.

Дні природознавства та краєзнавчі дні, усні журнали, ігри-подорожі, екскурсії, вечори запитань та відповідей – це те, що пропонують відвідувачам і використовують в роботі сільські бібліотеки, незважаючи на те, що приміщення взимку часто не опалюється, не вистачає коштів на придбання книг, на передплату періодичних видань. Та бібліотеки виживають, дякуючи благодійним внескам читачів та платному "нічному абонементу", який дає нам щорічно 15 тисяч гривень. Проте матеріально-технічна база бібліотек залишається слабкою. За останні 10 років не проводилось жодного капітального ремонту. Конче потребують його Успенівська № 1, Малинівська, Новозлатопільська, Добропільська, Мирненська сільські бібліотеки.

Зараз бібліотечна сфера, як і суспільство в цілому, перебуває у складному процесі реформування. Через людей ми зможемо подолати труд-

нощі, вийти на новий рівень духовного життя. Сподіваємося, що на повну силу запрацює і Закон "Про бібліотеки та бібліотечну справу в Україні".

Напередодні свята теплим словом згадуємо наших бібліотекарів, які відроджують українську національну культуру. Це такі, як А. І. Карнаух, О. Г. Троян, Н. І. Тимчук, А. І. Кізіленко, Т. М. Портна, В. М. Павлова, З. А. Стасик та багато інших.

21 грудня 2002 року бібліотекар I категорії централізованої бібліотечної системи А. Жилінська через районну газету дякувала за допомогу бібліотекам Ю. І. Романцю ("Новий Заповіт"), який передплатив періодику для міської бібліотеки № 1 та Петрівської сільської бібліотеки, О. І. Дудці (ТОВ "Елатон") – міській бібліотеці № 2 та Червоненській, В. С. Романець (ЗАТ "Аграрний дім") – міській бібліотеці № 3, Д. Д. Сахну (ТОВ "Агро-Континент") – Верхньотерсянській сільській бібліотеці, М. М. Новохатську (ЗАТ "Агронива") – Воздвижівській, В. І. Мартиненку (СВК "Любимівське") – Любимівській, В. М. Савовському (ТОВ "Батьківщина") – Малинівській, Н. А. Биковській (ТОВ "Надія") – Новомиколаївській, А. В. Горпиничу (ПСП "Левадне") та О. В. Довгаю (ТОВ "Приютне") – Приютненській, М. Г. Тимофієву (ТОВ "Україна") – Успенівським бібліотекам № 1 та № 2, О. Г. Чубу (ПСП "Мир") – Темирівській, О. І. Філіпченку (ТОВ "Рівнопілля") – передплатив періодику і виділив кошти для придбання літератури Рівнопільській сільській бібліотеці.

Центральну районну бібліотеку імені Василя Діденка для дорослих за рік (дані за 2006 рік) відвідувало понад 5 тисяч читачів, яким видано один мільйон шістсот книг.

ТЕАТР

Справжньою перлиною Гуляй-Поля початку ХХ століття був театр. Його прекрасне приміщення розташовувалося на розі нинішніх вулиць I Травня та III Інтернаціоналу. Архітектура і внутрішнє оформлення вражали гуляйпільців.

Починався театр з просторого вестибюлю, де стояв рояль, а перед виставами грав струнний оркестр. Два входи вели в зал і на балкони. В театрі місць було дуже багато, перед сценою знаходилася оркестрова яма, огорожена дерев'яним бар'єром.

Балконів було два: верхній – для бідної публіки і нижній – для почесних гостей. З обох боків нижнього балкону розміщувалися ложі, завішені оксамитовими шторами з м'якими кріслами.

В підвальному приміщенні театру знаходилися артистичні "уборні"

(2 чоловічі та 2 жіночі). Обставлені вони були вишуканими меблями (дивани, крісла, трюмо). Частими гостями в театрі були акторські трупи з великих міст. Та й в самому Гуляйполі цей вид мистецтва користувався повагою. Самодіяльні артисти (робітники і селяни) настільки майстерно грали свої ролі, що заїжджі знавці театру не могли повірити, що бачать виступ аматорів сцени.

Репертуар театру складала переважно українська класика (твори І. Карпенка-Карого, М. Старицького, Г. Квітки-Основ'яненка, Мови-Лиманського та ін.). Ставилися п'єси й уродженця Гуляй-Поля Єлисея Андрійовича Карпенка, який народився і виріс тут, а помер в далекій Америці. В період 1902-1910 років драматичним гуртком в селі керував Петро Олексійович Лебідь. Його учасниками були: Василь Іович Науменко, Петро Трохимович Чучко, Марфа Іванівна Науменко, Микола Захаров, Андрій Клейн, Петро Будко, Марія Любицька, Мотря Зайцева, Йосип Качан та інші.

Театр мав назву з античної історії – "Колізей". Хто й коли дав таку цікаву назву невідомо, та це ім'я дійшло й до наших днів. Публікою на виставах були не тільки багаті люди й інтелігенція, але й місцеві робітники і селяни, охоче сюди прибігали діти, які сиділи просто на підлозі.

Охоче театр відвідував син промисловця Григорій Борисович Кернер (відомий в літературному світі як український поет Грицько Кернеренко), керівник Повстанської армії (махновців) Нестор Іванович Махно із дружиною Галиною Андріївною Кузьменко, відомий письменник Сергеев-Ценський, оперний співак з Москви Огнецов, художник Вучічевич та ін.

В революційні роки ... потрапив до Гуляй-Поля відомий оперний співак з Москви Огнецов. Він став справжньою знахідкою для Гуляйпільського церковного хору. Під керівництвом Огнецова увесь склад хору докладно знайомився з нотною грамотою, навчився багатьох світських пісень. Хоч сам Огнецов був росіянином, та він закохався в українську пісню. Хористи часто співали "Заповіт", "Ребе та стогне", "Стоїть гора високая...".

Прекрасно доповнював місцеву культуру і духовий оркестр, який організував робітник заводу Кригера Жорж Калашников. Музиканти були всі місцеві... Влітку оркестр завжди грав у саду, де гуляла публіка...

В зиму 1921-1922 років на сцені Гуляйпільського театру "Колізей" з успіхом ішли п'єси "Суєта" і "Житейське море" І. К. Тобілевича (Карпенка-Карого).

У Запорізькому обласному архіві зберігається "Реєстр культурно-освітніх організацій м. Гуляйполя і його повіту" станом на 21 жовтня 1921 року. Там, після Товариства "Просвіта" записаний "Селянсько-

робітничий-червоноармійський клуб" імені Т. Г. Шевченка. Він знаходився на вулиці Вокзальній у будинку колишнього кредитного товариства.

В той час у місті було 2 театри, 14 хат-читалень, 2 клуби, 3 бібліотеки і 8 гуртків. Окрім театру "Колізей" ще діяв театр ім. Червоної Армії.

11 липня 1925 року культосвітній гурток держслужбовців дав виставу і виручені кошти передав дитбудинку.

Восени 1927 року акторський склад театру "Колізей" було заарештовано за "уканізм" (що це таке ніхто не знав). Заарештовані актори і художній керівник театру Петро Петрович Смірнський, вибивши з одвірками двері з підвалу під театром, де їх тримали, розбіглися за ніч з Гуляйполя хто куди: в Запоріжжя, Юзівку, Бердянськ, Оріхів і т. д. З того часу театр припинив своє існування.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Після Великого Жовтня місцем відпочинку і культурних розваг стали сільбуди, хати-читальні, червоні кутки. Вони були центрами художньої самодіяльності.

Уже в березні 1921 року при хаті-читальні в Гуляйполі організується драматична секція. А на 1 серпня того ж року в Гуляйпільському повіті діяло 3 робітничих і 1 молодіжний клуби, 12 народних будинків, а в них 7 читалень, 20 книгозібрань, 48 хат-читалень, 45 закладів "Просвіта".

При клубах 1 квітня 1921 року було 387 членів, із них 32 жінки. Тут працювали гуртки: музикальний (79 чоловік), із них 15 жінок, драматичний (відповідно 184 і 84), хоровий (53 і 21), літературний (29 і 7), а всього у гуртках брало участь 345 чоловік. При клубах не було бібліотек і читалень, а працювали їдальня і чайна.

У 1925 році було 2 сільбуди і 4 хати-читальні, працювали клуби. При них – гуртки: драматичний, співів, кооперативний, куток робітниці. Виходила усна і світлова газета.

В 1935 році в Гуляйполі діяв клуб імені Затонського, парк культури і відпочинку імені Комсомолу.

9 червня в Гуляйполі в парку культури і відпочинку імені Комсомолу відбулася перша міжколгоспна олімпіада художнього мистецтва. В ній взяло участь 230 осіб. Перші місця зайняли: по співу – студентка 3 курсу педтехнікуму Тетяна Ярош, танцюристи – дідусь Семен Холод (72-річний, танцював гопака), Григорій Медяник, Петро Тур з Санжарівської НСШ, гармоніст Успенівської НСШ Григорій Лютий.

21-22 березня 1936 року в м. Гуляйполі пройшла третя районна художня олімпіада.

28 червня в Гуляйполі відбулася колгоспно-радгоспна та шкільна олімпіада художньої самодіяльності.

У грудні 1936 року в Гуляйполі 60-річний художник Є. Д. Вучічевич написав декілька картин і планував у наступному році влаштувати у Києві виставу своїх робіт.

В 30-ті роки побудували і відкрили клуб при промартілі "Червоний металіст" (нині ВАТ "Гуляйпільський завод "Сільмаш").

Фашисти завдали великих збитків культурно-освітнім закладам, сума яких більше 8 мільйонів карбованців.

Після звільнення району відновлюють роботу клуби. Для гуляйпільського клубу пристосували приміщення, відремонтували дах, підлогу, сцену і кінобудку. Через місяць після звільнення міста клуб почав працювати. До кінця 1943 року учасники художньої самодіяльності дали 15 концертів, зібрані гроші ішли на відбудову клубу.

До 1 жовтня 1944 року в районі відновили роботу 7 сільських клуби, стільки ж хат-читалень, кінотеатр, а в 1946 році було вже 10 сільських клубів, 11 сільських хат-читалень, 13 колгоспних хат-читалень, 17 червоних кутків і в них працювало 13 драматичних, 9 хорових і 7 музикальних гуртків, в яких брало участь 400 чоловік.

У вересні 1948 року в Гуляйполі проходила олімпіада художньої самодіяльності. Перше місце зайняли Воздвижівський і Верхньотерсянський духові оркестри. Вони брали участь і в обласній олімпіаді.

В 1952 році почалась відбудова зруйнованого фашистами заводського клубу "Металіст". На неї виділялось 400 тисяч карбованців. 30 квітня 1955 року клуб здали в експлуатацію. У відбудовчих роботах брав участь увесь колектив заводу сільгоспобладнання.

У квітні 1957 заводські самодіяльні артисти показали в колгоспі імені Ілліча одноакту п'єсу "Прикре непорозуміння", виконували художнє читання, співали пісні. Вдячні слухачі із задоволенням слухали і дивились гру Івана Васильовича Білая (майстер), Лідії Іванівни Куценко (бухгалтер), Миколи Дмитровича Єрмака (майстер), солістів Любові Максимівни Мірошніченко (стернярка), слюсаря Івана Ігнатовича Зінова та ін.

У 1957 році понад 80 заводчан брали участь у різних гуртках художньої самодіяльності (у листопаді директором клубу "Металіст" був Іван Зінов). Керував хором баяніст Володимир Акулічев, танцювальною групою – Неля Олексієнко.

Солістами були Катерина Зінченко, Лідія Лук'яненко, Любов Мірошніченко, Леонід Зінченко та ін.

Районний будинок культури, 1965 рік

Активними учасниками художньої самодіяльності у 1960-му році були робітники заводу сільгоспобладнання Іван Зінов, Микола Лютий, Григорій Зінченко, Володимир Чижик. Був тут і свій духовний оркестр.

В 1964 році при районному Будинку культури діяла агіткультбригада з 9-10 чоловік (читці, музиканти, танцюристи, солісти). Кожний виступав у 2-3 жанрах.

Літом і восени того року зробили більше 20 виїздів і дали 60 концертів на токах, в тракторних бригадах, на фермах.

В 1965 році при клубі "Металіст" працювали гуртки художньої самодіяльності, духовий і естрадний оркестри. Тільки за 1965 рік було дано 38 концертів для заводчан і працівників села, в клубі продемонстрували 88 документальних кінофільмів.

Колектив художньої самодіяльності заводу щорічно давав по 8-15 концертів для трудівників села в період "гарячих" робіт.

В 1965 році хоровий гурток, який у свій час був створений вчителями СШ № 1, виріс у хор. В ньому 70 жителів міста, керував ним завуч музичної школи О. І. Плис.

В 1966-1967 роках придбано для Будинків культури і клубів періодичних видань і літератури на 13996 карбованців, 21 баян, 22 радіоли, 11 магнітофонів, 100 стільців, 17 книжкових шафи. При районному Будинку культури створили прокатну базу костюмів і музикального інвентаря. Самих костюмів придбали на 9000 карбованців, духових оркестрів – на 1200, бандур – на 700 карбованців.

В районному Будинку культури працювало 4 методисти по жанрах художньої самодіяльності. Крім цього музикальна школа Гуляйполя підготувала 24 керівники художньої самодіяльності і

У клубі "Металіст" групи інженерно-технічних працівників заводу сільгоспмашин. Перший зліва стоїть В. І. Жилінський, 1975 р.

баяністів, а також на 6-місячних обласних курсах при Будинку народної творчості 6 осіб.

У листопаді 1968 року відбувся огляд народних талантів при районному Будинку культури Гуляйполя. В огляді брало участь 4 духових оркестри (Успенівський, Воздвижівський, Верхньотерсянський Будинки культури і Новомиколаївський сільський клуб).

В 1968 році в Гуляйполі налічувалось 8 клубів, у т. ч. 1 районний Будинок культури, 3 профспілкових ("Металіст", на взуттєвій фабриці № 25 і у міжколгоспбуді), 4 колгоспних (по 2 в колгоспах імені Карла Маркса і "Заповіт Леніна"). В них працювало 37 гуртків художньої самодіяльності з 454 учасниками.

Агіткультбригада районного Будинку культури виступала на обласних оглядах-конкурсах і займала перше місце серед агітбригад області.

В кінці 70-х і на початку 80-х років минулого століття популярним на заводі сільгоспмашин був дует у складі Валентини Мамонтової і Галини Шаповал.

За станом на 1 січня 1978 року культосвітню роботу в районі проводили районний Будинок культури, 17 сільських Будинків культури, 3 сільських і 29 бригадних клубів, 42 кінопересувки, районний і три сільських історичних краєзнавчих музеїв на громадських засадах. У самому Гуляйполі для культурного відпочинку мали 2 Будинки культури, 4 клуби, новий кінотеатр "Космос" на 440 місць. В гуртках художньої самодіяльності брало участь 800 чоловік.

На I Всесоюзному фестивалі народної творчості 10 колективів художньої самодіяльності нагороджені дипломами I, II і III ступеня.

У грудні 1982 року розпочалось будівництво культурно-спортивного комплексу "Сучасник".

2 лютого 1983 року було утворено самодіяльний хор районного Будинку культури (керівник Б. Й. Бурбура). Того ж року при районному Будинку культури почав діяти хор ветеранів (керівник В. С. Кобзей).

У 1985 році у місті працювало два Будинки культури, чотири клуби, при яких діяли гуртки художньої самодіяльності. Любов до пісні, до прекрасного приводили вечорами не один десяток гуляйпільців на репетиції хору, що працював при районному Будинку культури. Лише теплі слова вдячності чули і учасники хору ветеранів Великої Вітчизняної війни.

Добра слава в місті йшла і про вокальні жіночі групи заводу лакофарбових виробів, міськторгу, взуттєвої фабрики, сирзаводу, чоловічу з міжгосподарської будівельної організації та інші.

Великою популярністю серед населення міста користувалися театралізовані свята.

Хор медиків Гуляйполя, 1964 рік

Директор районного Будинку культури Наталія Іванівна Дідовець 5 жовтня 1985 року була упевнена, що значно зміцниться матеріальна база для ведення культурно-освітньої роботи, коли у місті завершиться спорудження культурно-спортивного комплексу. Тому у зведенні його беруть найактивнішу участь всі гуляйпільці.

Заповітною мрією молоді не одного покоління гуляйпільців було мати свій Палац культури з великими залами, робочими кімнатами для гуртківців. Мріялось, щоб поруч були музична, художня, спортивна школи. Поряд зі спортивною школою був би і плавальний басейн. Питання про дозвіл будівництва такої споруди неодноразово порушувалося на районних партійних, комсомольських зібраннях, на сесіях районної ради. Посилялись запити про надання дозволу на будівництво в керівні партійні, радянські органи області, республіки, Союзу. Час ішов, а дозволу все не було. На будівництво об'єктів соціальної інфраструктури в містах (на ті, 70-80-ті роки) потрібно було мати дозвіл тільки Ради Міністрів СРСР.

Тоді на районному зібранні партійно-господарського активу в січні 1982 року було прийнято рішення про будівництво будинку культури на 600 місць у місті Гуляйполі за рахунок пайових внесків усіх господарств, підприємств, організацій району. Райвиконкому було доручено терміново готувати проектно-кошторисну документацію та вирішувати питання про дозвіл на будівництво цього об'єкта силами міжгосподарської будівельної ПМК-140. В таких рішеннях гуляйпільці одержали цілковиту підтримку першого секретаря Запорізького обласного комітету КПУ М. М. Всеволожського та голови облради П. І. Москалькова. Обласний комітет партії та облрада підготували листи до Ради Міністрів СРСР з клопотанням про надання дозволу на будівництво Будинку культури в

м. Гуляйполі. Зібравши всі відповідні документи на будівництво Палацу культури, за рішенням бюро районного комітету партії, було відправлено групу "ходоків" у складі: Героя Соціалістичної Праці СРСР, кавалера 2-х орденів Леніна, ветерана праці (в минулому – голова колгоспу "Заповіт Леніна"), війни, партії Григорія Кіндратовича Коровки, заступника голови райвиконкому Бориса Гнатовича Камінського та секретаря райкому партії Любові Іванівни Явон – в Москву, у Раду Міністрів СРСР.

Повернулися "ходоки" з рішенням Ради Міністрів СРСР від 26.04.1982 року № ПП-8886: як виняток, дозволено будівництво Будинку культури на 600 місць в м. Гуляйполі за рахунок пайових внесків підприємств та міських колгоспів.

Агіткультбригада районного Будинку культури, 1976 рік

Величезний вклад в одержання дозволу, у здійснення самого будівництва об'єкта, вніс наш (на той час) депутат Верховної Ради України, заступник голови Ради Міністрів УРСР Павло Євменович Єсипенко. Це і придбання будівельних матеріалів, обладнання для комплексу, навіть одяг для сцени і костюми для народного хору.

2 травня 1982 року виконком райради приймає відповідне рішення про будівництво. А саме: 1) замовником по будівництву визначено колгосп ім. Енгельса (голова колгоспу Журавель Анатолій Олександрович); 2) визначено пайову частку участі в будівництві будинку культури для кожного підприємства, міських колгоспів.

Перший камінь новобудови було закладено у грудні 1982 року. Почалося справжнє народне будівництво. На спорудження цього об'єкта відводилось обмаль часу, лише до 1987 року.

Тоді на спільному засіданні бюро райкому партії та виконкому райради було розроблено і затверджено заходи для здійснення будівництва. У кожного із членів бюро та виконкому були конкретні доручення, за виконання яких потрібно було звітувати щотижня. Керівники району: М.С.Беляєв – перший секретар РК КПУ, М.С.Грицаєнко – голова райради, здійснювали особистий контроль за ходом будівництва. Секретарі райкому партії, заступники голови райради, міськради брали безпосередню участь у щотижневих оперативних нарадах всіх підрядних організацій саме на будівництві.

Значний внесок у будівництво КСК зробили колективи заводів сільгоспмашин, лакофарбових виробів, комбикормового, ремонтно-механічного, маслосирзаводу, харчосмакової фабрики, колгоспи ім. К. Маркса та ім. Енгельса, міжгосподарське птахопідприємство (нині – птахофабрика "Зарічна"), міжколгоспна шляхобудівельна організація. Керівники, відповідно: Гапochenко Д.Ф., Шейко М.М., Тарасенко В.М., Колісник Д.П., Бурдман М.А., Коровка Є. Г., Бібік М.Г., Журавель А.О., Каплун В.В., Старокоженко П.Г.

В місті не було жодного підприємства, організації, колгоспу, установи, які б не працювали на об'єкті на підрядних роботах по зачистці будівельних матеріалів. А скільки було проведено комсомольських суботників на чолі з першим секретарем райкому комсомолу О. О. Кірієнком. Є про що пригадати і секретарям комсомольських організацій: ремонтно-механічного заводу – Дудці О.І., ДЕЗ "Сільгоспмашин" – Шевченку А.І., працівникам апарату райкому комсомолу: Пушенку П.І., Вакулінській Н.В., Середі С.В., Донченку В.В., Товстоног А.В., Поповичу О.О., Лютій О.М., Хрупчик А.В. та іншим. А працівникам райкому партії, райвиконкому, міськради довелося працювати на об'єкті усі роки будівництва. Запитайте у Щербини Володимира Борисовича (він на той час працював інструктором оргвідділу райкому партії): скільки днів і вечорів, вільних від основної роботи, він працював на КСК і радистом, і електриком, і зв'язківцем, і механіком. Адже йому було доручено здійснювати, як фахівцю, контроль за відповідними роботами. А про пригоду з вентиляцією він і сьогодні згадує з гумором. Не менше часу на будівництві КСК довелося працювати і Щербині Валентині Миколаївні (дружині Володимира) як головному технологу райпобуткомбінату. Адже весь одяг, крім сцени, виготовляв райпобуткомбінат. Тож і розміри вікон, підбір матеріалу тощо – за все це відповідала саме вона.

Проте найбільша відповідальність лежала на керівництві і будівельниках райагробуду. Сьогодні неможливо назвати усіх, окремо кожного. Весь колектив працював натхненно. Творчо, з гордістю і відповідальністю. І свій екзамен будівельники здали на "відмінно". Але серед багатьох – неможливо не назвати з повагою і гордістю за них: Луценка Анатолія Олексійовича – керівника ПМК-140, Ковтуна Івана Пилиповича – головного інженера райагробуду, Демченка Миколу Васильовича – виконроба райагробуду, висококваліфікованого спеціаліста, бригадира Коростильова Івана Несторовича. Саме йому і його бригаді було довірено зводити цю споруду – культурно-спортивний комплекс.

За надзвичайно короткий (як для такої споруди) час, 31 грудня 1986 року культурно-спортивний комплекс засвітив свої "вогни". Були вирішені кадрові питання. "Сучасник" – таку назву йому дано теж колек-

тивно, щоб він був завжди сучасним і завжди в ньому було цікаво і зацікавлено кожному відвідувачу, незалежно від віку, інтересів і фаху.

Хор вчителів Гуляйполя

У вирішенні кадрових питань неоціненну допомогу надали наш земляк, випускник Долинської школи, на той час – Міністр освіти УРСР, Фоменко Михайло Володимирович та заступник Міністра культури УРСР (уродженець с. Воздвижівки) Буланій Михайло Іванович.

Культурно-спортивний комплекс "Сучасник" – це гордість і краса всьому Гуляйпільському району.

Сьогодні ми схилиємо свої голови перед світлою пам'яттю тих, кого, на жаль, уже немає серед нас. Це – Єсипенко П.Є., Всеволожський М.М., Беляєв М.С., Грицаєнко М. С., Коровка Є. Г., Луценко А.О., Демченко М.В., Кутя В.М., Цюпкало Г.Я., Жиленко І.Н. Це їхня частка сердець в цій споруді.

Ми низько вклоняємось Камінському Б.Г. (колишньому заступнику голови райвиконкому), Куриленку В. А. (колишньому начальнику районного управління сільського господарства), Журавлю А. О. (колишньому голові колгоспу ім. Енгельса), Кійку В. І. (колишньому заступнику голови райвиконкому) за ту мужність і сміливість, яку вони проявили виконуючи надзвичайно складне завдання. Не меншої шани заслуговують будівельники ПМК-140, зв'язківці, електрики – всі ті, хто творив цей чудовий заклад.

В кінці січня 1987 року відбулося урочисте відкриття новозбудовано-

го культурно-спортивного комплексу "Сучасник". Про нього так писала районна газета "Зоря комунізму":

– Ще вчора під час генеральної репетиції звучала мелодія з телепередачі "Катрусин кінозал". І хвилювалися "тьотя Катя" й "Катруся" разом з казковими героями, готуючись до свята, а сьогодні...

Пришов день, якого чекали всі: і дорослі, і юні гуляйпільці. Дорослі – щоб подарувати дітям радість навчатися, розвиватися, займатися улюбленими справами в культурно-спортивному комплексі, а діти – щоб швидше ступити в клас музичної чи дитячо-юнацької спортивної школи. Та й любителі малювати теж з нетерпінням чекали занять у дитячій художній школі.

Новий двоповерховий культурно-спортивний комплекс розташований на розі вулиць Шевченка і Петровського.

Сюди і перемістилося свято. Міцний січневий мороз не злякав жителів міста і району, які зібралися біля красивої архітектурної споруди.

Серед почесних гостей – ті, хто відзначився на спорудженні культурно-спортивного комплексу. Це члени бригад міжгосподарської будівельної ПМК-140 І. Н. Коростильова, Н. І. Яцькової, О. А. Тихенка, З. С. Горпинич. Тут же й представники заводів побутових товарів, ремонтно-механічного, експериментального сільгоспмашин, лакофарбових виробів, взуттєвої фабрики, колгоспів імені Карла Маркса, імені Енгельса. Та хіба всіх назвеш, коли створення комплексу стало загальною справою всіх гуляйпільців!

Наближається та мить, коли буде оголошено, що починається свято "Сучасник" засвічує вогні".

Урочиста тиша. Її порушує ведуча, яка надає слово начальникові міжгосподарської будівельної ПМК-140 А. О. Луценкові.

– Культурно-спортивний комплекс, – каже Анатолій Олексійович, – це трудова перемога не тільки нашого колективу, а всіх колективів міста, які активно допомагали у його спорудженні, уведенні в дію.

Під оплески присутніх А. О. Луценко передає символічний ключ від культурно-спортивного комплексу "Сучасник" першому секретареві райкому партії М. С. Беляєву. Беручи ключ, Микола Савелійович говорить про те, що відкриття культурно-спортивного комплексу відбувається в рік 70-річчя Великого Жовтня. І це знаменно.

Взявши ключ до рук, завідуючий районним відділом культури В. М. Шингур дякує всім за турботу, красиву споруду. І передає ключ господарям КСК "Сучасник" – школярам.

Під оплески присутніх М. С. Беляєв та голова виконкому районної Ради народних депутатів М. С. Грицаєнко перерізають червону стрічку. Юні господарочки комплексу запрошують усіх у приміщення. А хор районного Будинку культури виконує пісню "Святкова зірниця".

У фойє духовий оркестр виконує популярні марші. Гостинно розчиняє двері великий концертний зал, який вміщує 600 чоловік.

Урочисто-офіційну частину свята "Культурно-спортивний комплекс "Сучасник" засвічує вогні" відкриває голова райвиконкому М. С. Грицаєнко.

– Сьогодні, 31 січня – дата народження комплексу "Сучасник", – продовжує вступне слово М. С. Грицаєнко. – Жителі міста й району отримали чудовий подарунок для проведення культурно-спортивного відпочинку, а діти – для занять художньою самодіяльністю та спортом.

Микола Степанович називає почесних гостей. Серед них – представники обласних організацій, делегації Поголівського району нашої області, Покровського та Васильківського районів Дніпропетровської області, земляк, член Спілки художників СРСР О. М. Якушенко. Урочисті збори оголошуються відкритими.

Слово для виступу надається М. С. Беляєву.

Говорячи про підсумки роботи трудових колективів району за минулий рік, Микола Савелійович називає переможців соціалістичного змагання – завод лакофарбових виробів, міжгосподарську будівельну ПМК-140, колгоспи імені Леніна, імені Кірова, імені Ілліча та інших.

31 грудня 1986 року державна комісія підписала акт про здачу в експлуатацію культурно-спортивного комплексу. 4 роки тривало будівництво, яке увінчалось успіхом. Микола Савелійович від імені бюро райкому партії, виконкомів районної та міської Рад народних депутатів вітає присутніх із завершенням будівництва, з трудовою перемогою. Тепер завдання стоїть так, щоб у цьому унікальному приміщенні кипіло культурно-спортивне життя, щоб воно задовольняло духовні запити людей.

Це приміщення, яке зводилося методом народного будівництва, згуртувало трудові колективи. Вони продемонстрували уміння дружно, колективно працювати. Це ж стосується і колективу ПМК-140, який вперше зводив таку унікальну споруду.

Зупинившись на завданнях розвитку міста і району, Микола Савелійович наголосив, що соціальну політику треба активно проводити в життя. Слід зосередити зусилля на спорудженні дитсадків, плавального басейну, реконструкції районного історико-краєзнавчого музею, розчищенні річки Гайчур і створенні зони відпочинку на її берегах. Тому всім необхідно посилити відповідальність за доручену ділянку роботи, підвищувати виконавську дисципліну.

Секретар Запорізького обкому партії О. К. Воробйов сказав, що глибоко символічно, що культурно-спортивний комплекс побудовано в рік XXVII з'їзду КПРС. Точну і назву дали цій споруді – "Сучасник".

– Сьогодні у житті вашого району і міста велика подія, – продовжує

Олександр Костянтинівич, – своїми руками ви побудували культурно-спортивний комплекс – практично перший такий у нашій області. При його спорудженні будівельники виявили свої кращі якості. І це добре, що відроджується традиція будувати для людей. Спільні зусилля всіх колективів – це і є перебудова на ділі. Тепер завдання, щоб у цьому комплексі вирувало культурне і спортивне життя.

Від імені обкому партії, облвиконкому О. К. Воробйов вітає гуляйпільців з відкриттям "Сучасника".

На урочистих зборах виступили начальник ПМК-140 А. О. Луценко, секретар парткому колгоспу імені Карла Маркса В. П. Силка, директор заводу лакофарбових виробів М. М. Шейко, керуючий трестом "Запоріжгазробуд". П. М. Гамалій, секретар Васильківського райкому партії В. О. Шутенко, голова Пологівського райвиконкому І. П. Мосієнко.

Заступник голови виконкому районної Ради народних депутатів В. І. Кійко зачитав постанову бюро райкому партії, райвиконкому, президії райкому профспілки працівників агропромислового комплексу та бюро райкому комсомолу про підсумки соціалістичного змагання трудових колективів у 1986 році. М. С. Беляєв вручив переможцям змагання перехідні Червоні прапори.

М. С. Грицаєнко зачитав вітальну телеграму, яка прийшла на адресу урочистих зборів від міністра освіти УРСР М. В. Фоменка. Текст її схвально зустріли присутні.

Закінчилася урочисто-офіційна частина свята, і юні господарочки – старшокласниці шкіл запрошують на екскурсію по комплексу. Вони задоволені, їм є що показати гостям. Споруда, кошторисна вартість якої склала 2,5 мільйона карбованців, має 123 кімнати. Серед них виділяються дві зали на 600 та 200 місць, де можна буде переглянути концертні програми, прослухати лекції. На другому поверсі у світлих приміщеннях – музична і художня дитячі школи. Тут же є і балетний зал. У коридорі біля художньої школи оформлена виставка робіт художника О. М. Якушенка. З великою майстерністю і любов'ю виконані портрети гуляйпільців Героя Соціалістичної Праці Г. К. Коровки, повного кавалера орденів Слави Ф. В. Зінзікова. Зупинялися відвідувачі і біля таких робіт художника, як "На Гуляйпільському елеваторі", "На току колгоспу імені Енгельса", "Ранок у колгоспі "Заповіт Леніна".

Чудові можливості для фізичного загартування і підвищення майстерності відкриваються перед учнями новоствореної дитячо-юнацької спортивної школи. До речі, у спортивних залах отримують можливість змістовно проводити дозвілля і дорослі. Нову прописку у просторому приміщенні отримала районна бібліотека для дорослих. До послуг відвідувачів сучасно оформлений кафетерій.

Гості уважно ознайомилися із експонатами виставки букетів зимових квітів, що їх підготували вихованці шкіл.

Біля години тривала екскурсія по культурно-спортивному комплексу. Як швидко летить час! Не встигли гості все, як слід, розглянути, а вже господарочки запрошують на великий святковий концерт.

Готуючись до другого Всесоюзного фестивалю народної творчості, пожвавила роботу художня самодіяльність. Кращим із кращих художніх колективів і аматорів сцени району випала честь взяти участь у святковому концерті "КСК "Сучасник" засвічує вогні".

Відкрив концерт духовний оркестр районного Будинку культури "Патріотичною піснею". На зміну йому вийшов хор дитячої музичної школи.

Всіх зворушили слова найменших гуляйпільців – дошкільнят і школярів, які дякували старшим за турботу про їх щасливе дитинство. Нікого не залишила байдужим у залі і композиція "Дитинство", де поряд з казковими героями були Катруся і тьотя Катя, звучала музика з телепередачі "Катрусин кінозал". Майстерність продемонстрували учні-гімнасти дитячо-спортивної школи.

Перед глядачами виступили хор ветеранів війни і праці, фольклорна група з села Успенівки, декламатор вчитель Комсомольської СШ В. Д. Куторницький, тріо із Воздвижівки, сімейний ансамбль В. І. Коваленка, вокальні групи заводу лакофарбових виробів і сирзаводу. Добре сприйняли слухачі і солістку з Темирівки головного бухгалтера колгоспу "Мир" Т. Г. Лісовську, викладачів музичної школи С. В. Чмеренко та Л. В. Діденко. Сподобалась і українська народна пісня "Та й орав мужик край дороги", яку виконала чоловіча група хору районного Будинку культури.

Не шкодували оплесків присутні, дякуючи за пісні у виконанні соліста робітника дослідно-експериментального заводу сільгоспмашин Віктора Коростильова у супроводі вокально-інструментального ансамблю, ансамблю восьмирічної школи № 10, оркестру народних інструментів ремонтно-механічного заводу. Перед земляками виступив поет, член Спілки письменників СРСР Григорій Лютий. Він прочитав вірші із нової збірки "Червона літера вогню", яку дарує КСК "Сучасник".

Безперечно, сподобався і виступ хору районного Будинку культури – претендента на звання народного.

Свято, яке вдалося, підходить до завершення. Хор виконує пісню "Хліб – всьому голова", а одна із солісток підносить на вишитому рушнику Хліб – сіль голові райвиконкому М. С. Грицаєнку, який цілує його і передає першому секретареві райкому партії М. С. Беляєву.

Микола Савелійович дякує всім учасникам за змістовно організоване свято і бажає господарям культурно-спортивного комплексу творчих успіхів.

Концерт закінчився. Але свято продовжувалося на вулицях міста, де працівники міськторгу влаштували ярмарок промислових і продовольчих виробів.

У 1987 році в 16 бібліотеках міста нараховувалось майже 364 тисячі книг, якими користувалося 15397 читачів.

В 1989 році при районному Будинку культури функціонувало 19 колективів художньої самодіяльності, в т. ч. 4 музичні (36 учасників), 3 хорові (74 учасників), 4 хореографічні (90 чоловік), а також технічний (фотокіномистецтво), крою та шиття і група здоров'я (40 чоловік). Усього при районному Будинку культури займалося понад 300 чоловік.

З вересня того ж року почали діяти фольклорний колектив, іноземних мов та аеробіки. З липня 1989 року почала роботу дитяча дискотека.

У 2000 році самодіяльний жіночий вокальний колектив "Веселка" відзначав своє 25-річчя. З нагоди того свята так писала районна газета "Голос Гуляйпідля":

– І як вони дібралися такі: мов кольори веселки, всі різні – і гармонійні. Голоси – то сріблясті, дзвенючі, то – ніжні, м'які, соковиті, то – широкі, розлогі... Дев'ятеро жінок, голосів, характерів. Усі – різні. І всі однакові: милі, щирі, безпосередні. Недарма цей самодіяльний жіночий вокальний колектив заводу лакофарбових виробів, а саме звідти він відлічує своє існування, вподобав собі назву "Веселка", бо має власне творче обличчя, котре охарактеризуєш одним словом: душевність.

– Двадцять п'ять років тому у березні народилась наша вокальна група "Веселка", як сама весна в різних веселкових барвах.., – почув я від співачок.

На бенефіс цього колективу поздоровити іменинниць прийшли, окрім звісно, заводчан, багато городян, колеги – аматори, представники громадськості. Талановиту "Веселку" присутнім представляла Н. В. Квітка – учасниця творчого об'єднання "Берегиня", у складі якого здійснюють гастрольні виїзди на зустрічі із земляками співачки. Наталія Василівна вела й концерт-звіт, концерт-вшанування.

...Коло витоків народження і утвердження "Веселки" стояли такі здібні організатори самодіяльного мистецтва, як І. В. Плис, Н. А. Бурбура, В. С. Кобзей та беззмінний акомпаніатор, а останнє десятиріччя й художній керівник колективу С.К. Вовк.

Хто ж вони, оті перші співачки, котрі чверть століття тому довірилися показати своє пісенне мистецтво спершу своїм товаришам по роботі, а опісля зважились – і землякам. Звичайні собі жінки. А різнило їх з-поміж колег одне те, що вони по вінця були закохані у пісню. А наставники об'єднали їх у співучий гурт, де вони дістали належне огранювання своїх вокальних здібностей, щоб опісля спалахнути різнобарвним і веселим суцвіттям своїх голосів.

Через "Веселку" пройшли аматори різних поколінь. Слухачів полонив милозвучний спів А. Бірюкової, Г. Левченко, К. Боровик, Т. Ануфрієвої, О. Міщенко, А. Шабалтій, В. Сумрій, Т. Фещевської, Т. Шовкової, В. Савінової, З. Машкіної, А. Черкунової, В. Шабай, Ю. Шепель, В. Шаровської, А. Плющій, К. Симін, О. Афанаскіної, Р. Сірінюк... Хай вибачають ті, кого не згадав. Нині вони вже не співають у вокальній групі, але народна музика, пісня залишилися з ними на все життя, бо опромінили їхню долю невмирущим сяйвом, як опромінили вони й тих, хто віддав колективові творче горіння і, на жаль, передчасно пішов з життя: К. Макаренко і А. Лукаш. І дівчата виконали недоспівані ними пісні...

Згадували, як училися стояти на сцені, ходити. Ось такий поворот голови годиться, а погляд, щоб світився, викрешував сльози у людей або сміх. Байджим не можна бути. Потрібно на сцені трудитись – жити піснею, тоді і в тебе, і у твоїх подруг голос летітиме...

Сьогоднішня гордість "Веселки" – це фундаторки колективу і молодша генерація аматорів: Людмила Забава. Любов Рубан, Надія Азарова, Любов Рябко, Наталія Каракай, Марія Литвиненко, Ольга Камериста, Раїса Яцькова, Любов Кузнецова. Пісня стала справді духовною основою і постійною потребою цієї дружної вокальної сім'ї.

– Говорять, хороша пісня і велика душа людини, наче яскраве багаття, – здалека бачаться, – ділилася А. Рубан. – Пісня для нас, як повітря. Пісня згуртувала нас, здружила. Радість і смуток ділимо навпіл. І у тяжкий час не лишаємо подругу наодинці з горем. Отож життя, як пісня, – то весела, то сумна. Не секрет, живеться важко, з роботою не в усіх ладиться. А от на репетиції приходять усі...

У сповіді художнього керівника я вловив нотки недовомовленості.

– Та зізнаюсь вже, – сказав Сергій Кузьмич. – Грішним ділом закралась якась думка – все кинути... Існуємо ж на голому ентузіазмі. І без будь-якої опіки. Поки завод працював, ще якась підтримка була. І тільки дякуючи оцим невтомним, талановитим жіночкам і бабусям, я не наважився кинути колектив.

Якось оце в день нашого виступу заряснів дощ. Розхвилювались жінки: "Ой, чи прийдуть городяни на концерт?" Та коли глянули – зала повна. І завеселіли вокалістки: "Таки ми людям потрібні..."

...До виходу все готове. Надія Азарова ще раз кидає погляд на своїх подруг – підбадьорливо усміхається їм, і, сказавши співуче "Час дівчата", перша рушає на сцену.

Озвався баян в руках концертмейстера і пальці перебігли по кнопках інструменту, як срібний струмочок по камінню, і золототканно, живо-творно, щедро, наче новорічним зерном сяйнули звуки в просвітлений від усмішок і доброзичливих поглядів зал. А за ними – жіночі голоси, вільні, сильні, грайливі, як молоді птахи, що радіють зміцнілим крилам, відчуттю своєї влади над простором, над стихією, яку вони підкорили.

Піснею "Хорошие девчата" співачки враз підкорили слухачів, і думаєш собі: стільки років разом співають, а проймаються так, наче вперше ту пісню виконують. І ніби про них її складено.

Давня істина: щоб запалювати – треба самому горіти. Треба мати багату й глибоку душу, щоб так щиро і блискуче співати.

І знову лине мелодія, і відгукується в серці теплом. Голос співачок м'який, приємний. Це мені спливали "Ненаписані листи" А. Пашкевича у виконанні Л. Рябко і А. Забави. Пісня птахом знялася зі сцени і попливла над залом. Мелодія війнула в серця тихим щемом, легким смутком.

– Любов Іванівна Рябко – кохається в пісні, – каже художній керівник. – Все життя з піснею. А кожна ж пісня – то невтомна праця на репетиціях. А в неї ж і сім'я, а тепер уже й онуки. А живе ген-ген, майже на околиці міста, а репетиції ніколи не пропустить. Співачка ще ж і невтомна збирачка народних мелодій, і колектив дав друге життя народним пісням. А ще ж, крім "Веселки", Любов Іванівна відвідує й народний хор РБК.

І Надія Азарова – теж неспокійна натура. Її глибоко турбують і репертуар колективу, і доля колеги, коли в когось щось негаразд. І їй теж мало турбот у "Веселці", так що свій голос долучає до багатоголосся народного хору.

Незабутнє враження лишають виконані Н. Азаровою, Л. Рябко і О. Камеристою пісні "Карі очі", "Журавлина"... Що не пісня – то своєрідний музичний малюнок, сюжет, який у звуках розгортається перед нами, в якому є все – і схвильоване кохання, і смуток розлуки, і радість жаданої зустрічі, і лукавий гумор, одне слово, все те, що зрозуміло кожному, хто має слух і душу, хто відчуває прекрасне у світі. Вони видобувають свої голоси, як піаніст звуки з рояля, творячи з багатобарвистості єдину гармонію, голос кожної ніколи не губиться серед двох інших, а ніби накладається на сусідній, надаючи йому несподіваних відтінку й тональності.

2 лютого 2003 року в Гуляйполі відзначали свято музично-хорового

містечтва, свято пісні, свято національної самобутності, приурочене 20-річчю самодіяльного народного хору районного Будинку культури.

Цим талановитим колективом, очолюваним художнім керівником і головним хормейстером Б. Й. Бурбурою, гордяться краєни. Він відзначається високим професіоналізмом, різноманітним репертуаром – від пісень козацької давнини, жартівливих до лірики – побутових і сучасних.

– Бо живе в людях, і я глибоко переконаний в цьому, – каже Богдан Йосипович, – велика потреба саме в народній пісні, їхня душа щиро відгукується на неї.

– Богдане Йосиповичу, а згадайте, як зародився хор. Пам'ятаєте?

– А чому ж – пам'ятаю, – продовжив Бурбура. – Це було в далекому вісімдесять третьому. Старий Будинок культури тоді очолювала Н. І. Дідовець. І коли ми, невеликий гурт шанувальників народної пісні, запропонували Наталії Іванівні створити хор української народної пісні, вона зразу ж загорілася ідеєю, і віддати їй належне, доклала чимало зусиль для її реалізації.

Першими на репетицію прийшли І. Кікош, М. Литвиненко, Л. Черкунова, Н. Бурбура, Т. Жаболенко, В. Коростильова, А. Івченко, А. Анікіна, А. Процик, В. Коростильов, десь пару репетицій сидів сам, терпляче чекаючи поповнення чоловічої групи, та чекати довелось недовго. На третю репетицію прийшли М. Костенко, В. Кутя, В. Гура, М. Атрошенко.

Ми, мабуть, колектив везунчик, бо з першого ж виступу, який відбувся у Будинку культури колгоспу "Заповіт Леніна", завоювали серця слухачів. І до нас потяглися любителі співу.

Першою старостою хору була М. Литвиненко, яка згодом стала провідною солісткою. Вона збагатила пісенну палітру народження гарних пісень, почерпнутих з народних джерел. Пізніше старостою обрали Л. Куц, жінку доброї душі і високої внутрішньої культури, згодом її змінила А. Чайка. Бог наділив цю співачку різностороннім талантом – крім гарного голосу, вона ще й вірші пише, і здібний організатор.

А в чоловічій групі незмінним старостою є А. Лютий. Артист від Бога. Його голосом зачудовувались Кубань, Кіровоградська область, Київ... Анатолій ще й талановитий гуморист...

Рубіжним для колективу став 1987 рік. Виступали із звітом в Мелітополі перед серйозним журі з Києва і Запоріжжя. Скільки пережили хвилювань! Поряд з нами була, підтримуючи добрим словом і натхненням тодішній секретар райкому партії Л. І. Явон, яка так ревно опікувалась питаннями розвитку культури.

І ось журі тепло привітало нас з присвоєнням звання "народний". Ми успішно склали екзамен на зрілість і професіоналізм.

Почали виїжджати на гастролі в села і райцентри нашої і Дніпропетровської областей, знайомили трудящих з пісенним надбанням пращурів. Ширшало коло пошанувальників їхнього таланту. І як вони дібрались такі: мов кольори веселки, всі різні і гармонійні. Милі, щирі, безпосередні. Глядач тепло сприймав виступи й інших солістів – І. Кікош, Н. Бурбуру, Н. Азарову, А. Рябко, В. Коростильову та інших. Особливо популярним було тріо у складі А. Черкунової, Н. Бурбури та А. Рябко, яке успішно виступило на телебаченні, отримавши високу оцінку та листи глядачів. Керувала колективом хормейстер Н. Бурбура, дружина і перший помічник керівника хору.

Ось якою була хроніка творчих змагань колективу на мистецькому Олімпі, до яких гуляйпільські аматори готувалися керівником з великою вимогливістю. Тому концерти хору були великим духовним святом. І "трофеї" такі престижні мали: дипломант (І місце, 1985 р.) та лауреат (І, 1987 р.) Всесоюзних фестивалів народної творчості, лауреат Всеукраїнських конкурсів хорових колективів "Український народний спів", лауреат фестивалю пісенного мистецтва імені П. Демуцького, лауреат фестивалю фольклорних колективів у м. Хмельницьку (1993 р.). Хор був дипломантом ряду обласних конкурсів та учасником Всеукраїнських програм "Сонячні кларнети" і "Таланти твої, Україно".

Близькуче виступили хористи на сцені Київської державної філармонії (весна 1988 р.) Для столичної мистецької професури і відомих хормейстерів було приємною несподіванкою почути фольклор Гуляйпільського краю. А для хору – незабутня зустріч з прославленою естонською академічною хоровою капелою "Пяру" (вони виступали в одному з гуляйпільцями концерті)...

В 2003 році хор успішно виступив на головній столичній сцені палацу "Україна" в рамках звіту Запорізької області. На рахунку колективу й останні перемоги в обласних конкурсах та участь у зйомках документального фільму про Хортицю в телепрограмі "Фрески".

Отже, роль диригентської діяльності Б. Й. Бурбури, без сумніву, вагома. Він сказав своє індивідуальне слово. Без невтомної багаторічної праці Богдана Йосиповича у творчих колективах хорова культура була б неповною, збідненою.

Б. Й. Бурбура розказує:

– Наш народний хор – колектив самобутній, зі своєю своєрідною манерою співу – гуляйпільською. Кожен хорист – цікава особистість. Ось І. Кікош – це і солістка, і танцівниця, і конферанс'є, і режисер наших про-

грам. В. Г. Коростильов – співак, поет, художник. Він – носій ідей, багато з яких реалізовано в творчій біографії колективу. І. Лазорик – соліст, лідер тенорової групи, акордеоніст, сам є добрим акомпаніатором. С. Кирилова – солістка з природним м'яким народним голосом і прекрасними артистичними даними, вона успішно працює в жанрі естрадної пісні та в ансамблевому співі. А нерозлучні наші дуети Н. Азарова та А. Рябко, М. Литвиненко і Н. Листопад. Багато років у хорі працюють і віддають йому весь жар душі О. П. Дерев'янку, Г. Горобець, В. Мамонтова, А. Коростильов, А. Лисогор, Р. Яцкова, подружжя Н. та В. Сидоренки, прекрасний акомпаніатор хору С. Яковенко. Порівняно недавно до колективу явилися ветеран війни та праці О. М. Бірюков, О. Борт, Т. Рябко, О. Марченко, В. Кравчук, і вже встигли порадувати глядача своїм пісенним талантом. Це справжні цінителі і пропагандисти невмирущого скарбу народу. Я хочу висловити слова щирої подяки тим господарникам, хто нам спонсорувал у тій чи іншій справі – М. М. Азарову (друкарня), О. І. Дудці (ТОВ "Еталон"), М. Г. Тимофієву (ТОВ "Україна"), начальнику райвідділу культури В. М. Шингуру і особисто голові райдержадміністрації І. О. Бірюкову за його велику підтримку, без якої, чесно кажучи, ми не змогли б існувати як творчий колектив.

Коли думаєш про творчий шлях цих співаків, які, за висловом Богдана Йосиповича, "сягнули через терни до зірок", то проймаєшся гордістю за народ, який народив ці прекрасні таланти, і за державу нашу, яка дала змогу розквітнути їм, підвестись до справді високого мистецтва.

Уклін вам низький, справді народні артисти. Бажаємо такої ж популярності хору і в третьому десятилітті.

28-29 березня 2003 року під час святкування 80-річчя утворення Гуляйпільського району у КСК "Сучасник" було розгорнуто виставку декоративно-прикладного мистецтва народних майстрів та умільців. На ній представлено сотні самобутніх, цікавих, виконаних на високому художньому рівні творів образотворчого мистецтва, декоративно-прикладних речей.

Захоплення викликало у відвідувачів виставки рукоділля Любові Іванівни Рябко. Вона не тільки вишиває та гаптує диво-рушники, а й

всіляко пропагує, відтворює забуті техніку, прийоми вишивання, а разом з цим дає нове життя візерункам-пісням, які довгий час лежали у бабусиних скринях.

Авторками вишиваного вернісажу були вчителька-пенсіонерка Є. В. Годжек (с. Копані), О. І. Рогозна (м. Гуляйполе), Л. М. Панченко (с. Петрівка), Н. М. Шамрай (м. Гуляйполе), С. Г. Рудич (дитсадок "Ромашка"), Г. А. Токаренко (дитсадок "Джерельце"), Л. Г. Титова (СЗОШ) та інші.

Талановиті гаптувальниці на огляд глядачів представили картини, ікони, "написані" ниткою.

Композиційною досконалістю і майстерністю вражали роботи Р. М. Єфремової ("Одарка і Карась", "Ісус Христос", "Матір Божа"), Л. І. Рябко (релігійні сюжети), Т. В. Губар ("Ромео і Джульєтта").

Увагу привертали оригінально виконані панно "Квітка мозаїка", "Мрія" Н. М. Шингур, "Україні", "Дніпрогесу-70" Л. Г. Титової та інші. Цікавість викликали і оригінальні роботи Н. О. Малиш (моделювання та пошив одягу). Сукні, костюми, блузки, пошиті її руками – красиві, елегантні, модні.

Свої колоритні вироби на вернісажах представила Л. В. Сержанська (дитсадок "Ромашка"): кошик сплетений з кукурудзяних рилець, троянда – з прутиків лози, роботи з соломки, аплікація "Дубок".

Як умільця-різьб'яра гуляйпільці знали В. М. Бодню (ПТУ-28). Учасник і переможець багатьох обласних і республіканських виставок народної творчості, Володимир Миколайович – автор більше 20 оригінальних гетьманських булав з дерева. Він брав участь у телепередачі "Сам собі режисер".

Вчителька ЗОШ № 4 С. В. Степаненко майстерно володіє не тільки голкою (вишиває), а й пензлем (картини "Ранок у лісі", "Осінь на о. Хортиця").

Справжнім відкриттям для городян були малярські роботи вчительки ЗОШ № 1 Юлії Миколаївни Михайленко. Здібно вона працює в техніці акварелі "Замріяна далечинь", "Портрет коханого", "Весільний натюрморт" та інші.

Неабияким умільцем показав себе автор моделі лінійного корабля "Орел" С. В. Мартиненко.

На фотовиставці "Мій рідний край, моя земля" прекрасними були роботи (художні фотографії) Володимира Кобзея "Струни душі", "Відродження", "Осінь у місті", "Торжество вогню", Валентина Лютого ("Молодість", "Захоплення", "Не повторяється таке ніколи"), Бориса Дворного ("На старому містечку через р. Гайчур", "Ранок", "Польова дорога") та інші.

У рамках Всеукраїнської культурно-мистецької акції "Культура малих міст" з 19 по 23 червня 2003 року у Палаці мистецтв "Український дім" Гуляйполе і гуляйпільці представляли свої культурні і духовні надбання.

Києве – граде, стольний, величний, державний!

Прийми уклін і вітання з краю славного.

Вольниці козацької – Гуляйполя!

Саме такими словами вітання звернулися гуляйпільці до гостей і киян.

Запальними українськими народними піснями свято розпочали учасники фольклорного колективу "Співучі голоси" с. Дорожнянки (керівник Л. Гура), які гостинно запрошували киян та гостей столиці до Палацу мистецтв.

Офіційна церемонія святкування Днів Гуляйполя у Києві розпочалася з виставок "Духовні, культурні, історичні надбання Гуляйполя", де були представлені вироби декоративно-прикладного, образотворчого та фотомистецтва, літературних здобутків. Відкрила свято начальник управління культури Запорізької державної адміністрації Л. А. Сізінцова, яка, зокрема, сказала: "Гуляйпільський край – це самобутній куточок у степах Запорізької області, який багатий як на історичні події, так і на духовні звершення". А далі коротка екскурсія по виставці, де широко представлені вишивки народних майстринь (Л. Рябко, Є. Самойленко та багато інших), якими квітали рушники і випромінювали сяйво ікони.

Яскрава палітра художнього світу (О. Якушенко, В. Григоров, О. Рябко, П. Рибін) захоплювала і вражала своєю неповторністю, колоритом і майстерністю.

Гуляйполе, воістину, бездонна криниця красного письменства. Бо лише більше десяти членів Національної Співки письменників мають гуляйпільські корені. Серед них: В. Діденко, Г. Лютий, О. Михайлюта, Л. Геньба. І лише у нас працює районне літературне об'єднання, що об'єднує 13 членів. Гуляйполе має ціле пагіння молодих літераторів, що об'єднує дитяча студія "Пролісок" (керівник Наталія Квітка).

Гуляйполе і Н. Махно – це дві історичні постаті, які невід'ємно йдуть поруч, викликаючи з кожним роком все більшу цікавість. Киян неодмінно цікавила історія селянського руху на Гуляйпільщині і її легендарного ватажка Н. І. Махна.

Після огляду експонатів виставки про Гуляйполе зі словами привітання звернулися Міністр культури і мистецтв України Ю. П. Богущкий, народний депутат України О. М. Пеклушенко, своє поетичне і виважене слово про гуляйпільців сказав народний депутат, поет Борис Олійник.

На добру згадку про гуляйпільський край голова райдержадміністрації І. О. Бірюков передав картину самодіяльного художника Г. Тищенка Президенту України Л. Д. Кучмі.

Зі слів пересічних киян, журналістів, культурної еліти можна було почути: "Як складно, як доладно все продумано, у календарі, буклетах, запрошеннях. І це – малесеньке Гуляйполе, яке окупувало Київ. Київ у захваті! Київ возносить хвалу Гуляйполю!".

Що краще може бути такого визнання!

У своєму виступі перед киянами та земляками-гуляйпільцями голова райдержадміністрації І. О. Бірюков висловив слова щирої вдячності Міністерству культури та мистецтва України, Запорізькій обласній держадміністрації за надану можливість познайомити присутніх з героїчним історичним минулим Гуляйпілля, народною творчістю, пісенним та літературним доробком творчих колективів та майстрів м. Гуляйполя, які є частиною культури нашого славетного Запорізького краю.

Концерт самодіяльних колективів та солістів продовжив свято на високій піднесеній хвилі, де народний фольклор у виконання народного хору "Вольниця" (керівник Богдан Бурбура), переплітався з козацькою історією.

Уривок з музичного спектаклю на вірші Г. Лютого у виконанні А. Сердюка "Гуляє Гуляйполе" викликав у глядачів бурю овацій.

А ось про солістів кияни сказали, що Гуляйполе привезло справжніх професіоналів. А вони і справді безмежно талановиті. Це і Валентина Луговенко, Денис Грабовецький, Вадим Васильєв, Таміла Губар, Олександр Малюка, Любов Третьякова, самодіяльний композитор Тетяна Бекірова. Квартет "Дебют" кликав у далину, де стеляться тумани Василя Діденка, самотній музикант Сергій Вовк заворожував своєю грою на акордеоні, а танцювальний колектив дитячої школи мистецтв (кер. Л. Сабіашвілі) показав своє мистецтво в жанрі хореографії.

Про літературну композицію "Квіти любові" у виконанні Л. Геньби кияни сказали: "Ви все зробили по-нашому, по-київськи, професійно".

У 2003 році хор ветеранів відзначав своє 20-річчя. Про це так писала районна газета "Голос Гуляйпілля":

– Це було справжнє мистецьке свято: гуляйпільці відзначали 20-річний ювілей славетного хору ветеранів. Легко сказати: 20 років мистецького натхнення!

А скільки ж то їм, хористам, сьогодні років? Та вони вже й не молоді-

ми влилися тоді в хоровий гурт. І в кожного за плечима була війна, роки відбудови... Таки завидне творче довголіття, настояне на оптимізмі і прожиті з великою жагою до життя.

...Ведучі запрошують до великої зали КСК "Сучасник" хористів. І ползу їх на такому велелюдді присутні палко вітали гучними оплесками – К. Г. Мухіну, К. З. Білого, Д. Д. Ільченка, О. М. Шейка, К. В. Троян, К. М. Капінус, А. Г. Куц, Р. І. Авдієнко, С. Й. Зінченко, І. П. Мірошниченко, З. І. Гончаренко, В. Ю. Зінченко, Г. К. Спурау, І. Г. Коростильова, і їх маестро – художнього керівника і диригента В. С. Кобзєя та концертмейстера І. І. Лазорика.

По-шляхетськи, щиро здоровив талановитий аматорський колектив заступник голови райдержадміністрації О. О. Попович. Згідно з розпорядженням голови райдержадміністрації І. О. Бірюкова ряд учасників хору – ветеранів війни та праці за активну участь у розвитку культури району та у зв'язку з 20-річним ювілеєм відзначено грамотами райдержадміністрації. Сердечні поздоровлення і живі квіти – винуватцям торжества!..

Їх вітали також голова районної ветеранської організації В. І. Крупій, заступник міського голови М. М. Шейко. Було що сказати і побажати хористам Л. І. Явон – це вона стояла тоді біля витоків народження хору... А потім їх здоровили колеги по мистецтву: вокальний колектив "Веселка", народний хор "Вольниця", юні хористи школи мистецтв, квартет "Дебют", провідні самодіяльні митці Л. Третьякова, В. Жук, М. Семенюта, С. Кирилова...

Зворушені такою увагою, схвильовані і такі всі милі наші хористи... Слухали вітання, хвалилися вони опісля, а самих так полонили спогади прожиті в піснях. Адже їх усіх до гурту привела саме любов до пісні.

Згадався спомин Г. А. Циганенка: "Ми з дружиною співаємо ще ген з молодих років. І таке велике моральне задоволення маємо...". Л. З. Рудіна і О. В. Янголенко ділилися: "Це не лише наше захоплення, це і наш обов'язок – передавати наші почуття молодим...". С. Й. Зінченко: "Для нас пісня – це життя, а життя – це пісня. І линемо крилоньками пісні у народ..." К. Г. Мухіна: "Любов до пісні і просто спілкування між собою живлять наші душі, додають оптимізму...".

Життя – як пісня. Так, що тут додаси. Зйдуться, заведуть улюбленої і вилетіть в пісні туга жіноча, і радість, смуток і надія, і все, що наповнює душу. А це все робить їх життя багатшим...

Згадалися імена незабутніх О. Є. Сірінюк, П. Ф. Міщенко, В. Т. Мельника, В. М. Карпія, І. М. Петелька, Г. Г. Шамрая, В. В. Лапіної, К. Г. Волох, А. П. Самойленко... Імена., імена... Ветерани війни і праці – ті, хто брав участь у Сталінградській і Корсунь-Шевченківській битвах, захищав

Брест, Ленінград, визволяв Київ, Керч, Одесу, добивав фашистів у Берліні, і хто на трудовому фронті не шкодував сил для відбудови народного господарства.

І як тут не згадати, сказане художнім керівником "Вольниці" Б. Й. Бурбурою хористам: "Я не бачив війни і бодай її ніхто більше не бачить, але разом з вашими піснями я пережив страждання нашого народу в грізні роки. Спасибі вам, ветерани, за патріотичну роботу, яку ведете серед молоді, за вашу вічну юність!"

З фронтових доріг принесли у гурт пісні К. З. Білий, Д. Д. Ільченко, О. М. Шейко, О. Є. Сірінюк... Колишній моряк Г. К. Спурату згадував, як полонила французів наша пісня – це коли він виступав у складі корабельного хору на площі перед ратушею в Нанті та інших містах Франції...

Хор ветеранів за своє довголіття зажив доброї і заслуженої слави. Хор підкоряв серця не тільки слухачів, а й членів журі на оглядах і фестивалях, виборюючи звання лауреатів і дипломантів...

У жовтні 2006 року до Дня українського козацтва вперше в Запоріжжі стартував Всеукраїнський фестиваль народного мистецтва "Хортиця", на урочисте відкриття якого було запрошено і фольклорний колектив "Співучі голоси" із с. Дорожнянки (ЗАТ "Аграрний дім") нашого району. І не випадково, адже вже другий рік поспіль цей колектив, художнім керівником якого є Любов Гура, на ярмарку у с. Великі Сорочинці займає і місце у номінації "Пісні Сорочинського ярмарку".

До речі, Сорочинський ярмарок єдиний в Україні, який має статус національного, тому щорічно сюди з'їжджаються колективи з усієї України. А ось послухати виконавців, – навіть із-за кордону.

Того разу "фішкою" "Співучих голосів" стала запальна пісня "Яблучко" Г. Лютого та А. Сердюка. Тому і не дивно, що керівник цього проекту Володимир Любанський достойно оцінив виступи наших земляків і доцільно зазначив, що своїм азартом, співом колектив якнайкраще відтворює звичаї і колорит тієї землі, звідки родом. До того ж, спеціально послухати жартівливі пісні відомого фольклорного колективу "Співучі голоси" на Сорочинський ярмарок приїхали люди не лише з різних областей України, а й з Москви, Талліна. Ось так дорожнянці вразили господарів і гостей ярмарку! Їх пізнавали на вулицях і щиро раділи, що веселу музику і спів чують знову.

А за те, що колектив поїхав на ярмарок, велика дяка директору

ЗАТ "Аграрний дім" Валентині Сергіївні Романець. "Це жінка, яка до глибини душі радіє за нас, допомагає і головне – любить українську пісню. Без її високодуховності, прагнення до красивого нашого колективу не було б взагалі", – так озивається про неї Любов Гура.

А поки що фольклорний колектив із с. Дорожнянки наполегливо трудиться, аби на наступні конкурси повезти ще кращу, ще витонченішу гуляйпільську пісню.

7 лютого 2007 року гуляйпільці урочисто відзначили 20-річчя з дня відкриття культурно-спортивного комплексу "Сучасник".

Двадцять років минуло з того часу, як засяяли вогні культурно-спортивного комплексу "Сучасник". Про це гуляйпільцям нагадали районна газета, афіші та оголошення із запрошеннями на свято.

7 лютого о 16-й годині у залі цієї величної споруди розмістилося більш як півтисячі глядачів. Серед гостей і запрошених – голова районної державної адміністрації О. І. Дудка, голова районної ради Є. Г. Коровка, їх заступники О. О. Кірієнко, П. П. Науменко і П. А. Горпинич, безпосередні учасники будівництва КСК. За традицією хліб-сіль на вишиваному рушнику – голові райдержадміністрації, велична невмируща пісня "Реве та стогне Дніпр широкий" у виконанні народного хору "Вольниця" і рядки історії двадцятирічної давності...

Ведучі запрошують на сцену О. І. Дудку. Привітавши усіх присутніх із святом, Олександр Іванович висловив щиру подяку будівельникам райагробуду, сільгосп- та промисловим підприємствам району за матеріальний внесок і допомогу в будівництві. Це за їхні кошти придбали меблі, одяг для сцени і безліч матеріальних цінностей, без яких було б неможливе функціонування закладу.

– Керівництво того часу мудро поступило, – каже О. І. Дудка, – збудувавши такий красень – невичерпну криницю талантів наших земляків. З'явилися нові колективи художньої самодіяльності, багато учасників яких прославили Гуляйполе за межами району й області. Це – народний хор районного Будинку культури "Вольниця", народний театральний колектив, хор ветеранів війни і праці районного Будинку культури, соліст-вокалісти Денис Грабовецький, Анна Єгорова, Юлія Копілець, Олександр Малюка, Сергій Грицаюк, Анна Міщанинець, Олена Богданова, Лілія Худіч, Тетяна Бекірова, Вадим Васильєв, Ілона Вовк, Марина Семенюта та інші.

Носієм культури і мистецтва в районі є школа мистецтв. Серед кращих випускників – Григорій Ониськів – аспірант Мелітопольського педуніверситету, викладач музики; Валентина Луговенко закінчила Харківську академію мистецтв, викладач вузу; Діна Литвинова навчається в Харківській академії мистецтв, Роман Ониськів – студент Київської національної академії, Катерина Бурда – студентка Дніпропетровського університету архітектури та будівництва, Діна Піскун та Володимир Діденко – студенти Харківської академії мистецтв по класу хореографії.

Ми з вами спостерігали за ростом нашого танцювального колективу "Провокація", яким керувала Лариса Сабіашвілі. Сьогодні її роботу продовжує випускниця цього колективу Юлія Коломієць.

Значна площа другого поверху КСК виділена для розміщення районної бібліотеки. Протягом року її відвідує 5 тисяч читачів.

Сьогодні теплі слова подяки – спортсменам та тренерам дитячої спортивної школи. З 1987 року збірна команда юнаків з баскетболу 18 разів була чемпіоном області, збірна дівчат – 14. В обласних змаганнях з волейболу, з міні-футболу – тільки призові місця.

– Перелік кращих з кращих можна продовжувати і продовжувати. І про багатьох ви ще сьогодні почуєте.

Підтверджуючи сказані слова, О. І. Дудка вручив Почесні грамоти обласної державної адміністрації ветерану праці, секретарю райкому Компартії України з 1969 по 1990 рік А. І. Явон та начальнику відділу культури і туризму В. М. Шингуру, регіональні медалі "За заслуги перед Гуляйпільським краєм" – І. П. Ковтуну, О. А. Тихенку, Н. І. Яцьковій, П. І. Пушенку, М. М. Шейку, О. А. Журавлю, І. М. Чучку, З. С. Горпинич. Почесних грамот райдержадміністрації удостоєні А. Т. Сушко, Б. Г. Камінський, П. Г. Старокоженко, В. В. Коростильов, Н. О. Данілова, О. О. Волошина, М. О. Литвиненко, А. Т. Лютий, К. І. Середа, хор ветеранів війни і праці (керівник С. Кобзей) та народний хор "Вольниця" (Б. Бурбура).

Почесні грамоти обласної та районної рад тим, хто брав найактивнішу участь у будівництві КСК, вручав голова районної ради Є. Г. Коровка. На сцену запрошували для одержання грамот обласної ради В. І. Кійка та В. Ф. Білецького, Грамоти і регіональної медалі "За заслуги перед Гуляйпільським краєм" – І. Н. Коростильова. Грамоти районної ради отримали І. Д. Чучко, В. М. Піхота та В. Б. Щербина.

Було що згадати та розповісти присутнім В. І. Кійку та А. І. Явон – безпосереднім учасникам будівництва цієї величної споруди.

– Для нас ця будова, – згадує Любов Іванівна, – була як для всього За-

порізького краю у свій час будова Дніпрогесу, БАМу чи освоєння цілини. Це було справжнє народне будівництво, бо не було жодного підприємства, колгоспу, установи, жодної комсомольської організації, які б не брали в ньому участі.

А. І. Явон згадала усіх, починаючи від заступника голови Ради Міністрів України і до простого робітника, хто допомагав будувати, облаштовувати і комплектувати споруду. І від імені усіх нагороджених подякувала керівникам обласного і районного рангів за оцінку їх скромного внеску, висловивши побажання: "Нехай світять вогні "Сучасника". Це справді пам'ять для нас – творців 70-80-х років".

20-річчя – ювілей. Ну, а який же день народження без подарунків і вітань. І вони надійшли від управління культури і туризму облдержадміністрації, ДП "Лада" (директор О. А. Панченко), ПП Ярмака О. І. та Бальсанка Ю. П., ДП "Механічний завод" ВАТ "Мотор Січ" (А. М. Семенюта). Музичний центр для КСК "Сучасник" від Партії регіонів вручив депутат районної ради, голова районної організації Партії регіонів О. Ф. Новіков.

Як ровесниця КСК "Сучасник", що народилася 31 грудня 1986 року, отримала подарунок і мешканка Гуляйполя Олена Кісь.

Двадцять років минуло з того часу, як будівельники передали господарям символічний ключ від культурно-спортивного комплексу. А завідуючий районним відділом культури В. М. Шингур вручив його представникам юного покоління Ользі Мартиненко та Олександрю Савченку. І тепер, через 20 років, цей ключ О. Савченко – тепер уже вчитель колегіуму "Лідер", передав представникам нового покоління – Тетяні Гребенюк і Андрію Шамраю. Юний дует виконав пісню А. Верьовки і Б. Бурбури "Над Бочанами йдуть дощі".

На святі слова щирої вдячності линули на адресу тих, хто доклав чимало зусиль, щоб комплекс було збудовано якнайшвидше, хто вкладав кошти, хто діставав обладнання, хто своїми руками створював для нас це чудове приміщення, їм і усім присутнім присвятили велику концертну програму, в якій взяли участь хор ветеранів війни і праці (В. Кобзей), народний хор "Вольниця" (Б. Бурбура), вокальний ансамбль "Веселка" (С. Вовк), оркестр народних інструментів викладачів школи мистецтв (С. Яковенко), танцювальні колективи ДШМ (Ю. Коломієць) та Пологівського РБК, дует Миколи і Лариси Ольховатських із Воздвижівського БК, солісти районного Будинку культури та інші самодіяльні артисти.

КІНОМИСТЕЦТВО

В 1913 році в с. Гуляйполі був кінотеатр і клуб. Кінокартини демонструвались один раз на тиждень, в основному їх дивилися багаті.

1 квітня 1935 року в місто прибула монтажна бригада обласного кінотресту по устаткуванню кіноустановок. У складі бригади були технік Федоровський, монтери Райський та Дроздова. Очолював її інженер Павловський.

Обсяг робіт, який бригада мала виконати, розраховувався на 25 робочих днів. Але члени її пообіцяли, що коли їм нададуть допомогу, виконають всі роботи раніше.

Вони відремонтували динамомашину, щоб мати змінний струм, якого місцева електростанція дати не могла. Провели окрему електролінію, придбали дерево відповідної якості, ролики тощо.

14 квітня бригада в основному закінчила свою роботу. Наступного дня в кінотеатрі м. Гуляйполя розпочався демонструватися перший звуковий фільм "Зустрічний".

Перші сенси були не зовсім вдалі, бо тривало регулювання апаратури. Через день звук став виразним і чітким.

Другим звуковим кінофільмом у гуляйпільському кінотеатрі став "Чапаєв", який демонструвався 1 травня. Він мав великий успіх.

20 вересня дитячий кінотеатр обслуговував чотири школи. При ньому був музикант-масовик, який організовував дозвілля.

18-21 грудня 1935 року в Гуляй-Полі відбувся перший кінофестиваль колгоспної молоді. На фестивалі перебував кіносценарист Зац, за сценаріями якого знімалися фільми "Нічний візник", "Дивний сад" та ін. А тоді він разом з М. Островським підготував кіносценарій "Як гартувалася сталь", якого до роботи взяла Одеська кінофабрика.

За 5 місяців 1936 року у Гуляйпільському держкінотеатрі імені Червоної Армії подивилися кінокартини 45 тисяч дорослих і 20 тисяч дітей. Грошової виручки отримано 35612 карбованців при плані 34000.

З 11 червня три дні в кінотеатрі імені Червоної Армії демонструвався звуковий художній кінофільм за твором О. С. Пушкіна "Дубровський" (щодня по два сеанси).

28 червня в Гуляйполі пройшла четверта колгоспно-радгоспна та шкільна олімпіада художньої самодіяльності. В ній взяли участь 400 чоловік.

У 1939 році директором кінотеатру імені Червоної Армії працював Ганошенко. За 11 місяців на кіносеансах побував 146951 глядач.

В 1940 році в кінотеатрі демонстрували 150 кінокартин, які подивилось 185990 глядачів.

Районний клуб імені Шевченка знаходився по вулиці Леніна в будинку медшколи.

З 31 грудня 1940 року по 10 січня 1941 року управління кінофікації проводило кінодекадник. Перед сеансом виступали учасники дитячої художньої самодіяльності, проводилися зустрічі із знатними людьми.

Добре працював колектив Держкіно Гуляйполя. Він виборов 1-е місце у змаганні і отримав перехідний Червоний прапор. Кращим працівникам: Акулічеву, Клейн, Родіну, Рибальченку, Шкуріну видали премію, а начальнику райуправління Ганошенку – місячний оклад.

З 15 по 25 лютого 1941 року у держкіно проходив кінофестиваль показу кращих художніх, техніко-наукових і хронікальних фільмів. Демонструвалися кінофільми: "Яків Свердлов", "Чапаєв", "Большая жизнь", "Человек с ружьем", "Волга-Волга", "Запорожець за Дунаєм". Щодня проходили по три кінофільми. А з 25 травня по 1 червня в кінотеатрі організували фестиваль-показ досягнень кінометографії.

25 червня 1941 року працівник кінотеатру С. Тарасенко у районній газеті "Сталінським шляхом" заявив: "Піду добровольцем на фронт". Напад знахабнілого ворога на наш кордон глибоко обурило мене. Я в перший же день по цій звістці подав заяву до Гуляйпільського військкомату з проханням зарахувати мене добровольцем у ряди дорогої Червоної Армії.

Зобов'язуюсь хоробро, самовіддано битися з ворогом. Радянський народ, Червона Армія – краса і гордість усього народу – проженуть розлючених фашистських псів з нашої землі і, як скажених собак, поб'ють їх там, звідкіля вони прийшли".

Навесні 1944 року агіткультбригада районного Будинку культури виступила у 12 колгоспах району, а також у Андріївському, Пологівському, Новомиколаївському, Оріхівському та інших районах Запорізької області.

1 жовтня 1944 року в м. Гуляйполі відбулася районна олімпіада художньої самодіяльності. Серед драматичних колективів перше місце посів колектив клубу міста Гуляйполя (керівник тов. Погоржельська). Його нагороджено грамотою як і учасника цього колективу виконавця російських пісень Григорія Грачова.

Драмколектив і Грачов мали право участі в обласній олімпіаді.

Вечір-зустрічі Нового 1945 року пройшов у районному кінотеатрі. У фойє стояла прикрашена ялинка, грав баян. Демонструвався художній фільм "Пархоменко". Перед початком сеансу завідуючий відділом пропаганди і агітації райкому партії Г. І. Буланій зробив доповідь на тему: "1944-й рік – рік великих перемог на фронтах і в тилу".

В 1957 році в районі налічувалося 23 кіноустановки, з них

15 стаціонарних і 8 кінопересувок. Тільки в першій половині року ввели в експлуатацію 4 стаціонарних кіноустановки в селах Варварівці, Долинці, Новоселівці, Темирівці та одну кінопересувку. В серпні закінчувалося будівництво літнього кінотеатру в місті Гуляйполі на 500 місць. Крім цього, до кінця року намічалось відкрити стаціонарні кіноустановки в селах Петровському, Хвалибогівці і Новогригорівці та в колгоспах імені Ворошилова і "Спартак".

Таке збільшення кіноустановок мало дати можливість обслуговувати всі без винятку населені пункти району, а також значну частину їх обслуговувати частіше.

За 7 місяців 1957 року кіноустановками району дано 3990 кіносеансів і обслужено 428045 глядачів. Це на 1000 кіносеансів і на 70000 глядачів більше, ніж за відповідний період 1956 року.

Кіномеханіки А. П. Акуліч, М. О. Булах, Б. Ю. Горпинич, М. М. Новіков, П. І. Шрамко систематично виконували і перевиконували фінансові плани, культурно і високоякісно обслуговували трудящих.

В 1985 році в Гуляйполі працював кінотеатр "Космос".

У день радянського кіно 2003 року директор кіномережі А. А. Столяренко розповідав:

– Працівники кіномережі Гуляйпільського району немало зробили, щоб наші глядачі подивилися кращі радянські кінокартини. Нині в районі функціонує 50 кіноустановок. Щодня понад дві тисячі глядачів відвідують кінотеатр.

За сім місяців поточного року колектив кіномережі перевиконав плани по обслуговуванню населення. Успіху досягнуто завдяки злагодженій роботі всіх трудівників, підвищенню культури обслуговування, пропаганді картин.

Добре поставлена робота в колективі кінотеатру "Космос", де трудяться старший інженер М. Я. Каплун, а також Ф. Прихідько, П. І. Гречко, А. Н. Тернова, А. Н. Юшина та інші.

Високими трудовими успіхами зустріли професійне свято працівники кіноустановок міського кінотеатру, що на території колгоспу імені Карла Маркса, І. І. Левадній, В. Я. Павелько, села Добропілля (Б. Є. Горпинич і В. П. Маненко), села Новогригорівки (І. А. Швед, і Л. М. Швед), села Варварівки (Н. К. Горпинич), села Зеленого (О. Н. Сахно). Всі вони на сьогодні виконали плани двох років.

Непоганих результатів добились кіномеханіки В. І. Каліберда (село Петрівка), О. Г. Білаш і О. Я. Білаш (село Темирівка), Я. К. Головецький і Л. С. Шостак (село Полтавка), А. В. Бакунець і Н. А. Бакунець (село Малівка), А. В. Курилович і О. Г. Кошелева (село Успенівка).

Багато уміння докладають для поліпшення кінообслуговування наші

ветерани І. П. Карнаух, Я. І. Романцов, В. В. Федан, А. Г. Прихідько, О. І. Спащенко, В. М. Чайка.

Добрим слів заслугує і робота водія О. П. Зінченка, слюсаря по кіноапаратурі О. Г. Онищенко, фільмоперевірниці О. А. Титової.

Наші трудівники розуміють, що нинішній глядач – людина культурна, освічена, різнопланових смаків. І працівникам кіноустановок потрібно підвищувати професійну майстерність, культуру обслуговування, добросовісно ставитись до дорученої справи. На це і спрямовані зусилля колективу кіномережі.

МАХНОВСЬКІ ГАЗЕТИ

В роки громадянської війни на Україні (1918-1921 рр.) у селі Гуляйполі, а також у військах Повстанської армії України (махновців) з 1 березня 1919 року почала виходити газета "Гуляйпільський набат", а з 17 травня 1919 року – "Путь к свободе" – в Гуляйпільській друкарні. Це був основний друкований орган революційних повстанців і військ імені Батька Махна, який друкувався російською й українською мовами.

"Безвладний лад", "вільний радянський лад", "вільні ради від диктатури будь-якої партії", "анархія" – це неповний перелік програмних положень і агітаційних виступів махновців, які пропагувалися і поширювалися через газети "Гуляйпільський набат", "Набат", "Путь к свободе", "Голос махновца", "Повстанець", "Голос повстанця" та ін.

ГАЗЕТА "ИЗВЕСТИЯ"

З понеділка 6 червня 1921 року в Гуляйполі на зміну махновським газетам "Путь к свободе", "Шлях до волі", "Голос махновця", "Гуляйпільський набат", "Повстанець" почала виходити російською мовою газета "Известия" – орган повітревкому і повітпаркому КП(б) України, яка стала бойовим помічником комуністів у боротьбі за утвердження Радянської влади.

Редакція газети знаходилась на вулиці Вокзальній (тепер Шевченка - Авт.) у будинку Цапка.

Газета "Известия" розповідала про голод у повіті, а також про допомогу голодуючим. За даними комісії по організації допомоги голодуючим за період з 1 жовтня 1921 по 1 листопада 1922 року голодувало майже все населення повіту. Від голоду померло 24 тисячі чоловік.

ГАЗЕТА "ПРОВИНЦИАЛЬНЫЙ ВЕСТНИК"

У квітні 1922 року в Гуляйполі почала виходити газета "Провінціальний Вестник". Видавав її секретаріат повітового виконавчого комітету. Тираж коливався від 100 до 150 примірників. Виручені кошти поступали на користь голодуючих.

Газета відіграла певну роль у подоланні голоду в 1921-1922 роках у нашому краї.

ГАЗЕТА "БІЛЬШОВИК ГУЛЯЙПІЛЬЩИНИ"

В 1930 році було прийнято рішення про організацію випуску в районах своїх газет. У жовтні 1930 року на зміну газеті "Известия" (орган Гуляйпільського повітревкому і повітпаркому), яка виходила з червня 1921 року, прийшов "Більшовик Гуляйпільщини". Редактором був Іван Іванович Андрющенко (за іншими даними Минайович – Авт.).

Перший номер "Більшовика Гуляйпільщини" вийшов приблизно 22-23 жовтня. Другий номер газети побачив світ 26 жовтня. (Редакція її знаходилася по вулиці Леніна в сільбудинку).

Отже, 1-ша сторінка другого номера. В передовій статті на дві колонки під назвою "Мобілізувати всі сили та зробити рішучий перелом" говорилося, що треба виконати хлібозаготівельний план до 13-ої річниці Жовтня. В інформаціях на цю тему "Беріть приклад з кращих", "Ажеударники", "Голова на ять" та "Понад 100 процентів" йшлося про справи на селі.

На цій же сторінці розповідалося і про комсомольців Гуляйпільщини ("Комсомол не відстає") і про тих, хто не виконує хлібозаготівлі ("Злочинців до права?").

Друга сторінка присвячена зяблевій оранці. А основні матеріали – "Вчасною оранкою на зяб забезпечимо дальший розвиток колективізації в нашому районі" та "Натиснути на всі ричаги, негайно закінчити зяблеву оранку" повідомляли про погану роботу в районі на піднятті зябу.

На третій сторінці йшлося про роботу контрольних органів під гаслом "Притягнемо широкі бідняцько-середняцькі та колгоспні маси до управління радянським та кооперативним апаратом". Там же давалося завдання районним (після ліквідації округів було створено районні органи) контрольним комісіям – робітничо-селянським інспекціям.

На цій полосі надруковано й постанову бюро райпарткому від 21 жовтня 1930 року "Про хід хлібозаготівлі за останню п'ятиденку".

Згідно з цією постановою було знято з роботи голову Марфопільської сільради Трояна за невиконання плану заготівлі.

Вміщено декілька невеликих заміток про ліквідацію неписьменності в районі та про районний зліт начальників загонів легкої кінноти, організаторів культпрацівників осередків АКСМУ, редакторів стінгазет та робкорів Гуляйпільщини з порядком денним: "Чергові завдання соціалістичного будівництва по Гуляйпільському району та завдання газети "Більшовик Гуляйпільщини", участь у ній робсількорів і легкої кінноти".

Четверта сторінка давала повідомлення: "По Радянському Союзу" та "По той бік радянського кордону". А ще там були замітки "Збудуємо дрижабль "Колгоспник" під рубрикою "Колгоспники – на зміцнення обороноспроможності країни".

Оголошення в газеті були такого змісту, як: до партосередку промартілі "Червоний металіст" надійшли заяви про вступ до партії від Б. І. Оліхова, М. А. Снітка і Д. І. Чиженка та що промартіль "Кусттруд" бере на роботу у майстерню бондарів.

В газеті розміщено й ряд інших повідомлень, серед яких – і заклик до передплати районної газети. Ціна одного номера – 3 копійки, передплата для населення на місяць – 25 копійок, на рік – три карбованці, а для установ – 30 процентів надбавок. За оголошення брали плату в розрахунку 40 копійок за рядок.

З 19 листопада редакція газети перебралася на другий поверх у будинок, де тепер райрада.

В 1930 року "Більшовик Гуляйпільщини" брав активну організаторську участь у проведенні різних конкурсів, перекличок, оглядів. Так, 30 листопада (№ 11) газети закликала сількорів та стенкорів взяти активну участь у боротьбі з втратами тваринництва. Редакція повідомляла, що "з грудня ц. р. по Гуляйпільському району починається місячник огляду та поліпшення стану тваринництва..."

В 1930 році газета із номера в номер друкувала дописи сількорів, зі своїх сторінок давала їм завдання-наряди і відповіді водночас. В той час сількор був першим помічником не тільки редакції районної газети, а й активним учасником подій, що відбувалися в селі. Сількорів боялися і ненавиділи вороги радянського ладу, вони їх переслідували, залякували. Про один такий випадок, що стався у Гуляйполі, розповіла газета 31 грудня (№ 21) під шапкою "Гоніння на сількора – ворожа дія класового ворога" і нижче "Вимагаємо позбавити Полонського звання захисника". У двох замітках "Гоніння на сількора Міляра" та "Юридичний вплив" (малий фейлетон) розповідалося як "радянський" захисник Полонський (малий фейлетон) розповідалося як "радянський" захисник Полонський та син непмана Буров влаштували гоніння на сількора, який покритикував роботу продавця Бурова.

6 січня (№2) 1931 року редакція газети "Більшовик Гуляйпільщини" оголосила місячник походу за утворення в кожному колгоспі району стінгазети та перевибори всіх старих редколегій стінгазет.

28 січня (№10) газета подала матеріали "Сількори зобов'язались" та "На зльоті сількорів". В останньому говорилось: "Ми, робсількори газети "Більшовик Гуляйпільщини" до першої районної наради на Гуляйпільщині прийшли з такими показниками: колективізація по району проведена на 80%, річний план хлібозаготівлі виконаний на 82,4%. Мобілізація коштів – на 103,3%. Явка по району на перевибірні збори сільрад виборців – 92,5%. Під проводом районної партійної організації газета "Більшовик Гуляйпільщини" вкупі з робсількорівським загonom вела нещадну боротьбу з "правим" та "лівим" опортунізмом на практиці, особливо з "правим", як головною небезпекою на данім етапі соціалістичного будівництва".

На зльоті сількорів, який відбувся 18 січня, відзначали досягнення газети "Більшовик Гуляйпільщини", "яка стоїть на вірному Ленінському шляху, організовуючи маси навколо всіх політично-господарчих кампаній".

Учасники зльоту сількорів Гуляйпільщини ухвалили: "Штурмовими колонами – вирушаймо в бій за краще підготування до 2-ї більшовицької весни – весни суцільної колективізації і ліквідації куркуля як класи..."

Газета різко виступила проти куркулів, підкуркульників та тих, хто стояв на заводі соціалістичного будівництва на селі. Для прикладу назвемо інформації у газеті за 28 січня 1931 року – "Шкідник", "За старою звичкою" та "Підкуркульникам нема місця в артілі". Прочитаємо останню: "На загальних зборах артілі "Степова" Марфопільської сільради обговорювали справу про переховування Якушенком Мик., сином розкуркуленого, 120 пудів глитайського хліба.

За переховування куркульського хліба Якушенка виключено з артілі, підкуркульникам не місце в колгоспі".

Останній номер (№12) газети "Більшовик Гуляйпільщини" побачив світ 6 лютого 1931 року. Далі газета припинила своє існування: територію Гуляйпільського району було приєднано до Пологівського (Чубарівського) району. "Окупація"... тривала до кінця 1934 року.

Підсумовуючи зроблене районною газетою "Більшовик Гуляйпільщини", відзначимо, що вона ішла в авангарді боротьби за соціалістичні перетворення на селі, чітко витримувала генеральну лінію партії, залучала до роботи широкий робсількорівський актив, використовуючи при цьому різні форми (бригада преси, легка кіннота, робсількорівські рейди, удар-

ники преси). Не забувала редакція і про індивідуальну роботу з активістами преси.

Нові форми організації мас дали можливість залучити до боротьби за генеральну лінію партії нові верстви населення (колгоспників, робітників, службовців), які самі були ударниками і організаторами.

ПЕРША БАГАТОТИРАЖНА ГАЗЕТА

Приєднання Гуляйпільщини до Чубарівського району дещо сповільнило робсількорівський рух, розвиток стінної преси. Тоді на нашій території поширювалась Чубарівська районна газета "Коллективні лани". А навесні 1932 року значну організаторську роботу в колгоспах Гуляйпілья провела виїзна редакція газети "Правда", яка випускала багатотиражку "Правда" на большевитском севе" (це була одна з перших багатотиражних газет на Гуляйпільщині).

Другий номер газети "Правда" на большевитском севе" вийшов 11 квітня 1932 року і був присвячений гуляйпільцям. На 1-й сторінці шапка повідомляла, що "В районі розпочалася масова сівба", "Зразки кращих бригад перенести в усі колгоспи".

У передовій статті "Бути на чолі", розповідаючи про змагання на сівбі, газета на прикладі 7-ї бригади артілі "Широкі лани" та артілі "Заповіт Леніна" продемонструвала як колгоспники подають справжні зразки трудового героїзму. "Обов'язок парторганізацій – негайно підхопити ці зразки, зробити їх зразками всіх, стати на чолі ударництва й таким чином, забезпечити цілковитий успіх кампанії у всьому районі".

Ударники "Правди" Яків Куц та Семен Вдовика 11 квітня із Гуляйполя передали телефоном: "Артіль "Заповіт Леніна" за 2 дні кінчає сівбу ранніх культур. Ударні бригади дали не лише високі норми виробітку, але й зразкову якість роботи. Особливу увагу бригади звертали на волочіння. Там, де якість зяблі була особливо низька, бригади пускали борони в 3 і навіть 4 сліди. Обробка посіву найдосконаліша.

Колгоспні маси висунули гасло: "Дати сходи ярових на найвищий бал – 5".

"Санжарівка дає зустрічний в 128 га" – так називалася інформація, яку підписали: партосередок Хімич, сільрада Троян, У-ний РІК Лисенко. А інформація "Жодної коняки не лишили дома" розповіла таке: "Колгоспи Варварівської сільради в повній готовності сьогодні виїхали сіяти. Жодної коняки не лишили дома. Реманент увесь справний. Громадське харчування застосовано по всіх бригадах. Явка на роботу – 100 відс. Бригади з підвищеним настроєм, усі змагаються.

Сьогодні заволочили 254 га та посіяли 15 га.

Всі за те, що завдання партії ми до 25-го квітня виконаємо й перевиконаємо".

Заголовок газети і цитата з промови В. Молотова на пленумі ЦС Осоавіахіма 3 квітня надруковані російською мовою, всі інформації і передова стаття - українською.

Друга сторінка (№ 2) відкривалася шапкою "Рівняйтеся на 7 бригаду "Широких ланів!"

"11,5 га на борону дала сьома. Як ми добились успіхів" розповідали читачам колгоспники 7-ої бригади артілі "Широкі лани". "Червоний прапор в руках 7-ої колгоспу "Широкі лани", - повідомляла одна інформація. Інша - "Лицем до степу" розповідала про те, що "Гуляйпільський Робітком МТС та Наймицтва включився по-бойовому у весняну посівкампанію". Вони взяли шефство над колгоспами "Широкі лани" та "Ударник".

Дві інформації були критичними. Це - "Плугатор" (Хвалибогівська сільрада - Авт.) мусить підтягнутись" та "Уроки 1-го дня у В. - Терсі (мова ішла про артіль "Комунар").

Багатотиражка "Правда" на большевистском севе" друкувалася у друкарні вагона "Правда" № 02979 тиражем 4000 екземплярів. На другій сторінці матеріали розміщалися на 3-х колонках.

"СТАЛІНСЬКИМ ШЛЯХОМ"

17 січня 1935 року постановою ВУЦВК був створений Гуляйпільський район з центром у селі Гуляйполі, до складу якого входило 14 сільрад - Варварівська, Верхньотерсянська, Воздвижівська, Гуляйпільська, Долинська, Затишанська, Марфопільська, Петрівсько-Дорожнянська, Санжарівська, Туркенівська, Успенівська та Хвалибогівська з Пологівського району, Новогригорівська і Темирівська з Покровського району.

31 січня вийшов перший номер районної газети під назвою "Сталінським шляхом", яка стала правонаступницею "Більшовика "Гуляйпільщини", тиражем 1250 примірників. Виконуючим обов'язки редактора був Б. М. Гвоздьов. Першим редактором її став Тарас Денисович Богачов. Він редагував газету по січень 1936 року.

Яким основним було завдання органу Гуляйпільського РПК і РВК?

"Газета повинна бути не тільки колективним пропагандистом, агітатором, а й організатором трудящих мас на боротьбу за передове місце

району в області й на Україні, по всіх господарчо-політичних і культурно-побутових компаніях", - йшлося у постанові, яку "Сталінським шляхом" надрукувала 6 лютого (№ 3).

Райпартком поряд з районною надавав великого значення колгоспним і польовим бригадним газетам, як важливим чинникам організації мас на виконання директив партії й уряду. Газети повинні забезпечити масовість, оперативність, політичну гостроту й класову пильність.

А що має робити сількор? Перш за все, підвищувати свою класову пильність, розпізнати класового ворога і його підлу агентуру, якою б вона маскою не прикривалась - викривати куркульські вилазки.

12 травня 1935 року в клубі ім. Затонського в Гуляйполі пройшов перший районний зліт робсількорів Гуляйпільщини, що його скликала редакція газети "Сталінським шляхом". На нього зібралися робсількори, редактори бригадних і колгоспних, шкільних і сільрадівських газет, щоб "обговорити й накреслити шляхи дальнішої боротьби за більшовицькі колгоспи, за заможне, культурне, радісне, небачене нігде в світі, життя колгоспників і робітників".

3 лютого 1936 року редактором газети "Сталінським шляхом" була Галина Гаврилівна Шкода.

В цей час газета продовжує роботу з активістами преси (проводить наради, семінари, робить огляди колгоспних стіннівок, ставить завдання перед колгоспами, комуністами даного району в справі боротьби... "за розгортання й зростання соціалізму в усіх кутках нашого життя, на всіх ділянках господарського і культурного будівництва..."

На четвертій сторінці номера газети було надруковано фотознімки будинку редакції і друкарні "Сталінським шляхом" (приміщення одноповерхове - Авт.), завідувача друкарнею В. І. Костяновського, начальника друкарського цеху М. М. Фіберта, складача І. І. Куца, начальника наборного цеху З. А. Кацовича, учня складача Семена Домашенка, коректора газети "СШ" Д. О. Морозівської та машини, на якій друкувалася газета. Були тут і зарисовки "Майстер наборної справи" про тов. Кацовича та "Наборщик комсомолец Семен Домашенко".

3 20 листопада 1936 року газета почала виходити на п'яти колонках (3000 примірників). 9 лютого вона надрукувала повідомлення, що 14 лютого відбудеться зліт кращих юнкорів газети "Сталінським шляхом" у кабінеті преси при редакції.

Серпень 1937 року виявився "чорним" для цілого ряду партійних, радянських та господарських керівників району - пік сталінських репресій. Мабуть, ця доля не обминула і редактора районної газети Г. Г. Шкоди, бо

вже із жовтня 1937 року газету до друку підписувала т. в. о. редактора Лідія Іванівна Баландіна. З січня 1938 рік по липень 1940-й редактором "Сталінським шляхом" був Давид Григорович Богудлов. У липні 1940 року його замінив Олесь Бабенко, а з вересня 1941-го року і до тимчасової окупації фашистами району (до 5 жовтня) – С. Дроздов. Як склалися життєві долі названих редакторів, на жаль, поки що невідомо.

А як же газета?

В передвоєнні роки вона намагалася іти в ногу з життям. Однією з провідних залишалася тема соціалістичного будівництва, друкувала газета і досвід передових колгоспних редколегій.

15 січня 1936 року районна газета надрукувала спільну постанову райпарткому і райвиконкому "Про факти затиску сількорів". В ній, зокрема, говорилося: "РПК і РВК відмічають, що за останній час у колгоспах були факти зриву та знищення стінних газет. Так, в артілі "III Інтернаціонал" колгоспниця Микула Ганна зірвала і знищила стінгазету..." В постанові називалися й інші прізвища людей, які зривали стінгазети, а парторги, голови сільрад і колгоспів недостатньо реагували "на ці прояви класово-ворожі вчинки".

25 лютого 1936 року районка вийшла двоєним номером (№27-8) із шапкою – "Сьогодні річниця газети Сталінським шляхом", до цієї події готувався увесь робсількорівський актив району.

У передовій статті "Славна річниця газети "Сталінським шляхом" секретаря РПК В. Боровиченка було таке: "Перед газетою "СШ" стояло завдання: розгорнути масову агітацію і пропаганду серед трудящих колгоспників і робітників нашого Гуляйпільського району, об'єднати їх навколо – Ленінсько-Сталінської парторганізації.

Газета "СШ" з першого дня існування включилася в справу організації соціалістичного змагання за передовий район, за передовий колгосп, за передову парторганізацію Гуляйпільського району по Дніпропетровській області.

В цьому "СШ" добилася значних успіхів. Вона має своїх передових робсількорів, помічників партії, які в справі боротьби за господарське і політичне зміцнення колгоспів відіграли величезну політичну роль".

Про завдання газети писав на її першій сторінці секретар Дніпропетровського обкому КП(б)У тов. Хатаєвич: "Газета повинна кричати всіма своїми заголовками, статтями й рядками про головні бойові завдання, що стоять перед районом на селі, зміцнення колгоспів, боротьба за стахановські врожаї".

В 1938 році після появи постанови ЦК ВКП(б) "Про висвітлення в газетах питань партійного будівництва" у газеті з'явилася рубрика "Партійне життя", згодом – "Комсомольське життя". Постійними ж ру-

бриками вже були – "Огляд преси", "Огляд сількорівських листів", "По нашому району", "Хроніка", "Слідами дописів", "У кілька рядків", "Короткі сигнали" і т. д.

Редакція намагалася не втрачати зв'язків з робсількорами, редколегіями стінних газет, проводила для них наради, семінари...

Оглядаючи районну газету за 1939 рік, перш за все необхідно звернути увагу на те, що 10 січня того року М. І. Калінін підписав Указ Президії Верховної Ради СРСР про утворення Запорізької області з центром у місті Запоріжжі. До складу області включили 28 районів, які раніше входили до Дніпропетровської області, серед інших Гуляйпільський і Ново-златопільський (автономний єврейський, який нині у складі Гуляйпільського – Авт.) райони.

6 липня (№ 92) 1940 року "Сталінським шляхом" повідомляла, що Виставочним Комітетом Всесоюзної сільськогосподарської виставки затверджені учасниками по Гуляйпільському району:

191. Районна газета "Сталінським шляхом".

192. Богудлов Давид Григорович - редактор цієї газети.

193. Стінгазета "Колгоспне життя" артілі "Заповіт Леніна".

194. Попов Олексій Васильович - редактор цієї газети.

195. Стінгазета "Горьківець" артілі ім. Горького.

196. Якушов Григорій Порфирійович - редактор цієї газети.

26 грудня в Гуляйполі відбулася районна нарада робсількорів і редакторів стінних газет. На ній обговорили питання про найближчі завдання в роботі робсількорів і членів редколегій стінних газет та про підготовку до участі у Всесоюзній сільськогосподарській виставці 1941 року.

На нараді вручено премії кращим робсількорам, редакторам стінних газет. Серед премійованих сількори т. т. Г. Цвітков, К. Сиса, П. Узунов,

О. Петров, редактори стінних газет т. Г. Якушов, В. Солодченко та інші.

Говорячи про матеріали газети передвоєнного часу, треба згадати, що серед надзвичайних законів, прийнятих тоді, виділявся Указ Президії Верховної Ради СРСР "Про перехід на восьмигодинний робочий день, на семиденний робочий тиждень і про заборону самовільного залишення робітниками і службовцями підприємств і установ" від 26 червня 1940 року.

Згідно з Указом прогул без поважної причини чи навіть запізнення на роботу карались виправними роботами за місцем служби терміном на 6 місяців з утриманням до 25% заробітної плати. Самовільне залишення підприємства чи установи – ув'язненням від 2 до 4 місяців.

З жовтня 1940 року в райгазеті під рубрикою "Суд" вміщено інформацію "Літун і прогульник". В ній повідомлялося: "27 липня цього року Гуляйпільський народний суд 1-ої дільниці на виїзному своєму засіданні

розглянув справу громадянина Чеканова О. І. по звинуваченню його в порушенні Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 року.

З наявних документів і пояснень самого підсудного Чеканова виявилося, що він лише за 5 місяців 1940 року встиг переіменити 3 місця роботи.

Останній час Чеканов працював шліфувальником в промартілі "Червоний металіст", але йому і тут не сподобалося, він самовільно залишив роботу.

За самовільний уход з роботи Чеканова О. І. засуджено до тюремного ув'язнення строком на три місяці".

1941 рік для гуляйпільців, як і для всіх радянських людей, почався без особливих пригод. Хоча в повітрі витала загроза війни, про яку впродовж 30-х років твердило керівництво країни, робітники, колгоспники, службовці займалися своїми звичними справами, прагнучи по-сталинськи перевиконувати доведені завдання на фабриках і заводах, колгоспних полях.

Йдучи назустріч Дню більшовицької преси, 18 квітня 1941 року (№ 47) районна газета повідомляла, що в колгоспах, радгоспах, МТС, школах і в інших організаціях нашого району виходить 238 стінних газет. Вони повинні систематично допомагати трудящим в успішному виконанні завдань партії та уряду, організовувати маси на боротьбу за зміцнення трудової дисципліни, за виконання завдань колгоспного виробництва.

Якщо підсумувати діяльність преси Гуляйпілья у передвоєнний період, то можна стверджувати, що її ідейно-політичний рівень зростав. Збагачувався і зміст, розширювалася тематика матеріалів, урізноманітнювались жанри і форми, з'являлися нові рубрики, підвищувалась якість написаного, але ще й досі деякі матеріали йшли без ініціалів, подавалось тільки прізвище автора.

З середини 30-х років у редакції працювали письменник, перший член Спілки письменників СРСР (1938 р.) в Запорізькій області Михайло Денисович Гайдабура, поет Василь Андрійович Лісняк, Дмитро Артемович Литвиненко, Федір Іванович Куц, Дора Морозівська та ін. Завідуючий культпромовідділом РК КП(б)У Василь Іларіонович Семендяєв тимчасово виконував обов'язки редактора районної газети "Сталінським шляхом" у квітні, вересні 1938 року, у травні, вересні, грудні 1940 року, а в 1941 році, коли вже був секретарем райкому партії, - у січні, лютому, березні, квітні.

Завідував друкарнею районної газети "Сталінським шляхом" Володимир Ісакович Костяновський, де працював чудовий колектив поліграфістів.

23 червня 1941 року районна газета, подаючи зведення головного командування Червоної Армії за 22 червня, писала: "На світанку 22 червня 1941 року регулярні війська німецької армії атакували наші прикордонні частини на фронті від Балтійського до Чорного моря, і протягом першої половини дня стримувалися нами". Це був початок Великої Вітчизняної війни, яка продовжувалася 1418 днів і ночей.

ГАЗЕТА "ДО КОМУНІЗМУ"

З першого січня 1957 року Гуляйпільська районна газета дістала назву "До комунізму". Редактором її був Онисим Львович Біленький.

18 серпня 1960 року вперше як редактор районну газету "До комунізму" до друку підписав Костянтин Лазарович Усипенко, заступником у нього залишився Дмитро Артемович Литвиненко.

На сторінках газети часто виступали із замітками, кореспонденціями, статтями робсількори: доярка колгоспу імені Шевченка Катерина Олексіївна Северин, Герой Соціалістичної Праці Іван Полікарпович Мартиненко, працівник заводу сільськогосподарського обладнання Володимир Ілліч Жилінський, вчитель Полтавської середньої школи Олексій Іванович Зайцев, голова колгоспу "Победа" Сергій Іванович Козаченко та інші.

8 травня 1962 року (№ 54) вийшов у світ останній номер Гуляйпільської районної газети "До комунізму", підписав його заступник редактора Д. А. Литвиненко. Редактора К. А. Усипенка перевели в редакцію Оріхівської районної газети "Трудова слава".

"До комунізму" перестала виходити у світ у зв'язку з ліквідацією Гуляйпільського району.

ГАЗЕТА "ЗОРЯ КОМУНІЗМУ"

У четвер, 1 квітня 1965 року, після відновлення Гуляйпільського району пішов до читачів перший номер районної газети "Зоря комунізму".

Редактором газети було призначено Володимира Омеляновича Скорика. Тираж першого номера склав 3755 примірників.

Вже з перших номерів у газеті з'явилися рубрики "Партійне життя", "Наша Батьківщина", "Зверніть увагу - це дуже важливо", "Поради спеціаліста", "До 20-річчя Великої Перемоги", "Люди нашого району",

"Листи наших читачів", "Після виступу "Зорі комунізму", "Куток робко-ра", "Ужинки ниви літературної", "Школа передового досвіду", "На теми моралі". Згодом почали виходити "Суботня сторінка" і "Літературна сторінка".

Серед перших штатних працівників редакції були Дмитро Артемович Литвиненко, Павло Петрович Троян, Федір Іванович Куш, Катерина Степанівна Файрушина, Іван Іванович Нежижим, Юлій Павлович Тур, Григорій Онуфрійович Пурик, Василь Антонович Закарлюка. Пізніше в "Зорю комунізму" прийшли Микола Миколайович Бондаренко, Юрій Васильович Кириченко, Алла Самійлівна Пузанова, Володимир Володимирович Білий, Федір Федорович Ільченко, Микола Іванович Міщенко, Анатолій Петрович Лапін, Іван Кирилович Кушніренко, Валентина Іванівна Красовська, Валентина Михайлівна Булгак, Юрій Миколайович Мірошніченко, Микола Іванович Піхачик, Федір Іванович Бобошко, Валентина Василівна Бережна.

*Редактор районної газети "Зоря комунізму"
В. О. Скерник (перший праворуч), заступник
редактора І. К. Кушніренко (у центрі) і
відповідальний секретар газети
М. І. Міщенко, 1987 рік*

Мінялися періодичність та формат газети, але завжди залишалась її партійна принциповість, актуальність виступів, постійна увага до запитів жителів району. Все це принесло газеті авторитет і повагу робітників, колгоспників, інтелігенції, учнівської молоді. На її сторінках народжувались цінні ініціативи, які сприяли дальшому рухові вперед. І в цьому заслуга не тільки журналістів, а й її позаштатного активу, який у своїх листах розповідав про життя трудових колективів, ділився досвідом роботи, добровільні дописувачі писали про передовий досвід на виробництві, не обминали і гострих проблем.

В центрі уваги преси Гуляйпільля завжди була людина праці. Цю традицію гуляйпільські газетярі підтримують і сьогодні.

ГАЗЕТА "ГОЛОС ГУЛЯЙПІЛЛЯ"

Третього жовтня 1991 року районна рада народних депутатів вирішила перейменувати газету "Зоря комунізму" на "Голос Гуляйпільля" і вважати її засновником районну раду.

Сесія затвердила на альтернативній основі редактором газети Івана Кириловича Кушніренка, журналіста, члена Спілки журналістів України.

У складний час становлення суверенної України газета відзначається зваженістю висвітлення повсякденного життя, наполегливо формує національну свідомість громадян, підтримує прогресивні явища, сприяє злагоді серед населення.

Впродовж шістнадцяти років у колективі редакції панують стабільність, розуміння. Саме вони у значній мірі й сприяють ефективній, творчій роботі, газета справляється з поставленими перед нею завданнями, хоч переживає не кращі свої часи.

Як би там не було, газета, колектив редакції продовжують добрі традиції. Регулярно з'являються тематичні сторінки "Дім, сад, город", "Здоров'я", "Людина і закон", "У колі сім'ї", "Калинова сопілка".

Незважаючи на труднощі, колектив газетярів не зупиняється, а продовжує наполегливо виконувати місію літописця історії рідного краю, до вирішення злободенних питань регіону залучає активно налаштованих представників громадськості. Журналісти "Голосу Гуляйпільля" чітко усвідомлюють, що історію, яку завтра вивчатимуть молоді ентузіасти, творять їх сучасники і тому завжди у безперервному творчому пошуку.

14 вересня 1971 року на засіданні Запорізької філії Спілки письменників України голова її П. П. Ребро запропонував створити в м. Гуляйполі літературну студію. У своєму виступі промовець відзначив, що гуляйпільська земля багата талантами. Вона дала українській літературі Є. Карпенка (Азовського), Лідію Кульбак, Василя Діденка, Ноте Лур'є, Леоніда Юхвіда ("Весілля в Малинівці"), Ларису Верьовку, Олексія Дашевського, Миколу Горпинича та інших більш чи менш відомих письменників.

Продовжуючи традиції літераторів старшого покоління, редакція районної газети "Зоря комунізму" організувала літературну студію.

29 жовтня в приміщенні редакції (в кабінеті редактора газети В. О. Скорика) відбулося перше засідання літстудії, членами якої були Олексій Дмитренко, Іван Кушніренко, Анатолій Горпинич, Олександр

Аблицов, Микола Колесников, Іван Скиба, Валентина Личко, Олександр Манжура, Микола Сірінюк, Дмитро Литвиненко, Григорій Лютий, Тамара Передирій.

Через 30 років потому пригадував голова Запорізької обласної організації Національної Спілки письменників України Г. І. Лютий: "Довго не могли знайти назву літоб'єднанню. Але я настояв на "Калинова сопілка". Малюнок-заставку "Калиновій сопілці" намалював мій шкільний товариш і син відомого журналіста Слава Куш. Вона збереглася й донині..."

"Калинова сопілка" живе і вірю буде жити завжди.

Не секрет, що те "заснування" відбулося не на порожньому місці. Гуляйпільська земля має давні добрі традиції літературно-мистецького життя, славні імена письменників: Тардова, Юхвіда, Гайдабури, Карпенка... (цей список можна продовжувати), підгрунття під якими є ще глибинна, тонша закономірність – ядерна енергетика гуляйпільської землі.

Гуляйполе – маленьке. Але в житті української нації воно відіграло і буде відігравати неоціненну роль. Буваючи в різних містах і містечках області та і всієї України, я ще і ще раз пересвідчувався, що такої густоти, кількості талантів не зустрічав...

Треба сказати, що неабияку роль у тому, що те літературне вікно не було забите дошками та ще й навхрест, відіграли: редактор Володимир Омелянович Скорик, Іван Іванович Нежижим, Петро Іванович Дашевський, а також земляки: Іван Азаров, Олексій Дашевський, котрі, попри свої характери, вади і тиск збоку партійного керівництва, створювали той дух, ту духовну ауру, яка дозволяла таланту все-таки не задихнутись, як риби під льодом у сувору зиму.

Тут не можна не згадати і відомого та той час поета, автора прекрасної пісні "На долині туман" Василя Діденка, котрий курсував між Києвом і Гуляйполем, закручуючи кучеряві поетичні вихори, привозячи свіжі вітри...

Можна багато розповідати про те, як довго я пробивав перші літературні сторінки. Я фактично вивчав їх напам'ять, переконуючи всіх і всюди, що це варте газетних шпальт. До речі, кращі з них, як-от: вірш В. Курторницького "Ты собирала семена цветов", А. Горпинича "Прикмета", Люби Геньби "Грушеве" чи Івана Доценка "Дома" – пам'ятаю і досі. І з радістю скажу, що попри розширення мого кругозору, пізнання сотень і тисяч поетів, ті вірші моїх земляків не поблідли, не знецінилися, а й досі зберігають свою духовну значимість.

Із нашого літоб'єднання вийшло багато справді талановитих професійних письменників. Це Олександр Михайлюта, Любов Геньба, Іван Доценко.

Серед тих, хто має талант, але не вважає за можливе присвятити своє життя літературі, варто назвати Наталю Квітку, Івана Кушніренка, Анатолія Горпинича, Миколу Сіренюка, котрі, повторюю мають великий потенціал, але не стали членами Спілки письменників тільки через те, що не змогли повністю присвятити своє життя літературі.

Окремо хотілося назвати зовсім юних Вікторію Забаву, Яну Яковенко, які вселяють надію на те, що Гуляйпільська земля не стомлюється народжувати справжні таланти.

Радує, що за всі ці тридцять років "Калинова сопілка" не припинила своє існування, що вона продовжує об'єднувати благородні душі, виховувати, ні – плекати те, що ми називаємо стержнем народу, нації. Де, про яке ще місто написано стільки віршів, пісень, як про наше Гуляйполе? Важко переоцінити і те, що в районі працює літоб'єднання для наймолодших, яким керує Наталя Квітка. До речі, за безпосередньої допомоги райадміністрації видано прекрасний збірник юних літераторів. У свій час ми про таке могли тільки мріяти...

Гадаю, все це не пропаде марно. Сходи обов'язково не забаряться! Отож, тридцять літоб'єднанню – це значна подія для духовності всього нашого краю, який, вірю, ще не раз подивує Україну своїми талантами!"

РАЙОННА ДРУКАРНЯ

На початку двадцятого століття у селі Гуляйполі тримав друкарню єврей Н. А. Лібман. Підлітком у ній опановував ремесло складача Нестор

Колективи редакції районної газети "Зоря комунізму" і друкарні.

Середина 80-х років 20-го століття

Іванович Махно. А в період громадянської війни поліграфічній справі навчався і майбутній автор комедії "Весілля в Малинівці" Леонід Аронович Юхвід.

На початку 20-х років минулого століття гуляйпільська друкарня друкувала, крім махновських, і більшовицькі газети "Известия", "Провинциальный вестник".

У 30-х роках друкарнею районної газети "Більшовик Гуляйпільщини", а потім – "Сталінським шляхом" та "До комунізму" завідував Володимир Ісакович Костяновський.

Напередодні Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років чудовий колектив поліграфістів працював у друкарні редакції газети "Сталінським шляхом".

Після визволення району від фашистської окупації від будинку редакції і друкарні залишилися одні руїни. Відроджували друкарню колишні її працівники на чолі з тодішнім завідувачим Яланським.

По війні В. І. Костяновський продовжував завідувати районною друкарнею. На зміну йому прийшов Іван Михайлович Чередниченко (1914 р. н.), який до цього встиг побувати і партійним, і радянським працівником.

У середині 1975 року І. М. Чередниченко вийшов на заслужений відпочинок. Директором друкарні призначили Семена Григоровича Влащенко (1932 р. н.), а з 21 травня 1985 року – Миколу Миколайовича Азарова (1948 р. н.).

В колективі поліграфістів сумлінною працею відзначалися кавалер ордена "Знак Пошани" Леонід Іванович Терновий, Лідія Григорівна Калугіна, Ольга Василівна Семенюта, Ольга Микитівна Дроздова, Марія Павлівна Діденко, Марія Юхимівна Калайджі, Ольга Юхимівна Шаповал, Ніна Микитівна Друян, Ольга Андріївна Кінева, Ольга Григорівна Рябко, Марія Юхимівна Гурба, Онися Іванівна Руденко, Раїса Григорівна Воронкова, Тетяна Іванівна Домашенко, Лідія Миколаївна Конівець, Любов Іванівна Плакса, Наталія Олексіївна Міщенко, Любов Іванівна Падалко, Катерина Олексіївна Філіпченко, Тамара Павлівна Дерев'яно, Ніна Антонівна Воропаєва, Микола Пилипович Домашенко, Світлана Миколаївна Богомолова та інші.

Колектив районної друкарні, 2007 рік

ОЩАДКАСА

Організовано її у березні 1935 року у двоповерховому будинку в Гуляйполі. Завідуючими були Мільков (1935 рік), Куц (1940-1941 рр.).

На 1 січня 1939 року в ощадкасі зберігалось 443 тисячі карбованців, а через рік уже – 632 тисячі.

ФОТОГРАФІЯ

20 грудня 1940 року в Гуляйполі по вулиці Леніна почала працювати державна фотографія Запорізького облтресту "Укрфото". Щодня години роботи з 9 до 18-ї.

СПОРТИВНА І ОБОРОННО-МАСОВА РОБОТА

В середині 30-х років двадцятого століття широкого руху набирав у районі розвиток фізкультури і спорту. Створювалися при школах, педтехнікумі, в господарствах та промартілях різні спортивні гуртки і секції, члени яких брали участь у різних районних та обласних змаганнях.

Так, 12 січня 1936 року 24 конькобіжці-фізкультурники брали участь в обласній спартакіаді. Вони змагалися в бігу на 100, 500 і 1000 метрів. У серпні того ж року напередодні Юнацького дня проведено першу районну колгоспну спартакіаду, в якій брало участь 165 чоловік. 12 кращих фізкультурників виїхали на обласну колгоспну спартакіаду.

24 травня 1936 року відбулася друга районна конференція ТСОавіахіму. У промартілі "Червоний металіст" членами його було 290 працівників. Тут систематично проводили заняття військові. З ворошилівськими стрільцями займався значкіст Левицький.

16 вересня 16 комсомольців-ТСОавіахімівців вирушили в похід Гуляйполе-Перекоп, присвячений черговому призову до Червоної Армії. Учасникам походу було влаштовано урочисті проводи.

У грудні 1936 року команда з 40 ТСОавіахімівців зробила в противогазах перехід Гуляйполе-Успенівка-Санжарівка-Туркенівка-Гуляйполе.

У січні 1937 року при Гуляйпільській середній школі утворився військовий піонерський батальйон, куди увійшли танкісти, кавалеристи, стрільці, піхотинці, кулеметники. Кожен піонер і учень вивчав військову справу. Вже тоді було 300 значкістів ППХО, 250 – БГПО, 100 – ТСОавіахімівців.

10 комсомольців артїлі ім. Постишева (Воздвижівка) здали норми на значок ППХО. Вони пройшли в протигазах 5 кілометрів.

Цікавим є і такий факт з тодішньої біографії району. Родина Василя Петровича Трояна, що в 1937 році мешкала в Гуляйполі по вулиці 9 Січня цілком готова, як тоді писала районна газета, до протиповітряної хімічної оборони. Сам Василь Петрович, його дружина і мати дуже добре вивчили правила ППХО: виділили кімнату герметичної закупорки, приготували ящики для продуктів теж герметичної закупорки.

Крім того, В. П. Троян при промартілі "Червоний металіст" підготував 102 робітників до здачі норм по ППХО.

12 лютого 1937 року відбувся старт лижного переходу на відстань 100 км за маршрутом: Гуляйполе-Марфополь-радгосп "Червоний"-Туркенівка-Санжарівка-Успенівка-Хвалибогівка-Варварівка-Петрівка-Гуляйполе. В ньому взяло участь 100 юнаків і дівчат. Мета переходу – популяризація Конституції СРСР, зміцнення та організація нових фізкультурних та оборонних гуртків. У пунктах ночівлі організовувались вечори відпочинку.

Найкраще підготувалась до переходу молодь промартілі "Кусттруд" та педтехнікуму. 14 лютого команда переходу фінішувала в райцентрі.

На початку березня комсомольська організація Гуляйпільської СШ зробила перехід у протигазах у села Марфопіль і Хвалибогівка.

Поряд з іншими видами спорту в районі розвивався і футбол. 6 травня 1937 року в с. Покровському відбувся футбольний матч між командами Гуляйпільської і Покровської середніх шкіл. Покровці грали грубо, футбольне поле не було підготовлене до гри. Та гуляйпільці перемогли з рахунком 4:3. У нас добре грали Денисенко, Голуб, Рябко та ін.

Юні гуляйпільці не стояли осторонь вивчення радіотехніки, що широко входила в повсякденне життя. Так, у травні 1937 року вісім учнів Гуляйпільської середньої школи першими в районі здали норми на значок "Юного радіотехніка". Гурток працював під керівництвом учня – комсомольця 10-го класу Івана Продана.

6 учнів теорію радіотехніки освоїли на "відмінно", по практиці на "відмінно" здали два учні.

27 червня відбулася районна дитяча спартакіада. Вона визначила учасників обласної спартакіади. Це – Шура Яковенко, Ляоня Денисенко, волейбольна і футбольна команди району та ін.

30 червня в області пройшла спартакіада піонерів та учнів. Фізкультурний гурток Гуляйпільської середньої школи зайняв друге місце по 3-й групі міст. Найбільше очків на спартакіаді набрали учні А. Сергеев, П. Яковенко й Рябко.

24 вересня 1937 року в Гуляйполі пройшла третя районна конференція ТСОавіахіму. За час від другої конференції організація зросла з 321 до 3661 члена, первинних організацій з 9 стало 63.

За звітний період підготовлено значкістів: ворошилівських стрільців першого ступеня – 326, другого – 41; ППХО першого ступеня – 1442, ПІО – 134, молодих інструкторів: ППХО – 40 чоловік, ГСО – 42. За цей час зроблено 13 навчальних повітряно-хімічних тривог.

Головою райради ТСОавіахіму обрали Гринька.

28 листопада 1937 року члени осередку МОПРУ при промартілі "Червоний металіст" у своєму клубі поставили виставу і зібрані 161 крб. переказали в рахунок МОПР, щоб допомогти в'язням-революціонерам фашистських країн. Слід згадати, що 7 січня 1938 року піонери загону ім. Сталіна дитбудинку № 42 зробили лижний перехід на 18 км. В Гуляйполі лижники зробили привал, добре пообідали і рушили назад.

Піонерзагін намітив лижний перехід на 40 км. А 23 лютого 9 хлопців і 2 дівчат колгоспу "Кімовець" на відзнаку 20-річчя РСЧА і Флоту зробили перехід в протигазах по маршруту Дорожнянка- Гуляйполе. Керував переходом колишній червоноармієць секретар первинної організації ТСОавіахіму Дейнега. Перехід зроблено за 1 годину і 10 хвилин.

Футбольна команда районного Будинку культури.
30-ті роки 20-го століття

Всі в Гуляйполе прибули бадьорі і веселі.

При Гуляйпільській педшколі організували 4 гуртки по вивченню норм "Готов до санітарної оборони" (ГСО) I ступеня. Навчалося в них 120 учнів. Перший випуск здав норми на "відмінно".

У липні 1938 року в Гуляйполі відбулися зустрічі волейбольних жіночих і чоловічих команд Великого Токмака і промартілі "Червоний металіст". Ігри закінчилися з рахунком 2:1 на користь гуляйпільців.

Розповідаючи про розвиток фізкультури і спорту в районі, необхідно

згадати Якова Васильовича Железова, легендарного футболіста, першого організатора й популяризатора в краї футболу. Він був висококласним бомбардиром, віртуозом, він брав м'яч з будь-якого положення, грав однаково добре як лівою, так і правою ногою. Яків носив червону пов'язку – знак того, що удар лівою ногою був особливо небезпечним для воротарів.

Я. В. Железов був капітаном і граючим тренером команди районного Будинку культури (РБК), яка стала збірною міста. Вона виїздила на товариські матчі до сусідніх та інших міст.

1 травня 1936 року гуляйпільці зустрічалися з оріхівцями. Матч пройшов дуже напружено. Все ж гості перемогли – 2:1. Один м'яч забив Олександр Пузанов, а другий – Іван Трусов.

Матч-відповідь відбувся 8 травня і наші земляки перемогли з рахунком 3:2. Голи забили Микола Сірінюк, Іван Трусов і Олександр Пузанов.

Виїздила команда "РБК" і до Янісоля Донецької області (3:3), а дома земляки програли (0:2). Виграли гуляйпільці й зустрічі з покровцями (на виїзді – 2:1, вдома – 4:2). Змагалася наша команда і з бердянцями, і з мелітопольцями, і з новомиколаївцями.

Піднесенням спортивно-масової роботи в Гуляйполі земляки завдячують спортивному організаторові цієї справи і палкому прихильникові фізичної культури Петрові Кисельову. В 1933-1935 роках він грав у збірній футбольній дружині разом з Іваном і Миколою Трусовими та Леонідом Боднею.

Пізніше, з 1936 по 1938 рік, Петро Кисельов був інструктором фізичної культури і спорту при райвиконкомі.

З великим бажанням гуляйпільці складали норми на значок ГПО і пишались цим. Щоб стати його володарем, треба було наполегливо тренуватись, а на змаганнях показати належні час і результати і на 10-кілометровій лижній трасі, і на 100-метрівці, влучно стріляти, стрибати, долати крос в протигазах, бути спритним у плаванні, на велодистанції, в стрибках з парашутом, у грі з волейболу тощо. Більшість юнаків на службу в армію йшли з кількома значками.

В 30-х роках була прекрасна команда гімнастів з СШ № 1 у складі Володимира Маслієнка, Павла Лютого, Федора Сліпченка, Юрія Шрамка (хлопці захоплювались також футболіст і волейболіст) і Клеопатри Костенко. Навчаючись у дев'ятому і десятому класах, вони двічі виходили переможцями районної спартакіади, успішно виступали на районних і обласних змаганнях – і там завойовували першість.

Час ішов уперед, а з ним і фізкультурний рух. Центр його перемістився у виробничі колективи, які організовували поміж собою регулярні

спортивні змагання. Кількісно зростали і міцніли спортивні товариства профспілок і відомств. Провідні підприємства і організації міста створювали свої футбольні команди.

У квітні 1938 року на заводі "Червоний металіст" було засновано добровільне спортивне товариство "Спартак". Очолив його Петро Юхимович Онищенко – пристрасний фізкультурник і добрий організатор.

Серед заводчан найбільшою популярністю користувався футбол. Тому на базі футбольної секції створили команду "Спартак". 1 травня 1938 року "Спартак" зустрівся з "РБК" і програв з рахунком 1:2. Гол забив Микола Чучко. Наступної неділі "Спартак" виграв матч (1:0), гол забив Петро Зімбицький. В основному складі тоді виступали Петро Зімбицький (капітан), Володимир Козлов (воротар), Олександр Янголенко, Микола Чучко, Володимир Гайворонський, Василь Шишов, Василь Богдан, Яків Бітнер, Микола Зайцев, Василь Мошинець та Борис Весков.

Поступово спартаківці набули ігрового досвіду у зустрічах з пологівськими, бердянськими і покровськими футболістами.

В цьому ж, 1938 році, гуляйпільський "Спартак" запросили в м. Мелітополь на відкриття одноіменного стадіону. Гра закінчилася внічию – 2:2, голи забили Микола Зайцев і Василь Шишов.

На заводі "Червоний металіст" систематично працювали спортивні секції. Найактивнішими ентузіастами спортивно-масової роботи тут були Віра Андріївна Бугаєвська, Василь Білай, Надія Чучко, Катерина Синенко, Євдокія Бодня, Римма Гайдабура, Катерина Онищенко, Микола Самойлов, Іван Трусов, Ліза Вакулінська, Олексій Тихенко, Катерина Макаренко, Римма Мінц, Михайло Кузьменко, Василь Демченко, Ольга Білай, Берта Коган, Дмитро Бодня, Анатолій Хорішко, Григорій Шамрай, Михайло Скоромний та інші.

Про активне спортивне життя цього трудового колективу систематично розповідала щоденна стінгазета "Голос стахановця" (редактор В. А. Бугаєвська). Заводські спортсмени, футболісти часто виїздили і до сусідніх з містом сіл для пропаганди спорту, і, зокрема, футболу.

Щонеділі цілі спорторганізації направлялися у найближчі села, де проводили агітаційні і спортивні виступи. Це були захоплюючі форми пропаганди спорту, що перетворювалися у свята.

Заводська футбольна команда "Спартак" володіла кубком області у 1947 році, а в 1963 році стала чемпіоном і володарем кубка Запорізької області.

У 1962, 1963, 1975, 1977 роках заводчани виборювали кубок району з футболу.

В 1966 році у місті побудовано стадіон "Будівельник" на три тисячі місць. Наступного року на території колгоспу "Заповіт Леніна" імені

50-річчя Радянської влади – на 1500 чоловік. Любителі спорту колгоспу імені Карла Маркса отримали стадіон в 1968 році теж на 1500 чоловік.

У 60-х роках кращими спортсменами Гуляйпільля зарекомендували себе заводчани Галина Коляда, Ольга Кириченко, Володимир Войцеховський, Василь Шаровський, Валентина Мамонтова, Леонід Вербицький, Віктор Яланський та ін.

Успішним для заводських спортсменів став 1974 рік. У змаганнях з легкої атлетики, шахів, волейболу, ручного м'яча, стрільби, настільного тенісу вони стали першими в районі. Багато для цього зробили Микола Андрієнко, Вячеслав Васецький, Богдан Старокоженко, інструктор по спорту Борис Костюк – неодноразовий чемпіон району і області з настільного тенісу і стрільби, Віктор Макаренко, Галина Коляда, Василь Гопка, Микола Тутов та багато інших юнаків і дівчат.

В 1974 році заводська футбольна команда зайняла друге місце в іграх на першість району. Того року 27 робітників стали спортсменами-розрядниками.

У 1977 році перемогу здобули Михайло Попов (капітан), Григорій Мирошник, Павло Волощук, Сергій Бохан, Микола Єременко, Валерій Пономаренко, Григорій Шепель, В'ячеслав Власенко, Анатолій Вороський, Петро Солопов, Сергій Цьопкало (тренер Микола Якушонок).

В історії заводських футболістів завжди сьятимуть імена першого капітана Петра Зімбіцького, Олександра Біленка, Миколи Шаровського, Валентина Петелька, Григорія Шепеля, Миколи Чучка, Володимира ماشینця, Леоніда Трояна, а також – Володимира Козлова, Олександра Янголенка, Василя Шишова – останні троє загинули під час Великої Вітчизняної війни, які багато зробили для розвитку футболу в районі.

На 1 січня 1978 року в Гуляйполі нараховувався 21 колектив фізкультури ДСТ "Колос", ГПТУ ("Трудові резерви"), взуттєвої фабрики ("Авангард"), заводу лакофарбових виробів ("Зеніт"), в яких фізкультурою і спортом займалося 2644 чоловік.

Крім стадіонів, було 18 волейбольних майданчиків, 4 городошних полів і 5 полів для ручного м'яча.

У 1982 році команда волейболістів дослідно-експериментального заводу сільгоспмашин у чемпіонаті обкому профспілки машинобудівників, що відбувся у Запоріжжі, посіла третє місце.

12 грудня 1985 року відбулася районна звітно-виборна конференція ДТСААФ.

З доповіддю в першому питанні виступив голова райкому ДТСААФ А. М. Бондаренко.

Районна організація оборонного товариства під керівництвом ра-

дянських органів спільно з комсомолом, військкоматом, профспілками, товариством "Знання" та іншими громадськими організаціями у звітному періоді добилася певних результатів у військово-патріотичній, оборонно-масовій, військово-технічній і спортивній роботі. Первинні організації зміцнили, зріс їх авторитет, розширювалася матеріально-технічна база, удосконалювалися форми і методи роботи, постійно зростала кількість активістів.

Волейболісти

За звітний період у члени ДТСААФ прийнято 470 чоловік. Сьогодні районна організація об'єднує 78 первинних організацій, в яких налічується 18322 членів. Найкращих результатів у роботі по зростанню рядів добилися первинні організації експериментального заводу сільгоспмашин, колгоспу "Україна", середньої школи № 4. Більшість організацій успішно виконала плани збору членських внесків, реалізувала лотерейні білети. За звітний період їх розповсюджено на 39 тисяч карбованців.

Цього року в районі обладнано 35 кутків ДТСААФ. Особливо хороші вони в первинних організаціях колгоспів імені Свердлова, імені Ілліча, заводу сільгоспмашин, Комсомольській та Воздвижівській середніх школах.

Районний комітет ДТСААФ, зазначалося на конференції, брав участь у проведенні місячників цивільної оборони, безпеки руху, у військово-спортивних іграх "Орля" і "Зірниця", різних конкурсах, організації автопробігів по місцях революційної, бойової і трудової слави, у зустрічах з учасниками Великої Вітчизняної війни тощо.

За звітний період прочитано понад тисячу лекцій, доповідей і бесід на військово-патріотичну тематику. У них брали участь майже всі первинні організації ДТСААФ.

Потім було оголошено підсумки соціалістичного змагання за 1985 рік, переможцям вручено нагороди.

Перші місця з врученням перехідних кубків, вимпелів і грамот ДТСААФ присуджені: серед організацій, колгоспів і радгоспів – первинній організації колгоспу "Україна"; промислових підприємств – заводу сільгоспмашин, серед шкіл – школі № 1, восьмирічних – Верхньотерсянській.

Команда юних футболістів, 1976 р.

Другі місця з врученням червоних вимпелів і грамот присуджені первинним організаціям колгоспу імені Свердлова, заводу лакофарбових виробів, Полтавської середньої школи-інтернату, Приютненської восьмирічної.

На третьому місці первинні організації колгоспу імені Карла Маркса районного об'єднання по виробничо-технічному забезпеченню сільськогосподарства, Комсомольської середньої та Успенівської восьмирічної шкіл. Вони нагороджені грамотами райкому ДТСААФ.

ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКА СПОРТИВНА ШКОЛА

Дитячо-юнацька спортивна школа була відкрита 1 вересня 1986 року.

В 1991 році її реорганізовано в дитячо-юнацький клуб фізичної підготовки.

З дня заснування на базі ДЮСШ працювало 46 груп, у яких тренувалося 920 дітей. Навчально-виховний процес обслуговували 17 тренерів-викладачів на відділеннях баскетболу, волейболу, гандболу, легкої атлетики, настільного тенісу, художньої гімнастики.

Заняття проводились як безпосередньо на базі культурно-спортивного комплексу "Сучасник", так і на базах шкіл району і міста.

У зв'язку зі скрутним фінансовим становищем відбулося скорочення штатних одиниць тренерів (залишилось 11), зменшилась кількість груп та учнів.

В 2007 році в ДЮКФП (дитячо-юнацькому спортивному клубі фізичної підготовки) працює 31 група, в яких займається 610 дітей у відділеннях волейболу, футболу та баскетболу.

В ДЮКФП працює стабільний колектив викладачів, із яких 8 мають вищу фізкультурну освіту, 3 – базову вищу фізкультурну освіту, з них 2 майстра спорту: Марина Анатоліївна Макаренко (хокей на траві), Сергій Анатолійович Гебель (футбол), 1 кандидат в майстри спорту – Віталій Андрійович Кириченко (футбол).

Директором з першого дня заснування школи (клубу) працює Наталія Олександрівна Данілова.

Вихованці клубу беруть участь у різних районних і обласних змаганнях. З 1987 року збірна юнаків з баскетболу була 18 разів чемпіоном області, збірна дівчат – 14.

З 1995 року в загальному заліку обласної спартакіади школярів ДЮКФП займає перші-треті місця.

Багато випускників спортивного клубу вибрали для себе професію тренера, здобувають освіту у вищих навчальних закладах, продовжують зайняття спортом, показують гарні результати. Тільки в 2006 році студентами вузів стало 8 вихованців клубу.

Вихованець тренера В. А. Кириченка Дмитро Литвиненко став гравцем вищої ліги з міні-футболу. Він захищає ворота команди "Універ-Харків" і у 2007 році був бронзовим призером чемпіонату світу серед студентів, який проходив у Польщі, член національної збірної команди України з міні-футболу.

З дня заснування школи (клубу) працюють в ній тренери Т. М. Колибіна і А. Г. Рябо, вихованці яких неодноразово ставали чемпіонами області з баскетболу.

Заключну гру першості області з міні-футболу серед аматорських команд 2002-2003 року "Роза вітрів" проводила вдома. Її суперником виступила футбольна дружина ДГ "Запорізьке". Гра пройшла захоплююче і завершилася з рахунком 18:8.

У нашій команді відзначилися: Ю. Биковський (5), Р. Лепський (3), І. Ісаєнко (3), В. Кириченко, В. Чабаненко, Е. Клемпарський (кожен по 2 м'ячі), С. Гебель (1). Ця перемога принесла землякам срібні нагороди.

Кращим гравцем і бомбардиром "Рози вітрів" назвали Юрія Биковського. На його рахунку 33 забитих м'ячі у ворота суперників. За перемогу боролися: президент ФК Сергій Луценко, капітан команди Сергій Гебель, Юрій Биковський, Ігор Ісаєнко, Віталій Кириченко, Едуард Клемпарський, Роман Лепський, Євген Рогачов і Віталій Чабаненко.

Переможці та призери нагороджені кубками, медалями та дипломами обласпортуправління. Командам-призерам вручено футбольні м'ячі.

24-25 квітня 2003 року в спортзалі ДЮКФП міста Гуляйполя відбулася фінальна частина першості області з волейболу серед чоловічих команд. За звання чемпіона боролися шість кращих команд, а саме: Гуляйпільського, Куйбишевського, Михайлівського, Оріхівського, Приморського і Якимівського районів.

На урочистому відкритті змагань учасників тепло вітали заступник голови обласної ради спортивного товариства "Колос" В. М. Ведясов, головний суддя змагань – суддя національної категорії Е. Ю. Дорошенко, голова Гуляйпільської районної державної адміністрації І. О. Бірюков, танцювальний колектив денс-сінг-шоу "Еталон" (керівник Л. Сабіашвілі), соліст О. Малюка.

Команди також отримали запашні гуляйпільські короваї, а потім суддя покликав гравців на волейбольний майданчик, де почалася безкомпромисна боротьба.

Перший тур показав, що за перемогу будуть боротися команди Приморського, Якимівського і Гуляйпільського районів.

22 лютого 2003 року керівник та головний тренер військово-патріотичного клубу "Патріот" О. В. Іщенко повідомляв:

– Днями у Дніпропетровську пройшов I Всеукраїнський фестиваль національних бойових мистецтв України. На це видовище свято спорту прибули помірятися силами 15 обласних шкіл національних бойових мистецтв, серед яких була і команда військово-патріотичного клубу "Патріот" з Гуляйполя.

Наша команда виступила досить вдало, вихованці клубу продемонстрували високу виучку і вміння, незламний бойовий дух.

Звання чемпіона у ваговій категорії до 65 кілограмів виборів учень 10-Б класу ЗОШ № 1 Сергій Пономаренко; срібними призерами стали, завоювавши почесні другі місця у змаганнях Віталій Мансуров (учень 8 групи СПТУ № 28) та Дмитро Вілінський; "бронзу" вибороли три вихованці клубу: Віталій Медведєв (учень 9-Д класу ЗОШ № 1), Максим Шамрай (учень 10 групи СПТУ № 28) та Микола Пономаренко, який змагався у дорослій категорії.

Вдало виступили у змаганнях й інші члени клубу "Патріот": Олексій Онучко (учень 7-Б класу), Микола Гром (учень 8-Б класу), Руслан Міщенко (учень 11-А класу), Олександр Домашенко (учень 9-А класу) – всі з НВК № 4, Андрій Гура (учень 9 класу ЗОШ № 2), Сергій Отрішко та Сергій Діденко увійшли до п'ятірки кращих у своїх вагових та вікових категоріях. Слід сказати, що вже вдруге представник Гуляйпілья став чемпіоном України з цього виду спорту.

Минуло досить небагато часу від дня заснування у нашому місті військово-патріотичного клубу "Патріот". Але кожного разу, коли його вихованці здобувають перемоги на різноманітних конкурсах, фестивалях та змаганнях, ми ще і ще раз переконуємося в тому, що клуб активно й успішно розвивається. І можна впевнено сказати, що до цього найбільших зусиль доклав О. Іщенко, який є засновником і керівником клубу. Народився Олександр в січні 1975 року в м. Гуляйполі. У 1993-у був призваний до національної Гвардії України виконувати свій громадянський обов'язок. Проходив службу в елітному підрозділі спеціального призначення "Скорпіон" у м. Львові, де отримав рівень інструктора частини спеціального призначення. По закінченні служби повернувся до рідного міста і розпочав роботу з молоддю у ВПК "Патріот".

На рахунку клубу багато перемог, які юнаки та дівчата здобули з великою гордістю і радістю. У 2001 році, досягнувши певного рівня та оволодівши бойовим мистецтвом, команда клубу подала заяву на участь у V Міжнародному турнірі з національних бойових мистецтв, де вихованець клубу "Патріот" Олексій Онучко (1990 р. н.) здобув бронзову медаль. На початку 2002 року "Патріот" дебютував на турнірі з українського національного рукопашу в межах Дніпропетровського регіону.

– У квітні 2002 року на міжобласному турнірі з національного рукопашу, присвяченому Дню народження Т. Г. Шевченка, вихованці вибороли II та III місця, – говорить О. Іщенко. – Ми пишаємось ще й тим, що у 2002 році на VI Міжнародному фестивалі та відкритій першості України з національного рукопашу, який проходив у м. Запоріжжі, вихованець клубу Дмитро Звілінський (1983 р. н.) вперше в історії Гуляйпільщини виборов золоту медаль. Віталій Мансуров (1985 р. н.) удостоївся срібної

медалі, Руслан Міщенко (1985 р. н.) – бронзової медалі, а вихованцям Віталію Медведєву (1988 р. н.) і Сергію Отрішку (1983 р. н.) присвоєно звання кращих бійців України з національного рукопашу. Наприкінці 2002 року на міжобласному турнірі з українського національного рукопашу, присвяченому Дню народження Н. І. Махна, команда клубу "Патріот" завоювала всі призові місця, а чемпіоном області став Руслан Міщенко. Своїми досягненнями хлопці здобули звання кращої команди області.

І ось на початку 2003 року у м. Дніпропетровську на 1 Всеукраїнському фестивалі національних бойових мистецтв України Сергій Пономаренко виборює золоту медаль, який саме цим досягненням увійшов в історію рідного краю. Віталій Мансуров та Дмитро Звілінський – II місце, Віталій Медведєв, Максим Шамрай та Микола Пономаренко – III місце, а Олексій Онучко, Микола Гром, Олександр Домашенко, Руслан Міщенко, Андрій Гура, Сергій Отрішко та Сергій Діденко увійшли до п'ятірки кращих бійців України, кожен у своїх вагових категоріях.

Завдяки зусиллям та сумлінній праці головного тренера Олександра Іщенка ВПК "Патріот" досягнув рівня вищої майстерності і Гуляйпільський край мав вже двох призерів України Дмитра Звілінського та Сергія Пономаренка.

Але спортивні досягнення – це лише частина діяльності клубу. Адже, за весь час свого існування "Патріот" підготував понад сто призовників, які виконували і виконують свій громадянський обов'язок в елітних частинах спеціального призначення та аеромобільних частинах і які примножують славу рідного краю...

ВПК "Патріот" уже тривалий час отримує спонсорську допомогу і підтримку від генерального директора ТОВ "Еталон" О. І. Дудки, який схвалює роботу клубу і розділяє погляди і прагнення молоді до повноцінного і гармонійного розвитку.

19 вересня 2003 року провідний спеціаліст відділу з питань фізичної культури і спорту райдержадміністрації С. А. Гебель розповідав:

– Сьогодні прихильники фізичної культури і спорту всіх поколінь відзначають свій перший ювілей – 10-у річницю заснування Дня фізичної культури і спорту. Це – свято спортсменів, які прагнуть до найвищих висот та успішно їх здобувають; і просто громадян, для яких заняття фізкультурою та спортом є складовою змістовного дозвілля, здорового способу життя. З маси аматорів спорту виходять визнані його майстри, а найвищі досягнення і ті, хто їх виборов, сприяють примноженню лав шанувальників спорту.

Гуляйпільщина славиться своїми фізкультурними традиціями. І

приємно визнати, що наші спортсмени гідно представляють край на багатьох спортивних аренах регіону. Ось чому саме сьогодні я хочу відзначити кращих з кращих, тих, чії душі горять високим спортивним азартом та нестримною енергією до перемог.

В районі багато фізкультурних колективів, де працюють люди, котрі справді закохані у свою справу, знаючи, що працею зміцнюють і здоров'я нашого народу. Серед кращих – колективи фізкультури ТОВ "Надія" (директор Н. А. Биковська, інструктор по спорту В. С. Биковський), ТОВ "Україна" (М. Г. Тимофієв, В. В. Лось), ТОВ "Новий Заповіт" (Ю. І. Романець, В. В. Вал), ПСП "Мир" (О. Г. Чуб, І. І. Малик), ТОВ "Долинка" (В. І. Дудка, О. І. Гайдабура), ТОВ "Агро-Континент" (Д. Д. Сахно, О. В. Петров).

Цьогорік збірні команди гуляйпільців успішно виступили на двох обласних "Козацьких іграх", де посіли у змаганнях з волейболу – I місце, з футболу і шахів – III, а в загальному заліку здобули срібло.

Святкували перемогу наші земляки й на обласній міжгалузевій спартакіаді профспілок, де вибороли I місце у змаганнях з міні-футболу.

Вже стали традиційними успішні виступи гуляйпільських школярів в обласній спартакіаді серед сільських районів. Чемпіонами області з баскетболу стали саме наші юнаки та дівчата (тренери С. Гебель, Т. Колибіна, В. Кириченко, А. Рябко).

Цікаво й захоплююче пройшла і районна спартакіада серед школярів. У загальнокомандному заліку перемогу здобули юні спортсмени НВК № 4 (директор А. А. Галкіна, вчителі фізкультури Ю. Т. Брацило, Г. О. Шапошник), на другому місці – ЗОШ № 1 (О. П. Власенко, О. В. Яковенко), на третьому – Успенівської ЗОШ (А. Д. Прядко, Ю. С. Биковський).

В обласній спартакіаді працівників держустанов третій рік поспіль – лідер один і найгрізніший суперник – гуляйпільці.

Великою популярністю у нас, як і в Україні, користується футбол. Звання чемпіона району розігрують 9 дорослих та 9 юнацьких команд.

Завдяки фінансовій підтримці керівника ТОВ "Роза вітрів" С. А. Луценка, команда вже шість років входить в трійку лідерів обласних змагань з футболу. На сьогодні проведено 12 ігор і команда, набравши 30 очок, посідає перше місце.

Щирої подяки заслуговують працівники ДЮКФП (директор Н. О. Данілова), які докладають чимало зусиль для виховання підростаючого покоління, відкриваючи неабиякі спортивні таланти. За високі досягнення у розвитку спорту тренера клубу В. А. Кириченка нагороджено грамотою управління освіти і науки облдержадміністрації.

І така приємна новина. На підтримку обдарованих і перспективних спортсменів у районі виплачено дві стипендії – Дмитру Литвиненку та

Олександр Гацку. З великою надією і сподіванням чекаємо на повернення в район наших студентів, які навчаються у спортивних вузах за районною програмою підготовки кадрів.

Помітну допомогу в організації спортивно-масової роботи в районі надають наші спонсори: О. І. Філіпченко, М. В. Петриляк, О. О. Данілов, О. Ф. Новіков, В. І. Бортнік. Ось і недавно приватний підприємець А. І. Ячало виділив 2,5 тис. грн. на придбання фарби для ремонту спорт-комплексу ДЮКФП.

17-19 жовтня 2003 року в м. Запоріжжі відбувся заключний етап III-ї обласної спартакіади держслужбовців – змагання з міні-футболу. В них взяло участь 20 команд.

Перед заключним туром гуляйпільці очолювали загальнокомандну турнірну таблицю і теоретично їх могли обійти лише мелітопольці. Та їх команда виступила невдало і у своїй підгрупі посіла лише останнє місце.

Наші земляки, перемігши команду Куйбишевського та Вільнянського районів, у своїй підгрупі посіли перше місце. У півфіналі гуляйпільці поступилися лише бердянцям, а в боротьбі за третє місце виграли у приазовців.

Виборовши перші місця з волейболу та туризму та третє місця з міні-футболу, настільного тенісу та шахів, наша команда впевнено лідувала в загальнокомандному заліку і стала переможцем III-ї обласної спартакіади серед держслужбовців. Друге місце посіли бердянці, третє – приазовці.

В ході цьогорічної спартакіади найактивнішу участь взяли і успішно виступили, захищаючи честь району І. О. Бірюков, П. П. Науменко, В. І. Гринь, В. М. Шингур, С. А. Гебель, Г. О. Данілов, П. М. Цап, С. В. Гайдар, А. М. Бондаренко, М. А. Макаренко, Т. А. Марасіна, А. І. Васильєв, С. А. Цалко, Р. М. Кушик, В. О. Довгаль, В. І. Павелько, В. П. Науменко, О. М. Древецький, А. Т. Савченко, В. В. Нечет.

Міні-футбольна команда висловлює щиру вдячність директору допоміжної школи-інтернату С. А. Столяренку за спонсорську допомогу.

У пору "бабиного літа" 2003 року осінь щедро торкнулася довкілля своєю різнобарвною палітрою фарб. А для туристів – то вже знак – лаштуватися на свій традиційний туристський зліт.

І він відбувся. Цьогорічний зліт різнився тим, що вперше проходив без аксакала туризму на Гуляйпільці, як називали пристрасного любителя мандрівок і першого активного організатора туристичного руху В. Д. Куторницького. Все освітянське життя зимовими і літніми канікулами Віктор Дмитрович зі своїми вихованцями мандрував звабливими туристичними стежками. І де вони тільки не побували: обходили Україну,

Молдавію, побували на Кубані та в багатьох місцях колишнього Союзу, дісталися навіть південної частини Східного Сибіру- чарівного озера Байкал...

– Віктор Дмитрович захопив туризмом не одне покоління школярів і заодно й нас, його колег. Таким негамовним романтиком він лишився в нашій пам'яті, – згадає ветеран освітянської ниви Іван Іванович Борт. – А згадаймо, якою бойовою була гуляйпільська дружина туристів під керівництвом В. Д. Куторницького на багатьох престижних змаганнях різного рівня впродовж багатьох років. Вона ставала чемпіоном і призером не один раз. А стільки маємо спортивних трофеїв! І в них вагома частка майстровитого, з бійцівським характером капітана Куторницького. Тому не випадково нинішній турзліт ми вирішили присвятити світлій пам'яті незабутнього Віктора Дмитровича.

Зліт проходив на околиці с. Комсомольського. В ньому взяли участь шість команд, помірятися силами вийшли і юні туристи. У програмі – змагання з техніки пішохідного туризму та конкурси: в'язання вузлів, укладання рюкзака, розпалювання вогнища, художньої самодіяльності.

І ось головний суддя змагань І. І. Борт відкриває змагання. Хвилиною мовчання спортсмени вшанували пам'ять В. Д. Куторницького.

А потім розпочалися змагання – і всіх захопила стихія суперництва.

Серед команд вчителів з техніки пішохідного туризму кращий час показала дружина ветеранів, яка виступала поза конкурсом (10 хв. 58 сек.). Наступні місця посіли команди вчителів шкіл Комсомольського та Мирного.

Азартна боротьба розгорілася на туристичній трасі серед юних учасників, які після тривалої перерви знову включилися у боротьбу, дякуючи ентузіазму ветерана туризму Анатолія Івановича Васильєва.

Перше місце з техніки пішохідного туризму посіла перша команда Комсомольської ЗОШ (тренер А. І. Васильєв) з часом 11 хв. 03 сек., друге – команда Мирненської ЗОШ (О. М. Головач, В. Ю. Повхан) – 11 хв. 58 сек., третє – друга команда Комсомольської ЗОШ – 12 хв. 10 сек.

Конкурси показали, що юним ще важко змагатися з бувалими туристами, але і вони проявили неабияку волю і наполегливість до перемоги.

В командному заліку серед учителів перше місце посіла команда Комсомольської ЗОШ (директор В. І. Приходько) – 4,5 бала, друге – Мирненської ЗОШ (О. М. Головач) – 5,5.

Серед юних туристів боротьба була ще більш безкомпромісною і в результаті перше місце посіла друга команда Комсомольської ЗОШ (5,5 бала), друге – Мирненської ЗОШ (6) і тільки третє – перша команда Комсомольської ЗОШ, яка була лідером у змаганнях з техніки пішохідного туризму.

А увечері біля вогнища лунали туристські пісні, лилися спогади... Вечір спокійно переходив у ніч, та зріла надія, що туризм на Гуляйпільщині буде жити і відродить свої добрі традиції.

Про спортивні здобутки і традиції 9 вересня 2006 року розповідав головний спеціаліст відділу у справах молоді та спорту райдержадміністрації С. А Гебель:

– Сьогодні спортивні традиції району захищають колективи фізичної культури, які об'єднані в районну організацію ФСТ "Колос". І саме в них працюють люди, котрі розуміють, що їхніми зусиллями поповнюються ряди здорових духом і тілом, звершуються нові рекорди, серед кращих – колектив фізкультури ТОВ "Надія" (інструктор по спорту В. Биковський, директор Н. Биковська), ТОВ "Агро-Континент" (О. Петров, В. Щербина), ЗАТ "Агронива" (Р. Заїченко, М. Новохатько), ПСП "Мир" (Ф. Намлинський, О. Чуб), ТОВ "Авангард" (П. Поляков, В. Савченко), ТОВ "Полтавка" (В. Лось, Г. Федько).

Традиційно успішними стали виступи гуляйпільських школярів в обласній спартакіаді серед сільських районів. Вже вкотре золотий п'єдестал змагань з баскетболу належить саме нашим юнакам і дівчатам (тренери С. Гебель, Т. Колибіна, В. Кириченко, А. Рябко).

У змаганнях з міні-футболу першість вибороли вихованці ДЮСШ (тренер В. Кириченко), з легкоатлетичного кросу (тренер О. І. Соя) – також І місце.

За підсумками спартакіади школярів "Хто ти, майбутній олімпієць?" гуляйпільці посіли II загальнокомандне місце. Зі спартакіади Запорізької області серед міст і сільських районів 2005 року повернулися з кубком за III місце.

Надзвичайно цікаво, з великою спортивною інтригою для учасників і вболівальників пройшла і районна спартакіада серед школярів. У загальнокомандному заліку перемогу здобули юні спортсмени ЗОШ №1 (директор Л. Є. Каткова, вчитель фізкультури О. В. Яковенко), на другому місці вихованці колегіуму "Лідер" (Л. А. Галкіна, Ю. Т. Брацило, Г. О. Шапошник), на третьому – спеціалізованої ЗОШ (В. Ф. Кириченко, А. О. Маслієнко).

Надзвичайна подія – чемпіонат світу з футболу, в якому гідно виступила і збірна України, не залишив байдужим жодного гуляйпільця, який захоплюється цим видом спорту. А ми у свою чергу, підтримуючи футбол вищого рівня, проводимо районні змагання, в яких бере участь сім дорослих та сім юнацьких футбольних команд.

Радують своїми успіхами, відмінною підготовкою вихованці військово-патріотичного клубу "Патріот" (керівник О. Іщенко), котрі є багато-

разовими переможцями й призерами першості України та міжнародних турнірів з українського національного рукопашу.

У цьому році дитячо-юнацька спортивна школа відзначає ювілей – 20 років від дня заснування. Звичайно ж, дата невелика, але нашій школі, яку очолює талановитий керівник – Наталія Олександрівна Данілова, котра вкладає всю свою душу, серце та прагнення досягти якнайвищих результатів у справі виховання дітей, є чим похвалитися. Слова подяки заслужовують працівники ДЮСШ, які відкривають неабиякі спортивні таланти у наших дітей – В. Кириченко, Т. Колибіна, А. Рябко, О. Соя, С. Северин, В. Мінкін, А. Лук'янець, М. Макаренко, А. Балан, С. Сіриньок.

За цей короткий період існування школи чимало вихованців здобували вагомі перемоги на стадіонах України та за її межами. Яскравим прикладом цього є нещодавня участь Дмитра Литвиненка у складі збірної України, у першості світу з міні-футболу серед студентів, що проходив у Польщі, де він став бронзовим призером.

В усі часи спорт сприяв вихованню міцних, сильних фізично і духовно членів суспільства. Нехай же і нині він гартує підрастаюче покоління, додає всім сили і здоров'я.

* * *

Для заохочення людей до спорту в культурно-спортивному комплексі "Сучасник" (спортивний зал ДЮКФП) щороку проводяться турніри на приз районної газети "Голос Гуляйпілья", пам'яті відомих спортсменів-земляків Л. С. Зіненка і В. В. Дерев'янка з волейболу серед чоловічих команд, шаховий турнір пам'яті вчителя І. А. Скиби, турзліт В. Д. Куторницького.

23 грудня 2006 року в спортзалі ДЮКФП відбувся черговий турнір з волейболу серед чоловічих команд, присвячений пам'яті Леоніда Семеновича Зіненка.

Чотири команди по коловій системі визначали переможця та призерів турніру.

За результатами ігор переможцем змагань стали волейболісти ВАТ "Гуляйпільське", які у вирішальній грі виграли у команди РЕМу з рахунком 2:1. Волейболісти РЕМу на другому місці, на третьому – молода та перспективна команда "АСКОМ-Лілія". Четверте місце посіли спортсмени ЗАТ "Агронива". До речі, вони другий турнір поспіль виграють у команди ВАТ "Гуляйпільське", яка стає переможцем змагань.

Команда-переможець та команди-призери нагороджені кубками та дипломами.

Того ж дня у приміщенні КСК "Сучасник" відбувся шаховий турнір, присвячений пам'яті І. А. Скиби. 14 любителів цієї гри, що брали участь у турнірі, продемонстрували все своє вміння та навички гри у шахи. За результатами зустрічей переможцем шахового турніру став М. С. Заворотинський, на другому місці – С. В. Заворотинський, третє місце посів А. С. Говіна.

Волейбольна команда держустанов – переможець змагань на приз районної газети "Голос Гуляйпільля", 2003 рік

Переможець змагань та призери нагороджені дипломами та призами, які надав приватний підприємець С. Тютюнник.

28 січня 2007 року тридцять шостий раз розіграно приз районної газети "Голос Гуляйпільля" з волейболу серед чоловіків. У розіграві взяли участь команди "АСКОМ-Лілія", ПСП "Мир", району електричних мереж, ЗАТ "Агронива".

На урочистому відкритті змагань заступник голови районної державної адміністрації П.П.Науменко та редактор районної газети "Голос Гуляйпільля" І. К. Кушніренко тепло привітали учасників та вболівальників зі святом, нагадали, що приз розігрується з 1971 року. 36-й раз бере участь у цих змаганнях спортивний довгожитель Микола Якушонок, який виступає тепер за команду району електричних мереж. А на закінчення виступаючи, як завжди, побажали волейболістам перемоги.

Головний суддя змагань головний спеціаліст відділу у справах молоді та спорту райдержадміністрації С. А. Гебель оголосив порядок проведення турніру. Першими його розпочали команди РЕМ і ЗАТ "Агронива." Вперта боротьба на волейбольному майданчику закінчилася з рахун-

ком 2:1. Вона засвідчила, що на цьому турнірі легких перемог не буде. Це довела і зустріч команд "АСКОМ-Лілія" – РЕМ, коли більш досвідчені у турнірних баталіях волейболісти району електричних мереж програли молодій команді з рахунком 0:2. Із шести ігор це була лише одна, яка завершилася у двох партіях, всі інші закінчувалися з рахунком 2:1.

Інтрига турніру закрутилася так, що лише в останньому поєдинку визначався переможець і то за умови: якщо команда "АСКОМ-Лілія" виграє у ЗАТ "Агронива", вона стає переможцем, якщо ні – то їй "світить" лише четверте місце. Але до честі гравців Сергія Ярмака (капітан), Сергія Булгака, Юрія Середи, Андрія Любіна, Олександра Шевченка, Ігоря Півнюка вони і спортивне, і психологічне навантаження витримали і добилися перемоги з рахунком 2:1.

На друге місце вийшла команда ПСП "Мир", на третє – РЕМу і на четверте – ЗАТ "Агронива".

П. П. Науменко та І. К. Кушніренко вручили переможцям турніру – команді "АСКОМ-Лілія" перехідний приз, грамоту і грошову премію, призерам – кубки, грамоти і пам'ятні подарунки.

3 лютого 2007 року відбувся обласний турнір з волейболу на кубок Водолія, в якому взяли участь чоловічі команди Гуляйпільського, Вільнянського, Приморського, Оріхівського районів та Шевченківського району м. Запоріжжя.

Цей турнір вшосте зібрав на гуляйпільській землі любителів волейболу. Саме в цей день голова Шевченківської райдержадміністрації м. Запоріжжя І.О.Бірюков відзначав свій 55-річний ювілей. Тому всіх присутніх – зі спортивним святом, а ювіляра – з днем народження вітали голова районної ради Є. Г. Коровка, заступник голови райдержадміністрації П. П. Науменко, колишні колеги, друзі. На що Ігор Олексійович відповів: "Так склалася доля, що я приїхав на цей турнір з командою запоріжців, але дав собі слово, що, незалежно від того, де я буду працювати, турнір проводитиметься в Гуляйполі за вашої підтримки..."

А підтримали цей турнір і виступили спонсорами Гуляйпільська райдержадміністрація (голова О. І. Дудка), Шевченківська райдержадміністрація (І. О. Бірюков) та ТОВ "Агро-Континент" (директор В. Б. Щербина). На урочистій церемонії відкриття капітанам команд на вишитих рушниках дівчата вручили короваї. "І хай переможе найсильніший!" – линуло залом.

А для того, щоб визначився найсильніший, кожній команді довелося вийти на поєдинок із суперником чотири рази. При цьому оріхівці не ви-

грали жодного разу. На одну програу гру менше мали вільнянці. А ось команда Приморського району поступилася лише волейболістам із м. Запоріжжя і то з рахунком 1:2.

Команда нашого району обіграла волейболістів Вільнянського та Оріхівського районів із рахунком 2:0, програвши з таким же рахунком приморцям. І однією з останніх вийшла на двобій із волейболістами Шевченківського району, які у своєму активі мали лише виграшні ігри.

Треба сказати, що ніхто не чекав видовищного завершення турніру. А тому, коли зішлася досвідчені запоріжці і молоді хлопці нашого району, вболівальники, вже визначивши поміж собою лідера, почали розходитися. Та переможні вигуки примусили усіх повернутися назад.

Зал гримів, кричав, свистів. Напруга була неймовірна, бо у перших двох партіях суперники поступалися один одному лише 1-2 очками. І тільки третя партія визначила переможця: з рахунком 2:1 виграли запоріжці. Вони і стали володарями кубка Водолія. На другому місці волейболісти Приморського району, на третьому – Гуляйпільського.

Організатори змагань запровадили спеціальні призи кращим волейболістам. У нашій команді кращим захисником визнано Ю. Биковського. Він отримав спеціальний приз та Почесну грамоту.

НАСЕЛЕННЯ І БЮДЖЕТ

Адміністративними органами у місті є районна і міська ради. В Гуляйполі розташовані районна державна адміністрація з усіма управліннями і відділами, редакція районної газети "Голос Гуляйпільця", КП "Районна друкарня", санепідстанція, управління Пенсійного фонду та інші районні підприємства, установи і організації, офіси приватних фірм.

Донедавна міськраді підпорядковувались, крім Гуляйполя населені пункти: Затишшя, Веселе, Зелений Гай, Марфопіль, селище залізничне (у 2007 році селище мало свій окремий адміністративний і юридичний статус).

Площа поселення міста і прилеглих населених пунктів у 70-х роках минулого століття складала 2042 гектари, а вся територія міськради – близько 2500 гектарів.

За даними перепису 1959 року населення міськради становило 17,2 тисячі чоловік, у 1962-у – 17220 (7467 мужчин і 9753 жінок), з них за національністю:

	Всього Мужчини		
українці	15734	6752	8982
росіяни	1233	583	650
білоруси	49	25	24
молдавани	5	3	2
татари	10	7	3
євреї	101	41	60
болгари	33	21	12
греки	7	3	4
німці	7	2	5
поляки	4	3	1
чехи	1	—	1
албанці	1	1	—
інші національності	35	26	9

У 1964 році населення було за оперативними даними 20200 чоловік, сімей – 5,5 тисячі. В самому центрі міста на 1 січня 1964 року проживало 16,6 тисячі осіб. У промисловості, на будівництві і в установах Гуляйполя працювало близько 6500 робітників і службовців, а в сільському господарстві – понад 3 тисячі.

В 1967 році бюджет міста по доходах складав 597 тисяч карбованців, по видатках – 633, 3 тисячі, а через десять років – відповідно 618,7 тисячі і 640,3 тисячі.

На 1 січня 1978 року у Гуляйполі проживало 17095 осіб.

Плідно працювала міська Рада народних депутатів, до складу якої в 1980 році входило 75 депутатів, у т. ч. 42 робітників і 9 колгоспників. При раді діяло сім постійних комісій.

Бюджет міської ради на 1980 рік затвердили у сумі 6631 тисяча карбованців, із них на житлово-комунальне господарство виділяли 308,9 тисячі карбованців, на народну освіту – 311,4 тисячі, охорону здоров'я – 30,6 тисячі, культуру – 1,3 тисячі. Із обласного бюджету асигновано 48,2 тисячі карбованців.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року в Гуляйпольському районі проживало 34290 осіб, з них – чоловіків – 15741 і жінок – 18549. У самому Гуляйполі міське населення складало 18022 особи (8241 чоловік і 9781 жінка).

16 січня 2007 року сесія міської ради затвердила загальний обсяг доходів бюджету міста у сумі 3729,3 тисячі гривень, а видатків – у сумі 3729,3 тисячі.

Серед захищених статей видатків загального фонду міського бюджету на 2007 рік були: оплата праці бюджетних установ, нарахування на зарплату, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів, забезпечення продуктами харчування, оплата комунальних послуг та енергоносіїв, трансферти населенню.

200-РІЧЧЯ МІСТА

5, 6 і 7 жовтня 1985 року місто Гуляйполе відзначало своє 200-річчя. Голова міськвиконкому В. М. Піхота розповідав:

– Сьогодні Гуляйполе – місто промислових підприємств і високорозвинутого сільського господарства. На його території – дослідно-експериментальний завод сільгоспмашин, заводи лакофарбових виробів, будівельних матеріалів, побутових товарів, взуттєва і харчосмакова фабрики, шість будівельних організацій, два автотранспортні підприємства, районні об'єднання по виробничо-технічному забезпеченню і агрохімічному обслуговуванню сільського господарства, райпобуткомбінат, міжгосподарський комбінат комунальних підприємств, широка мережа магазинів, закладів громадського харчування.

З кожним роком місто зростає і красивішає. В стадії завершення – будова нового житлового мікрорайону по вулиці Цвітній, культурно-спортивного комплексу. Триває спорудження приміщення районного вузла зв'язку, їдальні-заготовчої з магазином "Кулінарія" й кафетерієм.

На найближчу перспективу передбачене будівництво 8 житлових будинків (понад 400 квартир), двох дитячих комбінатів, нового приміщення СІІ № 3, загальноміської котельні, підприємства хімічного чищення одягу, водопроводу довжиною 14 кілометрів.

Місто Гуляйполе відзначає своє 200-річчя, 1985 рік

Гуляйполе має 3 приміські колгоспи й міжгосподарське підприємство по виробництву продуктів птахівництва. Колгосп імені Карла Маркса спеціалізується на виробництві яловичини, колгосп "Заповіт Леніна" – на виробництві свинини. У 1984 році грошовий прибуток сільгосп підприємств Гуляйполя склав 14,2 мільйона карбованців, чистий – 4,3 мільйона карбованців.

Із року в рік підвищується добробут і культурний рівень гуляйпільців.

У місті діють районна лікарня, поліклініка, санепідстанція. Вісім загальноосвітніх шкіл щодня зустрічають більше 2,5 тисячі учнів, а найменших мешканців міста – дітей – 9 дошкільних закладів.

Тільки магазини міськторгу продають щороку на кожного жителя товарів більше як на 900 карбованців.

У місті діють два Будинки культури, чотири клуби, кінотеатр "Космос" на 440 місць, Будинок піонерів, музична школа, бібліотека. Інтенсивно розвивається спорт.

Гуляйполе – місто багатьох пам'яток і пам'ятних місць. Та найбільше славиться наше місто людьми – трудівниками.

В роки післявоєнних п'ятирічок за високі трудові досягнення тодішній голова колгоспу "Заповіт Леніна" Г. К. Коровка, бригадир тракторної бригади цього господарства І. П. Мартиненко, перший секретар райкому партії І. Ф. Тарасевич удостоєні звання Героя Соціалістичної Праці, жителі міста П. З. Солодун та М. С. Блажко відзначені двома орденами Леніна кожен. А загалом за цей час кавалерами найвищої нагороди країни стали 28 гуляйпільців, орденом Жовтневої Революції відзначені 11, орденом Трудового Червоного Прапора – 53. Серед них – колгоспники, робітники, вчителі, партійні й радянські працівники.

І. П. Мартиненко обирався делегатом ХХІ з'їзду Компартії України й ХХІІ з'їзду КПРС, голова правління колгоспу імені Карла Маркса М. Г. Бібік був делегатом ХХІІІ з'їзду КПРС, делегатами з'їздів Компартії України були механізатор колгоспу "Заповіт Леніна" Ю. Ф. Зелінський, керуюча відділом колгоспу імені Карла Маркса Н. С. Макаренко, начальник цеху міжгосподарського підприємства по птахівництву Р. П. Шелех.

Багато жителів міста уславили себе ратними подвигами. З них 2684 билися з ворогами країни на фронтах другої світової війни. Груді 1849 з них прикрасили урядові нагороди. Повним кавалером ордена Слави став Ф. В. Зінзіков.

Місто Гуляйполе відзначає своє 200-річчя, 1985 рік

Високих відзнак удостоєні й цілі колективи. Зокрема, колгосп імені Карла Маркса на ознаменування 50-річчя утворення СРСР відзначений ювілейним Почесним знаком ЦК КПРС, Президії Верховної Ради СРСР, Ради Міністрів СРСР і ВЦРПС, а за підсумками роботи в 1975 році – перехідним Червоним прапором ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС і ЦК ВЛКСМ. Господарству присвоєно звання "Колгосп високої культури тваринництва".

Традиції старших поколінь примножують сьгоднішні трудівники. Колективи промисловості достроково виконали план восьми місяців. Тут особливо відзначилися трудівники взуттєвої та харчосмакової фабрики, експериментального заводу сільгоспмашин.

Добре потрудилися працівники полів і ферм. Вони дали державі майже 2800 тонн м'яса, понад 3,6 тисячі тонн молока, більше 13 мільйонів яєць, 5180 тонн хліба – в основному зерна цінної й сильної пшениці.

На трудовій вахті серед правофлангових є варильник бітуму з асфальто-бетонного заводу О. А. Гура, робітник заводу лакофарбових виробів І. О. Ведмідь, механізатор колгоспу імені Карла Маркса О. Т. Кірієнко, муляр ПМК-121 В. Г. Коропець, оператор відгодівлі великої рогатої худоби з колгоспу Карла Маркса Г. І Сухан та десятки, сотні інших.

Йдучи до свята, п'ятирічку виконали хлібороби колгоспу імені Карла Маркса, колективи асфальто-бетонного заводу міжгосподарської шляхобудівельної організації, комплексної бригади І. Н. Коростильова з міжгосподарської будівельної організації, три виробничі підрозділи районного об'єднання по виробничо-технічному забезпеченню сільського господарства, олійного цеху харчосмакової фабрики та багатьох інших, а також понад 100 виробничників, у тому числі – 50 з експериментального заводу сільгоспмашин.

Вагомого успіху в боротьбі за успішну реалізацію завдань одинадцятій п'ятирічці добився колектив автотранспортного підприємства райоб'єднання по виробничо-технічному забезпеченню сільського господарства – достроково здійснив завдання п'яти років.

Особливо відзначилася бригада водіїв великовантажних автомашин, яку очолює В. П. Боровик. Перевізши 186,1 тисячі тонн народногосподарських вантажів, її колектив із завданням п'ятирічкі справився на 117,7 процента.

Відмінно попрацювали також водії з бригад В. В. Педаша та А. І. Кравця. Здійснили обсяг робіт, визначених на п'ятирічку, й трудівники лінійно-монтажної дільниці.

Доярка Ксенія Денисівна Куриленко з колгоспу "Заповіт Леніна", надавши за чотири роки і вісім місяців 11680 кілограмів молока, достроково виконала особисте зобов'язання, взяте на одинадцятую п'ятирічку.

Такого ж успіху досягли і її колеги Марія Олександрівна Пупко, Ольга Василівна Шрамко, водій Василь Васильович Кравець, механізатори Іван Дмитрович Застрожнов та Олександр Григорович Дігтяр.

* * *

В 1985 році райпобуткомбінат надав населенню різні види послуг, серед яких такі нововведені, як навчання ручному в'язанню трикотажних виробів, виготовлення художніх комбінованих фотознімків, доставка до-

дому предметів прокату малогабаритних речей та інше. Добре зарекомендували себе також види послуг, необхідні для проведення торжеств із приводу весілля, народження дитини, проведів до армії, ювілейних дат. Всього за 1984 рік кожен житель міста отримав послуг на 19 карбованців.

Великим авторитетом серед гуляйпільців користувалися швачка Раїса Павлівна Шишкіна, перукар Ніна Іванівна Жилінська, прачка Катерина Федорівна Єрмоленко, робітники харчосмакової фабрики Неоніла Олександрівна Литвиненко, Віра Лук'янівна Тернова, Ганна Володимирівна Кравченко, Валентина Іванівна Мартиненко.

Добра слава на фабриці йшла й про колектив цеху по виробництву олії (майстер М. І. Прихідько). Він ще в лютому 1985 року виконав план одинадцятій п'ятирічці.

* * *

Багато різних свят прошуміло над Гуляйполем за його 200-річну

Місто Гуляйполе відзначає своє 200-річчя.
1985 рік

історію. Та таких велелюдних і радісних, як відзначення 200-річчя міста, навіть старожили пам'ятають мало. І це цілком природно, бо підстав для радості було багато.

Ювілейні торжества співпали з відзначенням Дня учителя й відбулися напередодні Дня Конституції СРСР, у розпалі до підготовки XXVII з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу. Важливим стимулом

стало також те, що хлібороби району 1985 року виростили найвищий у області урожай ранніх зернових, тваринники успішно здійснили плани трьох кварталів по виробництву й продажу державі м'яса та молока, достроково з виробничою програмою періоду справилася промисловість.

Та безперечно найістотнішою підставою для радості стала впевненість трудящих міста в завтрашньому дні.

Піднесений настрій гуляйпільців передався, природно, й трудящим усього району, численним гостям, які прибули до міста, щоб розділити радість з його жителями. А поділена радість, як відомо, стає подвійною радістю.

За традицією, кожне торжество в нашому місті розпочинається на йо-

го центральній площі, що носить ім'я 50-річчя Великого Жовтня. Так сталося й 5 жовтня. О 16 годині сюди прийшли члени бюро райкому Компартії України та виконкомів районної і міської Рад народних депутатів, передовики виробництва, численні гості, в тому числі льотчик-космонавт СРСР, Герой Радянського Союзу Ю. М. Глазков, завідуючий відділом пропаганди і агітації Запорізького обкому Компартії України В. І. Воловик, заступник голови виконкому Запорізької обласної Ради народних депутатів В. М. Анцупова, делегації сусідніх районів. Вони поставили до підніжжя пам'ятника В. І. Леніну кошики з живими квітами.

Дещо раніше такі кошики представники трудових колективів віднесли до пам'ятників іншим діячам партії й держави. А перед цим почесні гості трохи попрацювали – висадили ялинки в центральному парку міста біля пам'ятника комсомольцям 20-х років, дерева в інших скверах, зустрілися з трудящими.

О 17-й годині в Будинку культури колгоспу "Заповіт Леніна" розпочалося урочисте засідання представників партійних, радянських і громадських організацій. Голова виконкому міської Ради народних депутатів В. М. Піхота, котрий відкрив його, тепло привітав присутніх із ювілеєм і надав слово для доповіді першому секретареві райкому Компартії України М. С. Беляєву.

Уважно вислухали промовця присутні. Бо ж у доповіді йшлося про історію міста з часу його заснування й до наших днів, називалися люди й колективи, котрі вписали в неї найяскравіші сторінки, про перспективи. Промовець підкреслив, що історія нашого міста невіддільна від історії області, республіки, країни.

За дорученням бюро обкому Компартії України й виконкому обласної Ради народних депутатів присутніх на святі міста й району тепло привітала В. М. Анцупова. Вона ж зачитала рішення про нагородження Гуляйполя Почесною грамотою облвиконкому й під бурхливі оплески присутніх вручила відзнаку представникам міста. З вітаннями виступали також Ю. М. Глазков, почесний житель міста, учасник визволення Гуляйполя А. А. Ковнацький, керівники делегацій трудящих Орджонікідзевського району міста Запоріжжя, Пологівського й Оріхівського районів нашої області, Покровського – Дніпропетровської й Великоновоселківського Донецької області. Тепло зустріли учасники засідання привітання піонерів. Потім було оголошено рішення про відзначення передовиків змагання.

З великим піднесенням присутні прийняли Вітальні листи ЦК КПРС, Президії Верховної Ради СРСР, Раді Міністрів СРСР та Центральному Комітетові Компартії України, Президії Верховної Ради і Раді Міністрів республіки.

Потім відбувся великий концерт. У ньому взяли участь аматори сцени району й майстри мистецтв з Москви, Дніпропетровська.

Вже зранку 6 жовтня гуляйпільці, гості міста рушили на стадіон "Сільмаш". Живому потокові, здавалося, не буде кінця, бо люди все прибували й прибували. Ось уже заповнені всі місця на трибунах, кожна вільна місцина поза футбольним полем.

Місто Гуляйполе відзначає своє 200-річчя, 1985 рік

Святкування розпочалося ярмарком, оглядом творчості народних умільців. Але це були не рядові заходи. Організатори їх подбали й про те, щоб відвідувачі мали можливість не лише вгамувати цікавість, але й розважитися. І це їм вдалося.

Здавалося, все вже оглянуто, що потрібно – придбано. Але люди не залиша-

ли стадіон. Всі чекали основного – початку театралізованої вистави.

...15-а година. Над стадіоном розноситься передзвін Кремлівських курантів. Юнаки вносять на поле прапори оздоблення. Кілька перелаштувань і вони утворюють коридор, яким у напрямі центральної трибуни крокують 40 сурмачів і 40 юних барабанщиць. Сурми закликають всіх до уваги.

На полі діти утворюють цифру "200". В цей час голова виконкому міськради В. М. Піхота оголошує свято "Краю мій – гордість моя" відкритим і запрошує внести прапор. Червоне полотнище із зображенням Серпа і Молота через все поле проносять передові трудівники району М. І. Єременко, П. І. Семенюта, Н. М. Удод, Є. А. Щербина, О. О. Данілов та інші. Вони підносять його до щогли і ось вже прапор повільно спливає вгору. Звучать Гімн Радянського Союзу і Гімн Української РСР.

До присутніх звертається перший секретар райкому Компартії України М. С. Беляєв:

– Населені пункти, як і люди, – сказав, зокрема, він, – мають свою біографію. Є вона і в нашого міста.

Безрадісними були перші більш ніж 130 років життя Гуляйполя і його мешканців. Хоча навкруги лежали багаті землі, та слугували вони не тим, хто поливав їх своїм потом, бо належали поміщикам, колоністам, куркулям. Те ж і стосовно робітників. За мізерну платню вони в неймовірно тяжких умовах працювали по 12-14 годин на добу.

Висотуючи з трудящих всі сили, експлуататори зовсім не дбали про розвиток освіти, охорону здоров'я.

Гуляйпільці не мирилися з гнобителями. Не один раз піднімалися вони на боротьбу, але справжнього визволення добилися тільки після повалення буржуазії й перемоги над внутрішньою контрреволюцією й зовнішньою інтервенцією.

Сьогодні Гуляйполе – місто з високорозвинутими промисловістю й сільським господарством. Тут створено всі умови для освіти, охорони здоров'я, розвитку культури трудящих, задоволення їхніх потреб. Вироби з маркою гуляйпільських підприємств знають у багатьох республіках Союзу, а також у Польщі, Болгарії, на Кубі, в ряді країн Африки. Майже поспіль неписьменне до революції село, нинішнє Гуляйполе дало країні вчених і воєначальників, письменників і артистів, трьох Героїв Соціалістичної Праці, сотні справжніх майстрів своєї справи.

Присутніх на стадіоні із святом привітав колишній перший секретар райкому Компартії України Герой Соціалістичної Праці І. Ф. Тарасевич.

Починається театралізована вистава.

...На полі з'являються вози, запряжені волами й кіньми з убогим домашнім скарбом. То – перші поселенці. Вони ставлять примітивне житло, бо вирішили поселитися на цих землях назавжди. Поселенці сподівалися на волю, але знову потрапили в залежність від багатіїв. Тому й сумних пісень співають дівчата на вечорницях, тому й підтримують поселенці демонстрацію робітників, схвально зустрічають звернення Ніловни – героїні відомого твору М. Горького "Мати".

Сторінку за сторінкою перегортають історію міста учасники театралізованої вистави.

Опісля був святковий феєрверк, масові гуляння у центральному парку міста.

7 жовтня, в понеділок, в центральному парку міста відбулися показові спортивні виступи.

* * *

З кожним роком росли запити населення міста й покращувався його добробут. Так, на 19 вересня 1987 року в Гуляйполі нараховувалося більше двох тисяч особистих легкових автомобілів, понад 800 вантажних мотоциклів, 2010 телефонів.

* * *

15 вересня 1987 року голова виконкому міської Ради народних депутатів В. М. Піхота писав у районній газеті "Зоря комунізму":

– 44-й раз мирна щедра осінь ступила на благодатну гуляйпільську землю, вмиту ранковими туманами, наповнену вересневим урожаєм полів і садів. Як завжди, початок вересня – це нові зусилля працівників міста і села, спрямовані на виконання планів і соціалістичних зобов'язань, підготовку до славного 70-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Сьогодні жителі міста зайняті мирною творчою працею. Їхні устремління – гідно зустріти знаменну дату в житті радянської країни, внести свою посильну частку в перебудову і прискорення. Але так було не завжди. Ще 44 роки тому на гуляйпільській землі лилася кров і доблесна Червона Армія виганяла непрошених фашистських зайд з нашої рідної землі.

Місто Гуляйполе відзначає своє 200-річчя, 1985 рік

15 вересня 1943 року червоний прапор визволення принесли жителям міста воїни 5 Ударної армії, які рухалися з Донбасу. Гуляйпільці ніколи не забудуть чорних днів фашистської окупації і вічно пам'ятатимуть тих, хто приніс їм радість визволення. Вони в глибокій шанобі схиляють голови перед славними воїнами (живими і тими, хто поліг у боях) гвардійських 34-ї стрілецької і 12-ї кавалерійської дивізії 5-ї ударної армії, 125 мінометного полку резерву Головного командування, 6-ї гвардійської авіаційної бомбардувальної дивізії, 140 окремої танкової дивізії, 30-ї і 4-ї гвардійської стрілецької дивізій, які відзначилися в боях за визволення населених пунктів району. 130 радянських воїнів 41 національності віддали життя, визволяючи місто. Вдячні гуляйпільці свято шанують про них пам'ять. Про це нагадує величний меморіал, біля якого завжди квіти і де завжди зупиняються гості міста, щоб віддати данину шани полеглим.

5 жовтня 1941 року в Гуляйполі ввірвалися фашисти. І п'ятьма окупаційної ночі тривала до 15 вересня 1943 року. Фашистські зайти встановили в місті жорстокий терор, але він не зламав волі до боротьби. З перших днів окупації в Гуляйполі почала діяти антифашистська підпільна група. На жаль, фашистам вдалося її ліквідувати.

Безприкладну мужність, відданість Радянській владі, продемонстрували патріоти робітники заводу промартілі "Червоний металіст" Г. Г. Шамрай, М. В. Шейко, М. І. Самойлов, Г. С. Бодня, А. М. Семенюта, П. Ф. Усатенко, які ризикуючи життям, врятували від знищення і зберегли до приходу частин Червоної Армії бронзову фігуру В. І. Леніна.

Сьогодні ми схиляємо голови перед всіма ветеранами війни і праці, які кували визволення, працювали на Перемогу. Вдячні гуляйпільці підтримують тісні зв'язки з воїнами-визволителями почесними громадянами міста – Героєм Радянської Союзу генералом В. С. Антоновим, учасницею штурму Берліна Г. В. Нікуліною, І. Г. Скомороховим, І. Н. Шевченком, Г. І. Іващенко. На свята Перемоги і визволення району та міста приїжджають ветерани 12 гвардійської кавалерійської дивізії – В. Я. Сіробаба, Г. П. Ришков, М. І. Стукалов, М. Я. Радченко, О. М. Чорноярів, 34 гвардійської стрілецької дивізії – А. А. Ковнацький, Є. Я. Шульженко, Д. П. Козиряцький, Ю. Я. Райгородецький, Ф. О. Топорков, 140 окремої танкової дивізії – М. Я. Кусайло та багато інших. Жителі міста завжди раді своїм почесним і дорогим гостям.

44 роки – для історії мить, для людини не так і мало. Минулі роки не пройшли марно для міста. Сьогодні Гуляйполе – місто промислових підприємств і високорозвинутого сільського господарства. Тільки промисловість щорічно виробляє продукції більше ніж на 50 мільйонів карбованців. А це в 40 разів перевищує рівень 1940 року.

Незважаючи на те, що Гуляйполе два роки тому відсвяткувало своє 200-річчя, воно з року в рік росте, красивішає. На його вулицях з'являються нові будинки, поповнюється новими, будівлями мікрорайон. Справжньою окрасою міста став культурно-спортивний комплекс "Сучасник". Але краса і чистота міста залежить від участі всіх і кожного, від вболівання за його санітарний стан.

Вітаючи земляків із славним 44-річчям визволення міста, хочеться сказати, що молоді покоління свято шанують пам'ять визволителів, гідно примножують бойову і трудову славу старших поколінь. Серед них – воїни-інтернаціоналісти, які подали допомогу дружньому народові Афганістану, депутати районної Ради Олександр Красовський, депутат міської Ради Ігор Азаров, шофер бу-

Місто Гуляйполе відзначає своє 200-річчя, 1985 рік

динкоуправління Анатолій Чабаненко та інші. Сьогодні вони відмінно трудяться на фронті мирного будівництва.

Прекрасне сьогодні рідного міста, прекрасні своїм трудом його жителі.

* * *

5 березня 2007 року пригадавав голова міськвиконкому з 1980 по 1994 рік Василь Микитович Піхота: "До 1964 року головами Гуляйпільської міської ради були Дмитро Іванович Гузій, Іван Михайлович Чередниченко, Марія Петрівна Компанієць, Михайло Іванович Васецький. З жовтня 1972 року я працював заступником голови міської ради у Михайла Івановича, а з 1980 року по 1994-й – головою, а потім – до 1997 року заступником.

Голова міськвиконкому
Д. І. Гузій

У 80-і - 90-і роки приділялась велика увага розвитку соціальних, культурних і матеріальних благ. В місті планово виконувались роботи по спорудженню житлових, побутових і культурних приміщень. Серед інших побудували 17 житлових будинків, Будинок побуту, КСК "Сучасник", чотириповерхове приміщення райвузла зв'язку, хірургічний корпус.

За 1980-1991 роки на території міста висаджено більше 100 сріблястих ялинок з Донецького зеленгоспу, де працював генеральним директором Г. П. Радіонов. Добрий зв'язок з ним дозволив зробити генеральний проект реконструкції центрального майдану міста.

Велику допомогу у виготовленні цементних плит, крім Запоріжжя, надав Гуляйпільський завод метало-бетонних виробів, де керівником був Анатолій Тимофійович Сушко.

В ті роки в місті висаджували каштани, клени, явори, горобину, липу, троянди. Тоді міськвиконком неодноразово за підсумками змагання по благоустрою займав призиви місця у області.

Голова міськвиконкому
В. М. Піхота

Неоціненну допомогу голові міськвиконкому подавав колектив комунального підприємства, який очолювали досвідчені керівники: Семен Пантелеймонович Коломієць, Віктор Павлович Лютий, Микола Тимофійович Білостоцький (всі вже покійні).

Найбільший внесок у забудову міста внесли голови колгоспів М. Г. Бібік (колгосп імені Карла Маркса), Б. О. Горпинич (колгосп "Заповіт Леніна"), О. А. Журавель, В. І. Коваленко (обидва з колгоспу імені Енгельса).

На території міста практично 90 процентів вулиць мали тверде покриття.

В той час велась велика робота по впорядкуванні вулиць, заміні табличок і номерів на будинках. Кожний рік проходило змагання за звання "Кращий двір" та "Краща вулиця". Велику роботу проводили вуличні комітети, головами яких були І. І. Бодня, А. Т. Анікіна, О. І. Рубан, К. Я. Чередниченко, Л. П. Небрат та багато інших.

Багато зробили по благоустрою нашого міста члени бригади шляховиків, яку очолював досвідчений керівник – будівельник Віктор Олександрович Войцехівський".

ЮВІЛЕЙ РАЙОНУ

28-30 березня 2003 року гуляйпільці дружною родиною в присутності численних гостей, що прибули на свято з різних куточків України та країн ближнього зарубіжжя, відзначили 80-річчя утворення району.

Офіційна церемонія нагородження переможців та лауреатів районного конкурсу "Людина року-2002" та вручення регіональних нагород почалися 28 березня о 14-й годині у великому залі КСК "Сучасник".

До присутніх земляків та гостей звернувся голова районної державної адміністрації І. О. Бірюков. Він, зокрема, сказав: "Я хотів би від імені районної адміністрації, районної ради, всіх виконавчих і представницьких органів району поздоровити всіх присутніх із святом і побажати успіхів, здоров'я і наснаги.

В цьому залі зібралися люди різних поколінь, але всіх нас об'єднує одне: всі, хто сьогодні присутні тут, робили і роблять все, щоб Гуляйпільський край розквітав, щоб слава про нього ішла не тільки по Україні, а й далеко поза її межами. Той період, про який сьогодні говоримо, солідний період і нам є про що говорити, є що аналізувати. Я думаю, що більш детально про все це скажу завтра на урочистому засіданні і відзначу кращих представників, які внесли вагомий вклад у розбудову нашого району.

Будинок міської ради, 2007 рік

першими, бути першими серед кращих тому, що живемо на Гуляйпільщині, на цій історичній землі, у цій вольниці, й іншого нам з вами не дано. Багато районів в області були створені і по-різному відзначають ці дати, і нам рекомендували діджати сторіччя і широко відзначити цю подію. Але багато хто до цієї дати не зміг би дійти, і тих людей, котрі зробили все, щоб сьогодні ми з вами святкували і мали такі показники, ми б втратили. Я щиро вдячний трудовим колективам, громадським організаціям, ветеранам за те, що були підтримані наші ініціативи, рішення, і сьогодні ми маємо прекрасну, унікальну книгу-щоденник з історичними надбаннями. Ми маємо добру наробку і вже працює велика редакційна колегія по створенню історичної 12-главої книги по повній історії Гуляйпільського краю і вона вийде до дня визволення району. Ми маємо наші регіональні нагороди вперше за 80 років, які будуть вручатися на цій сцені. Сьогодні ж, завдяки цьому ювілею, через значний проміжок часу перерви до району прийшло 30 державних нагород, 24 обласних. Гадаю, що і ті результати конкурсів, які ми провели напередодні свята, говорять про те, що ми не даремно проводимо його. Тільки 14 пісень написано за три місяці про Гуляйпільщину.

На завершення я хотів би ще раз привітати і поздоровити всіх вас, а у вашій особі всі трудові колективи з цим великим святом і побажати успіхів, щастя, миру, благополуччя і наснаги на священній ниві розбудови нашого краю. А тепер дозвольте мені перейти до приємної і почесної місії, вручити кращим представникам регіону і землякам, які зараз не проживають на нашій території, регіональні нагороди.

Розпорядження голови райдержадміністрації "Про нагородження регіональними нагородами" зачитав заступник голови райдержадміністрації П. П. Науменко.

Регіональні нагороди ("Почесний громадянин Гуляйпільського району", медалі та іменний годинник "За заслуги перед Гуляйпільським краєм") нагородженим вручив І. О. Бірюков.

Від імені нагороджених слово мала ветеран праці А. І. Явон.

Вона, зокрема, сказала: "Я хочу низько схилити голову перед пам'яттю тих людей, які творили історію району і яких немає серед нас. Включитись всім гуляйпільцям за їх розум, кмітливість, працюючі руки. Для подальшого поступу вперед з історії треба брати вогонь, а не попіл. Особливо хочеться привітати також молодь – майбуття Гуляйпільського краю, подякувати І. О. Бірюкову і його однодумцям за турботу про ветеранів, піклування про молодь і побажати всім нам щастя і добра".

Далі відбулася церемонія нагородження переможців та лауреатів конкурсу "Людина року-2002", який проходив у 10 номінаціях.

У першому конкурсі "Гордість Гуляйпільського краю" за вагомий внесок в економічне, громадське, наукове і культурне життя району лауреатами стали вчителька англійської мови Червоненського НВК І. В. Артюх, поетеса, член Національної спілки письменників України Любов Геньба, студентка 3-го курсу Харківської академії культури Валентина Луговенко. Переможницею названо Ірину Вікторівну Артюх.

В конкурсі "Краще сільськогосподарське підприємство року" лауреатами визнано ПСП "Мир" (директор О. Г. Чуб), ТОВ "Батьківщина" (директор В. В. Савовський), ВАТ "Птахофабрика "Зарічна" (голова правління М. А. Цьопкало), ТОВ "Україна" (директор М. Г. Тимофієв), ЗАТ "Агронива" (голова правління М. М. Новохатько), ТОВ "Перемога" (директор А. В. Горпинич), ТОВ "Агрофірма "Зелений Гай" (директор О. І. Дудка). Переможець конкурсу – колектив ЗАТ "Агронива".

В конкурсі "Міський, районний керівник" лауреати – начальник райво А. Є. Кірієнко, заступник голови апарату райдержадміністрації Є. М. Шкабарня, Новомиколаївський сільський голова Г. І. Хорішко. У цій номінації переможницею є А. Є. Кірієнко.

В номінації "Краще підприємство" претендентами на перемогу виступали ДП "Машинобудівний завод" ВАТ "Мотор Січ" (директор О. А. Долженко), ПВКІІ "ЕТА" (директор А. М. Бодня), ЗАТ "Харчосмакова фабрика" (голова правління Е. І. Жованик). Тут перемогу здобув ДП "Машинобудівний завод".

У номінації "Торгове підприємство року" лауреатами були КТІІ "Госптовари" (директор Т. К. Жаболенко), магазин "Лілія-ІІІ" (приватний підприємець Ю. А. Журавель), ТОВ "Горицвіт" (директор Т. М. Жаболенко). Переможець – магазин "Лілія-ІІІ".

У номінації "Підприємець року" претендентами на перемогу виступали приватні підприємці М. В. Маляревич, Ю. О. Попов, керівник СФП "Лаванда" В. І. Козярин. Переможцем став В. І. Козярин.

У номінації "Медичний працівник року" лауреатами визнано завідувачого флюорографічним відділенням О. Р. Манька, завідувачого стоматологічним відділенням Р. М. Кушика, завідувачу клініко-діагностичною лабораторією ЦРА В. М. Патреєву. Переміг Р. М. Кушик.

Лауреатами у номінації "Педагог року" стали заступник директора з навчально-виховної роботи Мирненського НВК С. І. Заїченко, заступник директора НВК № 4 Т. М. Третяк, завідувача методичним кабінетом райво Н. Г. Коростильова. Переможець – Н. Г. Коростильова.

В номінації "За розвиток культури та створення духовних цінностей" лауреати – провідний спеціаліст райво, керівник літературного клубу "Пролісок" Н. В. Квітка, директор Долинського СБК Т. В. Губар, народна майстриня з м. Гуляйполя А. І. Рябко. Переможцем визнано Т. В. Губар.

Лауреатами у номінації "Юне обдарування року" названо учня 5-го класу дитячої школи мистецтв Сергія Вороніна, ученицю 9-Б класу ЗОШ № 1 Анну Гуру, ученицю 11 класу ЗОШ № 1 Олену Муху. Переможець – Сергій Воронін.

Нагороди лауреатам та переможцям вручали голова райдержадміністрації І. О. Бірюков, його заступники О. О. Кірієнко, П. П. Науменко, О. О. Різник, голова районної ради Є. Г. Коровка, його заступник А. Ф. Богущко, начальник, райво А. Є. Кірієнко, начальник районного відділу культури В. М. Шингур.

Переможців та лауреатів конкурсу "Людина року-2002" вітали професійні артисти з міст Запоріжжя і Дуганська.

* * *

"Єднаймося, бо ми гуляйпільці!" – таким був лейтмотив засідання клубу "Гуляйпільське земляцтво", що проходило 28 березня 2003 року в КСК "Сучасник". До гостинних господарів клубу завітали поважні гості – керівники району на чолі з головою райдержадміністрації І. О. Бірюковим та головою районної ради Є. Г. Коровкою, земляки: директор Запорізьких міських електричних мереж, депутат обласної ради І. В. Бодня; доктор філологічних наук, професор Дніпропетровського національного університету В. О. Горпинич; головний редактор радіопрограм Запорізької обласної студії радіомовлення Н. П. Деркач; ветеран праці Б. Г. Камінський; заслужений лікар України, хірург-косметолог О. О. Мосейко; заслужений працівник культури, диригент рес-

публіканського оркестру з м. Тирасполя Придністровської республіки Г. О. Мосейко; секретар Національної спілки письменників України О. О. Михайлюта; ректор Макіївського економіко-гуманітарного інституту В. А. Товстик, член Національної спілки художників України О. М. Якушенко; гуляйпільці, які живуть у місті і районі. Всіх їх немає змоги назвати.

Н. В. Квітка та А. В. Клименко, як і подобає привітним господарям, сердечно зустрічали гостей, які стали членами клубу "Гуляйпільське земляцтво".

За давнім народним звичаєм господарі вітали гостей хлібом-сіллю, а далі слово мовив голова районної державної адміністрації І. О. Бірюков.

Ігор Олексійович, вітаючи земляків із 80-річчям утворення району, відзначив, що знаменним під час свята є заснування даного клубу. І треба, щоб земляки – вихідці з Гуляйпільського краю частіше зустрічалися на рідній землі, гордилися своїм краєм, який утримує першість в області по соціально-економічних показниках. І по-іншому бути не може, бо ми заражені наркотиком бути в усьому першими. Гуляйпільців знають і в Європі.

І. О. Бірюков побажав землякам наснаги і творчості на благо нашого краю.

Ветерану праці М. А. Явону Ігор Олексійович вручив Почесну грамоту за розбудову району.

Далі Наталія Василівна звернулася до "живої" історії регіону, голосу, який звучав не один рік у 70-80 роки минулого століття. Так розмова розпочалася про радіожурналіста Василя Антоновича Закарлюку і перейшла на літератора Івана Кириловича Кушніренка та краєзнавця Володимира Ілліча Жилінського, які випустили у світ двотомник унікальної книги "Література Гуляйпільщини" ("На пругких вітрах"). А яку унікальну фонотеку зібрав ентузіаст своєї справи Василь Мануїлович Кутя! А скільки добрих слів можна сказати про народний хор "Вольниця" районного Будинку культури, незмінним керівником якого на протязі 20 років є Богдан Йосипович Бурбура.

Високим професіоналізмом у роботі відзначаються вихідці з краю брати Мосейки – заслужений лікар України Олександр Олексійович і заслужений працівник культури Молдови Григорій Олексійович, які тепло говорили про рідну Гуляйпільщину, котра відкрила світ у велику медицину та музику.

Учнем міської СШ № 2 був і доктор технічних наук, завідувачий кафедрою Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту Анатолій Григорович Старовойт. Усім їм було про що згадати.

На засіданні клубу виступали начальник районного відділу освіти Л. Є. Кірієнко, голова районної ради Є. Г. Коровка, ветеран праці А. І. Явон, І. В. Бодня, який подарував І. О. Бірюкову картину "Фрегат", В. М. Куті – музичний центр, а всім присутнім жінкам – квіти. Слово мали Б. Г. Камінський, О. М. Якушенко, О. О. Михайлюта, В. А. Товстик та В. О. Горпинич. Кожен розповів про себе, про свою часточку внеску у розбудову рідного Гуляйпільського краю.

Засідання клубу проходило у музичному супроводі квартету "Дебют" з школи мистецтв, співаків Світлани Кірілової, Володимира Кобзея та інших.

Перше засідання клубу "Гуляйпільське земляцтво" пройшло на високому організаційному й емоційному рівні і надовго запам'ятається його учасникам. І є надія, що світле березневе ювілейне свято залишиться приємним спогадом у буднях земляків.

29 березня у великому залі КСК "Сучасник" відбулося урочисте зібрання з нагоди 80-річчя утворення району та вручення державних нагород. Відкрив його голова районної ради Є. Г. Коровка.

З доповіддю виступив голова районної державної адміністрації І. О. Бірюков. Він розповів про історію створення району, зупинився на визначних віхах його розвитку, поіменно згадав всіх причетних до героїчних і трудових звершень регіону. (В основу доповіді покладено тези статті Ігоря Олексійовича, надрукованої в газеті за 28 березня під заголовком "Гуляйпільський край: 80 звитяжних літ"). Не перелічуючи всього сказаного у статті, нагадаємо: ми по праву гордимся тим, що Гуляйпільщина є флагманом сільськогосподарського виробництва в Запорізькій області.

Сільське господарство займає провідне місце в розвитку народногосподарського комплексу району. Сьогодні після реформування тут працює 25 сільгоспдприємств, 50 фермерських господарств і один сільськогосподарський кооператив. Тільки в 2002 році рослинницької продукції вирощено на 80 млн. грн. Успішно розвивається тваринництво та птахівництво. Протягом останніх трьох років усі господарства рентабельні.

Район має надійний кадровий потенціал.

Одними з пріоритетних напрямків діяльності народного господарства району є будівництво і житлово-комунальне господарство. Інтенсивно ведеться газифікація житлового фонду міста.

Робота по розвитку малого та середнього бізнесу також належить до першочергових завдань.

В районі своєчасно і в повному обсязі виплачуються пенсії. З повним навантаженням працює освітянська мережа, де трудяться високо-

кваліфіковані педагоги. В районі діють медичні та культурні заклади. Дбають у районі і про духовний розвиток населення, фізичне загартування молоді.

Районна державна адміністрація робила, робить і буде робити все для зростання соціально-економічного розвитку району.

Від імені гуляйпільців І. О. Бірюков подякував голові обласної державної адміністрації Є. Г. Карташову за постійну увагу і допомогу у вирішенні актуальних проблем Гуляйпільського краю, за сприяння у підготовці проведення святкування 80-ї річниці утворення району та нагородження кращих його представників високими державними нагородами.

Вручення державних нагород на святі здійснив голова Запорізької обласної державної адміністрації Є. Г. Карташов. Перед цим він, зокрема, сказав: "Дорогі трудівники Гуляйпільського району, дозвольте сердечно привітати вас і всіх присутніх у цьому залі з 80-річчям такого, я б сказав, оригінального по-своєму свята в рамках Запорізького регіону і всієї України.

80 років – це історично невеликий проміжок часу. І коли його відзначають, то безперечно, гортають сторінки від створення цього краю і завершують сьогоднішнім днем, згадують тих людей, які творили історію, відстоювали інтереси краю, які робили його по-справжньому героїчним, по-справжньому трудовим, по-справжньому чудовим, оскільки слава про Гуляйпільський район знана і за межами нашої славної України.

Сьогодні ми по-особливому відзначаємо Гуляйпільський район. І я скажу з яких причин. Постійно протягом останніх трьох-чотирьох років ваш район займає перші-другі-треті місця, а по багатьох позиціях тільки перші. Це я беру лише трудові досягнення. Люди вміють думати, вміють організовувати, отримувати найвищі врожаї, люди вміють створювати високу духовну культуру, підтримувати отой чудовий трудовий потенціал та ідеї, які закалилися людьми старших поколінь, нашими дорогими ветеранами війни і праці, котрі присутні в залі і котрі багато зробили, щоб скласти славу Гуляйпільському краю. І дуже приємно, що їх традиції сьогодні продовжуються.

Жоден район області так не займається кадрами, як займається Гуляйпільський. Я говорю про те, що, приїхавши до Президента України Леоніда Даниловича, щоб нагородити достойних, він запитав: чому так багато? А я сказав: хочу показати, що там, де по-справжньому займаються кадрами, там, де виховують кадри, там є справжня перемога. Скільки тут навчається молоді у вузах за бюджетні кошти, яка прив'язана до цієї землі і буде розвивати нові технології і створювати в цілому потенціал

для онуків, для майбутнього в цілому. Я думаю, що така добра традиція продовжиться.

І те, що ви зуміли зберегти кадри, я прекрасно розумію, тому люди не розбіглися і не пішли в інші якісь підрозділи, вони вірять своїм керівникам. Гуляйпільський район займає середню лінію по території нашого славного Запорізького краю, зумів створити оптимальний варіант. Ось чому ми будемо всіляко підтримувати цю лінію, будемо показувати найкращий досвід, починаючи від висвітлення району в цілому і закінчуючи тими великими традиціями, які народжуються тут.

Ніде немає такого високого поетичного класу, такої поетичної школи, яка є в Гуляйпільському районі. Я хотів би сьогодні сердечно подякувати Г. І. Лютому, який у свій час створив цю школу. Я недавно, мабуть, місяця півтора тому, був присутній на занятті, де було 40 дітей, які беруть участь у конкурсах на кращий вірш, на кращу пісню про Гуляйпілья. 14 написаних пісень говорять про великий інтерес до цього району, про великий творчий поетичний потенціал. Нам потрібні люди, які розуміють специфіку даного регіону, піднімають його творчий потенціал. Так треба працювати сьогодні. Тому з великою вдячністю звертаюся до вас, трудівники Гуляйпільського краю, від усього багатотисячного колективу Запорізького краю.

Мене просив особисто привітати вас Президент України, побажати вам щастя, удачі, гарного настрою і щоб вам завжди добре працювалося, щастя було на роботі і вдома.

Хочу виконати приємну місію - вручити державні нагороди і першу нагороду від нашого творчого потенціалу голові райдержадміністрації портрет Нестора Махна".

Є. Г. Карташов вручив орден "За заслуги" III ступеня голові райради Є. Г. Коровці, директору ПСП "Мир" О. Г. Чубу, орден княгині Ольги III ступеня оператору машинного доїння ТОВ "Полтавка" А. І. Северин, медаль "За працю і звитягу" механізатору ЗАТ "Агронива" С. С. Омесю.

Було вручено нагороди Кабінету Міністрів, обласної ради та обласної державної адміністрації кращим представникам Гуляйпільського краю.

Потім слово мав президент обласного Союзу промисловців і підприємців П. М. Ванат, який після виступу вручив Золотий Знак від Українського Союзу промисловців і підприємців І. О. Бірюкову, Золоті Медалі Міжнародної Кадрової Академії – І. О. Бірюкову, А. В. Горпиничу, М. Г. Тимофієву, О. І. Дудці, О. Г. Чубу.

Начальник обласного управління Міністерства внутрішніх справ у Запорізькій області О. А. Петренко, вітаючи гуляйпільців зі святом, вручив І. О. Бірюкову Почесну грамоту і подарував районному відділу

внутрішніх справ ключі від новенького автомобіля, а для жінок Гуляйполя – квіти. Такі ж ключі, а ще й сучасне електрокардіологічне обладнання отримала центральна районна лікарня від начальника обласного управління охорони здоров'я З. В. Лашкул.

Головний санітарний лікар області А. І. Севальєв подарував райсанепідемстанції комп'ютер, а І. О. Бірюкову висловив подяку за співпрацю.

На урочистому зібранні виступив голова Велико-Новоселківської райдержадміністрації Донецької області В. П. Ширя. Потім І. О. Бірюков вручив групі земляків регіональні нагороди, а також переможцям творчих конкурсів, присвячених 80-річчю утворення району.

У конкурсі на кращу літературну роботу перше місце у жанрі "Поезія" виборолла учениця ЗОШ № 1 Олена Муха, друге місце – студентка Запорізького державного університету Катерина Сіриньок, третє місце – учениця Комсомольської ЗОШ Вікторія Бабарикіна; у жанрі "Проза" перемогу здобув учень ЗОШ № 1 Артем Клименко, друге місце посів учень ЗОШ № 1 Станіслав Мартиненко, третє – учениця Малинівського НВК Юлія Крилова.

Дипломами та грошовими преміями нагороджені переможці у жанрі "Авторська пісня про Гуляйпільський край": за перше місце композитор і виконавець пісні Анатолій Сердюк, автор слів член Національної спілки журналістів України Лариса Верьовка, за друге місце колектив народного самодіяльного хору "Вольниця" РБК (керівник Б. Й. Бурбура), за третє місце учениця ЗОШ № 1 Олена Муха.

Дипломом та грошовою премією нагороджено і переможця районного конкурсу фоторобіт "Мій рідний край, моя земля" В. С. Кобзея.

До присутніх звернулася директор міської СЗОШ, заслужений працівник освіти України В. Ф. Кириченко. Вона подякувала керівництву країни, області і району за високу оцінку її праці і всього вчителства району.

Опісля відбувся великий святковий концерт, підготовлений кращими колективами і учасниками художньої самодіяльності району.

* * *

30 березня 2003 року на центральному майдані міста яблуку не було де впасти. Складалося враження, що туди зійшлися всі городяни, аби взяти участь у мітингу "Району – 80".

Саме 80 років тому, у березневі дні, за постановою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету був утворений наш район. За роки, що передували цій знаменній даті, район перетворився в один з найбільш розвинених адміністративно-територіальних одиниць області.

– Сьогодні ми з гордістю гортаємо сторінки історії Гуляйпільщини, згадуємо тих, хто своєю чесною працею будував і примножував багатство нашої держави, – сказав, відкриваючи мітинг, голова районної ради Є. Г. Коровка.

Того дня на свято до гуляйпільців завітали голова обласної державної адміністрації Є. Г. Карташов, заступник голови облдержадміністрації В. В. Фощенко, президент Запорізького обласного Союзу промисловців і підприємців "Потенціал" П. М. Ванат, начальник управління внутрішніх справ у Запорізькій області С. А. Петренко, голови районних державних адміністрацій і районних рад, керівники обласних організацій і установ, земляки з Росії, Молдови та інших регіонів нашої держави, представники ЗМІ.

Першим перед присутніми виступив голова райдержадміністрації І. О. Бірюков.

– Широ вітаю запрошених земляків з нагоди 80-річчя утворення району. Для всіх нас цей ювілей – продовження самовідданої праці, героїки трудових буднів. Приємно, що на наше свято прибули гості із сусідніх держав.

Держава без історії, не може існувати, як і кожен регіон нашої країни. Славну історію має Гуляйпільська земля. Ще в дореволюційні часи наше місто було відоме в Україні, як виробник сільськогосподарського реманенту, а Гуляйпільський ярмарок за своїм значенням був другим після Сорочинського, п'ятикупольна церква – кращою на півдні України.

Ім'я нашого видатного земляка, громадського і політичного діяча Нестора Махна, керівника повстанського руху часів громадянської війни вписано в літопис України ХХ століття.

Багате історичне минуле нашого краю, культурне багатство, потужний економічний потенціал, краса Гуляйпільщини – серйозні підстави для того, щоб ми по праву могли всім цим пишатися.

Історичними були трудові досягнення гуляйпільців у довоєнний період. У 1936 році наша МТС стала переможцем Всесоюзного соціалістичного змагання. У 1940-му – ряд передових колгоспів були учасниками Всесоюзної сільськогосподарської виставки.

Багато гуляйпільців прославили себе ратними подвигами на фронтах другої світової війни. 1849 із них одержали урядові нагороди. У невимовно важких умовах довелось працювати і відроджувати господарство після війни. Але вже в 1950 році як у промисловості, так і в сільському господарстві було досягнуто довоєнного рівня. За видатні трудові здобутки 5 гуляйпільців були удостоєні звання Героя Соціалістичної Праці.

В роки післявоєнних п'ятирічок понад тисячу наших земляків нагоро-

джені вищими орденами держави. Сьогоднішнє свято об'єднує представників різних поколінь, нагадує про вічні цінності, актуальні для будь-якого часу. Гадаю, що гуляйпільці, мої ровесники і молоде покоління у боргу перед тими, хто зводив місто і район, забезпечував процвітання та розвиток краю, відроджував національно-культурні традиції району.

Наша історія та сьогодення яскраво свідчать про те, як багато ми можемо зробити разом, які грандіозні проекти під силу нам здійснювати.

Район сьогодні, як і впродовж всієї історії, гідно займає провідні місця в області. Ми пишаємося тим, що він є флагманом сільгоспвиробництва. Подією надзвичайної ваги стала газифікація району. Не можна не згадати про досягнення на освітянській ниві.

У перспективі у нас масштабні і по-хорошому амбіційні плани. Історія довела, що гуляйпільці вміють, об'єднавши зусилля, добиватися поставленої мети.

Дякую усім землякам за чесну, сумлінну працю, за вірність доблесним традиціям краю. Особливі слова подяки – Президенту України, уряду, облдержадміністрації, губернатору за допомогу у підготовці святкових заходів та відзначення кращих трудівників регіону. Бажаю всім здоров'я, миру, злагоди, благополуччя і вагомих досягнень у розбудові рідного краю.

Опісля, зі словами найщиріших і найпалкіших вітань від свого імені та від Президента України Л. Д. Кучми до гуляйпільців звернувся голова облдержадміністрації Є. Г. Карташов. Євген Григорович побажав усім удачі, щастя, миру, процвітання та вагомих економічних здобутків.

Далі слово мали голова районної організації ветеранів П. І. Доля та вчителька Чорвоненської ЗОШ І. В. Артюх.

Після цього мітинг завершився, але свято для городян і гостей міста продовжувалось. Бажаючі мали змогу переглянути концерт переможців та лауреатів районного огляду конкурсу "Славетний Гуляйпільський край", взяти участь у масових гуляннях, конкурсах, виставках народних умільців, концерті молодих виконавців та ін. Одним словом, свято вдалося на славу.

КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

Гуляйпільський районний краєзнавчий музей, створений рішенням районної ради депутатів трудящих від 11 грудня 1960 року і знаходиться в приміщенні, яке є пам'ятником архітектури. Воно було споруджене в 1901 році як будинок банку "Товариства взаємного кредиту". В 1920-і роки в ньому діяло "Єврейське колонізаційне товариство", а пізніше –

поліклініка. В роки Великої Вітчизняної війни під час окупації тут з дозволу німецького командування правила службу православна церква. З 1945 року – районний Будинок культури, після якого господарем приміщення у 1967 році став краєзнавчий музей.

Спочатку для музею виділили дві невеликі кімнати. Ініціативна група з представників міської громадськості (колишні вчителі, історики-краєзнавці), які займалися пошуками перших експонатів музею.

Першим завідувачим закладом став вчитель-пенсіонер Руденко Юрій Іванович. Йому активно допомагали інші ентузіасти: Кузьменко Микола Омелянович, Жилінський Володимир Ілліч, Куш Федір Іванович, Литвиненко Володимир Трохимович, Литвиненко Дмитро Артемович, Шевченко Надія Степанівна, Воскобойнікова Надія Степанівна, Олексієнко Уляна Іванівна, Вержболович Параска Йосипівна.

За дорученням Гуляйпільського райкому КПУ справами молодого музею активно опікувалася Явон Любов Іванівна. Величезну допомогу закладу в пошуках експонатів надали школярі та молодь міста, які збагатили фонди не одним десятком цікавих речей.

Колектив краєзнавчого музею, 2007 рік

Результати не забарилися. Гуляйпільський музей швидко здобув шанування у місцевих жителів і гостей міста.

Постановою Міністерства культури Української РСР від 26 січня 1968 року Гуляйпільському районному краєзнавчому музею було присвоєно найменування "Народний музей". За цікаву, корисну і самовіддану роботу заклад неодноразово нагороджувався грамотами та дипломами органів влади, профспілкових колективів.

Утвердження та становлення музею продовжилося при інших його керівниках: Глазуновій Марії Миколаївні, Горді Валентині Тихонівні, Шишкіній Олександрі Макарівні, Колісник Надії Омелянівні, Колосовському Володимирі Михайловичу, Дідовець Наталії Іванівні.

В 1987 році було прийняте рішення про зміну статусу музею – його було поставлено на державний облік. Величезна кількість нових експонатів вимагала розширення музею. Тому йому було повністю передано (після добудови та реконструкції) приміщення колишнього будинку культури.

В реставрації будинку величезну допомогу надали всі трудові колективи, установи, організації, навчальні заклади району. Новий музей став справжньою окрасою міста.

І зараз музей, що знаходиться на батьківщині видатного політичного, громадського і військового діяча України Нестора Івановича Махна, привертає увагу багатьох відвідувачів та любителів історії. Лише по одному переліку країн, гості з яких залишили свої враження про заклад у "Книзі відгуків", можна вивчати світову географію: Канада, Австралія, Японія, Франція, Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Греція, Росія, Казахстан та інші.

9 грудня 2000 року розповідала директор музею Наталія Дідовець:

– Старовинних будівель в нашому місті лишилось не так і багато і в одному з них "прописався" наш музей. А засновано його було 11 грудня 1960 року за рішенням районної ради народних депутатів. Необхідність в ньому визрівала давно. Адже наш край надзвичайно багатий своїм історичним минулим. Осмислення цього минулого, його зберігання і пропаганда й були основними напрямками роботи новоствореного закладу. Історія його заснування і становлення була довгою і трудною. Не можемо не згадати тих перших фундаторів. Адже започатковувалася біографія цього закладу буквально на одному ентузіазмі. На добровільних засадах взялися тоді за нову і таку потрібну справу перший директор Ю. І. Руденко, Н. С. Шевченко, Ф. І. Куц, У. І. Олексенко, М. О. Кузьменко, В. І. Жилінський, П. З. Солодун, П. П. Самойленко, В. Г. Яковенко... Пізніше їх справу продовжили М. М. Глазунова, В. Т. Горда, О. М. Шишкіна, Н. О. Колісник та В. М. Колосовський...

Вже в перші роки існування музею розголос про Гуляйпільський краєзнавчий сягнув меж не тільки району, а й області. Його масова робота, популярність були достойно оцінені громадськістю. Музей відзначений Почесною грамотою Міністерства культури УРСР та республіканського комітету профспілки, Дипломом союзного міністерства. І найголовніше – з 1968 року за постановою колегії Міністерства культури – Гуляйпільський краєзнавчий носить почесне звання "народний"...

В середині 80-х постало питання про нове приміщення для музею. Районним керівництвом було вирішено добудувати і реконструювати старе приміщення Будинку культури для подальшої передачі його для потреб музею.

Ця будова швидко стала справді народною. Бо свою частку праці внесли колективи майже всіх підприємств і господарств. Жителі міста з великим бажанням приходили сюди попрацювати на суботниках.

Велику методичну і практичну допомогу нам надали науковці обласного краєзнавчого музею.

– Що сьогодні являє собою краєзнавчий?

– Назву такі цифри, продовжує Н. І. Дідовець. – Починався наш музей з двох крихітних кімнаток площею 36 квадратних метрів, а сьогодні під експозиціями маємо 728 квадратних метрів. Музейний фонд складає 12 тисяч експонатів основного фонду та 5 тисяч допоміжного, які розповідають про минуле краю, історію запорозького козацтва, про громадянську війну, про становлення влади робітників і селян, про колективізацію та мужню боротьбу гуляйпільців з ворогами в період Великої Вітчизняної війни...

11 грудня 2000 року народному краєзнавчому музею виповнилось 40 років.

З нагоди цієї дати в приміщенні закладу відбулося зібрання громадськості міста.

Колектив краєзнавчого привітав заступник голови райдержадміністрації О. О. Різник і побажав йому плідної праці.

На тому зібранні виступив науковий працівник музею С. В. Серьогін. Він сказав, що коли йшла добудова у 80-х та реконструкція колишнього будинку культури під приміщення музею туди значну частку праці та натхнення внесли голова колгоспу імені Карла Маркса М. Г. Бібік, начальник відділу капітального будівництва І. М. Чучко, секретар райкому партії А. І. Явон... Мабуть, не було в районі такого трудового колективу, який би не працював на зведенні музею.

В роботі закладу існує дуже багато проблем. Не вистачає коштів на завершення оформлення експозицій. Можна було б замовити воскові фігури Н. І. Махна і членів штабу повстанської армії. Можна б "відкрити" і "афганську" тему... Можна б, але...

– В ці ювілейні дні, – каже Н. І. Дідовець, – спонсорську допомогу нам подали райдержадміністрація, відділ культури та фінансове управління, відділення казначейства, міська рада, редакція газети, ВАТ "Птахофабрика "Зарічна", ЗАТ "Агронива", ТОВ "Агро-Континент", ТОВ "Долинка", райспоживтовариство, ТОВ "Еталон", ПП "Діло", представництво ЗАТ "Запорізький територіальний паливний концерн", ТОВ "Преображенське", приватні підприємці О. Данілов, А. Бережецька та Н. Рибалко. Наш відомий земляк ректор Макіївського економіко-гуманітарного інституту В. А. Товстик подарував електронний фотоапарат. Зворушливі слова вітання надійшли від багатьох земляків і серед них – від членів авторського колективу книги "Нестор і Галина" А. Верьовки і Н. Дубенюк з Києва.

Незабутніми спогадами ділилася колишня завідувача музеєм М. М. Глазунова про те, як збирала експонати та вела листування з відомими земляка-

ми льотчиком-орденоносцем М. Ф. Ісаєнком, письменником А. Юхвідом – автором комедії "Весілля в Малинівці", генералом В. Антоновим.

Музейне зібрання не тільки шанобливо зберігається. Воно і розповідає, і показує, і вчить. Про це говорили, вітаючи колектив музею, також краєзнавець В. І. Жилінський, вчителька-пенсіонерка Л. П. Самойленко, редактор газети "Голос Гуляйпілля" І. К. Кушніренко, завідувачий відділом культури В. М. Шингур, пенсіонер В. І. Яланський, начальник фінансового управління О. В. Мігуля, начальник відділення державного казначейства Л. М. Савченко...

Наталія Іванівна Дідовець 16 років віддала роботі в музеї (працювала методистом по музеях і пам'ятниках, старшим науковим працівником, з 1991 по 2003 рік – директор). На зміну їй директором стала з 2003 року член Національної спілки письменників України Любов Григорівна Геньба.

Багато років віддав роботі в музеї науковий працівник Сергій Володимирович Серьогін, знавець історії періоду громадянської війни 1918-1921 років. Сумлінністю відзначаються Людмила Василівна Рефаль, Тетяна Миколаївна Горобець, Людмила Іванівна Семенюта, Світлана Володимирівна Мірзоєва.

ПОДАТКОВА СЛУЖБА

2 липня 1990 року почала своє існування Гуляйпільська державна податкова інспекція. Починали її історію працівники, яких було переведено з фінансового відділу. Очолив інспекцію 30-річний фінансист Іван Іванович Міщенко, який до цього працював заступником начальника райфінвідділу.

Першими податківцями у районі стали, крім І. І. Міщенка, Олександр Парфентійович Звілінський. Його прийняли на посаду заступника начальника – начальника відділу оподаткування громадян, на якій він працював до 1997 року (до виходу на пенсію).

Валентина Іванівна Падалко в районній податковій інспекції пройшла трудовий шлях від рядового до головного інспектора, де і працює у відділі оподаткування фізичних осіб. У цьому ж відділі аналогічний шлях пройшли і головні інспектори Ірина Володимирівна Беляєва та Інна Володимирівна Фетисова.

З 10 вересня 1990 року і дотепер у податковій інспекції Людмила Іванівна Шеленко.

Серед тих, хто має великий досвід роботи, користується авторитетом у колективі податківців головний інспектор Любов Олексіївна Крат та

начальник відділу оподаткування юридичних осіб Наталія Андріївна Сливка, завідувач сектору масово-роз'яснювальної роботи та звернень громадян Сергій Якович Сліпченко, заступник начальника – начальник відділу оподаткування фізичних осіб Сергій Васильович Мартиненко та інші.

У жовтні 1997 року податкову інспекцію очолила Людмила Сергіївна Гришаєва. З цього часу і до травня 2005 року Іван Іванович Міщенко перебував на посаді заступника начальника – начальника відділу оподаткування фізичних осіб.

29 жовтня 2003 року начальник районної податкової інспекції Л. С. Гришаєва розповідала, що в районі сплачують податки 300 підприємств і організацій та 969 підприємців.

Колектив податківців району, 03.12.1999 рік

Ветерани районної податкової інспекції, 02.07.1990 р.

Ядро колективу податківців, 2007 р.

Кращими платниками податків у 2003-у році були:

ДП "Гуляйпільський машинобудівний завод" (О. А. Долженко), ТОВ "Агрофірма Зелений Гай" (О. І. Дудка), ТОВ "Перемога" (А. В. Горпинич), ДП "Гуляйпільський механічний завод" (А. М. Семенюта), ЗАТ "Аграрний дім" (В. С. Романець), ЗАТ "Агрошляхсервіс" (С. І. Малука), ТОВ "Батьківщина" (В. М. Савовський), ТОВ "Авангард" (Б. В. Савченко), підприємці – Ю. О. Попов, І. І. Шубак, В. І. Ціпіню,

Н. М. Тарасенко, Н. І. Нестеренко, С. П. Семенюта, О. В. Рула та багато інших.

29 жовтня 2003 року А. С. Гришаєва писала у районній газеті "Голос Гуляйпілья":

– Творчі зусилля і чесна праця податківців забезпечують сьогодні не лише ефективну діяльність нашої служби, а й подальші успішні перетворення в соціально-економічному розвитку країни.

Крок за кроком наступати на тіньову економіку, домагатися стовідсоткової сплати податків, здобувати ділові партнерські стосунки з платниками – ось наші найголовніші завдання, виконання яких і надалі забезпечуватиме суспільне визнання праці податківців.

Напередодні свята хотілось би відзначити сумлінну роботу всього колективу інспекції, а саме: управління оподаткування та документальних перевірок юридичних осіб, прогнозування та аналізу податкових надходжень, яке очолює заступник начальника, начальник управління С. М. Зіненко; відділів документальних перевірок юридичних осіб (О. Л. Литвиненко); оподаткування, прогнозування та аналізу податкових надходжень (Н. А. Сливка); бухгалтерського обліку, кадрової, організаційно-розпорядчої та господарської роботи (Т. В. Бровка); стягнення податкового боргу та роботи з виявлення і розпорядження безгосподарним майном (Т. О. Гринь); оподаткування та документальних перевірок фізичних осіб (І. І. Міщенко); обліку та звітності (Н. І. Коростиліова); автоматизації процесів оподаткування (І. А. Богданова).

З травня 2005 року районну податкову інспекцію знову очолив Іван Іванович Міщенко. У липні того ж року йому присвоєно спеціальне звання – радник податкової служби 1-го рангу. Завдяки глибоким знанням своєї справи, вмінню керівництву районна податкова інспекція вважається однією із стабільних в області, колектив може вирішувати будь-які поставлені завдання. В цьому переконує і те, що із 35 працівників 18 мають стаж податкової служби 10 і більше років.

ЦЕНТР ЗАЙНЯТОСТІ

У відповідності з рішенням Запорізької обласної ради народних депутатів від 22 січня 1991 року № 20 "Про створення державної служби зайнятості в області" і з метою створення умов для реалізації права громадян на працю, а також забезпечення соціального захисту тимчасово непрацездатного населення 21 лютого 1991 року (рішення № 40) виконком районної ради вирішив на базі діючої служби працевлаштування створи-

ти державну службу зайнятості, на яку накласти вирішення питань зайнятості населення на території району.

Директором центру зайнятості працювала до виходу на пенсію Лариса Миколаївна Зачепило. На зміну їй прийшов Микола Андрійович Цьопкало. Після нього директором стала Наталія Анатоліївна Троян.

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА

Державна служба ветеринарної медицини Гуляйпільського району створена 22 грудня 1875 року (другою на території теперішньої Запорізької області). Того дня земські збори вирішили запросити на допомогу земському ветеринарному лікарю С. І. Шведову помічника з оплатою 300 карбованців і місцем проживання в селі Гуляйполі. Ним став П. В. Корнійчук, якого через 7 років перевели в м. Олександрівськ помічником земського ветлікаря П. А. Макаревського.

У 1882 році Олександрівський повіт був розділений на три дільниці. Завідуючим другої дільниці, яка обслуговувала і територію нашого теперішнього району було призначено ветлікаря Йосипа Львовича Бржезинського (1850 р. н.) з місцем проживання в с. Кінські Роздори Полігівського району. З 1888 року він став жити в селі Гуляйполі.

1 серпня 1904 року в Гуляйполі у найманому приміщенні відкрили першу амбулаторію, на утримання якої асигнували 600 карбованців, а в 1909 році на квартирі ветлікаря Й. А. Бржезинського створили перший бактеріологічний кабінет, в якому проводилась мікроскопія збудників і біологічні методи діагностики сибірки, сапу коней та інших заразних хвороб.

В 1909 році на купленому дворіщі за 7000 карбованців площею в три чверті десятини розпочали будівництво земської ветеринарної дільниці, на яке додатково асигнували 500 карбованців.

І зараз майже 100 років це приміщення слугує за своїм призначенням. Тут беззмінно розміщується районна лікарня, а останнім часом і управління ветеринарної медицини. В цьому сенсі воно унікальне. Аналогів йому немає в області.

В 1909 році в Гуляйпільській дільниці вже працювало 4 спеціалісти - ветлікар Й. А. Бржезинський (завідуючий) і три фельдшери – М. М. Процик, М. Ф. Єременко та В. І. Осьмінов (с. Малинівка).

З 1912 по 1916 рік Успенівську дільницю очолював Микола Павлович Під'яков (1883 р. н.).

Зі створенням у 1921 році повітового земельного відділу, в якому до

середини 1922 року був ветеринарний підвідділ, його очолював Й. А. Бржезинський. Змінив його на цій посаді Андрій Васильович Добриловський (1876 р. н.), який після ліквідації земвідділу до 1924 року працював завідуючим Гуляйпільською ветлікарнею.

Тимчасово з 1924 по 1926 рік лікарню очолював Макар Макарович Процик, якого змінив ветлікар Н. В. Кашкалов (1900 р. н.).

У 1928 році керівництво лікарнею прийняв М. М. Процик, який пройшов трудовий шлях від ветфельдшера (з 1907 року) до головного ветлікаря району (1928-1950). Його трудовий стаж становив майже 50 років (1907-1956).

Колектив ветеринарної служби району,
1999 рік з ветеранами праці

ліквідовано і з кожним роком епізоотична ситуація в районі покращувалась.

Так, вже в 1936 році район був оздоровлений від сапу коней. В той же час у зв'язку з колективізацією і створенням на початку 30-х років колгоспів з'явилися невідомі захворювання тварин (стахіоботріотоксикоз, інфекційний менінгіт коней та інші хвороби, які призводили до масової загибелі коней). Їх влада трактувала, як справа рук "ворогів народу". Від того режиму постраждали ні в чому не винні ветеринарні працівники, яких згодом було реабілітовано.

По закінченню в 1936 році Харківського зооветеринарного інституту і по жовтень 1956 року районну ветслужбу продовжував очолювати Макар Максимович Процик. На нього припав найтяжчий період становлення, відбудови ветеринарної служби та її численні реорганізації.

Так, в 1940 році створюється єдина зооветеринарна мережа, куди входили зооветеринарні дільниці і пункти. Штат зоодільниці складався із завідуючого (лікар або зоотехнік), один фельдшер, один зоотехнік, санітар і конюх.

На 1 січня 1941 року в районі працювали: 1 ветлікар, 7 фельдшерів із

середньою освітою та 17 – із курсовою підготовкою, 24 ветсанітара з шести – та тримісячною підготовкою і 24 без спеціальності.

Тоді на один ветзаклад в районі припадало 14 господарств і 10 тисяч голів тварин (по області відповідно 8 і 7).

В 1949 році при районній ветлікарні створили Центральну зооветдільницю (ЦЗВД), де завідуючим був Василь Євментійович Снегуров.

З 1953 року дільнична мережа підпорядковувалась машинно-тракторним станціям, де працювали у штаті старший ветлікар і головний зоотехнік. Старший ветлікар одночасно завідував ветдільницею, що знаходилася в зоні діяльності МТС.

Так, в Гуляйпільській МТС старшим ветлікарем був Василь Євментійович Снегуров, у Новозлатопільській – Іван Прокопович Очередько, в Успенівській – Цезар Петрович Данилевич, який 1964 року перейшов працювати директором Куйбишевської райветлабораторії, а згодом став головним ветлікарем цього району.

Незважаючи на постійні реорганізації, на селі зростала чисельність тварин, зміцнювалась матеріальна база служби, що позитивно позначилось на епізоотичному стані району.

В 1958 році були ліквідовані МТС. Замість них створили районну сільгоспінспекцію, де була передбачена посада головного ветеринарного лікаря району.

В 1962 році створюється територіальне колгоспно-радгоспне виробниче управління, яке обслуговувало два райони, внаслідок чого Гуляйпільський район відійшов до Пологівського. Гуляйпільська райлікарня тимчасово стала дільничною лікарнею.

5-річчя професійного свята
ветеринарної служби

Безпосереднім учасником і організатором служби в 1956-1965 роках був головний ветлікар району Володимир Михайлович Кошовий, який потім став керуючим обласною конторою "Заготхуодобовідгодівля", а з 1970 і до виходу на пенсію очолював Запорізьке обласне об'єднання м'ясної промисловості.

За час його керівництва ветеринарні спеціалісти району зробили неоціненний внесок у стабілізацію епізоотичної ситуації, що значно позначилось на розвитку тваринницької галузі.

В цей час було взято курс на промислове ведення тваринництва. В районі створили спецгосп по виробництву яловичини

(колгосп імені Карла Маркса), свинини (колгосп "Заповіт Леніна"), по виробництву молока, вирощуванню м'яса індюшатини (птахофабрика "Гуляйпільська").

В січні 1964 року відбулася наступна реорганізація ветеринарної ланки, згідно якої міжрайонні ветбаклабораторії перетворені в районні, а райветлікарні – в станції по боротьбі з хворобами тварин.

В цьому ж році також створюється повністю самостійна м'ясомолочна харчова контрольна станція на ринку, яку в 1985 перейменували в лабораторію ветеринарно-санітарної експертизи.

Завідуючими лабораторією у свій час працювали: О. Я. Базилук (1948-1955), А. М. Кошова (1955-1965), П. А. Губенко (1965-1974), Т. І. Базилевська (1974-1977), О. І. Малервейн (1977-1997), Т. В. Уріна (1997-2000), В. Ф. Боруцька (з 2000 року). Майже 40 років незмінним лаборантом працювала Людмила Петрівна Трусова.

Штат станції по боротьбі з хворобами тварин із деззагоном сягав 18 чоловік. Пізніше, з ростом матеріально-технічного забезпечення загін відокремили в самостійну госпрозрахункову одиницю (начальник В. О. Рибалко). Він як один з передових і дієздатних загонів області брав участь у ліквідації наслідків землетрусу у Вірменії (1989 р., м. Спітак). В 1996 загін розформували, а техніку передали райветлікарні.

З 1965 по 1967 рік районну ветслужбу очолював Вілен Володимирович Каплун, якого змінив Федір Іванович Гуменюк (1926 р. н.). Під час його керівництва (1967-1986) продовжувалось реформування служби і подальший розвиток та зміцнення її матеріально-технічної бази.

Головний ветлікар району одночасно був начальником станції і головним державним інспектором.

Крім того, для оперативного керівництва і координації діяльності організацій, підприємств і громадян щодо профілактики та ліквідації масових захворювань або отруєнь тварин в районі створилась надзвичайна протиепізоотична комісія, яка діє і до цього часу.

В 1971 році на базі 11 дільниць і пунктів створили 5 дільничних лікарень, які діють і зараз. За цей час було збудовано 2 нових та реконструйовано старі приміщення решти дільниць. На зміну кінській силі (1977 рік) прийшла механічна тяга. З початку це були мотоцикли, а потім спецавтомобілі на шасі УАЗ. Державна ветслужба стала повністю механізована.

З кожним роком зростало поголів'я тварин. В 1986 році воно досягло максимуму і в господарствах налічувалось: 64,7 тисячі голів великої рогатої худоби, в тому числі 18,6 тисячі корів, 62,9 тисячі свиней, 43 тисячі овець та біля мільйона голів птиці. Це поголів'я обслуговували 23 лікарів

і 66 фельдшерів, із них відповідно 13 і 11 працювали в держслужбі. Технічне оснащення всієї ветслужби складало 20 автомобілів, у тому числі 13 в держмережі, що забезпечувало своєчасну діагностику хвороб та ліквідацію інфекцій.

З відновленням району лабораторну справу організував перший директор І. Б. Загузін (1966-1968). Потім його починання продовжили А. П. Гетьман та Т. В. Прокопенко.

З 1970 року і по цей час діагностичну службу очолює Ольга Миколаївна Мартиновська (1942 р. н.), зусиллями якої створена сучасна матеріально-технічна база. В 1990 році уведений у дію типовий двоповерховий діагностичний комплекс. Лабораторія атестована та акредитована і забезпечує бактеріологічний, токсикологічний, серологічний та радіологічний контроль. Тут працює згуртований кваліфікований колектив лікарів і лаборантів, що забезпечують стабільність високих показників на протязі багатьох років.

З 1986 року районну ветеринарну службу очолює Віктор Петрович Рубель, який продовжив роботу по стабілізації епізоотичної ситуації, зміцненню матеріально-технічної бази служби.

В 1992 році станція перейменовується у лікарню ветеринарної медицини, якій підпорядковуються всі дільничні лікарні та районна лабораторія.

1 грудня 2002 року створено районне управління ветеринарної медицини, якому безпосередньо підпорядковані райлікарня і районна лабораторія.

Начальником управління призначено В. П. Рубля, начальником райветлікарні, головним ветлікарем району стає Олег Юрійович Брацило, а з серпня 2004 року – Сергій Анатолійович Бут.

Сьогоднішній благополучний епізоотичний стан району був би неможливий без напруженої праці не тільки сучасних спеціалістів, але й фахівців попередніх років.

До них належать ветфельдшер Успенівської дільниці Тарас Володимирович Цись, фельдшер Воздвижівської дільниці Семен Трохимович Жуковський, завідуючий колишнім Хвалибогівським ветпунктом Василь Гнатович Ганзуленко. Всі вони розпочинали трудову діяльність у 30-40 роках минулого століття і пропрацювали на одному місці більше 30-и років, мали беззаперечний авторитет серед власників тварин, як і Любов Семенівна Шаровська, яка 40 років трудилася в райветлікарні (з 1950 року).

В 70-х роках їх змінило нове покоління спеціалістів не менш відданих справі. Це лікарі районної лабораторії – О. М. Мартиновська, С. А. Мартиненко, Г. М. Горобець та О. І. Малервейн, лаборанти відділів –

З. С. Онищенко і В. М. Мазур, лікар-бактеріолог О. М. Дрюк, лаборант Г. В. Костенко, завідувачі дільничними лікарнями В. М. Матросов (Малинівка), Г. І. Євмененко (Новозлатопільська).

Більше 30-и років віддав улюбленій професії Іван Степанович Мартинівський, який працював всі ці роки заступником начальника райветлікарні, а також завідувачий Успенівською дільничною ветлікарнею М. М. Шостак та завідувачий аптекою райлікарні Н. М. Рула.

ПО ПРАЦІ – Й НАГОРОДИ

Чесною, самовідданою працею на полях і фермах, у цехах заводів і фабрик, у шкільних класах, в установах і організаціях гуляйпільці довели, що заслуговують на найвищі урядові нагороди. Так високого звання Героя Соціалістичної Праці удостоєні:

Коровка Григорій Кіндратович – голова колгоспу "Заповіт Леніна", 1971 р.

Мартиненко Іван Полікарпович – бригадир тракторної бригади колгоспу "Заповіт Леніна", 1958 р.

Тарасевич Іван Федорович – перший секретар Гуляйпільського райкому Компартії України, 1958 р.

ОРДЕНА ЛЕНІНА:

Абакумов Георгій Михайлович – голова райвиконкому. Лютий 1958 р.
Батрак Василь Гордійович – коваль заводу побутових товарів. Травень 1971 р.

Блажко Микола Степанович – бригадир тракторної бригади колгоспу "Заповіт Леніна". Червень 1966 р.

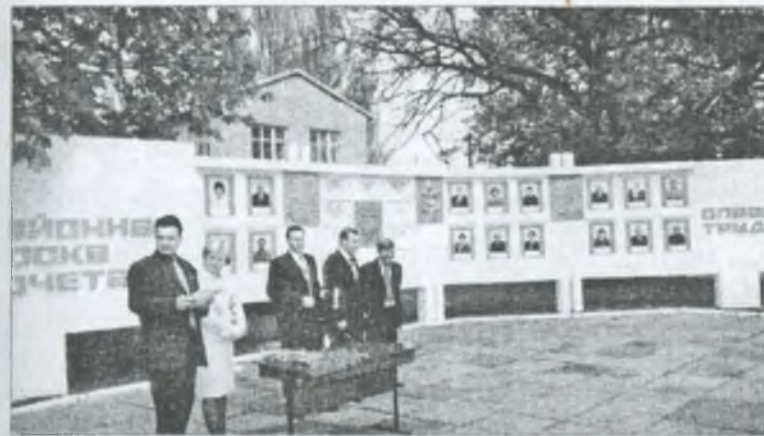
Блажко Микола Степанович – механік відділку колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1971 р.

Бодня Іван Миколайович – тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Червень 1966 р.

Будко Микола Максимович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1966 р.

Вербя Михайло Антонович – вчитель СШ № 3 м. Гуляйполя. Липень 1971 р.

Вербийський Аврам Михайлович – бригадир рілничної бригади колгоспу "Кімоєць" (село Дорожнянка). Лютий 1958 р.

На урочистому відкритті районної Дошки пошани, 2007 рік

Верменчук Ганна Григорівна – головний зоотехнік управління сільського господарства райвиконкому. Травень 1971 р.

Застрожний Іван Дмитрович – тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1971 р.

Зілінський Юрій Францович – тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Грудень 1973 р.

Зінченко Микола Свиридович – комбайнер колгоспу "Заповіт Леніна". 1967 р.

Канівець Ольга Іванівна – свинарка колгоспу імені Сталіна м. Гуляйполя. Лютий 1958 р.

Кірієнко Олександр Тимофійович – комбайнер колгоспу імені Карла Маркса. 1971 р.

Колісниченко Григорій Васильович – голова колгоспу "Заповіт Леніна". Лютий 1958 р.

Коломоєць Іван Євстафійович – перший секретар райкому Компартії України. Березень 1966 р.

Коровка Григорій Кіндратович – голова колгоспу "Заповіт Леніна". Березень 1966 р.

Коростильов Федір Григорович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Лютий Василь Васильович – голова колгоспу імені Енгельса. Лютий 1958 р.

Макаренко Ніла Савеліївна – керуюча відділом колгоспу імені Карла Маркса. Вересень 1973 р.

Мартиненко Іван Полікарпович – бригадир тракторної бригади колгоспу "Заповіт Леніна". Червень 1966 р.

Колектив поліклініки після занесення на районну Дошку пошани, 2007 рік

Мищенко Лідія Пилипівна – доярка колгоспу імені Карла Маркса. Лютий 1975 р.

Молюка Іван Павлович – ланковий колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.

Мощенко Михайло Дмитрович – чабан колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1966 р.

Муравей Микола Єгорович – голова колгоспу "Кімовець". Лютий 1958 р.

Оникій Іван Лаврентійович – старший поштовий агент контори зв'язку. 1953 р.

Пурик Тамара Якимівна – доярка колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1966 р.

Рогач Андрій Олексійович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1971 р.

Семенов Іван Савич – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Силка Ірина Іванівна – пташниця колгоспу "Кімовець". Лютий 1958 р.

Солодун Павло Захарович – директор Гуляйпільської МТС. Лютий 1958 р.

Солодун Павло Захарович – начальник виробничого управління сільського господарства. Травень 1966 р.

Тимошенко Олександр Григорович – зварник міжколгоспбуду. 1976 р.

Чайковський Іван Митрофанович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Шушур Василь Єгорович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.

ОРДЕНА ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ:

Волох Микола Никифорович – бригадир колгоспу імені Енгельса. Грудень 1973 р.

Застрожний Митрофан Дмитрович – керуючий відділом колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1971 р.

Кірієнко Олександр Тимофійович – комбайнер колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1975 р.

Коломoeць Іван Євстафійович – перший секретар райкому Компартії України. Грудень 1973 р.

Мартиненко Іван Полікарпович – механік відділку колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1971 р.

Солодун Павло Захарович – начальник управління сільського господарства, заступник голови райвиконкому. Грудень 1973 р.

Тимошенко Олександр Григорович – газозварник відділу головного механіка міжколгоспного будівельно-монтажного управління. Травень 1971 р.

Ускач Харитон Борисович – голова колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1971 р.

Юрченко Олександр Андрійович – наладчик технологічного обладнання взуттєвої фабрики № 25. Травень 1971 р.

ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА:

Беляєв Микола Саведійович – перший секретар райкому Компартії України. Грудень 1977 р.

Бібік Микола Григорович – голова колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Білай Раїса Дмитрівна – майстер ковбасного цеху райспоживтовариства. Вересень 1975 р.

Білай Павло Григорович – бригадир колгоспу "Заповіт Леніна". Грудень 1973 р.

Білий Іван Володимирович – голова райвиконкому. Травень 1966 р.

Білий Іван Володимирович – колишній голова райвиконкому. Травень 1971 р.

Будко Іван Михайлович – керуючий відділком колгоспу “Заповіт Леніна”. Березень 1975 р.

Васецький Володимир Кирилович – токар заводу сільгоспмашин. Травень 1971 р.

Василевський Володимир Олексійович – чабан колгоспу імені Карла Маркса. Вересень 1973 р.

Вовк Віктор Васильович – керуючий відділком колгоспу імені Енгельса. Березень 1975 р.

Волох Микола Никифорович – бригадир колгоспу імені Енгельса. Травень 1971 р.

Горпинич Борис Онуфрійович – заступник голови колгоспу “Заповіт Леніна”. Травень 1971 р.

Гура Ягор Трохимович – овочівник колгоспу імені Карла Маркса. Квітень 1966 р.

Данченко Олександр Лукич – електромонтер райвузла зв'язку. Лютий 1974 р.

Демченко Олексій Андрійович – секретар райкому Компартії України. Березень 1958 р.

Дерев'янюк Марія Миронівна – вирубниця деталей взуття взуттєвої фабрики № 25. Травень 1971 р.

Дикун Катерина Михайлівна – свинарка підсобного господарства комбінату громадського харчування. 1981 р.

Застрожний Митрофан Дмитрович – бригадир колгоспу “Заповіт Леніна”. Червень 1966 р.

Зелінський Юрій Францович – тракторист колгоспу “Заповіт Леніна”. Травень 1971 р.

Іщенко Ілля Дмитрович – комбайнер колгоспу “Заповіт Леніна”. Грудень 1973 р.

Каретник Петро Якович – начальник мехзагону колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Карпенко Микола Іванович – головний агроном колгоспу імені Карла Маркса. Січень 1977 р.

Качан Олексій Лукич – тракторист колгоспу “Заповіт Леніна”. Червень 1966 р.

Кириченко Володимир Ілліч – комбайнер колгоспу імені Енгельса. Грудень 1977 р.

Кириленко Павло Павлович – голова колгоспу “Червоний прапор”. Березень 1958 р.

Козлова Катерина Автономівна – пташниця колгоспу “Заповіт Леніна”. Березень 1958 р.

Коростильов Федір Григорович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1971 р.

Косаренко Ольга Семенівна – доярка колгоспу імені Енгельса. Вересень 1973 р.

Криворучко Ілля Павлович – водій автоколони облвтотресту. Квітень 1966 р.

Кужель Павло Олександрович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Куц Микола Олексійович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1975 р.

Логвиненко Ольга Іванівна – ланкова колгоспу “Заповіт Леніна”. Травень 1966 р.

Луцик Павло Євдокимович – секретар парткому колгоспу імені Карла Маркса. Січень 1977 р.

Лютий Микола Олексійович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1971 р.

Мазанко Наталія Дмитрівна – колгоспниця колгоспу “Заповіт Леніна”. Травень 1971 р.

Мазур С. В. – учитель СШ № 1. Липень 1971 р.

Назаренко Надія Степанівна – доярка колгоспу “Заповіт Леніна”. Березень 1966 р.

Онопрієнко Валентина Федорівна – доярка колгоспу імені Карла Маркса. Вересень 1973 р.

Павелько Павло Карпович – бригадир рілничої бригади колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1971 р.

Панасенко Григорій Сидорович – розкрійник взуттєвої фабрики. Травень 1974 р.

Панасенко Петро Павлович – тракторист колгоспу імені Енгельса. Березень 1975 р.

Передерій Микола Миколайович – комбайнер колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Прокопенко Катерина Василівна – ланкова колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.

Прокопенко Федір Дмитрович – завідувач фермою колгоспу імені Карла Маркса. Квітень 1976 р.

Псьол Анатолій Андрійович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Радомський Іван Григорович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Рябцев Іван Степанович – голова районного комітету народного контролю. Грудень 1973 р.

Семенов Іван Савич – ланковий колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.

Сірінюк Любов Якимівна – доярка колгоспу імені Карла Маркса. Вересень 1973 р.

Солодун Павло Захарович – заступник голови райвиконкому, начальник управління сільського господарства. Травень 1971 р.

Солодовник Олексій Григорович – нагрівальник металу заводу сільгоспмашин. Березень 1974 р.

Терновий Василь Миколайович – тракторист колгоспу імені Енгельса. Квітень 1976 р.

Тітов Микола Сергійович – секретар райкому Компартії України. Лютий 1948 р.

Троян Ганна Петрівна – апаратниця заводу лакофарбових виробів. Травень 1971 р.

Тур Ілля Федорович – механізатор колгоспу імені Енгельса. Вересень 1986 р.

Тюков Семен Іванович – голова колгоспу імені Сталіна. Березень 1958 р.

Ускач Харитон Борисович – голова колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1966 р.

Файрушин Шайхула Валішович – старший майстер заводу сільгоспмашин. Травень 1971 р.

Чайковський Іван Митрофанович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.

Чайковський Іван Митрофанович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Чуприна Леонід Іванович – начальник мехзатону колгоспу "Заповіт Леніна". Грудень 1977 р.

ОРДЕНА "ЗНАК ПОШАНИ":

Андрієнко Галина Сергіївна – майстер взуттєвої фабрики. Травень 1971 р.

Беспалов Анатолій Миколайович – машиніст грейдера.

Бенусова Раїса Павлівна – завідувача фермою колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1982 р.

Бібік Микола Григорович – зоотехнік колгоспу імені Енгельса. Березень 1958 р.

Біленко Катерина Григорівна – телефоністка райвузла зв'язку. Березень 1976 р.

Біленко Олексій Михайлович – помічник бригадира колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1966 р.

Бохан Василь Миколайович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Бражко Борис Семенович – голова виконкому районної ради депутатів трудящих. Грудень 1977 р.

Брацило Валентина Єгорівна – завідувача відділенням Гуляйпільської центральної районної лікарні. Серпень 1986 р.

Волкова Катерина Омелянівна – ланкова колгоспу імені Енгельса. Березень 1958 р.

Галаш Галина Панасівна – завідувача районною державною насінницькою інспекцією. Червень 1966 р.

Грицаєнко Микола Степанович – другий секретар райкому Компартії України. Квітень 1976 р.

Гуменюк Федір Іванович – начальник районної станції по боротьбі з хворобами сільгосптварин. Травень 1971 р.

Демченко Микола Васильович – майстер кооперативно-державного об'єднання по будівництву. Вересень 1986 р.

Дерев'янка Василь Панасович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Дерев'янка Микола Андрійович – завідувачий гаражем колгоспу імені Карла Маркса. Вересень 1986 р.

Дерев'янка Петро Іванович – тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Червень 1966 р.

Деркач Володимир Аврамович – закрійник райпобуткомбінату. Лютий 1974 р.

Застрожний Митрофан Дмитрович – керуючий відділком колгоспу "Заповіт Леніна". Грудень 1977 р.

Звілінський Іван Парфентійович – тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Грудень 1973 р.

Земелько Ганна Іванівна – колгоспниця колгоспу імені Енгельса. Травень 1971 р.

Зінченко Антон Гнатович – ланковий колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1966 р.

Зубенко Микола Михайлович – другий секретар райкому Компартії України. Травень 1971 р.

Іващенко Дмитро Лук'янович – тракторист колгоспу імені Енгельса. Червень 1966 р.

Кармазін Микола Іванович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Квітень 1979 р.

Карпенко Микола Іванович – головний агроном колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1966 р.

Карпенко Микола Іванович – головний агроном колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Качан Микола Андрійович – комбайнер колгоспу "Заповіт Леніна". Березень 1975 р.

Кива Олексій Андрійович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Кирієнко Марія Давидівна – телятниця колгоспу імені Енгельса. Березень 1958 р.

Кирильченко Василь Дмитрович – чабан колгоспу імені Енгельса. Травень 1971 р.

Клименко Марія Андріївна – доярка колгоспу імені Енгельса. Вересень 1973 р.

Колесник Надія Омелянівна – секретар виконкому райради депутатів трудящих. Грудень 1973 р.

Колосовський Володимир Михайлович – завідуючий відділом райкому Компартії України. Грудень 1973 р.

Конопленко Тетяна Петрівна – завідувача станцією по птахівництву та інкубації. Травень 1971 р.

Копил Вячеслав Григорович – завідуючий відділом райлікарні. Грудень 1966 р.

Коронець Володимир Григорович – бригадир мулярів пересувної механізованої колони № 2 тресту "Запоріжсільбуд": Серпень 1966 р.

Коростильова Тетяна Захарівна – колгоспниця колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1971 р.

Крутько Петро Миколайович – тракторист колгоспу імені Енгельса. Березень 1975 р.

Кураш Василь Іванович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1975 р.

Куценко Олексій Степанович – старший інженер по праці заводу сільгоспмашин.

Куц Йосип Олексійович – тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Червень 1966 р.

Лобода Галина Василівна – доярка колгоспу імені Енгельса. Вересень 1973 р.

Лозова Наталія Григорівна – доярка колгоспу "Заповіт Леніна". Вересень 1973 р.

Лущик Павло Євдокимович – секретар райкому Компартії України. Березень 1966 р.

Лущик Павло Євдокимович – секретар парткому колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Лютий Василь Васильович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1966 р.

Лютий Микола Пантелеймонович – бригадир рілничої бригади колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1958 р.

Лютий Микола Пантелеймонович – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.

Макаренко Василь Остапович – завідуючий тваринницькою фермою колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1966 р.

Макаренко Ніла Савеліївна – ланкова колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.

Миколаєнко Сергій Васильович – шофер колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Минак Марія Михайлівна – бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Міщенко Лідія Пилипівна – доярка колгоспу "Спартак". Березень 1958 р.

Молюка Марія Карпівна – пташниця колгоспу імені Карла Маркса. Вересень 1973 р.

Мосейко Олексій Григорович – агроном колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1971 р.

Муравей Микола Єгорович – директор заводу побутових товарів. Лютий 1974 р.

Нечет Василь Григорович – бригадир ковалів міжколгоспної будівельної організації. Червень 1966 р.

Онищенко Надія Михайлівна – доярка колгоспу імені Енгельса. Березень 1958 р.

Оптовець Фадей Сергійович – голова райвиконкому. Лютий 1948 р.

Павелько Лідія Миколаївна – формувальниця заводу сільгоспмашин. Травень 1971 р.

Панченко Валентина Петрівна – продавець універмагу райспоживтовариства. Березень 1976 р.

Плясовиця Олександра Романівна – колгоспниця колгоспу імені Енгельса. Грудень 1973 р.

Приходько Микола Петрович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Потапенко Валерій Миколайович – головний інженер управління сільського господарства райвиконкому. Грудень 1973 р.

Похила Іван Григорович – столяр міжколгоспбуду. Лютий 1974 р.

Пузан Володимир Федорович – керуючий відділом колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1975 р.

Рибка Іван Михайлович – завідувачий відгодівельним пунктом колгоспу "Заповіт Леніна". Березень 1966 р.

Рогач Олександр Данилович – заступник голови колгоспу імені Енгельса. Травень 1971 р.

Сахацький Микола Феоктистович – заступник голови райвиконкому. Березень 1958 р.

Сегеда Віктор Панасович – заступник голови райвиконкому. Травень 1966 р.

Сень Юрій Миронович – тракторист колгоспу імені Енгельса. Грудень 1973 р.

Сиваш Ганна Михайлівна – тваринниця імені Карла Маркса. Березень 1981 р.

Слісаренко Микола Григорович – старший виконавець робіт ПМК-2. Серпень 1966 р.

Стерлик Галина Олександрівна – колгоспниця колгоспу імені Енгельса. Травень 1971 р.

Сур Василь Іванович – водій автотранспортного підприємства. Жовтень 1966 р.

Сухар Костянтин Іванович – пресувальник заводу сільгоспмашин. Квітень 1981 р.

Тарасенко Микола Якович – завідувачий районним відділом народної освіти. Липень 1971 р.

Тертишна Лідія Ягорівна – доярка колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1966 р.

Товстоног Василь Онуфрійович – головний зоотехнік колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1971 р.

Томчук Михайло Дмитрович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.

Ускач Харитон Борисович – голова колгоспу "Спартак". Березень 1958 р.

Філіпченко Ніна Григорівна – інженер взуттєвої фабрики. Лютий 1974 р.

Харченко Данило Родіонович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1971 р.

Хохотва Олексій Олександрович – голова районного планового відділу. Березень 1958 р.

Храпай Олексій Микитович – чабан колгоспу "Спартак". Березень 1958 р.

Хрустальов Микола Іванович – голова райвиконкому. Грудень 1973 р.

Чайка Тетяна Микитівна – старший продавець магазину змішторгу.

Чаяло Софія Павлівна – телятниця колгоспу імені Енгельса. Травень 1971 р.

Чучко Василь Васильович – завідувачий тваринницькою фермою колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1975 р.

Чучко Галина Миколаївна – бібліотекар СШ №1. Вересень 1966 р.

Шамрай Іван Васильович – чабан колгоспу "Спартак". Березень 1958 р.

Шамрай Любов Кузьмівна – ланкова колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1966 р.

Шамрай Марія Юхимівна – свердлярка заводу сільгоспмашин. Травень 1971 р.

Шаровський Віктор Васильович – головний державний інспектор по закупівлі та якості сільгосппродукції. Грудень 1973 р.

Шаровський Іван Якович – розкрійник взуття взуттєвої фабрики. Березень 1981 р.

Шевченко Василь Степанович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1975 р.

Шемека Ніна Митрофанівна – пташниця колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1966 р.

Шийка Микола Васильович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Шрамко Ольга Миколаївна – старший майстер взуттєвої фабрики.

Штепа Олексій Савич – головний агроном колгоспу імені Енгельса. Травень 1971 р.

Явон Любов Іванівна – секретар райкому Компартії України. Вересень 1973 р.

ОРДЕНА ТРУДОВОЇ СЛАВИ II СТУПЕНЯ:

Косаренко Віктор Іванович – бригадир колгоспу імені Енгельса. Січень 1977 р.

Рябко Дмитро Іванович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Вересень 1986 р.

Шило Раїса Трохимівна – доярка колгоспу імені Енгельса. Березень 1981 р.

ОРДЕНА ТРУДОВОЇ СЛАВИ ІІІ СТУПЕНЯ:

Горпинич Михайло Тарасович – електромонтер райвузла зв'язку. Квітень 1981 р.

Гура Віктор Якович – водій автомобіля районного об'єднання "Сільгоспхімія". Вересень 1986 р.

Заборовська Наталія Іванівна – розкрійниця взуттєвої фабрики. Квітень 1975 р.

Ігнатенко Катерина Василівна – фрезерувальниця взуттєвої фабрики. Березень 1981 р.

Ілієнко Григорій Юхимович – тракторист колгоспу імені Енгельса. Березень 1975 р.

Іщенко Василь Михайлович – водій автомобіля колгоспу "Заповіт Леніна". Грудень 1977 р.

Каретник Петро Антонович – комбайнер колгоспу імені Карла Маркса. Січень 1977 р.

Косаренко Віктор Іванович – бригадир колгоспу імені Енгельса. Березень 1975 р.

Косаренко Іван Михайлович – тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Грудень 1977 р.

Крупа Іван Іванович – завідувачий гаражем колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1975 р.

Мороз Іван Васильович – комбайнер колгоспу "Заповіт Леніна". Січень 1977 р.

Рябко Дмитро Іванович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1981 р.

Самовол Василь Іванович – бригадир міжколгоспного будівельно-монтажного управління. Квітень 1975 р.

Самойлова Надія Іванівна – працівник взуттєвої фабрики. 1976 р.

Сидоренко Любов Антонівна – тваринниця колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1982 р.

Строцька Ніна Карлівна – апаратниця заводу лакофарбових виробів. 1975 р.

Сухар Костянтин Іванович – пресувальник заводу сільгоспмашин. 1975 р.

Тихенко Петро Петрович – машиніст автогрейдера міжколгоспного шляхобудівельного управління. 1975 р.

Фетисов Микола Васильович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Харченко Павло Данилович – водій автомобіля колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Чайковський Микола Миколайович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Чучко Любов Іванівна – скотарка колгоспу імені Карла Маркса. Квітень 1976 р.

Шило Раїса Трохимівна – доярка колгоспу імені Енгельса. Квітень 1976 р.

Шкабарня Микола Михайлович – тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

Працівники Гуляйпільської МТС (пізніше районного об'єднання "Сільгосптехніка") нагороджені орденами:

ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА:

Галушка Петро Митрофанович – тракторист райоб'єднання "Сільгосптехніка". Грудень 1973 р.

Горбенко Іван Іванович – вулканізатор райоб'єднання "Сільгоспхімія". Травень 1971 р.

Дімбровський Іван Йосипович – комбайнер МТС. Червень 1952 р.

Кириченко Микола Омелянович – бригадир тракторної бригади МТС. Березень 1958 р.

Старокоженко Григорій Григорович – комбайнер МТС. Березень 1958 р.

Чаусовський Шмуль Шлемович – головний зоотехнік МТС. Березень 1958 р.

"ЗНАК ПОШАНИ":

Коханюк Пилип Савич – водій райоб'єднання "Сільгосптехніка". Квітень 1966 р.

Міщенко Василь Кирилович – водій райоб'єднання "Сільгоспхімія". Травень 1966 р.

Охріменко Валерій Федорович – керуючий райоб'єднанням "Сільгосптехніка". Грудень 1973 р.

Пейрик Борис Мусійович – головний інженер райоб'єднання "Сільгосптехніка". Травень 1966 р.

Плотка Іван Антонович – тракторист райоб'єднання "Сільгосптехніка". Грудень 1977 р.

Сірінюк Микола Васильович – тракторист райоб'єднання "Сільгосптехніка". Травень 1966 р.

Стасик Сергій Іванович – бригадир тракторної бригади МТС. Березень 1958 р.

ТРУДОВОЇ СЛАВИ ІІІ СТУПЕНЯ:

Чорний Андрій Андрійович – бригадир райоб'єднання "Сільгосптехніка". Березень 1975 р.

У 2002 році голову районної державної адміністрації Бірюкова Ігоря Олексійовича нагороджено орденом "За заслуги" ІІІ ступеня. Такої нагороди за вагомі досягнення у професійній діяльності, багаторічну сумлінну працю удостоївся голова Гуляйпільської районної ради Коровка Євген Григорович та директор приватного сільськогосподарського підприємства "Мир" Чуб Олександр Григорович, а у 2005 році - директор ТОВ "Батьківщина" Савовський Віктор Миколайович.

ВОНИ – ГУЛЯЙПІЛЬЦІ

Місто Гуляйполе є батьківщиною багатьох видатних земляків, які своїм мирним та ратним трудом прославили його у світі. Тут народився у 1882 році і виріс із селянського хлопця в українського прогресивного письменника, театрального діяча у США й талановитого актора Єлисей Андрійович Карпенка (псевдоніми – Український, Олег Азовський, Є. А. Айра, Степовий гість, Шашура Олександра, Андрій Лютня та ін.). В 1905-1910 роках він є активним учасником революційного руху в Гуляйполі. У 1909 році, рятуючись від переслідування царського уряду, емігрував у Америку. У 1917 році повернувся в Гуляйполе, гостро критикував Н. І. Махна за його анархістські погляди і, боячись розправи, знову емігрував до Америки, де в 1933 році помер.

Одним з визначних творів Є. А. Карпенка, у якому відтворено життя селян нашого краю, є драма-поема в прозі "Земля".

У 1892 році у Гуляйполі народився і виріс український письменник Михайло Семенович Тардов (автор роману-трилогії "Фронт"). Гу-

ляйпільці шанують пам'ять свого земляка. Вулиця, де народився і виріс письменник, названа його ім'ям.

До Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років у Гуляйпільській районній газеті "Сталінським шляхом" працювали майбутні українські поет і письменник Василь Андрійович Лісняк і Михайло Денисович Гайдабура (загинув 1942 році, захищаючи від ворога м. Севастополь).

В. В. Іванов (29.01.1940-7.10.2004)

В Гуляйполі 5 травня 1909 року народився відомий український письменник і драматург Леонід Аронович Юхвід, автор п'єси "Весілля в Малинівці".

В тодішньому селі Гуляйполі 26 жовтня 1888 року в бідній селянській родині народився Нестор Іванович Махно, керівник Рево-

люційної повстанської армії України (махновців), який 25 липня 1934 року помер в еміграції в Парижі.

Поет, кандидат філологічних наук, доцент Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка Олексій Іванович Карпенка (псевдонім – Олекса Гайчур), внук Єлисея Андрійовича Карпенка теж народився у місті Гуляйполі в 1930 році.

Гордістю Гуляйпільської землі є видатний кінооператор, лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Державних премій СРСР і Росії, член-кореспондент Академії мистецтв України, призер багатьох Міжнародних кінофестивалів Вілен Олександрович Калюта, який народився 22 жовтня 1930 року в місті Гуляйполі Запорізької області.

Гуляйполе є малою батьківщиною відомого вченого-історика, популярної української письменниці, лауреата Державної премії імені

Т. Г. Шевченка Раїси Петрівни Іванченко, яка народилася 30 листопада 1934 року в місті Гуляйполі в сім'ї службовців. Доктор історичних наук, професор Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, член Спілки письменників України є автором історичних романів про Київську Русь – "Гнів Перуна" (1982), "Золоті стремена" (1984), "Зрада, або як стати володарем", "Отрута для княгині". В 1996 році ця тетралогія про Київську Русь була гідно поцінована: Раїса Петрівна Іванченко удостоїлася Державної премії імені Т. Г. Шевченка.

У місті Гуляйполі 1937 року народився відомий український поет, автор пісні "На долині туман", член Спілки письменників України Василь Іванович Діденко.

Рідним змалечку Гуляйполе є і члену-кореспонденту Транспортної Академії України, лауреату Державної премії України Віктору Іллічу Крату, як і поетесі та журналісту, лауреату Міжнародної премії імені

В. Винниченка, одному з авторів книги "Нестор і Галина. Розповідають фотокартки" Ларисі Степанівні Верьовці.

22 серпня 1937 року в місті Гуляйполі народився президент Федерації шахів України, заслужений діяч фізкультури і спорту, доктор економічних наук, професор, академік Української Академії наук національного прогресу Іван Сергійович Бик.

Гуляйполе є колискою долі для членів Національної Спілки письменників України Григорія Івановича Аютого, Любові Григорівни Геньби, заслуженого працівника культури України, журналіста Дмитра Артемовича Литвиненка, заслужених лікарів Миколи Івановича Костенка та Олександра Олексійовича Мусійка, заслуженого тренера України Олександра Андрійовича Ткаченка, заслуженого агронома України Микола Івановича Карпенка, заслуженого працівника сільського господарства України Василя Івановича Мартиненка, заслуженого майстра спорту, п'ятиразового чемпіона СРСР з легкої атлетики Людмили Павлівни Веселкової – Семенюти, генерал-майора Валентина Семеновича Шедипова і адмірала флоту СРСР, командуючого Балтійським флотом Віталія Павловича Іванова.

Гуляйпільська земля подарувала світові кавалера трьох орденів Слави Федора Васильовича Зінзікова, випестила трьох Героїв Соціалістичної Праці Івана Федоровича Тарасевича, Івана Полікарповича Мартиненка та Григорія Кіндратовича Коровку.

Імена людей, які своєю працею прославляють Гуляйпільський край, можна називати ще і ще, бо земля наша не скупиться на синів і дочок, які примножують її славу історію.

ГОСТІ МІСТА

Вільнолюбивий край, захований на порубіжжі Дикого степу манив до себе фольклористів, істориків, збирачів переказів та легенд.

Невипадково в Олександрівському повіті, і на Гуляйпільці зокрема, працював у другій половині дев'ятнадцятого століття видатний український поет-фольклорист і етнограф Іван Іванович Манжура (1851-1893 рр.). Він записував у нашій країні легенди, казки, перекази, приповідки, приказки, прислів'я. Зібрані твори на території Олександрівського повіту видані у кількох збірниках.

Був збирач фольклору і на Гуляйпільці. Зберігся його лист до професора Олександра Олександровича Потебні (22.11.1835 – 11.12.1891) (український і російський філолог, член-кореспондент Петербурзької Академії наук з 1875 р. – Авт.) у Харків від 3 жовтня 1880 року із зворотною адресою: Гуляй-Поле, Олександрівського повіту Катеринославської губернії Петру Олексійовичу Синьогубу. Прочитаємо його: "Милостивий Государ, Г-нь Профессоръ!

У меня имеется сборник украинских песен (больше тысячи номеров), записанных мною в губерниях Харьковской и Екатеринославской. Когда существовал Юго-Западный отдел им. Рус. Географ. Общества я его отослал туда, но по закрытии отдела – я не знаю, где он делся; я не верил слухам – будто вывезен за границу, поэтому, считая о зношении моем с отделом копии новые, имею честь предложить Харьковскому филологическому обществу на издание оно моего сборника в целом составе, или по частях.

Характеристику моего сборника Вы можете найти во 2-м томе списков отдела.

Кроме того у меня есть много сказок, поверий, пословиц и т. п. не вошедших "В народные предания Драгоманова".

Іван Манжура

В истинном почтении
Имею честь быть

Ив. Манжура".

Про перебування І. І. Манжури у жовтні 1880 року в Гуляй-Полі йдеться в книзі Володимира Заремби "Іван Манжура" (видавництво "Молодь", К., 1972). На сторінці 68 читаємо: "З Мерефи подався на Гуляй-Поле. Скільки сіл пройшов з Харкова до Олександрівська – жодне так йому не сподобалося, як це тихе степове".

"Зібраний фольклор Іван Манжура надсилав до часопису "Киевская старина", супроводжуючи кожен твір детальними коментарями. На його сторінках все частіше з'являються думи, пісні, колядки, щедрівки з приміткою "Записав Іван Манжура". У вчених і літературних колах Харкова і Києва зацікавилися невідомим збирачем духовних народних скарбів" (с. 70).

Через кілька років після І. І. Манжури побував у Гуляй-Полі учений-історик Дмитро Іванович Яворницький (Єварницький), який у 1883-1888 роках збирав матеріал про запорозьких козаків (у 1888 роках вийшли перша і друга частини книги "Запорожье в остатках старины и преданиях народа" в С.-Петербурзі).

Яким же побачив Гуляй-Поле молодий вчений? Щоб відповісти на це

питання, відкриємо главу восьму другої частини згаданої книги. і на сторінці 409 прочитаємо: "...Оставив криницу и миновал несколько хуторов, деревень и колоний, мы добрались до местечка Гуляй-Поле, и здесь я должен был переменить лошадей, чтобы ехать дальше, в глубь Александровского уезда.

Гуляй-Поле стоит на возвышенном песчаном месте, при р. Ганчуле (треба – Гайчур – Авт.), имеет две церкви, еврейскую синагогу, почтовую контору, несколько лавок и подвалов. Словом, это многолюдное, и даже, можно сказать, достаточно культурное местечко с преобладающим, однако, еврейским населением. Из всех сооружений замечательно в Гуляй-Поле еврейское кладбище, обнесенное прекрасной оградой вокруг и наполненное хорошими памятниками в середине. На мой вопрос, почему местечко носит название Гуляй-Поле, мне ответили, что в то время, как вся "округа", т. е. близ лежащие к слободе места, уже давно были заняты помещиками, это самое место или поле, что под слободой, долго лежало пустырем и потому прозвалось "Гуляй-Поле".

– А от чего же это поле долго лежало пустырем?

– А від того більш, що тут були великі трави та комиші, а між ними жили злодії та розбійники, – отвечал мне крестьянин Евдоким Косяк.

– I великі трави тут були?

– Такі трави та бур'яни, що з них і не вилізиш було".

На початку двадцятого століття у селі Гуляйполі побувало чимало людей, які пізніше стали помітними діячами Радянської влади. Так, з осені 1912 року і до арешту на заводі Кернера в Гуляйполі працював слюсарем Влас Якович Чубар (1891-1939), пізніше Голова Ради Народних Комісарів УРСР.

Частими гостями у період громадянської війни у Гуляйполі були командири червоних військ. У березні 1918 року Н. І. Махно запросив до себе у гості А. Н. Беленкевича, який назвав Гуляйполе маленьким червоним Петроградом.

У квітні 1919 року в Гуляй-Поле приїхав відомий анархіст Петро Аршинов, з яким Нестор Махно сидів разом у московській в'язниці, на посаду редактора газет "Путь к свободе" і "Повстанець" і був поряд з Нестором Івановичем до відходу його в Румунію у серпні 1921 року. Крім посади редактора, він отримав ще пост завідуючого "культурно-просветительной частью" повстанської армії.

В 1919 році в Гуляй-Полі побували командир дивізії Червоної Армії П. Ю. Дибенко, до складу якої входила третя Задніпровська бригада під командуванням комбрига Н. І. Махна, командуючий Українським фронтом В. О. Антонов-Овсієнко. 29 квітня 1919 року командуючого на

станції Гуляй-Поле зустрів сам комбриг. Перед цим він послав йому запрошення: "На вашу телеграмму № 775 сообщаю, что знаю вас как честного независимого революционера. Я уполномочен от имени повстанческо-революционных войск 3-й Заднепровской бригады и всех революционных организаций Гуляйпольского района, гордо державших знамя восстания, просить вас приехать к нам, чтобы посмотреть на наш маленький свободно-революционный Гуляйполе – "Петроград", прибыв на станцию Гуляйполе, где будем ждать с лошадьми".

Побачивши, що махновські полки були погано забезпечені зброєю і боєприпасами, В. О. Антонов-Овсієнко писав: "Все вооружение и обмундирование добыть с боя". Пізніше додавав: "Органы Наркомпрода не удовлетворяли и одной сотой потребности армии полубосой, полуголодной. Армия жила на подножном корму".

8 травня 1919 року в Гуляйполі приїхала солідна комісія на чолі з надзвичайним уповноваженим Ради Оборони А. Б. Каменевим. Його супроводжували Г. П'ятаков, К. Є. Ворошилов і В. Мажлаук.

Лев Борисович Каменев направлявся до Нестора Івановича Махна не тільки з перевіркою стану армійських частин, а проконтролювати, як виконується продрозверстка, як просуваються продовольчі вантажі в Росію.

Високу делегацію супроводжував дивізіон броньовиків. Делегація залишила поїзд з броньовиками в Олександрівську, поїхала в Гуляйполе. Махно зустрів високу делегацію, як і належить господареві, але в ньому заговорив бунтівник. І в той час, коли делегація обідала, в їдальню вбіг махновець і крикнув:

– Батьку! Біляки!

– Хлопці! На коней! – скомандував Махно.

Він і члени його штабу вибігли, сіли на коней і подалися в степ. Ворошилову і Межлауку довелося чекати Махна цілу добу. Наступного дня махновці повернулися з полоненими офіцерами.

Ворошилов ще раз був у Гуляй-Полі у 1919 році. Цього разу він вручив орден Червоного Прапора за номером чотири Н. І. Махну. Під час вручення Климент Єфремович сказав: "За дорученням Реввійськради дозвольте вам вручити, Несторе Івановичу, орден Червоного Прапора за оборону Південного фронту і взяття Маріуполя!"

Нестор Іванович взяв орден і сказав: "Я воюю не за ордени, а за перемогу революції, так як я селянин і зараз наша мета очистити, зберегти перемогу від білогвардійців".

У 1919 році, напередодні другої річниці Великої Жовтневої революції, в Гуляй-Поле приїжджав Григорій Іванович Петровський (пізніше голо-

ва Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету – Авт.) по питанню зміцнення революційної влади і більшовицької організації. Тоді на площі Жертв революції відбувся багатолюдний мітинг, присвячений другій річниці Жовтневої соціалістичної революції, на якому виступив з палкою промовою Г. І Петровський.

22 жовтня 1920 року в Гуляйполі у гості до "батька" Махна прибув член реввійськради Південного фронту Бела Кун. Про це розповів у інтерв'ю газеті "Известия" 29 жовтня 1920 року Лев Борисович Каменев.

Визначним в історії міста є те, що у відбудові водоканали залізничної станції Гуляй-Поле у 1921 році брав участь, ще комсомольцем, видатний радянський письменник Микола Олексійович Островський, автор майбутніх романів "Як гартувалася сталь" і "Народжені бурею"; що делегатом VI з'їзду комсомолу України і VII з'їзду комсомолу Країни Рад був 1-й секретар Гуляйпільського райкому комсомолу Дмитро Бугаєвський; що житель Гуляй-Поля селянин Трохим Кіндратович Ісаєнко, який у 1924-1925 роках працював головою Гуляйпільського райвиконкому, був обраний членом ВУЦВіКу.

Та повернемося до Миколи Островського. Для підтвердження вище сказаного звернемося до статті В. Ільченка "Тут працював Микола Островський", яка була опублікована у Пологівській районній газеті "Радянське село" 20 червня 1964 року та 2 червня того року "Місцями Миколи Островського" В. Жилінського.

Отже, читаємо: "Важким для людей радянської країни був 1921-й рік. Всі сили народу направлялись на відбудову зруйнованого під час війни народного господарства.

В серпні на Катеринославщину прибув спеціальний ремонтний поїзд, сформований робітниками Київських залізничних майстерень. В бригаді поїзда було 150 чоловік, в основному – молодь. Молодіжним (комсомольським) організатором призначили майбутнього письменника Миколу Островського. Поїзд до глибокої осені рухався від станції до станції, де ремонтувалися пристанційні будівлі, колії тощо.

"Пройшов їх шлях від Синельникова до Поліг. Тут, в колишньому царстві бандита Махна – на кожному кроці сліди руйні і знищення. В Гуляйполі (точніше – на станції Гуляйполе – Авт.) тиждень відбудовували кам'яне приміщення водоканали, нашивали залізні латки на розвернуті динамітом боки водонапірної цистерни, – таку згадку читаємо в книзі "Як гартувалася сталь".

До речі, про перебування в Гуляйполі (на станції Гуляйполе – Авт.) Миколи Островського свідчила й меморіальна дошка, яка була на будівлі водоканали до війни. Під час тимчасової окупації міста фашисти зірвали її".

В 1926 році вже визначним радянським партійним і державним діячем у Гуляйполі приїздив Влас Якович Чубар. Він знайомився з питаннями радянського будівництва.

В 1928 році у нашому місті побував Всесоюзний староста – Голова Всесоюзного Виконавчого Комітету Михайло Іванович Калінін.

Навесні 1932 року значну організаторську роботу в колгоспах Гуляйполя провела виїзна редакція газети "Правда", яка випускала багатотиражну газету "Правда" на большевистском севе".

Початок 1933-го року був знаменним "для гуляйпільців лютим голодом и спаленням" Гуляйпільської машинно-тракторної майстерні на залізничній станції. З приводу цього сюди приїздив К. Є. Ворошилов, який з Бердянська направлявся в Москву. Він вжив заходів щодо швидкої відбудови майстерні.

Восени 1933 року в колгоспах Гуляйполя був В. М. Молотов, якого цікавило питання виконання плану хлібозаготівлі. Він викривав недоліки, давав поради, як їх побороти (і це в 1933-й голодний рік!).

У довоєнний час у місті Гуляйполі побували два секретарі письменника Олексія Толстого. Вони бесідували з гуляйпільцями (колишніми махновцями), збирали матеріал для написання Олексієм Толстим роману "Ходіння по муках".

В 1938 році разом з А. А. Юхвідом до наших земляків приїздив український радянський письменник Юрій Яновський, який зібрав матеріал для нової книги про події громадянської війни у нашому краї.

24 червня 1946 року Голова Ради Міністрів УРСР і секретар ЦК КП(б)У Микита Сергійович Хрущов відвідав колгоспи Хвалибогівської, Варварівської, Дорожнянської сільрад та Гуляйпільської міськради і ознайомився із станом посівів.

У період жнив 1947 року Гуляйпільський район відвідав перший секретар Запорізького обкому Компартії України Леонід Ілліч Брежнев.

У 1954 році до відбудованого Гуляйполя прибули високі гості із Києва. Про цю подію 10 вересня районна газета "Сталінським шляхом" писала так: "8 вересня в наш район прибули для творчої зустрічі з трудящими району відомі українські радянські поети: лауреат Сталінської премії Володимир Сосюра і Яків Городської. В цей же день поети зустрілися з робітниками взуттєвої фабрики, працівниками промислової артілі "Червоний металіст" та влаштували цікавий літературний вечір у районному Будинку культури..."

Поети В. Сосюра і Я. Городської прочитали свої вірші. Трудящі району щиро вітали поетів, сердечно дякували їм за приїзд і побажали поетам нових творчих успіхів на благо радянського народу.

Учора В. Сосюра і Я. Городської провели зустріч з педагогічними та учнівськими колективами Гуляй-Пільського педучилища та Гуляй-Пільської середньої школи".

А так районна газета інформувала читачів 12 вересня 1954 року у своїй "Літературній сторінці": "...8 і 9 вересня в Гуляй-Полі перебували українські поети - лауреат Сталінської премії Володимир Сосюра і Яків Городської, яких командувала до нас Спілка радянських письменників України з творчими звітами перед трудящими у зв'язку з майбутніми II Всесоюзним та III Українським з'їздами письменників.

Після зустрічей з трудящими району В. Сосюра і Я. Городської лишили в редакції нашої газети для опублікування статтю і декілька їхніх нових віршів, які друкуємо..."

Статтю написав Яків Городської. Називалася вона "Завжди з народом", були у ній і такі рядки: "Лауреат Сталінської премії український поет Володимир Сосюра і автор цих рядків на протязі двох місяців виступали перед трудящими найбільших міст, районів і підприємств Дніпропетровської і Запорізької областей. З якою увагою слухають трудящі розповідь про стан і завдання нашої літератури! Ми зібрали багато читацьких думок, відгуків, побажань. Все це допоможе у нашій дальшій роботі.

З теплим почуттям будемо ми згадувати і наші зустрічі з трудящими Гуляй-Пільського району. Партійний актив, колгоспники і робітники, інтелігенція, студенти і школярі району виявили таку сердечну зацікавленість питаннями радянської літератури, що всі ми знов і знов переконались: радянська література завжди з народом, вона – його надійне знаряддя у будівництві комунізму.

Палкий вам привіт і сердечне спасибі, дорогі друзі! До нових успіхів народного господарства! До нових висот радянської соціалістичної культури!"

А цей вірш Володимир Сосюра написав у вересні 1954 року, коли завітав до редакції районної газети "Сталінським шляхом".

ПРИВІТ

В своїх піснях, зелене Гуляй-Поле,
Палкий привіт я з Києва приніс
Твоїм синам, що творять все навколо
У боротьбі за мир і комунізм.
Як чорний сон, криваві дні навали,
Коли в полях гримів гарматний шал...
Знов сад шумить, і вилитий з металу

Зійшов Ілліч з вогню на п'єдестал.
На нім ворожі кулі, в дні негоди,
Лишили слід, але його рука
Все так же путь показує народу,
Туди, де даль майбутнього дзвінка.
До комунізму сяють верховини,
Куди ми йдем за партією всі,
Де нас чекають ранки у росі,
І де встають, як пісня солов'їна.
Нехай цвіте Вітчизна зоречола,
І вільний труд здійма риштовань ліс!
Тобі привіт, зелене Гуляй Поле,
Я в пісні щирій з Києва приніс.

У "Літературній сторінці" бачимо і байку "Окорок" Якова Городського:

Волк в дебрях ведал рестораном,
К нему Медведь нагрязнул – ревизор.
"Эге, да ты, брат, вор, –
Медведь ему сказал в упор. –
Я Льву скажу об деле страшном,
Бегу сейчас же в львиный бор".
Волк отвечал: "Ты судишь очень строго.
У нас, конечно, недостатки есть,
Но подожди немного.
Ты в бор пойдешь – далекая дорога,
Туда ведь километров шесть.
Перед дорогой полагается присесть".
Присели. Стол не шаткий и не узкий,
Но даже он ломился и трещал
Под грузом, выпивки, закуски,
А Волк вещал:
"Ошибки в нашем деле есть, пожалуй,
Но где их нет?
Попробуй, вот севрюга, вот паштет,
Вот сочность отбивных котлет.
Ты не едал таких, мой свет.
Еще по малой!"

Еще... Еще... С неделю пили, ели
В своем кругу.
Дни, как положено, летели.
"Ты забегай, брат". "Забегу".
Медведь все пробовал – балык, рагу.
Вкушал и зразы, и тефтели,
Коньяк на следующей пил неделю
И уж о деле –
Ни гу-гу!
Потом еще Медведю на дом
Был прислан окорок. Потом
Медведь с похвальным выступил докладом
Пред Львом,
Потом все упокоились кругом
И Волк представлен был к наградам.

Порой встречается такой медвежий нором
И у людей – отдельных ревизоров:
Он и сказал бы, кто и где крадет,
Да окороком занят рот.

Колишні працівники редакції райгазети Ф. І. Куш та Д. А. Литвиненко стверджували, що в наших краях бував відомий український письменник Олесь Терентійович Гончар (інкогніто), коли працював над романом "Перекоп".

На початку березня 1962 року в Гуляйполе приїздила відома українська радянська письменниця Ванда Василевська. Про це 27 лютого розповідала районна газета "До комунізму" у передовій статті "Агітувати за кандидатів у депутати":

– Підготовка до виборів у Верховну Раду СРСР вступила в один з відповідальних періодів – період агітації за кандидатів у депутати.

Окружна виборча комісія Пологівського виборчого округу № 493 зареєструвала кандидатом у депутати Ради Союзу Верховної Ради СРСР Василевську Ванду Львівну.

Сьогодні в нашій газеті надруковані біографії Ванди Львівни Василевської і Миколи Степановича Буйного. Саме за них, кращих із кращих представників народу, виборці нашого народу мають віддати 18 березня свої голоси.

Ванда Василівна! Це одна з тих, хто в тяжкі роки німецької окупації районів нашої країни боровся за їх визволення. Будучи з першого дня Великої Вітчизняної війни членом Всеслов'янського Комітету, Ванда Львівна багато і невтомно працювала над зміцненням дружби слов'янських народів. У післявоєнні роки вона виявляє велику активність в боротьбі за мир між народами. З 1948 року тов. Василевська В. А. є членом Всесвітньої Ради Миру.

Як письменниця Ванда Львівна Василевська немало приклала своєї праці, щоб відобразити в художній літературі життя трудового народу, його боротьбу з експлуататорами і поневолювачами. Є літературний твір "Радуга" і однойменний кінофільм, в яких з величезною силою показано страждання радянського народу в часи фашистської окупації районів нашої країни, велика мужність радянських людей, їх палка любов до своєї Вітчизни. Автором "Радуги" є Ванда Василевська.

Вся життєва діяльність Ванди Львівни Василевської свідчить про її глибоку відданість трудовому народу. Вона достойна того, щоб 18 березня виборці віддали за неї свої голоси.

У березні 1966 року на "Вечері поезії" гуляйпільці зустрічалися з поетами Запоріжжя та Києва Петром Ребром, Іваном Кашпуровим, Семеном Гордієвим і Дмитром Луценком. 17 березня про цю зустріч розповіла районна газета "Зоря комунізму". Відкрив вечір голова обласного літературного об'єднання П. Ребро. Поет прочитав також гумореску "Дитятко", байку-жарт "Бюрократ і смерть" та інші з нової книги "Питання ребром".

Змістовним був виступ українського поета-пісняря Дмитра Луценка. Він, зокрема, розповів про свою роботу над піснею "Не шуми, калинонько" з кінофільму "За всяку ціну", яку так люблять співати в нашій країні. Плідною є творча дружба поета з відомими композиторами Ігорем Шамо та Олександром Білашом. Це її плодами є популярні пісні "Києве мій", "Пісня серця", "Солдати", "Осіньна пісня" та інші. Нині Дмитро Луценко завершив роботу над новою книгою "Незакінчена соната", з якої він прочитав присутнім вірші "Мадонна", "Солов'ї", "Коралове намисто" та гумореску "Я захмелів".

З читанням власних поезій "Мать", "Калинка", "Желтые гвоздики", "Гармонь" та інших виступив Іван Кашпуров.

На трибуні – Семен Мусійович Гордієв. Його ім'я добре відоме читачам. Свої твори він почав друкувати ще в 1932 році. Автор познайомив присутніх з віршем "Ленін у 1921 році". Прочитав він також твори з нової книги "Светлый край".

20 травня 1966 року після роботи трудящі Гуляйполя зібралися до

клубу "Металіст" на зустріч з М. З. Володовою, яку окружна виборча комісія по виборах до Верховної Ради СРСР зареєструвала кандидатом у депутати Ради Союзу по Пологівському виборчому округу № 473.

Марія Захарівна Володова, ланкова по вирощуванню кукурудзи в сільгоспартілі "Україна" Куйбишевського району, народилася в 1928 році, депутат Верховної Ради СРСР шостого скликання, член бюро РК КПУ. Була делегатом XXI з'їзду Компартії України і XXII з'їзду КПРС.

А. І. Жаботинський у гостях у гуляйпільців
30. X. 1966 р.

За останні п'ять років кожен гектар землі в 3-й ланці дав по 52 центнери зерна кукурудзи.

30 жовтня 1966 року активісти спортивних колективів, трудящі міста зустрілися в клубі "Металіст" з найсильнішою людиною планети, запорізьким важкоатлетом Леонідом Івановичем Жаботинським.

З словами привітання до гостя звернулися перший секретар райкому партії І. Є. Коломієць, голова райсоюзспорту А. Шрамко та піонерка Іра Мельник.

Неодноразовий чемпіон світу та Європи розповів про своє спортивне життя, про підготовку і виступи наших штангістів на олімпійських та світових помостах. Особливий інтерес в учасників зустрічі викликав останній чемпіонат світу та Європи в Берліні. А. І. Жаботинський розповів, як самовіддано боролися наші штангісти за перемогу, й зокрема, про свій триумфальний виступ.

Запорізький богатир штовхнув штангу вагою в 218 кілограмів, встановивши новий світовий рекорд, який на 0,5 кілограма перевищив його ж світовий рекорд 1964 року на Олімпійських іграх в Токіо. Так, він завоював 8 медалей і звання чемпіона світу і Європи.

На закінчення зустрічі тренер А. Жаботинського т. Молдавський вручив першому секретарю РК КП України І. Є. Коломоєцю золоту пам'ятну медаль Української Ради союзу спортивних товариств та організацій, якою т. Коломоєця нагороджено за активну допомогу у розвитку масової фізкультури і спорту.

22 - 23 травня 1969 року, в останні дні поетичної декади, яка тривала в Запорізькій області, в нашому районі, побували запорізькі літератори Володимир Омельченко, Володимир Чубенко, Володимир Юдін, Микола Лиходід. Вони зустрілися з колгоспниками артілей "Заповіт Леніна" та імені Ілліча, з робітниками радгоспу "Червоний", заводу будівельних матеріалів.

З великою повагою й інтересом слухали трудящі всіх чотирьох письменників, але найбільше враження залишили такі твори М. Х. Лиходіда, як "Літаки над матерями" і "Материн сон".

Дружними оплесками нагороджували гуляйпільці кожен вірш, прочитаний письменниками-гумористами В. Г. Юдіним і В. А. Чубенком.

За два дні з письменниками зустрілося близько тисячі чоловік. Всюди трудящі гаряче дякували митцям за ці зустрічі, запрошували приїжджати частіше. Письменники в свою чергу дякували колгоспникам і робітникам за гостинний прийом. Вони поділилися з трудящими своїми творчими планами.

18 вересня 1969 року гостями гуляйпільців була заслужена академічна хорова капела "Трембіта".

25 вересня 1969 року запорізький поет Микола Лиходід написав у Гуляйполі октави, де є такі слова:

Здорове будь, Гуляйполе зелене!
Що на розкриллі степових вітрів!
Ще молоді акації і клени,
Ще юноверхі щогли яворів...

У серпні 1970 року радянський артист, співак і поет В. С. Висоцький із своїм товаришем спеціально здійснили подорож із Макіївки, де Володимир Висоцький виступав із концертами, у Гуляйполе, щоб ознайомитися із життям Н. І. Махна. "Це було йому необхідно, – писав 25 січня 1998 року в газеті "Голос Гуляйполя" В. О. Яковлев із Донецької області (селище Старобешеве), – для творчої праці. На кордоні Донецької і Запорізької областей автомобіль В. С. Висоцького зазнав аварії, ніхто, на щастя не постраждав. Ця подія примусила повернутися назад до Макіївки. Там поет і актор відвідав одну з шахт і виступив з концертом. Поки ремонтувався автомобіль, керівництво шахти допомогло В. Висоцькому здійснити свій задум, надавши директорську "Волгу" для поїздки в Гуляйполе. Возив його водій А. А. Гріпас. З розповіді водія Висоцький був там недовго. У виконкомі районної Ради поету дали адреси старожилів. Водій бачив, як він вів бесіду із старою жінкою, з групою стариків.

На зворотному шляху до Макіївки Висоцький розповідав йому про свої враження від поїздки, про події громадянської війни, про справи батька Махна. Є відомості, що Володимир Семенович мав задум поставити фільм і виконати в ньому роль Н. І. Махна.

12 вересня 1971 року місто Гуляйполе відвідав єврейський радянський письменник Ноте (Натан) Михайлович Лур'є, який народився 15 січня 1906 року в колишньому селі Розкішному, що було розташоване на тери-

торії Приютненської сільської Ради, в сім'ї бідного ремісника. Перебуваючи в місті своєї юності, письменник подарував народному музею роман "Степ кличе" з автографом: "Дорогим моїм землякам – гуляйпільцям. Н. Лур'є, Гуляйполе, 12.IX.71 р."

На початку 1972 року музикознавець і композитор А. Кауфман з Києва побував у нашому районі. Він зустрівся з колективом міської музичної школи, де розповів про творчий шлях талановитого митця, нашого земляка родом з села Темирівки українського композитора Івана Івановича Рачинського (13.02.1861 р. – 1921 р.), влаштував прослуховування магнітофонних записів його творів у виконанні київських митців.

Гуляйпільському краєзнавчому музею передані фотокопії і портрет композитора, обкладинки збірників романсів, поеми А. Кара "Про природу речей", першої сторінки листа до поета М. М. Мінського від 15 грудня 1893 року і диплома про закінчення університету.

28 червня 1973 року, працюючи завідувачим відділом обласного Будинку народної творчості, запорізький поет Олександр Шостак прибув до нашого міста як один з організаторів обласної пересувної виставки творів самодіяльних художників і народних умільців, яка працювала в районному Будинку культури. Користуючись нагодою, він запропонував районній газеті два вірші "Фотокартка війни" і "Усе як було, бо вродилась у мене..."

На початку серпня в Гуляйпільському районі побував запорізький письменник Петро Симоненко, якого тепло зустрічали хлібороби колгоспу "Україна".

12 вересня 1973 року на Гуляйпільці перебували літератори Петро Симоненко, Олег Семко і Михайло Балабанов.

11 грудня 1979 року обласна газета "Комсомолец Запоріжжя" в інформації "Літературні зустрічі на Гуляйпільці" повідомляла: "Минулої суботи група запорізьких письменників за участю членів обласного літоб'єднання виїздила в Гуляйпільський район на організований тут День літератури.

Цього дня перед трудівниками та учнівською молоддю району виступили: на птахофабриці "Гуляйпільська" Петро Ребро, Степан Рев'якін, Марко Шевельов, артистка театру імені Щорса Тетяна Нещерет; у селі Любимівці (колгосп імені Калініна) – Борис Бездольний, Микола Лиходід, Геннадій Літневський; у колгоспі "Заповіт Леніна" – Петро Симоненко, Вікторія Сироватко, Анатолій Куртін; у міському профтехучилищі – Павло Омеляненко, Володимир Губенко, Іван Левченко.

Літературний вечір за участю цієї групи письменників відбувся у Полтавському Будинку культури. Присутні тепло сприйняли виступи пись-

менників, прочитані на вечері твори, зокрема, й присвячені сучасним трударям Гуляйпільця. Господарі села Полтавки (колгосп імені Свердлова) щиро подякували літераторам за змістовні виступи перед місцевими механізаторами, тваринниками та школярами. Цю вдячність засвідчили і піднесений гостям традиційний хліборобський коровай і квіти від юних полтавців.

15 березня 1982 року у приміщенні Будинку культури колгоспу "Заповіт Леніна" представники трудових колективів Гуляйпільського і Полтавського районів зустрічалися з депутатом Верховної Ради Української РСР, заступником Голови Ради Міністрів УРСР Павлом Євменовичем Єсипенком.

А 22 квітня того ж, 1982, року секретар Запорізького обкому Компартії України В. Г. Домченко в урочистій обстановці вручив голові правління ордена Леніна колгоспу імені Леніна В. В. Шаровському перехідний Червоний прапор ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР та перехідні Червоні прапори Запорізького обкому партії, облвиконкому, облпрофради та обкому комсомолу, яких господарство удостоєно за підсумками роботи 1981 року.

Генерал-майор у відставці
Герой Радянського Союзу
В. С. Антонов

На сорокаріччя Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років до Гуляйполя приїздив Герой Радянського Союзу, генерал-майор у відставці, колишній командир 301-ї Донецької стрілецької ордену Суворова III ступеня дивізії, почесний громадянин нашого міста Володимир Семенович Антонов, який взяв участь у святкових заходах.

1985 рік був знаменним для гуляйпільців виборами до Верховної Ради Української РСР, 40-річчям Перемоги над німецько-фашистськими загарбниками і 200-річчям заснування міста Гуляйполя.

8 січня виборці населених пунктів, що входять до Оріхівського виборчого округу № 280, зібралися в Будинку культури колгоспу "Заповіт Леніна", щоб зустрітися з кандидатом у депутати Верховної Ради Української РСР генерал-лейтенантом, членом Військової ради, начальником Політичного управління Південної групи військ А. І. Макуніним, який народився в 1931 році в сім'ї службовця. Після закінчення артилерійського училища служив на різних посадах у військах Ленінградського й Уральського військових округів. З 1980 по

серпень 1984 працював у апараті Головного Політичного управління Радянської Армії і Військово-Морського Флоту, а потім очолив Політичне управління Південної групи військ. Член КПРС з 1964 року, закінчив історичний факультет Ленінградського державного університету й Військово-Політичну академію імені В. І. Леніна.

В. С. Антонов серед гуляйпільців

У травні 1985 року в районі побувала група письменників з Києва, Дніпропетровська і Кіровограда. Про це так написала райгазета 25 травня: "Уміте недавнім дощем, уквітчане першою зеленню квітів і трав прийшло літературне свято "Поетичний травень-85" на гуляйпільську землю. Учасниками його стали письменники О. П. Роготченко, Н. І. Околітенко (обоє з Києва), критик Г. Д. Клочек (м. Кіровоград), поети С. Р. Бурлаков (м. Дніпропетровськ) та наш земляк Г. І. Лютий. Представників української радянської літератури гуляйпільці зустріли тепло. У райкомі партії відбулася зустріч літераторів з членами бюро райкому партії та райвиконкому, де перший секретар райкому партії М. С. Беляєв ознайомив їх з економічним та соціальним розвитком району, відповів на запитання, опісля, розділившись на дві групи, гості відправилися на зустрічі із трудівниками колгоспів імені Калініна та Ілліча, школярами.

В обідню пору в червоному кутку польового стану механізованого загону № 1 колгоспу імені Калініна зібралися хлібороби, щоб зустрітися з письменниками О. П. Роготченком, критиком Г. Д. Клочеком, поетом Г. І. Лютим, членом районного літературного об'єднання І. К. Кушніренком. Гості розповіли, яке значення має художня література в житті людини, про героїв своїх книг, прочитали деякі твори.

З хлібом-сіллю любимівці зустріли дорогих гостей біля Будинку культури. А потім відбулася щира розмова про літературу, звучали розповіді, вірші, новели письменників.

Письменниця Н. І. Околітенко та поет С. Р. Бурлаков побували на молочному комплексі колгоспу імені Ілліча, в Новомиколаївському Будинку культури, де їх радо вітали доярки, учнівська молодь.

Потім маршрути письменників пересіклися в Полтавці. У середній школі вони ознайомилися з експонатами музею. Екскурсію по ньому провела Н. О. Глущенко. Гості залишили свої враження в книзі Почесних гостей.

Заключна зустріч учасників "Поетичного травня-85" відбулася в

приміщенні сільського Будинку культури. Перед учнями середньої сільської та середньої школи-інтернату виступили О. П. Роготченко, Г. Д. Клочек, Н. І. Околітенко, Г. І. Лютий. Їх тепло вітала і побажала нових творчих успіхів на літературній ниві секретар райкому партії Л. І. Явон. За цікаву зустріч письменникам подякував директор середньої школи В. Ф. Мажаєв.

Учні обох шкіл подарували гостям концерт.

25 травня 1985 року гуляйпільці зустрілися із льотчицею – полковником М. А. Попович, а в жовтні – з льотчиком-космонавтом Героєм Радянського Союзу полковником Ю. М. Глазковим. Про ці події районна газета "Зоря комунізму" писала:

"5 жовтня в Будинку культури колгоспу "Заповіт Леніна" з нагоди 200-річчя Гуляйполя відбулося урочисте засідання представників партійних, радянських та громадських організацій. У ньому взяли участь завідуючий відділом пропаганди і агітації обкому Компартії України В. І. Воловик, заступник голови виконкому обласної Ради народних депутатів В. М. Анцупова, льотчик-космонавт СРСР Герой Радянського Союзу Ю. М. Глазков, почесні жителі міста.

На урочистому засіданні виступили Ю. М. Глазков, почесний житель міста, учасник визволення Гуляйполя Август Антонович Ковнацький з м. Донецька.

Тоді ж, у день святкування 200-річчя міста Гуляйполя був у нас артист Запорізького обласного музично-драматичного театру імені Щорса А. Ф. Трощановський, який у театралізованому дійстві виконав роль В. І. Леніна.

13 вересня 1986 року Гуляйполе приймало таких гостей.

– Сьогодні у нас в гостях, – лине з гучномовців, – почесні жителі міста воїни-визволителі Іван Георгійович Скоморохов та Август Антонович Ковнацький, а також ветерани-визволителі Валентина Андріївна Ковнацька, Клавдія Дмитрівна Сухіна, Петро Степанович Сухін, Микола Іванович Стукалов.

А любителі футболу зустрілися з іншими гостями свята – ветеранами футбольної команди "Динамо" із столиці республіки.

Зустріч, яка проходила в районному Будинку піонерів відкрив заступник голови виконкому міської Ради народних депутатів В. І. Крупій. Привітавши присутніх із святом 43-ої річниці визволення, Віктор Іванович надав слово керівнику команди ветеранів заслуженому майстру спорту Йожефу Сабо.

– Шановні гуляйпільці, – сказав гість. – Дозвольте від імені команди ветеранів привітати вас з великим святом – 43-ю річницею визволення від німецько-фашистських загарбників.

Йожеф Йожефович познайомив присутніх із складом команди, яка прибула в Гуляйполе.

На численні запитання земляків відповідали заслужені майстри спорту Володимир Трошкін і Віктор Матвієнко, майстри спорту міжнародного класу Віталій Хмельницький і Петро Слободян, майстер спорту Володимир Єрохін та Йожеф Сабо.

... Під аплодисменти присутніх на футбольне поле виходять гості: майстер спорту міжнародного класу Валерій Самохін (воротар), майстер спорту Микола Богданов, заслужений майстер спорту Віктор Матвієнко (капітан), майстри спорту міжнародного класу Станіслав Кочубинський і Сергій Кузнецов, заслужений майстер спорту Володимир Трошкін, майстри спорту міжнародного класу Олександр Бойко, Петро Слободян, Анатолій Шепель, Олександр Дамін, Віталій Хмельницький. До них із привітаннями звертається голова виконкому районної Ради народних депутатів М. С. Грицаєнко, бажає успіхів на футбольному полі і вручає хліб-сіль. Від імені команди господарям дякує за такий прийом керівник Й. Й. Сабо. Він повідомляє, що половину зароблених грошей буде перераховано у Радянський фонд миру. Дарує для міського музею футбольний м'яч з автографами киян і вимпел.

Церемонію вшанування гостей закінчено. Звучить свисток судді республіканської категорії Володимира Федоренка. Матч почався. Спочатку наші земляки активно кинулися вперед в атаку, але поступово майстерність гостей дала про себе знати. І по голу в кожному таймі забив Олександр Бойко.

У вересневі дні 1987 року Гуляйполе зустрічало хлібом-сіллю ветеранів війни, почесних гостей-визволителів Героя Радянського Союзу Спиридона Юхимовича Білого, Івана Георгійовича Скоморохова, Миколу Івановича Стукалова, Василя Михайловича Галушку, Августа Антоновича та Валентину Андріївну Ковнацьких.

Генерал-майор у відставці Власюк – почесний гість гуляйпільців

У жовтні того року через двадцять літ до рідної першої середньої школи завітала Людмила Павлівна Веселкова (Семенюта).

З нагоди 45-річчя визволення району у вересневі дні 1988 року в Гуляйполі зустрілися визволителі-фронтовики Герой Радянського Союзу генерал-майор у відставці В. С. Антонов, Герой Радянського Союзу С. Ю. Білий, Г. В. Нікуліна,

О. О. Яковлев, Г. П. Ришков, І. Г. Скоморохов.

В ті дні, 15 вересня 1988 року журналіст районної газети В. А. Закарлюка взяв інтерв'ю у Героя Радянського Союзу, генерал-майора у відставці Володимира Семеновича Антонова, який, зокрема, сказав:

– Останній раз я відвідав місто Гуляйполе у 1978 році. І до цього було помітно, що місто дуже змінилося. Трудящі залікували рани, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками. Особливо змінив свій вигляд центр міста. Вулиці стали ширшими, вкриті асфальтом, навели косметичку будинкам, прибрали старе приміщення фабрики і збудували прекрасний корпус, впорядкували центральну площу.

Приємністю вражає озеленення міста. Значно піросли за ці десять років дерева, що, безумовно, надає окрасу. Та й люди змінилися, стали охайніше одягатись, привітніші і життєрадісніші.

Тоді ж В. С. Антонов зустрівся із жителями Любимівки, а полковник запасу Ю. А. Єрмолаєв, Г. В. Нікуліна і В. М. Пленник – з приютненцями.

У вересневі дні 1988 року райгазета розповіла про визволителів міста: Олексія Івановича Овчинникова (його ім'я увічнене в назві однієї з вулиць райцентру) та Миколу Івановича Стукалова.

Група воїнів – визволителів серед гуляйпільців

Наступного року на святкування чергової річниці визволення Гуляйполя від німецько-фашистських загарбників прибули гості: І. Г. Скоморохов, М. І. Стукалов, А. П. та Ю. Я. Райгородецькі, О. Й. Рибінський, А. А. та В. В. Ковнацькі, Ю. А. Єрмолаєв і А. Т. Сапожников.

А на початку 1989 року в лютому зустрічався з гуляйпільцями у КСК "Сучасник" кандидат в народні депутати, кандидат у члени Політбюро, секретар ЦК Компартії України С. І. Гуренко.

Воїни-визволителі м. Гуляйполя

5 грудня 1989 року обласна газета "Запорізька правда" надрукувала розширену інформацію "Звучали музика і вірші...", яка повідомляла, що у нашій області побувала відома радянська поетеса Римма Казакова й композитор Борис Ємельянов. Вони виїздили з творчим звітом до жителів Гуляйполя, які були особливо задоволені виступами Римми Казакової, котра читала нові, ще ніде не публіковані і написані буквально за годину до початку зустрічі, вірші, присвячені Гуляйполю. Бурхливими оплесками зустріли глядачі заключні строфи:

И желая лучшей доли,
Что б там не было вчера.
Гуляйполе, Гуляйполе
— Будь, и уж навечно, что ли —
Полям счастья и добра!

У 1990 році гуляйпільські виборці неодноразово зустрічалися з кандидатами у народні депутати України секретарем обкому партії О. К. Воробйовим і директором Софіївської середньої школи Новомиkolaївського району В. І. Семеренком, а потім із депутатом Олександром Костянтиновичем Воробйовим.

Того року на травневі свята приїздили ветерани-визволителі І. Г. Скоморохов, А. А. Ковнацький, Ю. С. Пузанов, І. Ф. Ляхович, а у кінці грудня у розмові про професію вчителя ділилися думками тодішній ректор Бердянського педінституту Ю. М. Лизогуб та доцент, кандидат філологічних наук наш земляк Михайло Григорович Сердюк.

23 листопада 1991 року в Гуляйполі побував один з кандидатів у Президенти України колишній політ'язень Радянського Союзу Левко Григорович Лук'яненко.

27 січня 1993 року в КСК "Сучасник" відбулася творча зустріч з відомим кіноактором Михайлом Пуговкіним. На зустріч з улюбленим артистом прийшли сотні гуляйпільців. І не пошкодували за надто дорогі квитки. Зустріч була відвертою, щирою і цікавою.

Присутні в залі переглянули кінофрагменти за участю Михайла Пуговкіна, зокрема "Весілля в Малинівці" та інші. Щоразу, коли на сцену виходив артист, його зустрічали тривалими оплесками.

Михайло Іванович багато розповідав про свою акторську діяльність у кіно, особисте життя, відповів на численні запитання. На закінчення Пу-

говкін висловив своє задоволення від теплої зустрічі з гуляйпільцями, побажав їм у цей скрутний час щастя, добра і благополуччя.

Майже двогодінне спілкування з народним артистом принесло присутнім у залі задоволення і насолоду. Як кажуть, відпочили від душі.

— Дякуємо за те, що приїхали до нас, Михайле Івановичу, — говорили гуляйпільці.

— Давно в Гуляйполі не було такого концерту, — 2 лютого 1993 року писала районна газета "Голос Гуляйпільця". — Важко сказати, що найбільше полонило глядача - високопрофесійне виконання пісень лауреатом Міжнародного та Всеукраїнських конкурсів Анатолієм Сердюком чи те, що половина пісень його репертуару була на слова нашого земляка поета Григорія Лютото.

27 лютого 1993 року, перебуваючи на Гуляйпільці, депутат Верховної Ради України від нашого виборчого округу Олександр Костянтинович Воробйов зустрівся з працівниками райдержадміністрації, районних служб, трудівниками свиновідгодівельного комплексу колгоспу "Заповіт Леніна". Зустріч виборців зі своїм обранцем пройшла в теплій, дружній обстановці.

(Після поїздки до гуляйпільців надійшов Указ Президента України про призначення О. К. Воробйова Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Болгарія).

14 липня 1993 року в районі побували представник Президента України в Запорізькій області Ю. Г. Бочкарьов та заступник Глави обласної держадміністрації О. В. Скрипник. Вони цікавилися ходом газифікації у птахорадгоспі "Гуляйпільський" і колгоспах "Заповіт Леніна" та імені Леніна, оглянули поля цих господарств, де розпочинаються жнивні роботи.

На творчий вечір Григорія Лютото 20 листопада у КСК "Сучасник" прийшло багато шанувальників його поетичної творчості, а також гості із Запоріжжя співак і композитор Анатолій Сердюк, композитор Наталія Боева, наш земляк відомий композитор і бард Олександр Стариковський, однокласник Г. Лютото.

14 лютого 1994 року у районі перебував кандидат у народні депутати України, зареєстрований по Пологівському виборчому округу №193, Володимир Іванович Бруй. Він зустрічався з трудовими колективами ремонтно-транспортного підприємства, заводу лакофарбових виробів, райлікарні, райвідділу внутрішніх справ, сирзаводу.

15 лютого 1994 року вперше у наш район завітав кандидат у народні депутати України Анатолій Васильович Єрмак. Він провів зустріч із трудовими колективами райлікарні та машинобудівного заводу.

24 лютого у СШ № 4 і СШ № 1 побував кандидат у народні депутати України директор неповної середньої школи № 6 м. Пологи Валерій Михайлович Слісаренко.

24 лютого перебував у районі й кандидат у народні депутати України заступник директора з навчальної роботи Пологівського ПТУ № 13 Євген Сидорович Таран. Він зустрівся з виборцями Гуляйпільського СПТУ № 28.

20-25 лютого 1994 року колектив Запорізького українського музично-драматичного театру із виставою В. Канівця "Знаки зодіаку, або шлюб за оголошенням" побував у трудівників колгоспів імені Ілліча, "Авангард", імені Калініна, "Заповіт Леніна", імені Енгельса. Цю комедію-анекдот поставив народний артист України Олександр Король, художник-постановник Валентин Слонов, художник по костюмах Олена Панкова, балетмейстр Юрій Критевич, асистент режисера Іван Смолій - заслужений артист України.

У виставі грали: Харитину - народна артистка України Тетяна Мірошніченко, Гертруду - артистка Галина Олексичина, Ліду - Оксана Смолій, Ірусю - Юлія Пастернак, Ковіньку - заслужений артист України Іван Смолій, Федю - артист Володимир Рогач. Адміністратор вистави - артист Микола Горб.

27 лютого вистава пройшла у КСК "Сучасник".

13 травня 1994 року в Гуляйполі побував голова Української республіканської партії Михайло Горинь. Разом з ним були голова Секретаріату УРП Тамара Просяник, т. в. обов'язки голови обласної організації УРП Олександр Попов, завідуючий відділом облдержадміністрації В. І. Мелашенко. Вони мали зустріч - розмову з представником Президента України в районі І. О. Бірюковим.

23 березня 1994 року в КСК "Сучасник" віч-на-віч з виборцями-гуляйпільцями зустрілися кандидати в народні депутати України В. Ф. Бордульов, А. В. Єрмак, О. О. Михайлюта, В. О. Петренко, В. М. Слісаренко, Є. С. Таран, М. А. Цьопкало.

На початку жовтня 1994 року фермерша з Гуляйполя Любов Дмитрівна Смолянська зустрічала гостей - доброзичливих, щирих, з привітними обличчями жінок і солідними титулами у сфері громадської діяльності - Президента бюро фермерів штату Невада Барбару Курші і співробітницю Всеамериканського бюро фермерів, директора жіночої програми і сільськогосподарської освіти зі штату Іллінойс Керол Дейвіс.

15 червня 1995 року автор книжки "Нестор Махно: легенди і реальність", відомий історик В. М. Волковинський (помер у червні 2006 р.) залишив такий запис: "Краєзнавчому музею Гуляй-Поля з побажаннями

успішно пропагувати історію Вашого славного краю і його героїв, серед яких найпочесніше місце посідає легендарний "Батько Махно".

12 серпня 1995 року районна газета "Голос Гуляйпільля" розповіла про "Гостя із Японії". Якими вітрами занесло незвичайного гостя із далекої країни?

"Днями проїздом із Запоріжжя на Донецьк, - писала газета, - за пропозицією Запорізької обласної організації "Просвіта" місто Гуляйполе відвідав політолог-україніст, професор Токійського університету Казуо Накаї. Його зустрічали і супроводжували, розповідали про історію заснування міста секретар Гуляйпільської організації "Просвіта" Василь Коростильов, двоюрідний онук Нестора Махна Віктор Яланський, референт народного депутата України, власний кореспондент газети "Индустриальное Запорожье" Валерій Білий.

Гість із Японії побував біля будинку старого управління заводу сільгоспмашин, де працював Нестор Махно, на місці, де свого часу він жив, оглянув поховання його братів на центральному кладовищі, відвідав хату Віктора Яланського (колишнє житло Н. І. Махна), сфотографував історичні будівлі Гуляйполя.

Спілкуватися із Казуо Накаї було неважко, бо він володіє українською мовою".

16 вересня 1995 року на урочистостях з нагоди 52-ої річниці визволення міста Гуляйполя від німецько-фашистських загарбників був і почесний гість-славнозвісний народний лікар СРСР і заслужений лікар України академік Микола Андрійович Касян з Полтавщини.

М. А. Касян від імені трудящих Полтавщини щиро привітав гуляйпільців зі святом і побажав здоров'я, щастя, добра і благополуччя. Микола Андрійович вручив гуляйпільцям символічний дар хліборобів Кобиляцького району - запашну паляницю, як він сказав, без солі - даруйте, наша життя і так надто солоне. "Але не втрачайте віри в кращі часи - буде Україна і щасливою, і заможною. То ж хай дружба, співпраця єднає і звеличує нас", - завершив він свій виступ.

16 листопада 1995 року в районному краєзнавчому музеї відбулася презентація книги Петра Аршинова "История махновского движения". На презентації були присутні представники запорізького видавництва "Дике поле" В. М. Кириченко та О. М. Лазутін. Книгою П. Аршинова вони відкривають публікацію робіт з історії та теорії визвольних рухів.

Завітали на презентацію також молодий історик із Запоріжжя "МИГ" Ю. Гулий.

- Ми сподіваємося на зустріч з вами в наступному році, - сказали І. Г. Скоморохов і І. М. Стукалов. - І разом відзначимо визволення Гуляй-

поля від німецько-фашистських окупантів. Ми щиро дякуємо усім гуляйпільцям за увагу до нас, ветеранів війни. Низький уклін вам.

26 червня 1997 року в церемонії перепоховання відомого українського поета – земляка Василя Діденка взяв участь київський поет Петро Засенко.

В кінці травня 1998 року в нашому місті перебував відомий громадський і політичний діяч Левко Григорович Лук'яненко. Це була друга зустріч з гуляйпільцями. Перша відбулася восени 1991 року, коли він балотувався на пост Президента України.

За плечима цієї непересічної особистості велике і нелегке життя... У 1959 році, недавній випускник юридичного факультету Московського держуніверситету Левко Лук'яненко (уродженець Чернігівщини) береться за створення Української робітничо-селянської спілки, теоретично обґрунтовує свої погляди в програмних документах. То був початок його боротьби за незалежність України. Але система такого свавілля не прощає. У 1961 році органи КДБ заарештовують Л. Лук'яненка і як зрадника Батьківщини засуджують до страти (пізніше Верховний Суд замінив вищу міру 15-річним ув'язненням).

За плечима Левка Григоровича – 27 років таборів, керівництво першою альтернативною до КПРС партією в Україні – УРП (Українська Республіканська партія), авторство Акту про державну незалежність України в 1991 році, праця першим послом України в Канаді, депутатська діяльність у Верховній Раді. Довге і складне життя. Літа вже повернули на восьмий десяток, та Левко Григорович не відходить від політичної роботи. Свою книгу мемуарів назвав "Не дам загинуть Україні".

Л. Г. Лук'яненко у дар центральній районній та сільським шкільним бібліотекам підніс низку книг з українознавства, мови, голодомору, просвітницької, художньої і політичної літератури.

Нинішній приїзд до Гуляйполя почесного голови УРП Л. Г. Лук'яненка був пов'язаний з роботою обласної партійної конференції, яка проходила в нашому місті.

28 липня 1998 року в районі перебував народний депутат України А. В. Єрмак. В малому залі КСК він зустрівся з мешканцями райцентру. Це була перша зустріч народного обранця після парламентських виборів.

Серед проблематичних регіональних питань, над вирішенням яких працює народний депутат, – завершення будівництва газомагістралі Орхів – Пологи – Гуляйполе. А ще відзначення 110-ої річниці від дня народження Н. І. Махна та інші.

Того ж дня народний депутат України А. В. Єрмак зустрівся з колективом ВАТ "Гуляйпільське АТП-12338", з керівництвом району і міста, провів прийом громадян.

1 вересня 1998 року на відкриття нової спеціалізованої загальноосвітньої школи прибули почесні гості – голова Запорізької облдержадміністрації В. О. Куратченко, його заступники – В. В. Святєва, В. І. Бруй, начальник обласного управління освіти О. Г. Верозубов, начальник управління капітального будівництва облдержадміністрації В. П. Швець, начальник облагробуду і його заступник Г. В. Троценко і В. О. Сотник, народний депутат України А. В. Єрмак, президент Міжнародного освітянського фонду імені Ярослава Мудрого В. В. Стрілько.

1998 року до нашого міста завітав дев'яностоп'ятирічний Євген Петрович Орлов разом з кінорежисером В. Савельєвим, якого не покидала надія – створити правдивий фільм про ватажка селянського руху на півдні України – Нестора Івановича Махна. Євгену Петровичу дуже хотілося побувати в рідних місцях, які полишив більше семидесяти років тому... Адже він – безпосередній учасник тих хвилюючих і буремних подій своєї молодості.

Є. П. Орлов – уродженець наших місць. І у громадянську воював у цих місцях. Не раз зустрічався з Н. І. Махном, слухав його виступи.

– Я ще хочу побувати і на відзначенні 110-ї річниці від дня народження Н. І. Махна, – говорив Євген Петрович.

Свого часу він зустрічався з Павлом Дибенком і Олександром Колонтай, Вячеславом Молотовим і Нестором Махном та його бойовими соратниками.

Є. П. Орлов воював з басмачами, відкривав для республіки місцезнаходження корисних копалин, у блокадному Ленінграді (а він і понині живе в цьому історичному місті у квартирі на вулиці Ярослава Гашека) був начальником підривної служби по знешкодженню фашистських авіабомб, керуючим Ленвибухтрестом.

В жовтні 1998 року гостем міста Гуляйполя, краєзнавця В. І. Жилінського і редактора районної газети "Голос Гуляйпілья" І. К. Кушніренка був один з авторів книги "Нестор Махно: правда и легенды" (м. Донецьк, 1996 р.) Тарас Антонович Беспечний. Опісля він прислав свою книгу з автографом: "Шановному редактору газети "Голос Гуляйпілья" на добру пам'ять в день 110-ї річниці з дня народження Н. І. Махна. м. Донецьк. 26.X.1998 р. Беспечний".

В дні відзначення 110-ї річниці від дня народження Н. І. Махна (та й раніше) наше місто відвідував Віталій Іванович Воловик, доктор філософських наук, запорізький літератор, автор романів "Следы" (м. Запоріжжя, 1996 р.), "Пороги" (1997 р.), "Вера" (1998 р.), які склали трилогію. В ній розповідається про події в Нижньому Придніпров'ї, починаючи з першого двадцятиріччя ХХ століття, а також події, що передували

фашистській агресії, героїзм запоріжців у роки воєнного лихоліття та післявоєнного відродження Нижнього Придніпров'я. Серед персонажів трилогії Нестор Махно, Льова Задов, Марійка і Петро Задорожні, Катерина Шмідт, Микита Прудкосвист та інші, які потрапляють у складні, су-перечливі, драматичні обставини, які і складають Життя.

11 листопада 1998 року в Гуляйполі побував Артур Ляпунов – син відомого в нашому краї революційного діяча, організатора анархо-ко-муністичної організації "Союз бідних хліборобів", ідейного натхненника Н. І. Махна Вольдемара Генріховича Антоні, який відомий в Латинській Америці як Григорій Андрійович Ляпунов...

14-15 листопада 1998 року на відзначення 110-ї річниці від дня народ-ження Н. І. Махна приїздили на його батьківщину поети Олександр Дро-баха, Лариса Верьовка з Києва, Микола Білокопитов, Григорій Лютий, співак і композитор Анатолій Сердюк із Запоріжжя.

Знаменна подія відбулася на вулиці Трудовій, що в місті Гуляйполі. Сюди зібралися громадяни, гості, які прибули на святкування 110-х ро-ковин від дня народження Н. І. Махна, керівники райдержадміністрації, районної і міської рад, молодь.

...Там, у полі, де жайвори дзвінко,
Де гуляйпілець – вітер гуля,
Народила його українка.
Із єдиного раю-села..."

– летять у докілья слова ведучої. І ось у це віщування влітається го-лос кобзаря. Тривожно-героїчна його дума про славного сина – борця за долю України...

З великою увагою присутні слухали проникливе слово народного де-путата України Григорія Омеляновича Омельченка. Він, зокрема, сказав:

– Так трапалося, що в День незалежності Франції, – 14 липня цього року, я з Анатолієм Єрмаком, вашим земляком, а моїм найближчим дру-гом і побратимом, були в Парижі, відвідали могилу Нестора Махна і по-клали квіти. І що мене найбільше вразило: у Франції більше знають про Нестора Махна, аніж у нас, на Україні. У Франції створено документаль-ний фільм – правдива історія про цю легендарну людину. І навіть цей фільм в Україні не показують.

Відвідавши могили Нестора Махна та інших великих людей з України і Росії, ще раз усвідомлюєш, якою була трагічна історія, що їх поховали не в рідній землі, а далеко за кордоном. Я звертаюся до маленьких гу-ляйпільців: будьте гідними нащадками свого великого прадіда Нестора Махна, який любив рідний край, рідну землю, український народ.

Гуляйпільці тепло зустріли виступ сина сподвижника Н. І. Махна

контррозвідника повстанської армії А. М. Задова – Вадима Львовича Зінковського, учасника Великої Вітчизняної війни, полковника у відставці.

15 листопада 1998 року любителі художнього слова отримали велике естетичне задоволення від спілкування з членами літературного об'єднання письменників Гуляйпільщини, які презентували свою гро-мадську організацію. В гості до них завітали голова районної ради Є. Г. Коровка, голова райдержадміністрації І. О. Бірюков, його заступни-ки О. Г. Тараненко, П. П. Науменко, А. Ф. Приходько, народні депутати України А. В. Єрмак, Г. О. Омельченко, син знаменитого Льова Задова, соратника Н. І. Махна – Вадим Львович Зінковський та інші почесні гості свята, присвяченого 110-річчю від дня народження Нестора Івано-вича.

На святі гаряче слово, сповнене емоцій про поета-земляка Василя Діден-ка сказав поет з Києва, член Спілки письменників України О. І. Дробаха.

На початку лютого 1999 року в Гуляйполі успішно пройшла персо-нальна художня виставка члена Спілки художників України Олексія Ми-хайловича Якушенка, присвячена 60-річчю митця. Це звіт відомого ху-дожника за сорок років своєї творчої праці перед гуляйпільцями.

Після завершення виставки в присутності громадськості О. М. Яку-шенко одну з кращих робіт "На колгоспній фермі" передав у дар рідному місту. Її з вдячністю прийняли працівники районного краєзнавчого му-зею, де вона експонуватиметься.

17 квітня 1999 року відбулося відкриття Хреста-символа, присвячено-го 110-й річниці від дня народження Н. І. Махна.

О 10-й годині науковий працівник краєзнавчого музею С. В. Серьогін відкрив тут мітинг з нагоди встановлення пам'ятного знака, який викона-ли черкащани Михайло Теліженко та Анатолій Алексєєв, а доставив йо-го сюди у дні святкування 110-ї річниці від дня народження Н. І. Махна народний кобзар України Василь Нечепа, на кошти котрого виготовле-ний Хрест.

Під оплески присутніх заступник голови Всеукраїнської асоціації "Афганці Чорнобіля" О. Г. Рябека відкриває знак, на якому читаємо: "Батько Нестор Махно".

На мітингу виступили з промовами міський голова О. М. Жигалко, на-родний депутат України А. В. Єрмак, радник голови Федерації профспілок України, доктор філософських наук, професор наш земляк з Києва М. П. Зима, О. Г. Рябека.

Всі вони наголошували, що цей пам'ятний знак є символом стійкості, мужності України і бажали їй вистояти і щороку міцніти й багатшати.

Для зміцнення матеріально-технічної бази краєзнавчого музею А. В. Єрмак та О. Г. Рябека вручили відеодвійку (телевізор і відеомагнітофон), щоб було чим демонструвати відеофільм "Шалений Нестор", що його зробили мелітопольці. Також вінницькі письменники Вадим Вітковський і В'ячеслав Попик передали для музею книжку "Зрадлива фортуна Льови Задова", а "афганці" подарували книжку "Час вибрав нас", яку підготували полівці М. П. Малиш та О. В. Чудновський. А А. В. Єрмак передав музею копії документів, що стосуються репресії Льови Задова.

6-7 травня 1999 року на святі "Поетичного травня" в нашому районі перебували запорізькі літератори: Тетяна Нецерет, Микола Білокопитов, Пилип Юрик, Володимир Солодовников, Олександр Абліцов, Олександр Шостак, Лариса Коваль. Очолював групу голова Запорізької організації Національної Спілки письменників України Григорій Лютий.

6 травня гості відвідали редакцію газети "Голос Гуляйпільля", де мали зустріч з колективом, сходили до директора приватного підприємства "Діло" В. Г. Сизоненка, зробили екскурсію у КСК "Сучасник", пройшлися по місту, а потім зустрілися з любителями красного письма, перед якими у культурно-спортивному комплексі читали твори, розповідали про свою творчість.

Григорій Лютий нагадав присутнім у залі, що в Гуляйполі з 29 жовтня 1971 року працює літературне об'єднання "Калинова сопілка", яким керує член Спілки письменників України поетеса Любов Геньба. Його членами є молоді літератори – Вікторія Забава, Галина Доннік, Оксана Кушніренко і з досвідом – Наталія Квітка, Іван Кушніренко, Анатолій Горпинич та інші. Багато роблять для літератури директор районної друкарні М. М. Азаров, краєзнавець В. І. Жилінський, художник О. М. Рябко.

На святі літератури виступили і члени об'єднання – поети Любов Геньба, Віктор Куторницький, Анатолій Горпинич. Пісні, написані на слова місцевих поетів, звучали у виконанні Світлани Кирилової та Тетяни Бекірової.

7 травня "Поетичний травень-99" відбув разом із запорізькими та місцевими літераторами А. Геньбою, Н. Квіткою, І. Кушніренком, В. Куторницьким, В. Зававою, Г. Доннік, А. Горпиничем у загальноосвітній школі сіл Воздвижівки, Комсомольського, Полтавки, Малинівки та міської спеціалізованої.

На пам'ять про відвідини редакції гості подарували з автографами свої поетичні книжки.

12 липня 1999 року до редакції районної газети "Голос Гуляйпільля" завітали гості з міста Макіївки Донецької області, а саме: наш земляк,

ректор Макіївського економіко-гуманітарного інституту, доктор філософії, академік Академії Економічних Наук України Василь Антонович Товстик і головний редактор газети "Макеєвський робочий", член Спілки письменників України Микола Веніамінович Хапланов. Цікаве знайомство закінчилося обміном книг між редакторами.

11 вересня 1999 року районна газета "Голос Гуляйпільля" писала: "Нещодавно в Гуляйполі побував відомий сценарист із Франції Жан П'єр. Це його другий візит, першого разу він відвідав Гуляйпільщину в 1992 році. Тоді французький митець разом із своєю колегою Оленою Шателен працював над фільмом "Батько Махно". Багато земляків стали безпосередніми учасниками зйомок цієї широкопланової стрічки.

Нинішній приїзд Жана П'єра на батьківщину Нестора теж пов'язаний з ім'ям героя громадянської війни. Митець з Франції разом з українським режисером Володимиром Савельєвим пишуть сценарій нового 3-серійного фільму про Махна.

У поїзді по Україні французького гостя супроводжує доцент кафедри філологічного факультету Запорізького держуніверситету І. В. Ласко, він же виступає у ролі перекладача.

Зарубіжний гість та особи, що його супроводжують, мають намір побувати в Дніпропетровську, Мелітополі, Токмаці, відвідати ряд музеїв Запоріжжя.

28 вересня у великому залі КСК "Сучасник" з виборцями зустрівся народний депутат України А. В. Єрмак.

Анатолій Васильович обнародував новину, що вирішилася квартирна проблема працівника райвідділу внутрішніх справ, "афганця" і "чорнобильця" Олександра Григоровича Жовніра. Придбати житло майору міліції допомогли спонсори – Міжнародний освітянський фонд імені Ярослава Мудрого (очолює заслужена вчителька України В. В. Стрілько) та Всеукраїнська асоціація "Афганці Чорнобиля" (О. Тимченко). Зібрані кошти з добровільних пожертвувань.

В. В. Стрілько не вперше приїздить до нашого міста. І цього разу не з порожніми руками: привезла для шкіл району багато підручників, методичної літератури. За що освітяни дякують Валентині Василівні за таку увагу до гуляйпільців.

Розповідаючи про гостей нашого краю, не можна обійти увагою і тоді кандидата філологічних наук, доцента Запорізького державного педагогічного інституту (тепер – доктора філологічних наук, професора Запорізького держуніверситету), вченого мовознавця, поета, перекладача, збирача народної творчості Віктора Антоновича Чабаненка. В 70-х-80-х роках він часто бував у школах району і міста Гуляйполя, куди приїздив

і як керівник педагогічної практики студентів-філологів, і як керівник студентських фольклорно-діалектологічних експедицій. Його чесного, принципового, людяного знає багато хто з гуляйпільців, у тому числі і один з авторів даної книги – Іван Кушніренко.

Віктор Антонович народився у простій селянській родині в 1937 році, яка, як писали його колеги доктор філологічних наук, професор Дніпропетровського університету, голова Конгресу української інтелігенції Дніпропетровської області Анатолій Поповський та кандидат філологічних наук, доцент Запорізького університету, голова Запорізького обласного об'єднання Всеукраїнського Товариства "Просвіта" імені Т. Г. Шевченка Тарас Шевченко (альманах "Хортиця", 1998-й рік, № 6, стор. 98-100), незважаючи на всі випробування історією та режимами, зберегла найдавнішу пам'ять про своє генетичне коріння, він (тобто В. А. Чабаненко) усім своїм єством був покликаний по-козацькому захищати духовні витоки українського народу, будити від летаргічного сну людей з низькою національною температурою і комплексом меншовартості та неповноцінності: не має він ні страху раба, ні холопської упослідженості деяких своїх "землячків", які, незважаючи на тимчасові екологічні негаразди, "за шмат гнилої ковбаси" здатні віддати виборену, вистраждану поколіннями незалежність...

7 жовтня 1999 року газета "Літературна Україна" повідомила, що літературознавця, поета Віктора Чабаненка (Запоріжжя) прийнято до Національної Спілки письменників України!

6 травня 1999 року в районі побував голова Запорізької адміністрації Євген Григорович Карташов. Це перша поїздка Євгена Григоровича на Гуляйпіль в ролі губернатора області.

Разом з ним були радник Президента України О. В. Мегдєєв, заступник голови облдержадміністрації В. І. Бруй, представники преси і телебачення.

19 листопада 1999 року в редакції районної газети "Голос Гуляйпіль" побував поет із Дніпропетровська, автор першої поетичної збірки Борис Ковтонюк. До збірки увійшла інтимна лірика. Коротко про автора: працює фотокореспондентом тижневика "Приднепровская магистраль".

Борис Ковтонюк прибув у м. Гуляйполе до В. І. Яланського, якому залишив книжку з автографом: "Віктору Івановичу на знак вдячності у підготовці книги "Легенди Дібрівського лісу" – земляк із Покровщини".

10 грудня 1999 року в Гуляйполе прибув з м. Донецька Тарас Денисович Беспечний, автор книжки "Нестор Махно: правда и легенды". Він зустрівся з редактором районної газети "Голос Гуляйпіль" І. К. Кушніренком та краєзнавцем В. І. Жилінським. Гість розповів про роботу над

п'єсою про Н. І. Махна, попросив поради щодо її художнього вдосконалення, бо донецькі театри не хочуть брати до своїх репертуарів.

Після відвідин В. І. Жилінського Т. Д. Беспечний взяв у редакції легенди, записані Жилінським про "Гуляйпільського батька".

Два дні, 17 і 18 червня 2000 року Гуляйполе приймало гостей – посланців майже з усіх районів України – учасників науково-практичної конференції та установчого з'їзду Всеукраїнської громадської організації "Товариство Нестора Махна "Гуляй-Поле".

Заснували товариство – народний депутат України Анатолій Єрмак, президент благодійного фонду "Нуклеус" Микола Бут, секретар Спілки журналістів України, письменник Олександр Михайлюта.

Головна мета Товариства – сприяння вивченню, об'єктивній оцінці та популяризації діяльності Нестора Махна в історичних подіях ХХ століття, для надання їй належного місця в історії народу України з метою побудови громадського демократичного суспільства, а також – популяризація і збагачення громадсько-політичних, історичних традицій, культурної і побутової спадщини, історичних та краєзнавчих пам'яток, екологічних і соціальних досягнень Гуляйпільського краю, усіх визначних його діячів.

Товариство є правонаступником громадської організації "Товариство Нестора Махна "Гуляй-Поле" з місцевим статусом в м. Києві, засновано-го Установчими зборами 29 вересня 1998 року.

17 червня в Гуляйполі відбулася науково-практична конференція "Феномен Нестора Махна. Вирішення міжнародних відносин. Минуле і сучасність".

Відкрив і вів конференцію О. О. Михайлюта. Перед учасниками зібрання з доповідями, повідомленнями виступили доктор історичних наук, професор Ф. Г. Турченко, доктор філософських наук, професор М. П. Зима, академік Ю. О. Шилов, кандидат економічних наук П. С. Петренко, краєзнавець М. М. Шитіков, працівник Запорізької обласної прокуратури А. І. Курилаш, кандидат історичних наук В. М. Мо-роко.

Перед присутніми виступили також А. В. Єрмак, автори книги "Нестор і Галина" Лариса Верьовка і Віктор Яланський та директор видавництва "Дике поле" Олександр Лазутін.

По закінченні конференції перед її учасниками і гостями виступив з концертом кобзар-лірник, заслужений артист України Василь Нечепя.

18 червня 2000 року в місті Гуляйполі (культурно-спортивний комплекс "Сучасник") відбувся установчий з'їзд Всеукраїнської громадської організації "Товариство Нестора Махна "Гуляй-Поле". Вів його голова Оргкомітету А. В. Єрмак.

На з'їзді виступив делегат, генеральний директор ВАТ "Мотор Січ" Герой України В. О. Богуслаєв.

В обговоренні основних положень Програми діяльності Товариства взяли участь М. П. Зима та член-кореспондент АН України С. М. Шавловський.

На з'їзді головою Товариства одногolosно обрано Анатолія Васильовича Єрмака, першим його заступником – Олександра Олександровича Михайлюту.

По завершенні роботи з'їзду делегати і гості здійснили поїздку в Дібрівський ліс до славнозвісного "Дуба смерті", де почули чимало цікавого від місцевого краєзнавця О. А. Лапка.

На шаховому олімпі України з'явилася ще одна точка – Гуляйполе. 1 серпня 2000 року тут започатковано перший за ліком шаховий турнір пам'яті вождя селянського руху в роки громадянської війни Нестора Івановича Махна. Він проходив за участю найвидатніших шахових "асів".

Ось одне ім'я – Володимир Савон. Міжнародний гросмейстер.

В КСК "Сучасник" відбулося урочисте відкриття шахового меморіалу. Серед гостей – народний депутат України, голова Всеукраїнської громадської організації "Товариство Нестора Махна "Гуляй-Поле" А. В. Єрмак, президент Федерації шахів України І. С. Бик, президент Запорізької обласної шахової федерації, головний суддя змагань С. І. Межебицький.

2 серпня фінішував дводенний перший шаховий меморіал Нестора Махна. За шахівниці з прицілом на перемогу сіли: патріарх шахової еліти колишнього Союзу і України Володимир Андрійович Савон (м. Харків); гросмейстер України, міжнародний майстер, фіналіст чемпіонату світу з шахів (1999 р., Лас-Вегас, США) Олександр Зубарєв (м. Харків, студент ІV курсу Харківської юридичної академії імені Ярослава Мудрого, його тренер – В. Савон); міжнародний майстер, чемпіон України 2000 року Володимир Роговський (м. Запоріжжя); міжнародний майстер, экс-чемпіон Запорізької області Микола Куц (на урочистому відкритті цих змагань

президент Федерації шахів України І. С. Бик йому вручив Диплом ФІДГ про присвоєння звання "Міжнародний майстер з шахів" і нагрудний знак); экс-чемпіон Запорізької області, майстер спорту Сергій Клименко і наймолодший учасник змагань майстер спорту 17-річний Олександр Зубов (м. Миколаїв).

Завершення ігор прокоментував президент Федерації шахів України, наш земляк, доктор економічних наук, професор Іван Степанович Бик: "Сподіваюсь, шаховий меморіал імені Нестора Махна стане традиційним, а в майбутньому – й міжнародним".

21 лютого 2001 року в нашому районі побував голова Запорізької обласної державної адміністрації О. Ю. Кучеренко. Спочатку він відвідав відроджений комбікормовий завод, новостворюваний на базі РП "Агротехсервіс" технічний центр, ознайомився з культурно-спортивним комплексом "Сучасник", а потім взяв участь у виїзному розширеному засіданні обласної ради з питань реформування агропромислового комплексу та на нараді районного активу.

26 лютого народний депутат України А. В. Єрмак зустрівся з колективом профтехучилища № 28.

11 квітня 2001 року у голови райдержадміністрації І. О. Бірюкова відбулася зустріч з керівниками київського підприємства "Адора" К. Г. Кейданським і Р. В. Корнієнком та генеральним директором ТОВ "Еталон" О. Г. Дудкою. Мету зустрічі було окреслено так: підбити підсумки співпраці на першому етапі і накреслити план дій на ближчу перспективу, виробити і внести пропозиції від нашого району обласній делегації, яка візьме участь у травні у Всеукраїнській нараді представників середнього і малого бізнесу.

1 і 2 серпня 2001 року у фое КСК "Сучасник" м. Гуляйполя проходив 2-й шаховий турнір пам'яті Нестора Махна. Тоді до гуляйпільців прибули: президент Федерації шахів України Іван Степанович Бик, народний депутат України А. В. Єрмак, він же віце-президент Федерації шахів, члени олімпійської збірної команди України: міжнародні гросмейстри Наталія Жукова – экс-чемпіонка Європи, срібний призер кубка світу,

срібний призер чемпіонату світу 2000 року з м. Херсона; Ганна Задонська – чемпіонка України, фіналістка чемпіонату світу 2001 року з м. Маріуполя, Інна Гапоненко – фіналістка чемпіонату 2001 року з м. Херсона.

До складу чоловічої збірної команди Запорізької області входили: Олександр Зубарев – гросмейстер України, міжнародний майстер, фіналіст чемпіонату світу 1999 року, Володимир Роговський – міжнародний гросмейстер, экс-чемпіон України 2000 року, Микола Куц – міжнародний майстер, переможець 1-го меморіального турніру Нестора Махна. В команді був: міжнародний майстер Сергій Клименко.

Головний суддя турніру – міжнародний майстер ІКЧФ, голова обласної шахової федерації С. І. Межебицький.

Серед учасників змагань перебував і десятирічний школяр з Оріхова Павло Назаренко, міжнародний майстер Олег Будников, кандидати у майстри спорту Олег Бурлай, Олексій Рожко, першорозрядники Михайло Парфенчук і Юрій Шаляпін.

Увечері того дня відбувся концерт для учасників змагань та жителів міста за участю народного кобзаря України заслуженого артиста України Василя Нечепи.

2 серпня міжнародний майстер Вартан Каграманянц провів сеанс одночасної гри на чотирнадцяти шахових дошках. Наш земляк Валентин Попруга з Успенівки зіграв з ним унічію.

5 грудня 2001 року гуляйпільці шанобливо вітали ветерана Великої Вітчизняної війни Івана Георгійовича Скоморохова, який у далекі вересневі дні 1943 року зі своїм вогневим взводом у складі 5 гвардійського Донського кавалерійського корпусу визволяв від фашистів наш край. А привід для зустрічі був вагомий. У райдрукарні вийшла у світ книга "Пам'ятає серце", написана І. Г. Скомороховим. Презентація її відбулася в КСК "Сучасник". На зустріч прибули гості з м. Оріхова – однополчанин побратим Івана Георгійовича – Василь Михайлович Галушка, заступник голови райради та редактор газети "Трудова слава" Анатолій Іванович Шкуро.

Напередодні 2002 року в КСК "Сучасник" (м. Гуляйполе) відбулася зустріч народного депутата України Анатолія Васильовича Єрмака із жителями міста, який привітав їх з новорічними святами, розповів про ситуацію, що склалася у Верховній Раді перед виборами, про своє бачення виходу держави з кризи. Відповів на численні усні та письмові запитання присутніх.

9 лютого 2002 року великий зал КСК "Сучасник" не міг вмістити всіх бажаючих, хто прийшов сюди на благодійний концерт "З любов'ю до України. За єдину Україну" за участю заслужених артистів України, лауреатів Українського фонду культури, Міжнародних конкурсів і фестивалів.

Майстри мистецтв відразу полонили серця гуляйпільців.

Першими свої доробки дарували співачка Любов Мелицька та квартет "Водограй".

Своїх земляків тепло вітав голова обласної організації Національної спілки письменників України Григорій Лютий. Він прочитав нові поезії, у яких оспівував рідний край, де "слова пісень у садах ростуть...", побажав крисянам нових звершень.

Зачарував своїм голосом Олександр Кириченко.

Потішив присутніх відомий на Запоріжжі гуморист, кошовий "Веселі Січі", поет Петро Ребро. Його мініатюри були тепло сприйняті глядачами.

Щирими був і виступ голови Запорізької облспоживспілки, кандидата в народні депутати України, висунутого по виборчому окрузі № 84, Олександра Миколайовича Пеклушенка.

Перед гуляйпільцями виступили також артисти Ірина Гаврилова, Олександр Безсалий, Любов Житомирська та інші.

13 лютого 2002 року район відвідав голова облспоживспілки, співголова обласної організації Партії регіонів, кандидат в народні депутати України Олександр Миколайович Пеклушенко. Він провів зустріч у трудових колективах цеху електрозв'язку, районного відділу поштового зв'язку, ощадбанку України, зустрівся з податківцями району і взяв участь у засіданні колегії райдержадміністрації.

1 березня О. М. Пеклушенко мав зустрічі з колективами ЗАТ "Агрошляхсервіс", мешканцями Полтавської, Новомиkolaївської, Темирівської, Успенівської і Рівнопільської сільських рад. Перед 8 березнем мав зустріч з колективом ПТУ № 38.

7 березня О. М. Пеклушенко зустрічався з виборцями ВАТ "Гуляйпільський завод "Сільмаш", РП ВАТ "Агротехсервіс" та ПМК № 6, обласної допоміжної школи-інтернату.

В кінці травня 2002 року останній акорд свята "Поетичний травень-2002" пройшов на малій батьківщині голови обласної організації Національної спілки письменників України поета Григорія Лютого. Гостей вітали жителі селища Залізничного, вихованці тамтешнього навчально-виховного комплексу та гуляйпільці у малому залі КСК "Сучасник". А до них завітали, крім Григорія Лютого, поети Вікторія Сироватко, Лариса Коваль та Микола Білокопитов.

В середу, 17 липня, народний депутат України О. М. Пеклушенко побував у районі і провів прийом з особистих питань жителів міста, Верхньотерсянської та Воздвижівської сільрад.

У 2002 році на зустріч із виборцями завітала до Гуляйполя лідер Прогресивної Соціалістичної партії України Наталя Михайлівна Вітренко.

21 жовтня 2002 року голова райдержадміністрації І. О. Бірюков зустрівся з переможцем програми "Українсько-американська премія", вчителем історії містечка Пасадена (Лос-Анжелос, США) містером Джошуа Торнеком.

Американський гість передав листа мера міста Пасадена голові Гуляйпільської райдержадміністрації із найкращими побажаннями і пропозицією на обопільну співпрацю. Він також вручив І. О. Бірюкову національний прапор США і значок із зображенням міста Пасадена.

Американському вчителю було вручено книги "Воспоминания" Н. І. Махна і "Третій шлях" С. В. Серьогіна. Голова райдержадміністрації розповів про історію рідного краю, легендарного Нестора Махна, який один із перших у колишній Російській імперії створив ради, дбав про розвиток місцевого самоврядування, вирішував земельні питання на користь селян.

Зустріч закінчилася фотографуванням на пам'ять.

Обов'язки перекладача виконувала вчитель Червоненської ЗОШ Ірина Вікторівна Артюх, яка до цього перебувала два місяці у штаті Монтана (США) як переможець програми Українсько-американської премії за досягнення у викладанні. Повернувшись із стажування, Ірина Вікторівна включилася в нову програму, яка передбачає розвиток партнерства в освіті. Тепер вона мала взяти на себе відповідальність

щодо стажування американського вчителя у Червоненській школі, де він мав провести один місяць.

Доктор філологічних наук, професор Дніпропетровського національного університету В. О. Горпинич і редактор районної газети "Голос Гуляйпілья" І. К. Кушніренко, 29.03.2003 р.

11 квітня у роботі шостої сесії районної ради взяв участь голова Запорізької обласної ради В. П. Березовський та заступник начальника обласного управління праці та соціального захисту населення Т. П. Аазебна.

26 травня 2003 року народний депутат України О. М. Пеклушенко побував у районі і провів прийом виборців у Комсомольській сільській раді.

5 вересня 2003 року у Гуляйполі побувала молодіжна делегація із м. Харкова, яка проводила автопробіг "Харківська молодіжна ініціатива". Гостями були: голова Спілки, заступник начальника управління з питань внутрішньої політики Харківської облдержадміністрації І. О. Поліщук, голова комітету у справах сім'ї та молоді Харківської міськради О. І. Парщиків, голова молодіжного парламенту міста Харкова В. В. Нестеренко та рок-група "Папа Карло".

У понеділок, 26 квітня 2004 року, народний депутат України О. М. Пеклушенко (виборчий округ № 84) у великому залі КСК "Сучасник" зустрівся з виборцями.

Влітку 2004 року проїздом через Гуляйполе був лідер Соціалістичної партії України Олександр Олександрович Мороз, який зупинявся біля колгоспного ринку і мав розмову із жителями міста.

11 серпня 2004 року в місті з робочою поїздкою перебувала заступник Міністра праці та соціальної політики, голова Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності Олена Горяча, начальник головного управління Пенсійного фонду в Запорізькій області Анатолій Казачук з групою керівників і спеціалістів міністерства і відповідних відомств.

Мета поїздки – підбиття підсумків експерименту, який проводився у Гуляйпільському районі на базі управління Пенсійного фонду України та інших соціальних фондів, по координації їх дій та підвищення ефективності роботи. Олена Василівна взяла участь в семінарі-наradі в управлінні Пенсійного фонду, зустрілася з головою райдержадміністрації І. О. Бірюковим та головою районної ради Є. Г. Коровкою, з якими обговорила шляхи реалізації соціальних програм та координацію дій з прийняттям рішень щодо подальшого підвищення пенсій та соціальних виплат громадянам України.

116-у дню народження славетного батька-отамана був присвячений Всеукраїнський фестиваль української духовності "Гуляйполе" ім. Н. І. Махна, а в його рамках – Всеукраїнський турнір з національного рукопашу "Спас".

Урочистості з нагоди свята відбулися у залі ДЮКФП. Серед гостей – голова Всеукраїнського громадського об'єднання "Товариство Н. Махна "Гуляй-Поле", президент Всеукраїнської федерації традиційного козацького бойового мистецтва "Спас" О. А. Притула, голова Всеукраїнської асоціації "Афганці Чорнобиля" О. Г. Рябека, президент Запорізької федерації "Спас" А. В. Шейко, голова обласної спілки ветеранів Афганістану О. В. Наметченко, голова ради старійшин Всеукраїнської федерації "Спас" А. П. Бондаренко, гетьман звичаєвої громади Українського козацтва Є. Д. Петренко, керівник регіональної школи бойового мистецтва "Спас-штурм" Г. М. Поляков, віце-президент Запорізької федерації "Спас", головний суддя змагань К. А. Рижов, віце-президент Всеукраїнської федерації "Спас" О. Корнієнко.

На початку липня 2005 року м. Гуляйполе, а також села Темирівку, Воздвижівку та Успенівку відвідала знімальна група телеканалу "1+1", очолювана телеведучим Костянтином Грубичем. Вона готувала розповідь про те, як у Гуляйполі шанують народні звичаї. На березі річки Гайчур вела зйомки свята Івана Купала за активної участі народного хору "Вольниця" районного Будинку культури.

11-13 листопада 2005 року Гуляйполе зустрічало учасників чергового Всеукраїнського фестивалю "Гуляй-Поле" імені Нестора Махна, присвяченого 117-й річниці від дня народження Нестора Івановича Махна та 5-й річниці з дня заснування Всеукраїнської громадської організації "Товариство Нестора Махна "Гуляй-Поле".

11 листопада гостей приймала міська загальноосвітня школа № 1, де відбувся "круглий стіл" на тему: "Нестор Махно. Від минулого до сьогодення". В обговоренні питань "Нестор Махно – батько українського самоврядування", "Мета й діяльність Української Повстанської революційної армії (махновців)", "Джерела міфів і легенд навколо постаті Нестора Махна", "Секрет впливу Нестора Махна на народні маси", "Літературна спадщина Нестора Махна", "Уроки історії народного руху

під проводом Нестора Махна, їхня актуальність для сьогодення" взяли участь вчені із Києва, Запоріжжя, Москви, Дніпропетровська, Бердянська, журналісти, літературознавці. Цікавими були виступи академіка Юрія Шилова, доктора історичних наук Федора Турченка, голови правління ВГО "Товариства Нестора Махна "Гуляй-Поле", президента ВГО "Всеукраїнської федерації "Спас" Олександра Притули та ін.

Вела "круглий стіл" київська тележурналістка Ірина Олійник.

12-13 листопада у спортзалі дитячо-юнацького клубу фізичної підготовки відбувся Всеукраїнський турнір з Українського національного рукопашу "Спас", присвячений 117-й річниці з дня народження Нестора Махна. Честь Гуляйполя відстоювали вихованці військово-патріотичного клубу "Патріот" (керівник Олександр Іщенко).

У святковому концерті взяли участь кобзар Едуард Драч, гурт "Вертеп", учасник війни в Афганістані автор музики думи "Нестор Махно" (слова Миколи Грабовського) В'ячеслав Кукоба, кобзар, заслужений артист України Василь Литвин із дружиною.

4 березня 2006 року великий зал КСК "Сучасник" не міг вмістити всіх бажаючих побачити і почути улюблених героїв із кінофільму Леоніда Бикова "В бой идут одни старики". А того вечора до гуляйпільців завітали Олександр Немченко, Алім Федоринський, Вілорій Пашенко.

"Старики" вже сиві, але з тим же вогником у очах, що і тридцять років тому. Алім Федоринський у фільмі грав роль найдосвідченішого льотчика – Аляб'єва. Коли вийшов на сцену, то жінки у перших рядах почали перешіптуватись: "А він майже не змінився, такий же красивий". І це тільки перше враження. Баяніст другої співучої ескадрильї починає співати і зал завмирає. Кожна пісня, кожен вірш мають свою паралель з сучасним – це і служіння Вітчизні, і справжня дружба, і людська гідність.

А потім один за одним на сцену виходять Олександр Немченко і Вілорій Пашенко. Вілорій у фільмі був лейтенантом Воробйовим, який починав співати пісню "Вечерний звон". На екрані – кадри із кінофільму.

В той вечір звучали і нові пісні Вілорія Пашенка, і стара улюблена глядачів "Смуглянка" та інші. Актори обіцяли приїхати ще в Гуляйполе, зняти фільм "В бой снова идут одни старики" про реальне життя, акторів після фільму і привезти його показати. Після концерту до гостей не пробитися: одні просять автограф напам'ять, інші – намагаються поговорити про політику, але байдужих не було.

Напередодні виборів до Верховної Ради України, 21 березня 2006 року, у гостях у гуляйпільців були народні депутати України Катерина Ващук та Валентина Довженко.

Голова політичного об'єднання "Жінки за майбутнє" Валентина Довженко виступала перед представниками Пологівського, Новомиkolaївського та Гуляйпільського районів разом із заслуженою артисткою України Тетяною Недельською. Концерт пройшов з великим успіхом.

28 квітня 2006 року до редакції районної газети "Голос Гуляйпілья" завітав з Києва член-кореспондент Транспортної Академії України, лауреат Державної премії України 1994 року, родом гуляйпільець Віктор Ілліч Крат із братом Василем. У розмові з редактором газети І. К. Кушніренком мова йшла в основному про визначних людей Гуляйпілья та їх долю.

21 липня 2006 року свою давню мрію - відвідати славне місто Гуляйполе здійснив відомий український письменник, лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка Юрій Мушкетик.

У книзі відгуків і побажань краєзнавчого музею він залишив такий запис: "Тут пахне історією. Гіркою, але правдивою. Хороший музей, дбайливо підібрані експозиції.

А сам Махно. Могутній чоловік, але як казали колись: "Чим бочка повна? Чим налита?"

За 7 років у тюрмі у нього налилося анархо-комунізму і живило його. Добра музеєві і його співробітникам".

Подія, яка сколихнула гуляйпільців, не залишила нікого до неї байдужим, сталася 24 - 25 серпня 2006 року. В той день мистецьке об'єднання "Остання Барикада" вирішило в резиденції Нестора Махна Гуляй-Полі відзначити День Незалежності з Махном музично-літературним андеграундовим фестивалем (керівником "Останньої барикади" є відомий політолог, один із лідерів "революції на граніті" у 1990 році Олесь Доній). У своїй статті "День Незалежності з Махном" у районній газеті "Голос Гуляйпілья" за 9 серпня він писав:

— У максимальній демократизації відзначення головного свята країни – Дня незалежності – зацікавлені "и стар, и млад", адже це – головне свято країни, свято всіх українців.

Саме мету утвердження максимально демократичного і справді народного відзначення Дня Незалежності – державного свята, що ідейно об'єднує всіх українських громадян, поставило собі мистецьке об'єднання "Остання Барикада" (м. Київ). При цьому ідея народного свята і відзначення Дня незалежності передбачається саме в Гуляйполі, яке, попри, здавалося би, свою теперішню непримітність, насправді є одним із

найвідоміших (у всесвітніх масштабах) історичних об'єктів України – центром повстанського руху під проводом легендарного повстанського ватажка Нестора Махна (Махновщини).

На жаль, незважаючи на складну і героїчну історію, Україна має не так вже й багато національних героїв світового масштабу. І революціонер-ідеаліст, борець за волю Нестор Махно є одним із таких лідерів, адже його ім'я та назва "Гуляйполе" є добре відомими брендами не тільки в Україні, але й в усьому світі.

Тому й виникла ідея проведення дійсно народного свята – "Дня Незалежності з Махном", покликанного стати значною подією в мистецькій сфері. Ця мистецька акція запланована як всеукраїнський музично-літературний фестиваль, який із наступного року має набути міжнародного статусу. Фестиваль у Гуляйполі вже в цьому році збере найпопулярніших українських музикантів та провідних українських літераторів. Відтак, проведення фестивалю сприятиме популяризації кращих зразків національного мистецтва, яке, незважаючи на значний час, що минув з моменту здобуття Україною незалежності, й досі потребує всебічної підтримки. Досі сучасне українське мистецтво в нашій країні значною мірою зосереджувалося в Західній Україні й у столиці, тому проведення щорічного фестивалю в Гуляйполі стане вагомим кроком у просуванні української національної культури на Схід і Південь, для сприяння консолідації та розвитку українського народу, відродження його історичної свідомості, традицій і культури.

В ході підготовки фестивалю виявилось, що величезна кількість людей в Україні і за кордоном пам'ятають, шанують і поважають волелюбні традиції Нестора Махна і готові взяти у ньому участь чи надати посильну допомогу.

Кращі музичні гурти бажають приїхати в Гуляйполе на День Незалежності, а популярний український музикант Олександр Власюк (гурт "Вій"), відомий як "лірник Сашко", навіть скасував своє турне по США, заплановане на День Незалежності України. На сьогоднішній день вже виявили бажання приїхати на фестиваль такі музичні гурти, як "Вертеп" (м. Дніпропетровськ), "Mad Heads" (м. Київ), "Мертвий півень" (м. Львів), "Перкалаба" (м. Івано-Франківськ), "От Вінта" (м. Рівне), "Перлини степу" (м. Київ), "Гуцул Каліпсо" (м. Чернівці), "П@п@ Карло" (м. Харків), "Вій" (м. Київ), "Русачі" (м. Белгород-Дністровський), "Вася Club" (м. Київ), "Трансформер" (м. Полтава), "Ойра" (м. Харків), "Арахнофобія" (м. Полтава). Крім того, до нас приїдуть провідні українські барди Едуард Драч і Анатолій Сухий та багато найвідоміших письменників,

серед яких Сергій Жадан, Лесь Подерв'янський, Світлана Поваляєва, Андрій Кокотюха, Іван Драч та багато-багато інших.

Крім того, на нашому фестивалі в Гуляйполі відбудеться презентація 12-серійного фільму "9 життів Нестора Махна". Окрім великої і насиченої концертної програми, заплановано проведення карнавально-розважальних акцій та конкурсів, таких, як "Махновські читання", "Поетичний боді-арт", "Гонки на тачанках", "Томатний лідер нації", "Хата-читальня лірника Сашка", "Бардівська ватра".

Спеціально з Москви прибуде відомий політичний експерт Андрій Окара, щоб прочитати бажаним лекцію з політології. З Одеси приїде відомий український історик Віктор Савченко для презентації своєї книги "Махно".

Тобто, фестиваль "День Незалежності з Махном" – це демократичне, яскраве і сучасне свято для народу, де кожен бажаний зможе прийти і абсолютно безкоштовно послухати відомі мистецькі колективи, цікавих людей, поспілкуватись з ними безпосередньо та цікаво і весело відсвяткувати День Незалежності.

Проведення фестивалю здійснюється за підтримки Міністерства молоді та спорту, Міністерства внутрішніх справ та Міністерства культури. Саме завдяки підтримці і допомозі цих міністерств та численних спонсорів, зокрема торгового дому "Таргет" з'явилася реальна можливість провести цей фестиваль – забезпечити проїзд та харчування учасників, побудувати наметове містечко тощо. До речі, до участі у Фестивалі запрошено показовий духовий оркестр МВС.

Ідея фестивалю отримала всебічну підтримку місцевої влади м. Гуляйполя. Всі розуміють, що для Гуляйполя великий щорічний всеукраїнський (а в перспективі – міжнародний) фестиваль – може стати додатковим поштовхом для подальшого економічного та культурного розвитку.

Хотілося, щоб за гостями – діячами культури і мистецтва на Гуляйполе звернули увагу й інвестори, адже місто потребує додаткових інвестицій.

Дорогі гуляйпільці, оргкомітет, учасники та гості фестивалю сподіваються на Вашу притаманну українському менталітету гостинність і прошують Вас взяти участь у фестивалі "День Незалежності з Махном". Приходьте, не пожалкуєте!

І що ж, чи не пожалкували гуляйпільці, побувавши на чужому, привезеному святі?

Думки, як і враження від побаченого, розділилися на два діаметрально протилежні погляди. Більшість гуляйпільців обурювалася нецензур-

щині і ненормативній мові, що впала на них зі сцени, як грім серед ясно-го неба, і тим зіпсувала задумане дійство. Тому опісля фестивалю у пресі розгорілася дискусія щодо побаченого і почутого у Гуляйполі 24-25 серпня. Автор статті "Шабаш анархистів у Гуляйполі", заховавшись за псевдонім Кузьма Гуляйпільський (газета "Наше время плюс" за 5 жовтня) дописався до того, що у фестивалі побачив "руку" ЦРУ США.

Та попри це на гуляйпільському стадіоні виступали відомі українські письменники Юрко Покальчук, Сергій Жадан, Григорій Лютий, Світлана Поваляєва, Олесь Уляненко.

Під час фестивалю відбулася презентація книги кандидата історичних наук, одесита Віктора Савченка "Махно". В ній розповідь про життя Махна – від народження до смерті. Цю інформацію автор збирав у архівах Москви і Парижа.

– Такого матеріалу, – заявив автор у Гуляйполі, – точно знаю, немає ні в жодній іншій книзі. Історією махновщини я займаюсь більше двадцяти років.

У рамках андеграундового фестивалю в м. Гуляйполі відбулася презентація 12-серійного фільму "9 життів Нестора Махна", сценарій якого написали відомі Ігор Болгарин та Віктор Смирнов. Колись вони створили пригодницький сценарій культової стрічки "Ад'ютант його превосходительства".

Режисер-постановник фільму – відомий київський кінорежисер Микола Каптан, який створив народний серіал "Я дякую тобі за все". Музику до серіалу написали колишні музиканти львівського гурту "Брати Гадюкіни", а нині композитори та автори багатьох сандтреків Ігор Мельничук та Павло Крохмальов.

У серіалі всі історичні факти та події викладені достовірно, його жанр – історична драма.

Зйомки тривали п'ять місяців (з липня по грудень 2005 року) і велися у багатьох містах України – Кам'янці-Подільському, Білій Церкві, Гайвороні, Качанівці, на Південній залізниці.

На головну роль режисер запросив Павла Дерев'янка – відомого московського актора з українським корінням.

Матір Нестора Махна зіграла народна артистка України Ада Миколаївна Роговцева, його товариша Феодосія Щуся – актор Данило Белих, дружину Галину Кузьменко – Ганна Єлю, пана Данилевського – Кирило Плетньов, в інших ролях задіяні ж менш відомі актори.

Звідки ж прибули гості на фестиваль у Гуляйполе? Вони були з Києва, Львова, Москви, Одеси, Івано-Франківська, Тернополя, Запоріжжя (директор видавництва "Дике поле" Олександр Лазутін із колективом), Бердянська (ректор державного педагогічного університету Василь Крижко) та ін.

Влітку 2006 року приїздив на свою малу батьківщину – село Варварівка – із заїздом у редакцію районної газети "Голос Гуляйпілья" доктор філологічних наук, професор Дніпропетровського національного університету, відомий мовознавець Володимир Горпинич.

12 вересня 2006 року в м. Гуляйполі і районі побував голова Запорізької обласної ради Олександр Степанович Нефьодов. Він відвідав міську загальноосвітню школу № 4, реорганізовану в колегіум "Лідер", дочірнє підприємство ВАТ "Мотор Січ" машинобудівний завод, краєзнавчий музей, ТОВ "Агро-Континент" і ЗАТ "Агронива".

12 вересня 2006 року до Гуляйпільського краєзнавчого музею заступник головного редактора журналу "Архіви України" Людмила Васько надіслала книжку відомого історика Валерія Миколайовича Волковинського, який помер у червні того ж року, "Нестор Махно: легенди і реальність", видану в Києві у 1994 році, з таким автографом: "Краєзнавчому музею Гуляй-Поля з побажаннями успішно пропагувати історію Вашого славного краю і його героїв, серед яких найпочесніше місце посідає легендарний "Батько Махно". Автограф поставлено 15 червня 1995 року.

15 вересня 2006 року на 63-ю річницю визволення міста Гуляйполя від німецько-фашистських загарбників прибув ветеран війни, воїн-визволитель з м. Оріхова Василь Михайлович Галушко, який у вересневі дні 1943 року приніс гуляйпільцям визволення. Серед гостей міста був і редактор Оріхівської районної газети "Трудова слава" Анатолій Іванович Шкуро. А до полтавців у ті дні завітав почесний громадянин села Полтавки Гуляйпільського району, воїн-визволитель, автор трилогії "На очной ставке с прошлым" Іван Георгійович Скоморохов.

19 вересня 2006 року спеціально із запрошенням взяти участь у відкритті погруддя відомому педагогу, творцю земських шкіл у другій половині 19-го століття в нашому краї, земляку із с. Темирівки Миколі Олександровичу Корфу приїздив у м. Гуляйполе до редактора районної газети "Голос Гуляйпілья" і співавтора книги "Напівзабуті імена" Івана Кириловича Кушніренка ректор Бердянського державного педагогічного університету, кандидат педагогічних наук, професор Василь Васильович Крижко.

26 вересня Гуляйполе відвідав заступник голови Запорізької державної адміністрації Валерій Панасович Буцанов, який на урочистому адміністративно-господарському активі представив голову райдержадміністрації Олександра Івановича Дудку. На цьому зібранні були голови Куйбишевської районної ради Ю. В. Савчук та Новоселківської районної ради Донецької області В. П. Шири, генеральний директор ТОВ "Адора" з Києва Кирило Георгійович Кейданський.

13 жовтня 2006 року до м. Гуляйполя завітала внучка колишнього власника постоялого двору пана Лошакова з м. Філадельфії (США). Мета поїздки: зібрати матеріал для книги про свою родину. Вона спочатку побувала в офісі ТОВ "Діло СК", мала розмову з його працівницями і дуже раділа, що збереглося дідівське приміщення.

Гостя розповідала, що її сусідом у Філадельфії є онук купця Шредера, який тримав у Гуляйполі млин і, коли дізналася, що він і досі стоїть і працює, охоче фотографувала його.

Онучка пана Лошакова відвідала краєзнавчий музей, а потім поїхала в Запоріжжя в обласний державний архів. Обіцяла наступної весни ще приїхати в Гуляйполе. За свідченнями співрозмовниці гості з Філадельфії юриста ТОВ "Діло СК" С. В. Тоцької гості було десь років за 50, народилася вона в м. Запоріжжі, але мати, яка померла не так давно (було їй за 80 років), боялася не то що приїхати в Гуляйполе за радянських часів, а навіть згадувати про свою малу батьківщину.

У лютому 2007 року в гостях у редакції районної газети "Голос Гуляйпілья" побував кандидат педагогічних наук, член Академії Економіки України, радник ректора Макіївського економіко-гуманітарного інституту Василь Антонович Товстик, земляк із села Варварівки.

У березні 2007 року у Гуляйполі побував доктор філологічних наук, професор Дніпропетровського національного університету земляк із села Варварівки Володимир Олександрович Горпинич. Він мав розмови з головою райдержадміністрації О. І. Дудкою та редактором районної газети "Голос Гуляйпілья" І. К. Кушніренком.

Ветерани Великої Вітчизняної війни

Вшанування ветеранів Великої Вітчизняної війни

Вшанування ветеранів Великої Вітчизняної війни

Вшанування загиблих у Великій Вітчизняній війні

*Вшанування ветеранів
Великої Вітчизняної війни*

*Ветерани
Великої Вітчизняної війни*

З ДУМКОЮ ПРО ЗАВТРА

От і перегорнули ми останню сторінку історії славнозвісного міста Гуляйполя, що стоїть на порубіжжі трьох областей: Запорізької, Дніпропетровської і Донецької. Живуть у ньому прекрасні люди, патріоти свого вільнолюбивого махновського краю, які своїми руками творять добро на землі.

Яка ж перспектива чекає гуляйпільців у найближчі роки? Про це розповідає міський голова Олексій Григорович Неміч:

– Спочатку трохи історії. В 1976 році генеральним планом розвитку міста, складеним Харківським філіалом Українського державного інституту проектування міст "Гіпроград", передбачалось даліше будівництво у Гуляйполі мікрорайонів з багатоповерховими житловими будинками, де будуть свої школи, дитсадки, ясла, магазини, сквери, спортивні майданчики. Таких районів проектувалось вісім. Житлова площа, збудована за рахунок держави, сягала б 100 тисяч квадратних метрів. На вулиці Шевченка планувалось створення майдану і в центрі його розбити сквер. Навколо нього передбачалось будівництво красивого Палацу культури, кінотеатру, готелю, універмагу. Намічалася розчистка річки Гайчур, яку перетнуть два залізобетонні мости. Планувалось, що за 20 років населення міста зросте до 29 тисяч чоловік.

І що ж маємо сьогодні у 2007 році?

Виступає міський голова О. Г. Неміч

Частина генерального плану забудови міста Гуляйполя виконано. У 80-х на початку 90-х років минулого століття у Гуляйполі з'явилося два красивих мікрорайони – по вулицях Цвітній і Спартаківській, побудовано школу, дитсадки, прекрасний спортивно-культурний комплекс "Су-

часник", кінотеатр, універмаг, Будинок побуту, чотириповерхове приміщення райвузла зв'язку, п'ятиповерховий хірургічний корпус райлікарні тощо. З 70-80-і роки минулого століття Гуляйполе перетворилось в індустріально-аграрне місто. Але важкими і складними виявились 90-і роки, початок третього тисячоліття. З різких причин припинили своє існування завод лакофарбових виробів, взуттєва фабрика, ВАТ "Гуляйпільський завод "Сільмаш".

У місті з'явилися приватні підприємства, кафе, магазини.

Та, не зважаючи на всі труднощі і негаразди, за останні роки у місті добудовано кілька багатоповерхових будинків, триває газифікація вулиць. Значна сума грошей виділяється на ремонт і догляд доріг. Поступово нарощує обсяги виробництва продукції ДП "Машинобудівний завод" ВАТ "Мотор Січ", шукає ринки збуту.

В лютому 2007 року Державна комісія прийняла в експлуатацію цех по переробці міді. Вирішується питання щодо монтажу у місті лінії по переробці пластмасових пляшок.

Плани у нас реальні. Тому дивимось ми у майбутнє з оптимізмом.

ГОЛОВАМИ МІСЬКОЇ РАДИ БУЛИ:

- 05.1929 р. – Савченко
 01.1930 р. – Кардан
 10.1930 р. – Домашенко
 1932 р. – Булава
 03.1935 р. – Семенченко
 03.1936 р.-08.1938 р. – Перчатий Іван Хресанович (застрелився)
 1936 р.-08.1937 р. – Сергієнко Микола Пантелеймонович (ростріляли)
 1937 р.-1938 р. – Чайка Григорій Семенович
 12.1938 р. – в. о. Клещуков А. Є.
 10.1939 р. – Чуб
 01.1940 р.-09.1941 р. – Гузій Дмитро Іванович
 1943 р. – Яланський
 1944 р. – Білий А.
 1946 р.-1961 р. – Гузій Дмитро Іванович
 03.1961 р.-1963 р. – Компанієць Марія Петрівна
 1963 р.-08.1964 р. – Чередниченко Іван Михайлович
 09. 1964 р.-06. 1977 р. – Васецький Михайло Іванович
 1977 р.-1980 р. – Крупка Михайло Якович
 03.1980 р.-02. 1990 р. – Піхота Василь Микитович
 03.1990 р.-1994 р. – Тараненко Олександр Григорович
 06.1994 р.-03.1997 р. – Рябцев Валерій Іванович
 03.1997 р.-03.1998 р. – в. о. Боровик Олександр Федорович
 03.1998 р.-05.2004 р. – Жигалко Олександр Миколайович
 2004 р. – в. о. Малюка Сергій Іванович
 з 03. 2006 р. – Неміч Олексій Григорович

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Історія України, т. 1, 1958 р., с. 392.
2. ДОДА. Матеріали для історико-статистического описання Екато-ринославской епархии. Церкви и приходы прошедшего XVIII века. Вип. II вид. 1880 р.
3. З переказів старожилів міста Гуляйполя Гавриленка Семена Івановича, 1877 р. н., Куца Івана Трохимовича, 1881 р. н. та інших.
4. Історична довідка Гуляйполя. Гуляйпільський народний музей.
5. ДОДА. Список населенных мест Российской империи. Географиче-ско-статистический словарь Российской империи. В. П. Семенов-Тянь-Шанский, т. 1. Изд. 1863 г., с. 176.
6. ДОДА. Россия. Полное географическое собрание нашего Отечест-ва под ред. В. П. Семенова-Тянь-Шанского, т. 14. Новороссия и Крым, гл. IX, изд. 1910 года.
7. ДОДА. Из протокола заседания Александровского уездного зем-ского собрания чрезвычайной сессии. 30. 05. 1901 г.
8. З газети "Сталінським шляхом" (Гуляйполе), 17 листопада 1947 і розповідей старожила міста Дашка Ю. Г.
9. "Правда", № 30 (234) і № 32 (236) 1913 р.
10. Газета "Більшовик Гуляйпільщини", № 21 за грудень 1930 р.
11. Гуляйпільський народний музей. Із спогадів старожилів І. С. Ва-сецького, І. Т. Куца, В. І. Костяновського.
12. Із спогадів Федора Івановича Куца.
13. Газета "Запорізька правда" від 2 червня 1964 р.
14. Гуляйпільський народний музей. Із спогадів комсомолки 1925-1929 років Віри Бугаєвської, фотодокументи.
15. Із спогадів робітника машинно-тракторної майстерні М. І. Медя-ника і колишнього голови колгоспу "Широкі лани" С. Т. Циганка.
16. Райгазета "Сталінським шляхом" за 25 вересня 1936 року.
17. Газета "Сталінським шляхом" від 26 червня 1941 р.
18. Газета "Запорізька правда" від 8 березня 1964 р.
19. Партархів Запорізького ОК КПУ, ф. 102, д. 30, п. 1-6.
20. Газета "Сталінським шляхом", від 14 серпня 1947 року.
21. Д. И. Эварницкий. Вольности запорожских казаков. СП 6, 1898, с. 249.
22. Т. Кольяк. Комуніст Влас Чубар, К., 1963, с. 18
23. Запорізький облдержархів, ф. 56, оп. 1., сд. II, п. 159.
24. В. С. Экспедиция А. Б. Каменева в 1919 г. г. "Пролетарская ре-волюция", 1925, № 6, с. 134.
25. Газета "Сталінським шляхом" (Гуляйполе), 12 лютого 1954 р.

26. История городов и сел Украинской ССР. Запорожская область. К., 1981. с. 290-300.
27. Иван Кушніренко, Володимир Жилінський. Література Гуляйпільщини (На пругких вітрах), Д. "Пороги", 2003 р., ч. 2-а.
28. Запорізький архів. Народна війна 1941-1945. Антифашистський рух опору на території Запорізької області. Запоріжжя. 2005.
29. Иван Кушніренко, Володимир Жилінський. Гуляйпільський "Сільмаш". Гуляйполе, 2002.
30. Иван Кушніренко, Володимир Жилінський. Гуляйпільському ЗАТ "Агрошляхсервісу" 45". Запоріжжя. - Дніпровський металург. 2004.
31. Иван Кушніренко, Володимир Жилінський. Преса Гуляйпільщини. Частина перша. Запоріжжя. - Дніпровський металург. 2005.
32. Иван Кушніренко, Володимир Жилінський. Преса Гуляйпільщини. Частина друга. Запоріжжя. - Дніпровський металург. 2006.
33. Иван Кушніренко, Володимир Жилінський. Гуляйпільщина у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років. Запоріжжя. - Дніпровський металург. 2006.
34. Особистий архів краєзнавця Володимира Жилінського.
35. Статистичний довідник. Частина II. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Запоріжжя. 2003.

ЗМІСТ

Любов Геньба. На Бочанській горі	4
Василь Діденко. Добрий день, Гуляй-Поле!	5
Місто на крилах Гайчура	6
Хай буде Гуляй-Поле	7
Промисловість	13
Револьюційна боротьба	16
Тюрма	21
Поміщики	21
Виставки	22
В роки першої світової	24
Махноград	25
Труднощі 20-х років двадцятого століття	39
І село, і місто	42
Підприємства	45
Колгоспи	68
Голод 1932-1933 років	72
Машинно-тракторна станція	75
Пожертви	73
Політичні репресії	84
Хроніка передвоєнних років	95
Гуляйпільці і війна 1941-1945 років	101
Репресії та арешти 1941-1949 років	118
У роки відбудови	122
Колгосп імені Карла Маркса	125
Колгосп "Заповіт Леніна"	128
Колгосп імені Енгельса	131
Промисловість	134
Церква	139
Освіта	165
Педтехнікум	174
Учительський інститут	178
Педучилище	179
Освіта (продовження)	186
Дитсадки	203
Медицина	209
Служба поштового зв'язку	222
Електрозв'язок	225
"Говорить Гуляйполе!"	231

Бібліотека	232
Театр	240
Культура і мистецтво	242
Кіномистецтво	268
Махновські газети	271
Газета "Известия"	271
Газета "Провинциальный вестник"	272
Газета "Большовик Гуляйпільщини"	272
Перша багатотиражна газета	275
"Сталінським шляхом"	276
Газета "До комунізму"	281
Газета "Зоря комунізму"	281
Газета "Голос Гуляйпільця"	283
Районна друкарня	285
Ощадкаса	286
Фотографія	287
Спортивна і оборонно-масова робота	287
Дитячо-юнацька спортивна школа	294
Населення і бюджет	306
200-річчя міста	308
Ювілей району	318
Краєзнавчий музей	328
Податкова служба	332
Центр зайнятості	334
Ветеринарна медицина	335
По праці - й нагороди	340
Вони -гуляйпільці	354
Гості міста	356
З думкою про завтра	402
Додаток № 1	404
Список використаної літератури	405

Історико-документальне видання

**ІВАН КИРИЛОВИЧ КУШНІРЕНКО
ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЖИЛІНСЬКИЙ**

Гуляй-Поле

сторінки історії міста Запорізької області

Комп'ютерний набір *О. Нестеренко, Н. Морозова*
Верстка *В. Ширяєва*
Коректор *О. І. Горпинич*
Фото з архіву і *В. М. Лютого*

Здано до набору 10.06.2007 р.
Підписано до друку 15.08.2007 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура MysiC. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 25,625.
Тираж 200 прим. Зам. № 1382.

Віддруковано у Комунальному підприємстві
"Запорізька міська друкарня
"Дніпровський металург".
69057, м. Запоріжжя, вул. Антенна, 4,
тел. 34-13-30.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1909 від 18.08.2004 р.

ISBN 978-966-2962-22-2